

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Vrensted

VRENSTED SOGN

AF

C. KLITGAARD

UDGIVET AF

HISTORISK SAMFUND FOR HJØRING AMT

1955

HJØRING

I KOMMISSION HOS ELLEN POULSENS BOGHANDEL

EXPRES-TRYKKERIET (OLUF JØRGENSEN)

1955

VRENSTED SOGN

VRENSTED SOGN

AF

C. KLITGAARD

UDGIVET AF

HISTORISK SAMFUND FOR HJØRING AMT

1955

HJØRING

I KOMMISSION HOS ELLEN POULSENS BOGHANDEL

EXPRES-TRYKKERIET (OLUF JØRGENSEN)

1955

INDHOLD

Sognets topografiske Forhold	9
Befolkningsforhold	17
Vrensted Bys Ejerlav	30
Aasendrup Bys Ejerlav	40
Almindelige Tilstande	47
Handelsforhold	52
Krohold og Smugkroer	55
Blystøbere	69
Militære Personer	71
Andre Personer	73
»Kloge Koner«	75
Morddrama	79
Kongetienden	88
Sct. Thøgers Kilde og Dam	90
Sognets enkelte Ejendomme	94
Kirken	150
Sognepræster	166
Skoler, Degne og Lærere	187
Person-, Sted- og Emneregister	216

FORORD

For ca. 40 Aar siden henvendte min Ven, Sagfører Anders Olesen, Nørresundby, sig til mig om at skrive hans Fødesogn Vrensteds Historie i Lighed med Sognehistorierne i min i Aarene 1906—07 udkomne »Hvetbo Herred«. Jeg udtalte for ham, at et saadant Arbejde krævede omfattende Arkivundersøgelser, men da Olesen fastholdt sit Ønske, tog jeg fat paa det. Efter et Par Aars Forløb spurgte Olesen, om det snart kunde ventes afsluttet, og da jeg sagde, at det endnu krævede aarelangt Arbejde med Gennemgang af Arkivalier som Tingbøger, Matrikler, Lensregnskaber m. m., som han jo ikke havde forudset, besluttede han sig til at standse Forarbejdet. I de følgende Aar har jeg Tid efter anden og med værdifuld Støtte fra Carlsbergfondet, for hvilken jeg bringer min Tak, arbejdet videre med Opgaven og har nu i min høje Alder den Glæde at kunne se den afsluttet.

Under Arbejdet har jeg modtaget velvillig Bistand til det fra adskillige Sider, og navnlig takker jeg Lærer Anton Jensen, Kæmner Hedegaard Laurssen og Lærer Brøchner-Hansen for saadan.

Tilbage stod saa Trykning og Illustrering af Bogen, og naar det er lykkedes at tilvejebringe det betydelige Beløb, der udkrævedes hertil, skyldes det den Interesse

for Foretagendet, som Vrenstedboerne har udvist for det, i første Række Fru Petrea Pilgaard (Søster til afdøde Sagfører A. Olesen), der ved et større Pengebidrag til Udgivelsen har villet vise sin Broders Minde Pietetshensyn.

Ogsaa Bestyrelsen for »Historisk Samfund for Hjøring Amt« bringer jeg min Tak, fordi den har paataget sig Bøgens Udgivelse.

C. Klitgaard.

VRENSTED SOGN

Vrensted Sogns Navn, der i bevarede Aktstykker første Gang forekommer 1340, da Ridder Ove Nielsen bortskødede alt sit Gods i Wrensted i Jerslev Herred¹⁾, hører til en Navnegruppe, der antages opstaaet kort efter Folkevandringstiden, for Nordjyllands Vedkommende omkring Aar 700 e. Kr., og Navnets Forled henpeger muligt paa et Mandsnavn Wra ng²⁾ eller lignende, men det maa dog bemærkes, at her allerede i førromersk Jernalder, før Kristi Fødsel, synes at have været en betydelig Bygd, der maaske er blevet forladt ved Beboernes Udvandring til andre Egne, efter at Klimaet i Danmark var blevet for vaadt og koldt. Ved Anlæg af Jernbanen blev der nemlig 1912 ved Udgravning paa Terænet ved Vrensted Jernbanestation, altsaa ved Vrensted Kirkeby, fundet en stor Boplads, fra hvilken optoges ca. 30.000 Skaar af Lerkar, af hvilke der har kunnet sammensættes ca. 100 mere eller mindre fuldstændige Kar, og der var Skaar af mindst 500 forskellige Kar. Af Gravhøje har der kun været faa i Sognet, men en anselig ligger vest for Toftegaard, og er vist den, der ved Aar 1700 kaldtes Stenhøj.

Vrensted Sogn grænser mod Nord til Børglum Sogn, fra hvilket det er skilt ved den saakaldte Klostergrøft, der kommer fra Børglum Enge og udmunder i

1) Ældste d. Arkivregistr. III 16.

2) O. Nielsen: »Olddanske Personnavne«, S. 109.

Vest i Fureby Bæk. Vandløbets Navn synes jo at være af ret sen Oprindelse, og over det førte en Bro og en stenpikket Vej, der nærmest Børglum Kloster kaldtes Munkebroen og over Vrensted Mark Jordbroen; den førte til Ingstrup Kirke, og ca. 1700 vilde Sagnet vide, at der under Vejen var en Løngang fra Klosteret til nævnte Kirke; men Vejen var antagelig anlagt af Hensyn til Kongernes Rejser³⁾. Forinden Klostergrøftens Udmunding i Fureby Bæk bøjer Sogneskillet i Sydvest og følger et lille Vandløb, Lerbæk, der adskiller Vrensted og Fureby Sogne og gaar gennem den sydlige Del af Løkken By, af hvilken ikke saa lille en Part nu hører til Vrensted Sogn. Mod Øst grænser Vrensted til Stenum Sogn uden nogen Terrænskillemelse, idet Skillet gaar over tidligere Hede; det har antagelig før været afmærket med et Dige (Kast), thi 1632 rejstes Tiltale mod Stenum By-mænd, der havde gravet 200 Læs Splittørv⁴⁾ i Vrensted Fæled østen for Holbæks Dam og vest for et gammelt Kast »nør og sønder i Heden«⁵⁾. Mod Syd adskilles Vrensted fra Tise Sogn ved Rørbæk, som tidligere udmundede i Ingstrup Sø; mod Sydvest dannede Ingstrup Sø og dens sydlige Afløb Assenbæk eller Tjenbæk Skel mod Ingstrup Sogn, og længere mod Nord adskilles Vrensted fra sidstnævnte Sogn af Kældergrøften og Nybæk. Sidstnævnte Bæks Navn tyder jo paa, at det er et forholdsvis nyt Vandløb, og det er antagelig gravet i 1700'erne for at forhindre de af Sandflugten opstemmede Hvorup og Kjettrup Søer i at brede sig ved at skaffe dem bedre Afløb til Havet; dette skete ved at føre et nyt Afløb gennem »den brede Vase«, som nævnes i Markbogen 1683, og Nybæk kaldtes

3) Se »Vendsysselske Aarbøger« 1924, S. 265.

4) Lange Hedetørv.

5) Børglum H. Tgb.

endnu 1720 ogsaa H v o r u p B æ k ⁶⁾). Endelig grænser Vrensted Sogn paa en ca. 2 km lang Strækning mellem Nybæk og Lerbæk ud til Vesterhavet.

I n g s t r u p S ø, hvis nordlige Bred ligger i Vrensted Sogn, var i tidligere Tid af betydelig Udstrækning og er en Gren af en Fjord, som i Stenalderen gik fra Vildmosehavet ud mod Løkken uden dog at have haft Forbindelse med det salte Vesterhav⁷⁾). 1753 angives dens Længde til 800 Favne; men det kan ikke have været Søens samlede Længde, der var meget større, og i »Danske Atlas« V. 304 1768 siges da ogsaa, at den har været ca. 1 Mil, hvilket dog er for højt angivet.

Fra Middelalderen laa Fiskeriet i Søen til Kongens »aabne Kælder og Gæsteherberg« i Ingstrup Præstegaard, og Præsterne var Haandhævere af Fiskeretten, hvilket ofte medførte Stridigheder, og i Matriklen 1662 siges endog, at Vrenstedboerne har Fællig i Fiskeriet. Striden antog større Omfang efter, at Børglum Kloster 1669 var kommet i Privateje, og Ejerne, der havde meget Fæstegods i Vrensted Sogn, gjorde Krav paa Delagtighed i Fiskeriet. Der opstod saaledes 1678 Krav fra Peder Reedtz' Arvinger om Ret til Fiskeri, og da Præsten i Ingstrup protesterede, gav Kongen 1687 Amtmand Otto Skeel til Birkelse Ordre til at haandhæve Præstens Eneret til Fiskeri; men Reedtz'erne klagede saa til Kongen, der 1688 nedsatte en Kommission til at afsige Kendelse i Sagen. For denne Kommission bevistes det med Vidner, at de til Søen stødende Lodsejere havde fisket der upaataalt. Det hedder i et af Reedtz'ernes Indlæg, at deres Bønder i Vrensted Sogn havde 478 Favne Søbred fra Søens nordvestlige Ende langs Nordbredden til Tise Kast (Dige).

⁶⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb. 19. Dec. 1720.

⁷⁾ Se om Søen C. Klitgaard: »Hvetbo Herred« I. 15. ff. og »Vendsysselske Aarbøger« 1852, S. 272 ff.

Sagen endte efter vidtløftig Procedure med, at Præstens Eneret til Fiskeriet blev anerkendt.

Da Ryttergodset i Vrensted blev solgt 1716, blev Fiskeriet i Søen ogsaa opbudt, og Frederik Kjær til Børglum Kloster fik det tilslaaet for 30 Rdl. Mod dette Salg protesterede Ingstrups Præst atter, og Kjærs Køb annulleredes; men ved Midten af 1700'erne kom Præsten til at dele Fiskeriet med Ejerne af Børglum Kloster mod, at Kloster-ejeren aarligt svarede 2 Rdl. til Kongen (1753). 1805 indgav Klosters daværende Ejer N. F. Hillerup Ansøgning til Kongen om at maatte udtørre Søen og blive Ejer af Søbunden mod at godtgøre Ingstrup Præst for hans Fiskeriet; men da Myndighederne fandt det uretfærdigt overfor de øvrige til Søen stødende Lodsejere, at Hillerup skulde have hele Søbunden, kom der intet ud af hans Plan.

Da man i Begyndelsen af 1800'erne lavede Forarbejder til den Hartkorns-Matrikel, der traadte i Kraft 1. Januar 1844, blev det nødvendigt at afsætte Skel mellem Jerslev og Hvetbo Herreder og dermed mellem Vrensted og Ingstrup Sogne, og ved Rentekammerets (Finansministeriets) Ordre af 7. April 1812 og Skrivelse af 29. September s. A. blev der givet Bemyndigelse til en Landinspektør om efter forudgaaende Indvarsling af de til Søen stødende Lodsejere at afsætte Skel mellem Vrensted og Ingstrup Sogne for saa vidt Søen angik, thi ingen af Beboerne kendte noget Skel her^e). Ifølge Matrikelkontorets Arbejdsjournal mødte saa de til Søen stødende Lodsejere i Vrensted og Ingstrup Sogne og nogle Beboere fra de tilstødende Sogne sammen med Landinspektørerne

^e) Paa lignende Maade blev der 1822 ved Fællesmøde mellem Beboerne i Hune og Tranum Sogne ved Rentekammerets Foranstaltning afsat Herreds- og Sogneskel i Klitten mellem Rødhuse og Klithuse, hvor man ikke forhen havde haft noget Skel.

Grouløv og Birk, og der blev oprejst en Stang med et Flag paa ved Kældergrøftens Udløb i Søen mod Nordvest og et lignende Mærke ved Assenbæks eller Tjenbæks Udløb fra Søen mod Sydøst, og Skellet blev saa indlagt paa Matrikelskortet følgende en Linie mellem de to afmærkede Punkter, hvorefter Vrensteds Andel i Søen blev udregnet til 39 Tdr. Land og Ingstrups til 64 Tdr. Man havde først takseret Søbunden til Hartkornsansættelse, men denne blev 1820 undladt, fordi det var et Vandareal.

1835 blev C. M. Rottbøll Ejer af Børglum Kloster, og da han synes at være ophørt med at betale den aarlige Afgift paa 2 Rdl. for Fiskerirettigheden i Søen, fik Præsten i Ingstrup J. K. Løchte 1846 Eneret til Fiskeriet her imod at betale de 2 Rdl. aarlig til Kongens Kasse. Da mange Folk selv fra langt bortliggende Sogne tillod sig at fiske i Søen, endog om Natten med Vod, skære Siv og Tagrør der, borttog Fangsten paa Præstens udsatte Krog, ødelagde hans Baad og Fiskeredskaber og i det hele taget skabte Ufred i Søen, gav han sit Samtykke til, at Lodsejerne søgte Finansministeriet om Tilladelse til at udtørre Søen mod een Gang for alle at betale Præsten 50 Rdl. i Erstatning for Fiskeretten, og en saadan Tilladelse gav Ministeriet 1857. Saa gik man i Gang med Afvandingen, idet man optog Hillerups Plan fra 1805 om at grave en Kanal fra Kældergrøften gennem Søen til Tjenbæk (Assenbæk) og fordybe denne til dens Udløb i Ryaa. »Søkanalen« skulde følge det 1812 afsatte Skel mellem Sognene. De foretagne Opmaalinger viste, at Kanalen skulde være 930 Favne lang, altsaa henimod $\frac{1}{4}$ Mil, og Tjenbæk, der var over dobbelt saa lang, 1974 Favne, skulde for at faa det fornødne Fald udgraves til 5 Alens Bredde foroven og 3 Alen i Bunden, der skulde ligge $\frac{3}{4}$ Alen under Søens laveste Vandstand. Man fik ogsaa »Søkanalen« tilvejebragt i Sommeren 1858, i hvert Fald delvis; men saa

blev Lodsejerne uenige om Delingen af den tørlagte Søbund, idet hver af dem i Henhold til »Danske Lov« 5-10-12 paastod sig tilkendt den Søbund, der stødte mod hans matrikulerede Lod paa Landsiden, hvilket naturligvis ikke kunde godkendes, da Lodderne ikke stødte til Søen under samme Vinkel. Da Enighed ikke kunde opnaas, opgaves Foretagendet, og i henvend 100 Aar bragte Ejendomsretten til den efterhaanden ved Tilgroning tørlagte Del af Søen megen Ufred, særlig angaaende Tagskær, idet Vrenstedboerne ikke vilde anerkende det 1812 afsatte Sogneskel, maaske fordi de ikke kendte de da foretagne Matrikuleringsarbejder.

Ved kgl. Bevilling af 30 Sept. 1905 fik 17 Ingstrupboere Bevilling til at erhverve Ejendomsdom paa deres i den forhenværende Sø og til Søen stødende Kærlodder, der dels grænsede mod Skellet mellem Ingstrup og Vrensted Sogne og dels mod Skellet mellem Ingstrup og V. Hjermelev Sogn.

Mod en saadan Ejendomsdom protesterede 3 Mænd fra Vrensted Sogn, men ved Hvetbo Herreds Ret 1. Marts 1911 tilkendtes Ingstrupboerne de paagældende Arealer. 2 Vrenstedboere appellerede Dommen til Overretten, som 23. Okt. 1911 stadfæstede Underretsdommen, idet dog en i Underretsdommen anført Passus om Skellets Forløb gennem Søen udgik, da Skelkonstatering ikke var krævet af Ingstrupboerne. 1912 søgte Landinspektør C. J. Jungersen paa Ingstrups Vegne om Matrikelkontorets (Indenrigsministeriets) Bemyndigelse til Udskiftning af Søbunden paa Ingstrupsiden efter indsendt Plan, og med Ministeriets Godkendelse af det 1812 afsatte Sogneskel foretoges derefter disse Arbejder⁹⁾. Søbunden paa Vrensted-siden vedblev derimod at være Fælleseje (Matr. Nr. 133).

Under Verdenskrigen kom Tanken om fuldstændig Af-

⁹⁾ Matrikelkontorets Skrivelse af 15. Okt. 1912 Nr. 1470.

vanding af Søarealet atter frem, idet Landvindingsloven af 14. Nov. 1940 gav Adgang til betydeligt Statstilskud til saadanne Arbejder. Der udarbejdedes 3 Planer for Afvandingen, og de 2 gik ud paa at foretage Afvandingen gennem Kældergrøften mod Vest til Nybæk og Havet, medens den tredje Plan lød paa at afvande gennem Assenbæk (Tjenbæk) til Ryaa, hvilken var blevet uddybet i hele sin Længde fra Assenbæk til Limfjorden.

Landvindingsudvalget anbefalede sidstnævnte Plan, der af Landinspektørfirmaet Birk og Bo, Hjøring, var beregnet til at koste 416.000 Kr. og med en Pumpestation 482.000 Kr., medens samme Firmas Plan om Afvanding til Vesterhavet med Bygværk til Vandledning over Stranden ved Nybæk beregnedes til en Udgift af 980.000 Kr. En tredje Plan udarbejdet af Landinspektør J. Simonsen, Hjøring, der ogsaa gik ud paa at foretage Afvanding til Havet, lød paa en Udgift af 180.000 Kr., men uden Vandledning over Stranden. Under Ledelse af førstnævnte Firma paabegyndtes Arbejdet 1950 paa Bekostning af de til Søarealet stødende Kommuner, men med stort Tilskud fra Staten. En stor Kanal følger Sogneskellet fra 1812 gennem Søen, og ved Gravning af denne Kanal stødte man paa Rester af »Søkanalen« fra 1858. Endvidere førtes den fra Vrenstedsidekommende Rørbæk udenom det gamle Søareal til Tjenbæk, ved hvilken der anlagdes en P u m p e s t a t i o n, og Udtørringsarbejdet sluttede 1952.

Hermed er antagelig de mange Stridigheder, som denne Sø gennem ca. 400 Aar var Genstand for, bragt til Ende; men det rige Fugleliv, der forhen udfoldede sig mellem Søens Siv, og Lystfiskernes Færden ved Søens Rester og dens tilstødende Vandløb og Grøfter, hvor Gedder og Skaller plaskede, er ogsaa nu kun et Fortidsminde. For øvrigt synes det, som om Brasen i Fortiden har udgjort den væsentlige Del af Søens Fiskebestand, thi Præsten

Jens Godsen i Ingstrup fortæller 1729, at i den strenge og langvarige Vinter 1728 frøs »nogle Hundrede Læs Brasen og andre Fisk og Aal i Søen« ihjel og drev op paa Bred- den.

Vrensted Sogn har et Fladeindhold af 3093 ha (ca. 5610 Tdr. Ld.), Hartkorn 260 Tdr. Det er gennemgaaende lavtliggende, kun indtil 15 m over Havfladen, men er ret frugtbart; i den sydlige og vestlige Del er der en Del Eng- og Kærstrækninger, der for en Del er overløbet af Sandflugt, men kun yderst mod Vest er der egentlige Klitdannelser. Fra Vildmosehavet i Litorina-sænkningens Tid i den tidlige Stenalder førte en Fjordarm mod Nordvest mellem Højdedragene i Tise og Vrensted paa den ene Side og Højlandet i Ingstrup paa den anden; man har tidligere troet, at her var et aabent Sund ud til Vesterhavet; ja paa Johannes Mejers Kort fra 1650 er Ingstrup Sø (se foran) endog angivet som en aaben Fjord ind fra Havet; men nyere Undersøgelser har vist, at denne Fjord fra Vildmosehavet mod Nordvest har været afspærret fra Havet af en Sand- og Grusrevle mellem Lerbæk og Nybæk, og de Levninger af Dyreverdenen, som findes i Fjordbunden, er alle af Ferskvandsarter og optræder i aftagende Antal ud mod Kysten, ligesom der i den vestlige Del af det tidligere Fjordterræn er Mosedannelse, som Syd for Løkken i nogen Grad benyttes til Tørvegravning under ca. 1 m paaføget Sand. I den østlige Del af Vrensted Sogn laa tidligere den nu opdyrkede B o s t e d h e d e, som i Præsteindberetningen 1690 kaldes »en liden Hedebakke«, som Sognemændene paa Grund af Sandflugtens Ødelæggelser brugte til Tørvegravning.

Gennem Sognets vestlige Del løber Chausseeen Saltum—Løkken, og fra Trudslev i Ingstrup S. fører en vistnok forholdsvis ny Vej over Engene til Vrensted By, me-

dens en ældre Vej fører fra Østvendssyssel over Tolstrup og Stenum Sogne til Vrensted By og videre over Aasendrup til Stranden ved Løkken. En anden gammel Vej, Præstevejen, gaar fra Tise til Vrensted By, hvorfra der atter gaar en Vej mod Nord over M u n k e b r o til Børglum Kloster. Noget tyder paa, at Vejen fra Tise til Vrensted har været forsynet med Spærringer i ældgammel Tid ved Rørbæk Bro, thi her ligger i Tise Sogn Stedet S t a d s v o l d¹⁰⁾ og i Vrensted Sogn et lille nu næsten usynligt Voldsted kaldet S l o t t e t, der har været et firkantet Anlæg omgivet af dobbelte Grave. Gennem Sognet løber endvidere Hjørring—Aabybro Jernbanen med Station i Vrensted, aabnet 1913.

1553 udgjorde Vrensted Sogn 32 Gaarde og 11 Bol¹¹⁾), men disse Angivelser er ret upaalidelige, bl. a. fordi Adskillelsen mellem Gaarde og Bol er flydende. 1568 angives her at være 23 Gaarde, 17 Bol og 30 Huse med Jord, og 1662 var her ifølge Matriklen 27 Gaarde, 18 Bol og 29 Huse med Jord.

1688 var her ligeledes efter Matriklen 46 Gaarde og Bol, 13 Huse med Jord og 28 Huse uden Jord samt By-smedien, og det dyrkede Areal var 938 Tdr. Land, altsaa ca. $\frac{1}{6}$ af Sognets Jord.

1905 var her 60 Ejendomme med over 1 Td. Hk. og 137 Huse med Jord og 29 jordløse Huse.

B e f o l k n i n g e n udgjorde 1660 ca. 267 Personer, hvortil dog kommer Præste- og Degnefamilierne samt vist 10—15 Personer »Fattige«¹²⁾.

¹⁰⁾ Stade betegner vist en fast Bro eller en oprejst Stolpe ved et Landingssted. Jfr. Stavad i Tise S. og Stade i Serreslev S.

¹¹⁾ Præsteindberetning.

¹²⁾ Geheimearkivet: »Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1877«.

1801 var her 711 Personer; 1845: 916; 1850: 944; 1890: 1275; 1901: 1184; 1921: 1197; 1954: 1272.

I Vrensted By findes Præstegaard og Skole, Forsamlingshus (opf. 1895), 3 Møller, Købmandsforretninger, Andelsmejeri (opf. 1890), forskellige Haandværkere. Kommunekontor, Alderdomsstiftelse »Ane Maries Hus«, opf. 1914, Jernbanestation, Postekspedition m. m.

Om Vrensted vides ikke meget fra Middelalderen, her var ingen adelige Sædegaarde, og Bøndergodset synes at have haft mange Ejere.

1340 skødede Ridderen Ove Nielsen (vist Panter til Clausholm i Randers Amt) alt sit Gods i Vrensted til Hundslund Kloster og fik i Stedet Vester Aslund i Ø. Hassing Sogn¹³).

1441 skødede Lars Svendsen i Nørre Saltum (Selvejerbonde) en øde Jord i Vrensted Sogn, som var ham tilfalden i Arv, til Børglum Kloster¹⁴).

1445 toges Tingsvidne, at den Bolig i Vrensted Mark har været bygget i 18 Aar, og de, der har boet der, har altid svaret deraf til Børglum Kloster¹⁵).

1514 toges Tingvidne af Skovbo Ting¹⁶), at det Hus i Vrensted, May Adserdatter ibor, er Hundslund Klosters Eje, og at Prior Erngiesel tilod Lars Svendsen at bygge det. Formentlig samme Aar blev der taget Sognevidne af Vrensted Kirkegaard om det samme, og ligeledes blev der 1514 taget Tingvidne af Hvetbo Herreds Ting om det samme¹⁷).

Hundslund Kloster ejede iøvrigt ikke saa lidt Gods i

¹³) Udtog i Æ. d. A. III. 16.

¹⁴) a. St. 85.

¹⁵) a. St. 99.

¹⁶) I Østvendssyssel var dette et »Mageting«, der hørte under Børglum Herredsting.

¹⁷) Æ. d. A. III. 16 og 18.

Vrensted, og Prioren Anders Hack (Gyldenstjerne) indvægede 1520 til Klosteret 11 Gaarde og 5 Bol her¹⁸⁾, hvilket Gods ved Reformationen kom under Aalborghus.

I Sognet synes ca. 1525 kun at have været een Selvejergaard (se Bundgaard); og ca. 1441 blev Palle Dywr af Vrensted og 1487 Peder Jensen i Vrensted Gildebrødre i Guds Legemes Lav i Aalborg¹⁹⁾, og de har antagelig været Selvejrbønder.

Af Aastrup Lens Regnskab ca. 1525²⁰⁾ ses, at dette Len da havde 2 Gaarde i Vrensted, nemlig een beboet af Søren Jensen, Skyld 6 Pund (= 12 Tdr.) Korn, Gæsteri, Skovsvin og 3 Dagsgerninger, og een beboet af Svend Andersen, Skyld 2 Pund Korn, Gæsteri, Skovsvin og 2 Dagsgerninger, og endvidere havde Lenet en Indtægt af 4 Skilling (= ca. 3 Høns) af et Bol i Vrensted, som laa til Børglum Kloster. Hertil kom saa Indtægten af Bundgaard (se derunder).

Vrensted Sogn var delt i 2 Byejerlav, Vrensted By og Aasendrup By samt Enestegaardene Sundsted og Holmen.

I 1465 var der en Del Stridigheder angaaende Skellet mellem Aasendrup og Vrensted Byers Omraader, og nævnte Aar toges Sognevidne af Vrensted, at den Mark, som laa nærmest sønden for Vrensted Kær og nærmest østen for »Assendrup« Mark, som kaldtes Drywffholm (Drivsholm)²¹⁾, og som Provsten af Børglum og Prioren af Hundslund havde gjort Lovhævd paa, den havde været pløjet og saet og været

18) Originalvidisse fra 1579 i Museet i Hjøring.

19) Gildets Medlemsbog (Landsarkivet) Viborg.

20) Rigsarkivet.

21) Det maa være Aasendrup's østre Mark, der kaldtes Drivsholm.

slaaet Hø paa til Vrensted By²²). Samme Aar toges So gnev idne om, at det Skel, som Sandemændene i Jerslev Herred gjorde mellem Vrensted og Assendrup, var ret Markskel der imellem²³), og den omskrevne Lovhævd er utvivlsomt den, som omtales uden Aar blandt Børglum Klosters Breve²⁴), og i hvilken der udtales, at Marken østen for Aasendrup Mark og Drivsholm var ret Mark og Grund til Vrensted By, og Børglum Kloster gjorde Lovhævd paa sit Gods her.

1465 toges endvidere Tingvidne om, at det Skel, som Jerslev Herreds Sandemænd havde gjort mellem Vrensted og »Assengaard« (Aasendrup), var ret Markskel²⁵).

I Aasendrup laa paa den Tid en Hovedgaard, som tilhørte Godske Andersen (Stenbrikke) til Kokkedal og efter hans Død hans Enke Kirsten Eriksdatter Gyldenstjerne og Søn Niels Godskesen (1450). Da han døde, blev Moderen Ejer af hele Aasendrup Hovedgaard, som hun bragte til sin anden Mand Anders Nielsen (Banner) til Kokkedal, og med ham var det, at Processen førtes 1465, idet Drivsholm hørte til Gaarden i Aasendrup, efter hvad han hævdede, og da han ikke vilde opgive sin formentlige Ret til denne Jord, fik Børglum-Biskoppen Paven til at lyse ham og hans Folk i Band.

Foruden de forannævnte Aktstykker vedrørende Processen skal endnu anføres, at der 1465 blev udstedt Tingsvidne af Børglum Herreds Ting om, at Hr. Anders Nielsen (Banner) af Kokkedal ikke havde gjort

²²) Æ. d. A. III. 81. 95.

²³) a. St. 97.

²⁴) a. St. 93.

²⁵) a. St. 91.

Lovhævd paa Bakterp eller Driffholm liggende i Vrensted Mark²⁶).

Der blev saa udmeldt Ridemænd (Adelsmænd og Selvejere) til at gøre Skel mellem Vrensted Mark og Aasendrup²⁷), og 1465 stadfæstede Christian I det Ridemændsbrev, som de havde affattet med Ridderen Strange Nielsen som Formand²⁸). Sagen synes dog ikke dermed endt, thi først 6. Nov. 1468 afsagde Kongen Dom om, at Anders Nielsen Banner af Kokkedal skulde have, nyde, bruge og beholde Asendrop og Dreffsholm og han og hans Svende »mæles« (∴ løses) af Pavens Band²⁹).

Det maa dog vist anses for tvivlsomt, om foran anførte Aar 1468 for den kongelige Dom er rigtigt; det synes at skulle være 1469, thi dette Aar toges Tingsvidne om, at Drivsholm er Børglum og Hundslund Klosters rette Gods³⁰), og samme Aar gjorde Provsten i Børglum Lovhævd paa Drivsholm og Bakterp Mark, hvorom der ogsaa toges Tingsvidne³¹). Endelig gjorde Sandemændene af Jerslev Herred 1470 deres Ed og Tov (∴ Skelforretning) i Vrensted Mark, først paa en Vang hedder Bakterp med Enge og Kær nord og vester derfra indtil begge Markskel, og paa en anden Vang kaldes Dryfholm med al Kær og Eng³²). Det ses ikke, hvorledes Sagen endte; men det synes, som om Bagterp og Drivsholm er vedblevet at høre til Aasendrup Hovedgaard (Familien Banner).

Saa gik Tiden vist i Fred for saa vidt Skellet angik, og vistnok 1529 toges Tingsvidne om, at det havde været

²⁶) Æ. d. A. III. 83.

²⁷) a. St. 9.

²⁸) a. St. 5, jfr. 91.

²⁹) Rigsarkivets topogr. Samlinger, Jerslev Herred.

³⁰) Æ. d. A. III. 91.

³¹) a. St. 85 og 88.

³²) a. St. 84.

upaalt i alle Mænds Minde (∴ saa længe de kunde huske), at de paa Kokkedal (∴ Familien Banner) havde ladet bruge det Kær, som ligger i Vrensted Mark³³), og 1529 mageskiftede Erik Eriksen Banner til Kokkedal og Asdal med Børglum Kloster, hvorved Klosteret fik en Gaard i Vrensted By³⁴), og samme Aar gav Erik Banner Skøde til Klosteret paa 2 Gaarde i Vrensted By³⁵).

1637 dukkede Skelstriden mellem Vrensted By og Aasendrup atter op³⁶), thi Vrensted Grander (∴ Bymænd) nemlig Christian Nielsen i V e s t e r g a a r d, Steffen Hansen, Niels Mørk, Jens Lauridsen, Jørgen Jørgensen i V a n g g a a r d, Niels Pedersen, Christen Poulsen v e d B æ k k e n, Søren Nielsen, Anders Laursen, Maren Christensdr., Anders Ibsen i H o l m e n, Jens Olufsen, Lars Jensen i B u n d g a a r d, Anne Nielsdr. i N ø r g a a r d og 22 andre Bymænd vedstod alle 13. Aug. 1637 deres Supplikat til Kongen angaaende Markskel mellem Aasendrup og Vrensted Byer, »vores Grund og Ejendom igen at bekomme«, og de forpligtede sig til at være solidariske med Hensyn til Sagens Omkostninger. 8. September udstedte Niels Christensen i Vrensted en Forpligt til Bymændene, i hvilken han erkendte at have modtaget Bymændenes Supplikats, som han skulde fremføre for Kongen eller Prinsen. Ansøgningen var forsynet med Aftryk af Bymændenes Signeter og var 7. August paategnet af Lensmanden paa Aalborghus, G u n d e L a n g e. Niels Christensen skulde bringe Kongens Svar paa Ansøgningen med tilbage; men han havde ikke holdt sit Løfte,

³³) Æ. d. A. III. 81.

³⁴) a. St. 91.

³⁵) a. St. 196.

³⁶) Muligt er det denne Strid, der spores i, at Vrensted Bymænd 1617 førte Proces mod Lensmanden, men Sagen henvistes af Viborg Landsting til ny Behandling ved Jerslev H. Ting. (Landets Domsbog A. 1617, Bl. 68.)

hvorfor Bymændene 1639 rejste Tiltale mod ham ved Tinget, men Sagens Udfald kendes ikke³⁷⁾).

I Midten af 1600'erne synes der at være opkastet et Dige som Skel mellem Vrensted og Aasendrup, thi her laa et Hus kaldet »paa Diget«³⁸⁾, og i Markbogen til Matriklen 1688 siges, at Vrensted Mark er inddiget.

Jordegodsets Fordeling paa Ejere var i Følge Præsteindberetningen 1568 saaledes:

Kronen til Hundslund Kloster 10 Gaarde, 5 Bol, 10 Huse med Jord.

Kronen til Børglum Kloster 6 Gaarde, 10 Bol, 2 Huse med Jord.

Kronen til Aastrup Slot 2 Gaarde, 1 Bol, 16 Huse med Jord.

Otto Banner til Asdal 1 Gaard.

Frands Banner til Kokkedal 2 Gaarde.

Anders Banner til Gesingholm 2 Gaarde, 1 Bol, 2 Huse med Jord.

Ialt 23 Gaarde, 17 Bol, 30 Huse med Jord.

Før 1662 var 3 Bol i Vrensted (Niels Mortensen, Anders Knudsen og Jens Kjeldsen) blevet pantsat fra Kronen (Aalborghus' Gods) til Inger, Enke efter Pastor Mogens Hansen i Aashjem i Skaane, og fra hende kom Pantet 1658 til Biskop i Viborg Frands Rosenbergs Arvinger, der stod som Ejere 1662, medens Landsdommer Jens Lassen til Dalum Kloster stod som Ejer 1688 og hans Arvinger 1717, det ene Bol var Skrædderholmen.

27. Juli 1664 fik Landsdommer Jens Lassen til Dalum Kloster for sin Fordring paa Kronen blandt andet

³⁷⁾ Jerslev H. Tgb. 7. Nov. 1639.

³⁸⁾ a. St. 16. Nov. 1654.

Skøde paa 4 Gaarde og 13 Gadehuse i Vrensted By, og da Kongen 22. Juni 1669 mageskiftede Børglum Kloster og en Del af Klosterets Gods til Kansler Peder Reedtz, medfulgte i Vrensted Sogn Gaardene Holmen og Bundgaard samt 8 andre Gaarde, 8 »Steder«, 1 Halvbol, 1 Hus med Jord og 14 Gadehuse³⁹⁾.

I Følge Matriklen 1688 var Fæstegodset i Vrensted Sogn fordelt paa efternævnte Ejere:

Kongen (Ryttergods) 8 Gaarde og Bol, 6 Huse med Jord, 7 Huse uden Jord.

Børglum Kloster 12 Gaarde og Bol, 5 Huse med Jord, 3 Huse uden Jord.

Jomfru Karen Reedtz (tidl. Børglum Kl.) 7 Gaarde og Bol, 0 Huse med Jord, 5 Huse uden Jord.

Aalborg Hospital 1 Gaarde og Bol, 0 Huse med Jord, 1 Huse uden Jord.

Corfitz v. Dahm⁴⁰⁾ 2 Gaarde og Bol, 1 Huse med Jord, 0 Huse uden Jord.

Elkær⁴¹⁾ 1 Gaarde og Bol, 0 Huse med Jord, 0 Huse uden Jord.

Landsdommer Jens Lassen⁴²⁾ 3 Gaarde og Bol, 0 Huse med Jord, 0 Huse uden Jord.

Kort Merchers Arvinger⁴³⁾ 3 Gaarde og Bol, 1 Huse med Jord, 0 Huse uden Jord.

Jens Bildts Frue⁴⁴⁾ 1 Gaarde og Bol, 0 Huse med Jord, 0 Huse uden Jord.

³⁹⁾ Kronens Skøder.

⁴⁰⁾ Borger i Kbh. Antagelig Søn af Kanonstøber Claus v. Dahm, der havde faaet Godset udlagt fra Kronen for en Fordring.

⁴¹⁾ Nørre Elkær.

⁴²⁾ Til Dalum Kloster ved Odense.

⁴³⁾ Kort Mercher var Købmand i Kbh. og havde faaet Godset udlagt fra Kronen for en Fordring.

⁴⁴⁾ Karen Jensdtr. Høg, Enke efter Jens Bildt til Hæstrupgd.

Henrik Langes Arvinger⁴⁵⁾ 2 Gaarde og Bol,
0 Huse med Jord, 0 Huse uden Jord.

Jfr. Ide Skeel⁴⁶⁾ 1 Gaarde og Bol, 0 Huse med Jord,
0 Huse uden Jord.

Pastor Axel Bjørn i Børglum 2 Gaarde og Bol,
0 Huse med Jord, 1 Huse uden Jord.

Ove Jespersen Haugaard⁴⁷⁾ 1 Gaarde og Bol,
0 Huse med Jord, 0 Huse uden Jord.

Ialt 44 Gaarde og Bol, 13 Huse med Jord, 17 Huse uden
Jord.

Hertil kom Præstegaarden 1.

Degnegaarden 1.

Ialt 46 Gaarde og Bol, 13 Huse med Jord, 17 Huse uden
Jord.

Endvidere var der 9 jordløse Huse, der stod paa Bøn-
dergaardenes Grund, og 2 paa Præstegaardens Grund
samt Byens Smedie, ialt 29 jordløse Huse.

Sognet og navnlig dets vestlige Del har i tidligere Tid
lidt af Sandflugt, hvorom de mægtige, saakaldte
»Jomfrubakker« syd for Løkken endnu vidner. Men for-
øvrigt klages der ikke over Sandflugt før ret sent, i Slut-
ningen af 1600'erne, og Grunden hertil er vel dels, at
Sognet har saa ringe Kyststrækning, og dels, at de vand-
rige Arealer i de tilstødende Sogne Ingstrup og Fureby
optog og bandt en stor Del af Flyvesandet.

11. Juni 1674 opsigde Peder Nielsen i Aasendrup
Fæstet af sin Gaard til Fru Ide Skeel til Hammelse,
fordi hans Ager og Eng, Drift og Grøft for en Del var
ganske overløbet af Sand⁴⁸⁾.

⁴⁵⁾ Til Fuglsig.

⁴⁶⁾ Antagelig Fru Ide Skeel til Asdal, død 1684. Gaarden laa
i Aasendrup.

⁴⁷⁾ Forpagter paa Dybvad.

⁴⁸⁾ Jerslev H. Tgb.

Derimod toges der 12. Okt. 1648 Tingvidne om, at Aasendrup Bys Enge fra Munkebro og vester til Kringel var fordærvet af Staa-Vand, fordi Vandet ikke havde haft sit Afløb, som det burde.

Den nævnte Munkebro's Navn synes jo at pege tilbage paa katolsk Tid, men efter 1669, da saa meget af Bøndergodset i Vrensted Sogn dels blev udlagt som Ryttergodt og dels var blevet pantsat af Kronen til forskellige af Kronens Kreditorer, forfaldt Munkebro og Hovvejen til Børglum Kloster herover antagelig, og først da Frederik Kjøer atter fik samlet en stor Del Vrenstedejendomme under Klosteret, blev der atter Brug for bedre Vejforbindelse her. 31. Juli 1737 lod Kjøer ved Omegnens Herredsting og ved Kirkerne kundgøre, at han for nogle Aar siden havde ladet lave en Vase (∴ en opkastet Vej mellem Grøfter) og Broer over Kæret mellem Vrensted og Børglum Sogne, der kaldes Munkebro, for sig og sit Gods, men en Del Rejsende har taget Anledning til at bruge Vejen og endog lagt en Vej gennem Klosters Ladegaard og over Munkebro, hvor der ikke af Alders Tid havde været Landevej (∴ offentlig Vej), og han aflyste derfor Brugen af denne Vej. Alfarvejen gik over Skøttrup eller over Stranden mellem Løkken og Fureby.

20. Maj 1675 fremstod paa Herredstinget Ridefogeden til Hjermslevgaard, Jørgen Christensen, paa Aasendrup Bymænds Vegne og havde til Tinget indstævnet Amtsskriveren Mogens Willumsen til Synsafhjæmning og Vidners Paahør angaaende, hvorledes den skadelige Sandflugt havde fordærvet Aasendrup Bys Ager og Eng. »dem (∴ Beboerne) til største Skade og Ruin«.

Synsmændene vidnede, at Gertrud Pedersdatters⁴⁰⁾ Gaard, der var skyldsats for 10:1-1-1 Hk, var paa baade

⁴⁰⁾ Enke efter Storbonden Poul Jensen i Søndergaard, d. o. 1652.

Ejendom og Huse halvt øde af Sandflugt; af Kjeld Lauridsens Gaard, 9-6-2-2 Hk., var Halvparten øde og fordærvet; af Niels Madsens Gaard 9-2-2-2 Hk., Mads Nielsens Gaard, 12-6-2-2 Hk., Peder Simonsens Gaard, 7-6-2-2 Hk., Peder Laursens Gaard, 10-0-0-0 Hk.⁵⁰⁾ og Oluf Bruns Bol, 5-2-2-2 Hk., var ligeledes Halvparten øde.

Samme Aar toges Tingvidne om, at en Have (∴ indiget Jordstykke) i Aasendrup, i hvilken kunde saas 14 Tdr. Byg, var ganske fordærvet og øde af Sandflugt, og en Mand, der var Fæster under Hammelmose, opsigde sit Fæste, da Marken var ganske øde af Sand.

28. September 1676 stod Ridefogeden Jørgen Christensen atter paa Herredstinget, hvortil han paany havde indstævnet Amtsskriveren for at paahøre Tingsvidne om Sandflugten i Aasendrup, hvilket skulde danne Grundlag for Hartkornsnedsettelse og dermed Skat.

6 Mænd, der var udmeldt af Herredsfogeden som Synsmænd, vidnede, at de den 26. Sept. havde set, at Aasendrups Drift og Grøft var af Sandflugt ganske overløbet og øde, og ligeledes var deres Gaarde med Vandsteder og Møddingssteder overløbet med Sand, som havde nedtrykt nogle af Husene, og Mark og Eng var for en stor Del fordærvet deraf, saa det syntes dem, at overalt var de 2 Parter (∴ $\frac{2}{3}$) af Ejendommene fordærvet og øde.

I de følgende Aar fortsattes Ødelæggelsen, og 19. Febr. 1680 lod Niels Madsen, Niels Jespersen og Kirsten Christensdatter i Aasendrup tage Synsvidne om Skaden; Niels Madsens Gaard var »slet fordærvet« af Sandflugt baade paa Huse, Brønde, Vandsted og Møddingssted, saa der ikke mere kunde bygges paa det Sted, og nogle af Husene var nedtrykt af Sandet, medens andre stod paa Støtter og for Fald. Over $\frac{2}{3}$ af Jorden i Marken og ved Husene

⁵⁰⁾ En af de to Søndergaarde.

var ganske fordærvet, saa den ikke længer kunne dyrkes. Den Gaard, som Niels Jespersen og Kirsten Christensdatter paaboede, var paa $\frac{2}{3}$ fordærvet af Sand, og hele Gaardens Uddrift og Tørveskær, der 1662 var særlig god for Græsningens Vedkommende og god for Tørveskærets, var ligeledes ganske fordærvet af Sand, saa de ingen Nytte kunde have deraf. Af Synsvidne af 26. Febr. 1680 ses, at af den Gaard, som Peder Laursen Rod boede (den ene af Søndergaardene), var et Fald Jord ved Gaarden, i hvilket der kunde saas 14. Tdr. Byg, øde og ganske fordærvet, og af den øvrige Jord, der var Gaardens bedste, var $\frac{2}{3}$ ødelagt, og $\frac{1}{3}$ befrygtedes at ville blive fordærvet. Uddriften og Tørveskæret var »slet øde«.

11. Marts 1680 tog Peder Nielsen, Jens Andersen og Thomas Thomsen Synsvidne angaaende deres Gaarde, af hvis Mark $\frac{4}{5}$ var ødelagt, og deres Fædrift og Tørveskær syntes ikke at være andet end hvidt Sand; de to Gaardes Huse og Gaardsrum var ogsaa næstendels fordærvet af Sand, og paa Thomas Thomsens Bol var Husene af Sandet ganske »underlagt«, saa de var ikke til at finde. Den Del af disse tre Ejendommers Huse og Marker, der endnu var nogenlunde ved Magt, befrygtedes snart at ville blive ødelagt som Følge af den tiltagende Sandflugt.

Endelig tog samtlige Aasendrupps Bymænd 19. August 1680 Synsvidne angaaende Byens Tilstand; deres Uddrift og Græsning var ganske overløbet af Sand, saa der ingen nyttig Græsning var der paa, og Tørveskæret var ligeledes ganske ødelagt og fordærvet. Af Agerjorden var ca. $\frac{2}{3}$ overløbet af Sand, og paa Peder Nielsens Gaard syntes ikke mere end $\frac{1}{5}$ at være i Behold. Følgen af disse Synsvidner var, at Ejendommenes Hartkorn blev betydelig nedsat.

I Markbogen af 1683, hørende til Matriklen af 1688, siges om Aasendrup:

»Til denne By findes hver Aar at have stor Skade af den skadelige Flyesand, som lægger hvert Aar en Del af deres Jorder og Enge øde med en Vestenvind, saa det tiltager hvert Aar, at de maa forflytte deres Gaarde og Huse af et Sted paa et andet, saa det er ganske elendigt med dennem, thi de vide ej, hvilken Time deres Agre og Enge med en stor Vestenstorm med Flyesand er lagt øde. For en seks Aar siden ved Høstens Tid var der saa stor en Sandflugt, at Sandet gik over Kærvene, at de maatte opgrave Kornet af Sandet«.

Ogsaa Beboerne i Vrensted By tog 14. Oktbr. 1680 Synsvidne angaaende Sandflugtens Beskadigelse af deres Ejendomme, og Synene var blevet foretaget i Overværelse af Herredsfogeden og Præsten. Vest for Byen var deres meste og bedste Knuptørveskær og Fædrift næsten dels fordærvet; syd for Byen var deres Græsning paa en Strækning af 704 Favne i Bredden og 1415 i Længden ganske øde af Sand, saa nær som et lille Stykke paa 38 Favne, der ikke var helt øde. Nord for Byen var ødelagt et Stykke af 787 Favnes Bredde, og Tørveskæret var helt øde, saa der ikke kunde graves et Læs Tørv andre Steder end i deres Enge, »hvilket er dem til ikke ringe Skade«. Da Vrensted By i Matriklen 1662 anføres som havende temmelig god Græsning og Tørveskær, tør det antages, at Sandflugten først er naaet saa langt ind i Landet i 1670erne. 2. Juli 1685 toges ligeledes Synsvidne angaaende Vrensted Sogns Kær, Tørveskær og Uddrift, hvor der paa adskillige Steder var 2 Alen Havsand, og det forekom Synsmændene, at det var Vrensteds bedste Græsning og Tørveskær, som var ødelagt og i hvid Sande. Sandet var snart ved Vrensted Bys Markjord, idet det kun var 15 Favne fra Markdigerne, og der syntes ingen Redning, naar Guds Vejrlig paakom med Storm.

Efterhaanden blev de overføgne Arealer bevokset med Græs og kom paany under Kultur, men endnu i Slutningen af 1700erne laa der hist og her nøgne Sanddriver paa Vrensted Kær, og naar det stormede af Vest, kunde Vrensted By blive indhyllet i Sandskyer⁵¹).

Sandflugten eller Sandfygningen over Vrensted Kær naaede iøvrigt langt ind i Landet, nemlig ogsaa over store Dele af T i s e Sogn.

Om Vrensted Sogn siger Sandflugtskommissionen 1680, at A a s e n d r u p By laa for en stor Sandflugt, som fra Havet trængte ind paa deres Mark, Eng og Huse, særlig i Byens sydlige Del, og denne Ødelæggelse var begyndt for 7-8 Aar siden.

Bortset fra Aasendrup's Tilliggende blev den af Sandflugten i Vrensted Sogn forvoldte Skade næppe af stor varig Betydning; men over de lave Kærstrækninger mellem Havet og Aasendrup har der lagt sig et betydeligt Lag Sand, som vel er blevet bevokset i Tidens Løb, men dog er daarligt egnet til Kultivering.

I Matriklen 1662 siges om V r e n s t e d By, at der er ingen Herlighed⁵²) til den undtagen, at Beboerne har Fællig i en Sø, som kaldes V r e n s t e d S ø (= Ingstrup Sø), om nogen vil bruge Fiskeri derudi. Ellers er dertil temmelig god Græsning og Tørveskær. Om A a s e n d r u p By siges sammesteds, at den har ingen »Herlighed« uden temmelig god Græsning og godt Tørveskær.

V r e n s t e d B y s E j e r l a v

Ved Matrikuleringen 1688 havde Sognet 343 Tdr. Hk. Skyld af Bøndergods og fik da 288 Tdr. Hk. af Bøndergods samt Hk. 12-1-3-1 af den skattefri Præstegaard. I Følge Markbogen af 1683, henhørende til denne Matrikulering, bestod Vrensted Bys Agerjord af

⁵¹) Jyske Samlinger 2. I. 128.

⁵²) Olden og Tømmer fra Skove, Jagtret m. m.

Nørremarken, som laa vesten, norden og østen for Byen, og Søndermarken, som laa sønden for Byen og kun bestod af ét Fald med 67 Agre, der dreves som Alsædjord, det vil sige var aarligt besaaet.

Om Nørremarken vesten for Byen siges, at der maa forventes Sandflugt; Marken bestod af 44 Fald af ulige Størrelse, nemlig: Vestergaards Toft 5 Agre, af hvilke de 4 laa til Vestergaard, den 5. til Nabogaarden; Gaarsagre 42 A., Agre sønden og østen for Præstetoften 17 A., Præstens Toft 4 A., Stensmedens⁵³⁾ Fald 37 A., Langagre 45 A., Aandit (andet?) Fald 20 A., Grisagre 35 A., Leragre 36 A., Syuis (Sives) Agre 6, lille Dryvsholm 14 A., store Dryvsholm (laa ved Aasendrup Skel og kaldtes ogsaa vestre og østre D.) 34 A., Vilmedens Fald 33 A., Huaslegades Fald 54, Krogagre 38 A., Klach Fald 28 A., Aallmands- (Allemands?) haell (halv?) Agre 16 A., Sletgaards Fald 36 A., Hørmedens Agre 23 A., Boelsteds Agre 57 A., Lebel's Agre 14 A.⁵⁴⁾, Øster Hasens Fald 47 A., Vester Hasens Agre 19 A., Sønder Hasens Agre 11 A., Sønder Bagterps Fald 31 A., Nørre Bagterps Fald 21 A., Mejlsted Fald 105 A., Gaaselands Fald 31 A., de Blokker⁵⁵⁾ ved Huset 21 A., Stagholms Fald 14 A., Bundhøjs Fald 31 A., Tuelsig (Tilsig?) Fald 23 A., Gaaselands Fald 23 A., Fialdsagre 44 A., Gryds⁵⁶⁾ Fald 31 A., Tagholms Fald 12 A., Trygholm 21 A., nogle Smaahutter af Gaaselands Agre 18 A. Paa østre Ende af Nørremarken fandtes følgende Fald: Krogtoft Fald 85 A., Søndre Langtoft 36 A., Enge Langtoft 34, Nørre Langtoft 38 A., Flædiets Fald 54 A., Ulleholm 48 A. og Oxenholms Fald 57 A.

⁵³⁾ »Mede« betegner et afgrænset Areal, omgivet af Sten, Dige, Grøft eller paa anden Maade afmærket.

⁵⁴⁾ I Vrensted laa lidt sydvest for Vringelby en Dam »Lebel's Dam«, hvor Storkene samlede om Høsten.

⁵⁵⁾ Blokker er Smaastykker Jord.

⁵⁶⁾ Grus?

Foruden disse Markfald hørte der til Byen nogle Tofter og Haver, saaledes en Toft sønden for Vestergaard og en Toft kaldet Gaden, 13 Agre, et Bol (Jakob Christensen) siges at ligge sønden Skolen.

Da Markerne var delt i saa mange Fald, havde Gaardene deres Jord liggende 15—20 forskellige Steder, og endda laa hver Gaards Agre i et Fald ikke samlet, saa man forstaar, at denne Markdeling maatte forudsætte det Driftssystem, vi kalder Markfællesskab; samtidig Saaning, Høst osv.

Vrensted By havde i Følge Markbogen nødtørftig Ildebrand af Splittørv og Knuptørv⁵⁷⁾, men manglede Gærdsel og Staver til Hegn; Hjultømmer og Bygningstømmer købtes ½ Mil borte ved Havet⁵⁸⁾ ved ankommende Tømmerskuder, og Maling foregik ved Egnens nærmestliggende Møller, hvor Folk lystede. Byen havde nødtørftige Kaalgaardssteder, men iøvrigt ingen »Herlighed«.

Vrensted Bys Eng ses ikke at have haft særlige Navne, dens Overdrev (Hede og udyrket Jord) var takseret til 120 Høveders Græsning.

Vrensted By blev udskiftet af Markfællesskabet 1806 af Landmaaler Ole Hall, efter at den Aar 1800 var opmaalt af Landmaaler Schibsted, og Vrensted var det Sogn, hvor Folk tidligst tog fat paa at flytte deres Gaarde ud fra den samlede By til deres nye Marker, saa af de 50 Gaarde, der fandtes her 1806, var allerede ca. 1810 de 21 udflyttet⁵⁹⁾, og 1828 oplyses, at nu var der udflyttet 22⁶⁰⁾, og dermed var Udflytningen vel i det væsentligste endt; men talrige nye Bedrifter er jo efterhaanden opstaaet ved Udstykning og Opdyrkning af Kær- og Hedestrækninger.

57) Hedetørv og Gravetørv fra Mose.

58) Ved Løkken.

59) Begtrup: »Agerdyrkningens Tilstand«. VI. 447.

60) Brinck-Seidelin: »Hjørring Amt«, S. 72.

Vrensted Bys Grandebrev

1713 oprettede Bymændene i Vrensted et saakaldt »Grandebrev« eller »Videbrev«, d. v. s. en Landsbyvedtægt, som skulde bringe god Orden og Skik i Landsbyens Fællesanliggender derunder ogsaa Markfællesskabet. I Børglum Klosters Arkiv¹⁾ findes en samtidig Kopi af dette Grandebrev, der her gengives i moderniseret Sprog. Det lyder saaledes:

»I Jesu Navn har vi samtlige Vrensted Bymænd efterskrevne Grandebrev og Vedtægt med hinanden oprettet og i efterskrevne Poster forfattet, og lover enhver af os sig derefter at rette, nemlig:

1. Bymændene skal samtlige paa et vist Sted forsamle sig aarlig før Philippi & Jakobs Dag (o: 1. Maj) og sætte tvende Mænd til Grandefogeder efter aarlig Omveksling og Omgang fra Mand til Mand, hvori ingen sig maa vægre, naar det ham vitterligt tilfalder. Samme Grandefogeder skal paa Grandestævne udnævne og til sig tage 8 Mænd, som tillige med dem skal have flittigt Indseende, at der holdes forsvarlig Hegning paa Ager og Eng og til al Byens Nytte. Og hvad de i Henseende til Byens Gavn og Bedste paa-lægger, enten det heri findes indført eller ej, naar det ikke strider imod Loven og Ærbarhed, skal alle de andre rette sig efter og maa ej af 1, 2, 3 a 4 kuld-kastes. Og om nogen gør imod samme Paalæg, skal de modvillige pantes for saa meget, som bliver paa-lagt, hvilket samtlige Bymænd skal være dem behjæl-pelig med, og det, de saaledes udpanter, skal den (ene) af Grandefogederne beholde til Mikael (Mik-kelsdag 28. Sept.), da det skal deles mellem Bymæn-dene eller til Byens Tarv og ikke at drikke det op.

¹⁾ Landsarkivet i Viborg, jfr. »Vendsysselske Aarbøger« 1919, S. 133 ff.

2. Hvem som imodstaar, hvad man i saa Maade paa-lægges, skal pantes hver Gang for 8 Skill. og des-foruden tiltales efter Loven.
3. Hvo, som ej møder paa Grandestævne, naar derom bliver tilsagt og advaret, uden de har lovligt Forfald, pantes straks for 4 Skill.
4. Alle Diger og Lukker for Marken og Engene skal i det seneste være færdige 8 Dage efter Valborgsdag (∴ 1. Maj) eller til hvad Tid, menige Grander det nødvendigt eragter, samtykker og paalægger.
5. Iligemaade skal alle Gadelukker (Hegn ved Vejene) være oplukket (∴ lukket) til hvad Tid, Bymændene med hinanden beslutter og vedtager.
6. Hvilke (Mænd) Diger og Lukker efter ovenomrørte Tid nedlægger, og den vedkommende efter Advarset dem ikke straks forfærdiger, pantes straks for 8 Skill.
7. Hvem, som lader sit Kvæg og Kreaturer gaa i Mar-ken efter, at Lukkerne var færdige, pantes for Øg og Fækreaturer hver Gang 4 Skill. for Stykket, for Svin 2 Skill. og et Faar 1 Skill.
8. Til Philippi & Jakobi Dag (∴ 1. Maj) eller før, efter-som Granderne derom paalægger og samtykker, skal alle Svin være forsvarligt ringet, ellers pantes for hvert uringet Svin 2 Skill. og siden dobbelt op, til de bliver forsvarligt ringet.
9. Svin, som findes i Marken og ikke kommer med Hjør-den, betales eller pantes for hvert 2 Skill. Men der-som de overspringer Lukker eller Diger, skal Ejerne advares om at føre Raad derfor; sker det ikke, da pantes for hvert 1 Mk., og dersom de ikke efter Advarsel dem bortskaffer, da at pantes for 2 Mark.
10. Ingen maa have nogen Slags Kreaturer paa fælles Ejendom enten i Marken eller Engene mere end de-

res Fællig kan taale og efter menige Granders Samtykke og Paalæg²⁾).

11. Ingen maa have eller sætte noget Føløg i Tøjr i Marken i Hegnetid; hvo derimod gør pantens første Gang for 8 Skill. og siden, om det sker tiere, efter Granders Samtykke og Paalæg.
12. Ingen maa lade løse Plage løbe efter deres Vogne eller Plove i Marken i Hegntid; hvem herimod gør pantens første Gang for 4 Skill. og siden dobbelt.
13. Ingen maa om Høsten have enten Øg eller Fækreaturer løse eller i Tøjr paa Stubben; men alle Kreaturer skal holdes af Marken og overalt godt Hegn holdes, indtil den sidste med den første faar alt sit Korn indhøstet; hvem herimod gør pantens første Gang for 1 Mark og siden dobbelt og desforuden betale Skaden, om nogen gøres.
14. Hvem, som har Stodheste (∴ Hingste) løsgaaende, pantens for hver Gang 1 Mark.
15. Hvem, som tøjrer sine Kreaturer i andens Enge i Hegntid, pantens for hvert Kreatur 4 Skill. og desforuden tiltales efter Loven.
16. Hvem, som driver med sin Plov over andens opløbne Sæd, pantens hver Gang for 1 Mark og betale Skaden efter Granders Sigelse.
17. Hvem, som lægger Vej over andres Sæd, pantens for 2 Mark.
18. Ingen maa lade sine Plovbæster gaa uden Vagt og gøre Skade i Ager og Eng. Hvem herimod gør, pantens for hver Gang 1 Mark og betale Skaden efter Granders Sigelse.
19. Ingen maa have sin Hjord i Marken uden de andre Bymænds Samtykke; hvem herimod gør pantens første Gang for 8 Skill. og siden dobbelt.

²⁾ Se Sundsted.

20. Ingen maa tage nogen udenbys Kreaturer til Gang paa Byens Græsning; hvo herimod gør pantes for Stykket af Øg- og Fækreaturer 8 Skill., for Svin og Faar Stykket 4 Skill.
21. Hvem, som tøjrer sit Kreatur udi andens Eng i Hegnstiden, skal ej alene betale al den Skade, den som Engen tilhører derved bliver tilføjet efter Grandernes Sigelse, men endog pantes for hvert Kreatur 4 Skill.
22. Ingen maa lægge nogen Diger paa usædvanlige Steder i Gaden; hvo det gør pantes efter Grandernes Paalæg og (skal) borttage Digerne igen.
23. Ingen Gadehusfolk maa grave Digetørv udi Marken, ej heller maa de graves af andre i Marken at tilføre Gadehusfolk; hvem det gør pantes for hvert Læs 4 Skill.
24. Hvem, som arbejder med nogen Plov eller Harve eller gør noget andet utilbørligt Arbejde paa hellige Dage eller under Prædiken paa ordinære Bededage, pantes for hver Gang 2 Mark.
25. Hvem, som bander eller ilde tiltaler hinanden paa Grandestævne, pantes straks for 8 Skill. og desforuden tiltales efter Løven.
26. Hvem, som tager sit Kreatur fra dem, som vil tage det i Hus, eller dem overfalder, pantes straks for 2 Mark og derforuden tiltales efter Løven.
27. Om Skab kommer paa nogens Høveder, skal de holde dem tilside paa de Steder, at de kan være andre uden Skade; hvem, som det ej gør, pantes efter Grandernes Sigelse og have Forlov at skyde dem eller og have Forlov at styrte dem udi Tørvegrave.
28. Hunde og Svin, som bider Lam eller andet Kreatur, skal bindes eller straks skydes ihjel; hvem det ikke

- gør pantes hver Gang de Skade gør for 2 Mark og betaler Skaden.
29. De, som er modvillige og ej vil give Hyrderne deres Mad og Løn, pantes uden nogen Forskel (paa), hvem det er, naar der paaklages, hver Gang for 4 Skill. og derforuden skaffe Hyrderne, hvad dem tilkommer.
 30. Ingen maa huse nogle letfærdige Folk og Landstrygere, som ej har deres Pas; hvem det gør pantes for 2 Mark.
 31. Ingen maa lade nogen Fremmede grave Tørv udi Klitten; hvem herimod gør pantes for 3 Mark.
 32. Gadehusfolk og Husfolk maa ej grave, hvor dem lyster, men det skal dem af Bymændene udvises; hvem herimod gør miste Tørvene og pantes for hvert Læs 1 Skill.
 33. Alle Tørvegrøfter i Enge og Fællede skal udskæres, saa Kreaturer kan gaa deraf; hvem det ikke gør pantes hver Gang for 2 Mark.
 34. De Mænd udi Sundsted og Holmen bør at holde forsvarlige Diger og Lukker omkring deres Mark; sker det ikke da at pantes efter Bymændenes Paalæg.
 35. Om nogen her i Byen bliver noget frastjaalet, da skal Grandefogederne straks lade advare til Grandestævne, og samtlige Bymænd skal være den eftersøgende behjælpelig med at ransage paa lovlig Maade.
 36. Hvad Møg eller Gødning, nogen af Gadehusfolk bekommer, skal dem efter billig Akkord betales og ej at maa saas for dem derudi; hvo herimod gør pantes efter Grandernes Sigelse og derforuden lide efter Loven.
 37. Hvem, som lader sine Bæster komme udi nogen Mands

- Enge løsgaaende, før alt Høet er afført, pantes for hvert Bæst 8 Skill. og derforuden betale Skaden.
38. Ingen maa grave Huller efter Sand eller Ler i V r e n s t e d G a d e, ej heller bygge Hus paa usædvanlige Steder uden menige Granders Samtykke. Hvor herimod gør pantes efter Grandernes Sigelse.
39. Ingen maa have nogen Køer i Tøjr udi Marken uden Grandernes Minde; hvor det gør pantes efter Grandernes Paalæg.
40. De 4 Huse øster i Byen, nemlig Simon Nielsens, Anders Nielsens og salig Niels Madsens Hyrdes Hus saa og T o m m e l b a k k e n skal tilhøre samtlige Grander udi Vrensted, saa som de staar paa Grandefællid.
41. Skolehuset her udi Byen skal af menige Grander holdes vedlige med, hvad Brøstfældighed derved findes, naar derom vorder tilsagt paa Grandestævne, og hvad, som Skolen er tillagt, nemlig nogen Jord i Marken, et Stykke Eng i T e g l s i g, forbliver fremdeles derved, som Skoleholderen maa gøre sig saa nyttig, som han bedst ved og kan; ellers er at agte, at han det gør saaledes, at det bliver slaet og hjemaget før Bjergetidens Forbigaaelse. Men som samme Skolehus ej af nogen Øvrighed er bygget, men paa menige Granders Fællid og Bekostning er opbyggt, saa skal Præsten efter egen indbyrdes Vilje og Samtykke efter Grandernes Vilje, hvem han dertil finder dygtig indsætte³⁾. Ellers maa ingen have deres Kreaturer i Engen længer end i Sædetiden; hvem herimod gør pantes efter Grandernes Sigelse.
42. Grandefogederne skal være forpligtet (til) at give den Fattige lige saa god Ret som den Rige og ingen

³⁾ Meningen er, at Præsten skal antage Skoleholderen med Grandernes Samtykke.

for Vild⁴⁾ eller Venskab at skaane, men forsvarligt at straffe den Skyldige efter de andre Bymænds Paalæg.

Alle disse Poster med hvad videre, som af menige Grander kan til Byens og Grandernes Bedste lovlig og ret være, skal vi samtlige Bymænd holde i alle Maader, hvilket vi bekræfter med vore Hænders Underskrifter«.

Grandebrevet er først underskrevet af Ejerne af Fæstegodset eller deres Repræsentanter og dernæst af Fæstebønderne.

»Anno 1713, d. 15. Juli. Paa Kgl. Majestæts Ryttergods Vegne underskriver M. U l s ø e⁵⁾).

Paa min Bondes Vegne underskriver jeg H. B i e l - c k e⁶⁾).

Paa mine Bønders Vegne: J. J e s p e r s e n⁷⁾).

Paa mine 2de Bønders Vegne i Eilersgaard: Børglum Kloster, d. 27. Feb. 1715, P. T. L a s s e n⁸⁾).

Paa Hans Kgl. Majestæts Bønder til Børglumkloster deres Vegne underskrives dette af A. T e m s e n⁹⁾«.

Bøndernes Underskrifter var følgende:

Niels Christensen, N. S. S. (∴ Niels Sørensen), Anders Simonsen, O. I. S. (∴ Ole Jensen), Christen Sørensen, Christen Kiildsen, Christen Madsen, Knud Andersen, Hans Klitz¹⁰⁾, Niels Mogensen, Hans Nielsen, Knud Christensen, Niels Ydesen, Anders Svendsen, Niels Jensen Brus, N. I. S. (∴ Niels Jensen), Jens Hansen, Tøger Baggesen, Anders Jensen, Anders Sørensen, Jens Nielsen

4) ∴: Partiskhed.

5) Regimentsskriver M a r k u s U l s ø e.

6) Til Langholt.

7) J e s p e r J e s p e r s e n til Høgholt og Nibstrup.

8) P e d e r T ø g e r s e n L a s s e n til Rødset.

9) Vist fejllæst for A n d e r s T o r n s e n, der 1717 var Ridefoged til Børglum Kloster.

10) Se Blymestre.

Pyt, Christen Laursen, Søren Eriksen, P. T. S. (☉: Peder Tomsen), I. K., Laust Sørensen, Laurs Laursen, Niels Nielsen, Niels Andersen, Niels Pedersen, Jens Nielsen, W. G., Jens Nielsen, A. T. S. (☉: Anders Tomsen), A. M. S., C. P. S., P. T. S. (☉: Peder Tomsen), C. P. S. (☉: Chr. Pedersen), E. S. S. (☉: Erik Sørensen, O. C. S. (☉: Ole Christensen), P. I. S. (☉: Peder Jensen), V. N. S. (☉: Vil-lads Nielsen), S. I. S. (☉: Søren Jensen), I. M. S. (☉: Jens Madsen), Christen Jensen (ialt 45 Fæstere).

Det ses, at i hvert Fald 28 af Granderne har kunnet skrive deres Navn.

AASENDRUP BYS EJERLAV

Aasendrup By har Navn efter sin Beliggenhed paa en Aas og er antagelig i sit Anlæg en Udflytterbebyggelse fra Vrensted By og anlagt i den tidlige Middelalder. Her var som anført Side 20 først i 1400erne en lille Adelsgaard, der tilhørte Slægten Stenbrikke til Kokkedal og derefter (1465) Anders Nielsen Banner til Kokkedal og efter hans Død 1486 hans Søn Erik Andersen Banner, hvis Søn Erik Eriksen Banner til Kokkedal og Asdal, død 1554, maaske har lagt Aasendrupgaarden under Asdal, efter at den forlængst var ophørt at være Hovedgaard og var blevet delt i flere Gaarde.

Om Skelstrid 1465 mellem Vrensted Bymænd og Aasendrup Bymænd se Side 20. Den ses endt med, at Drivsholm kom til at høre til Vrensted Bys Ejerlav. 1662 bestod Aasendrup By af 6 Gaarde, 1 Bol og 1 Gadehus; af dette Fæstegods ejede Jørgen Kruse til Hjermelevgaard 1 Gd., Henrik Lange til Fuglsig

1 Gd., Fru Margrete Skeel til Nørre Elkær (Enke efter Henrik Ramel til Bækkeskov) 2 Gd. og 1 Gadehus, hvoraf svarede 24 Skill. Huspenge, Fru Ide Skeel til Asdal (Enke efter Frederik Rantzau) 1 Gd. og 1 Bol og Fru Sofie Brahes Arvinger til Birkelse 1 Gd.

Om Byen bemærkes i Matriklen 1662, at der er ingen Herlighed uden temmelig god Græsning og godt Tørveskær.

1688 var her ligeledes 6 Gaarde, 1 Bol og 1 Gadehus, af hvilke Arvingerne efter Handelsmand i Kbh., Kort Henrik Merchant, ejede 3 Gd. og 1 Gadehus, aabenbart det Gods, der havde tilhørt Margrete Skeel og Sofie Brahe, Henrik Langes Arvinger til Fuglsig 1 Gd., Fru Ide Skeel til Asdal 1 Gd. og Ove Jespersen Haugaard, Forpagter paa Dybvad¹⁾, 1 Gd., forhen Jørgen Kruses til Hjermeslevgaard.

Byens dyrkede Areal var 1683 ialt ca. 162½ Td. Land. I Markbogen af 1683 til Matriklen 1688 omtales først Sandflugten paa Aasendrup Mark (se Side 18), og dernæst anføres følgende om Marken:

Bergets Agers Fald, 21 Agre, bruges aarlig til Arre (∴ Havre) formedelst Mangel paa Jord. Kosagers Fald, 22 Agre, opbrudt Hedejord, af rød og hvid Klitsand. Sandsagers Fald, 51 A., af rød og hvid Klitsand med lidt Muld. Stensmeds Fald, 34 A., ligesaa. Bag Torps Fald, 35 A., er i Aar (1683) opbrudt af Heden formedelst Mangel af Jord. De Agre østen Søndergaard, 10 A., alle til Anders Christensen, er Mestdelen øde af Klitsand; Gaasagers Fald, 35 A., er mesten overløben af Klitsand; Nørre Falds Agre, 73 A., af rød og hvid Klitsand med Muld; en Enghaug, Engbunden befindes en stor Del af

¹⁾ Personalh. Tidsskr. 10, IV. 224.

Sandflugten at være ødelagt. Overdrevet takseredes til 18 Hoveders Græsning.

»Hvis (∴: hvad) Ildebjerring, som de haver haft til førnævnte By af Tørvemoser, er af den skadelige Flyesand lagt øde og nu nødes til at opgrave af deres Enge eller og paa andre Steder at købe. Hvis (∴: hvad) Bygningstømmer, som de behøver, maa de forkøbe paa Stranden, som ligger ved Byen. Lader male i Fureby, Hammelmose og Gunders Mølle²⁾. Forstranden til samme By efter Beretning fra Lerbæk og til det brede Vase³⁾ er maalt og befandtes udi Sjællands Maal 2620 Alen«.

Ejerlavet oprettede 1707 et

Aasendrup Bys Grandebrev⁴⁾

Grandebrevet lyder med noget moderniseret Retskrivning saaledes:

»Udi Jesu Navn haver vi samtlige Aasendrup Bymænd efterskrevne Grandebrev og Vedtægt med hinanden oprettet og udi efterskrevne Poster forfattet og haver sig derefter at rette:

1. Bymændene skal samtlige paa et vist Sted forsamle sig aarlig før Philippi & Jacobi Dag (∴: 1. Maj) og sætte tvende Mænd til Grandefogeder, som skal have Indseende (med), at der holdes Hegn paa Ager og Eng og al Byens Nytte, og hvad de paalægger, som ikke er imod Loven og Ærbarhed, skal de andre rette sig efter, og om nogen gør imod samme Paalæg, skal de modvillige pantes for saa meget, som bliver paalagt, hvilket samtlige Bymændene skal være dem behjælpelig med, og hvis (∴: hvad) de saa udpanter, skal en af Grandefogederne beholde hos sig til Mikaeli (∴: Mikkelsdag, 29. Sept.), da dette skal deles imellem Bymændene til Byens Tarv og ikke at drikkes op.
2. Hvem, som imodstaa samme ovenskrevne, som paalægges, skal pantes hver Gang for 8 Skill. og derforuden tiltales efter Loven.

2) I Tolstrup Sogn.

3) Nu Nybæk.

4) Dels efter makuleret Original og dels efter Afskrift fra 1767, begge i Børglum Klosters Arkiv i Landsarkivet i Viborg. Jfr. »Vendsysselske Aarbøger« 1919, S. 140 ff.

3. I det længste 14 Dage efter Valborgsdag (∴ 1. Maj) skal alle Diger og Stenter være færdige, og hvis nogle Stenter eller Diger derefter nedlægges (∴ nedbrydes), og de ikke efter Advarsel dennem straks forfærdiger, pantes straks for 8 Skill.
4. Hvem, som lader sit Kvæg og Kreaturer gaa udi Marken paa Kornet, efter at Lukkerne er færdige, pantes for Øgkreaturer, Køer eller andet Fæ hver Gang Stykket 4 Skill., et Svin 2 Skill., et Faar 1 Skill.
5. Gaar nogen Mands Kreaturer over andre deres Diger og Stenter og findes paa Kornet, skal de, som Lukkerne ejer, pantes hver Gang for 8 Skill.; men skulle nogen Skarnsfolk nedkaste Digerne og Stenterne, skal de pantes for 1 Mark.
6. Til Philippi og Jacobi Dag skal alle Svin forsvarligen være ringet, ellers pantes for hvert Svin 2 Skill. første Gang, anden Gang 4 Skill. og siden dobbelt op, til de bliver forsvarlige.
7. Svin, som findes i Marken og ikke kommer med Hjørden, betales eller pantes af hvert 2 Skill. hver Gang, men dersom de overspringer Lukker og Diger, skal de Ejende advares at føre Raad derfor; sker det ikke, da pantes for hvert 1 Mark, og dersom de ikke efter Advarsel skaffer dem bort, da at pantes for hvert 2 Mark.
8. Ingen maa have nogle Kreaturer, Øgkreaturer eller andet i Tøjr udi Marken, hverken Føløg eller andet, og skal alle Kreaturer holdes af Marken, indtil den sidste med den første faar indhøstet sit Korn; hvem herimod gør pantes for 2 Mark og derforuden betale Skaden, om nogen gøres.
9. Hvem, som har Stodheste (∴ Hingste) løsgaaende, pantes hver Gang 1 Mark.
10. Ingen maa »biede« (∴ græsse) med sine Kreaturer udi andens Eng udi Hegnstiden, men enhver biede paa sit eget; hvem herimod gør pantes for 1 Mark.
11. Ingen maa lade sine Plovbæster gaa uden Vogter og gøre Skade udi Ager og Eng; hvem herimod gør pantes for hver Gang 1 Mark og betale Skaden efter Grandernes Sigelse.
12. Hvem, som driver med sin Plov over andres opløbne Sæd, pantes hver Gang for 1 Mark og betale Skaden efter Grandernes Sigelse.
13. Hvem, som lægger Vej over andres Sæd, pantes for 2 Mark.

14. Thomas Bruns Boligs Køre mellem Vrensted og Aasendrup Mark og Ejendom til og fra hans Hus (forblivende?), som hidtil har været med al hans (Drift?).
15. Ingen maa have Særhjord i Marken uden de andre Bymænds Samtykke; hvem herimod gør bøde første Gang 2 Mark og siden dobbelt.
- 16⁵⁾. Der maa ingen tage udenbys Fæ til Gang paa Byens Græsning, thi hvem det gør pantes for et Øgkreatur eller Fæhoved 8 Skill., Svin eller Faar 4 Skill.
17. Hvem, som tøjrer sine Kreaturer udi anden Mands Ager eller Eng i Hegnstiden, betaler Skaden efter Granders Sigelse og tilmed pantes for hvert Kreatur 4 Skill.
18. Ingen Gadehusfolk maa grave Digetørv i Marken eller dennem lade tilføres; hvem der gør pantes for hvert Læs 4 Skill.
19. Hvem, som arbejder med Vogn, Plov eller Harve eller gør noget utilbørligt Arbejde om Helligdage eller under Prædiken, pantes for hver Gang 2 Mark.
20. Hvem, som ej møder paa Grandestævne, naar derom tilsiges, uden de haver lovligt Forfald, pantes for 4 Skill.
21. De, som ere modvillige og ej vil give Hyrderne sin Mad, pantes naar paaklages for hver Gang 4 Skill.
22. Ingen maa huse nogen letfærdige Folk og Landstrygerne, som ikke har Pas, under Udpantning for 2 Mark.
23. Ingen maa grave flere Tørv i Aasendrup Klit end til deres egen Fornødenhed og ikke maa sælge et Læs under 2 Marks Pantning for hvert Læs; men udi Engene grave enhver, som de lyster, dog ikke til Skade eller imod deres Husbonds Vilje og Befaling og ikke at sælge eller leje.
24. Ingen maa føre Tørv til andre, ej heller tilstede andre at faa nogle Tørv, men hver føre sine Tørv hjem til sit Hus; hvem herimod gør pantes for hvert Læs 1 Mark.
25. Hvem, som bander eller ilde tiltaler hverandre paa Grandestævne, pantes for 8 Skill. og desuden tiltales efter Loven.
26. Hvem, som tager sit Kreatur fra dem, som det vil

⁵⁾ Fra denne Paragraf af efter Afskriften fra 1767, der ikke er aldeles ordlydende med Originalbrevet fra 1707, hvad de tidligere §§ angaar.

- tage i Hus, eller dennem overfalder, pantes straks for 2 Mark og undgælde efter Loven.
27. Om Skab kommer paa nogens Hoveder, skal de holde dennem tilside paa de Steder, de kan være andre uden Skade. Hvem, som det ej gør, pantes efter Grandernes Sigelse og have Forlov at skyde de skabede Bæster ihjel eller styrte dem i Tørvegrave.
 28. Hunde og Svin, som bider Lam eller anden Kreatur, skal bindes eller straks skydes ihjel; hvem, det ikke gør, betaler Skaden og pantes for 2 Mark.
 29. Ingen maa have nogen Køer i Tøjr udi hegnet Mark under Pantning efter Granders Vedtægt, med mindre det af samtlige samtykkes.
 30. Ingen maa grave Huller efter Sand og Ler i Byens Gade eller bygge Hus paa usædvanlige Steder uden menige Granders Samtykke. De, derimod gør, pantes efter Granders Sigende.

At dette saaledes for menige Granders Bedste er forfattet og indgaaet ligesom og befunden paa Loven grundet og billige følge at efterleve til enhvers Bedste og Efterretning er ratificeret og for lovlig anset af største Lodsejere.

A. Dyssel⁶⁾.«

Brevet har 1767 faaet følgende Paategning, da der blev taget Afskrift:

»Dette Grandebrev, som Assendrups Beboere i saa mange Poster modvillig haver overtraadt, er mig tildels udi Original (foruden vedhæftede Kopi) af benævnte By-mænd overleveret til Eftersyn; thi stadfæster jeg som Byens Endelsejer paa de tvende Halvgaarde nær, der tilhører Asdal og Vrejlev Kloster, samme i alle sine Poster paa den Tid, Niels Christoffersen og Niels Sørensen er Grandefogeder, som til næste Valdborgdag 1768 skal være ansvarlige, at denne Vide og Vedtægt nøje bliver opfyldt, især at Byens tilliggende Tørveskær og Græsning efter erholdt Forbundsdom dateret 23. Juli 1766 ej bruges af uvedkommende eller Ildebrand derfra bortføres til F u r b y e eller andre Sogne, og indstilles til de respektive Medlodsejeres Herrer Fuldmægtiges Betænkning, om de i denne min Foranstaltning vil tage

⁶⁾ Amtmand Arnoldus Christian Dyssel til Sejlstrup, d. 1714.

Del eller lade det i manglende Fald ankomme efter Lovens Befaling udi 3. Bogs 13. Kapitels 31. Artikel⁷⁾.

Børglum Kloster, d. 27. Juni 1767 til Bekræftelse under min Haand og Segl.

J. de Poulson (L. S.)⁸⁾.

Paa mit højgrevelige Herskabs Vegne approberes og stadfæstes indbemeldte Vedtægt af A. Follerup⁹⁾.

Ligelydende efter det os i Dag d. 3. Juli 1767 overleverede Grandebrev tilstaar vi som Grandefogeder for indeværende Aar 1767 til 1. Maj 1768.

Niels Sørensen. Niels Christophersen.

At foregaaende er en rigtig Genpart af vores originale Grandebrev, som vi formedelst, det er forslidt, have overleveret til største Lodsejer, Hr. Oberst de Poulson til Børglum Kloster med Begæring, samme maatte fornyes, til hvilken Ende dette af os er indganget:

Niels Sørensen. Niels Christophersen. Jens Thomsen. Søren Thomsen. Jens Christensen. Jens Andersen. u (o: unge) Niels Sørensen. Paa min Moder Maren Nielsdatters Vegne, som bebor en Gaard i Aasendrup paa Asdalsgods, underskrives dette af Jens Nielsen«.

1707 var Amtmand Arnoldus Chr. Dyssel til Sejlstrup største Lodsejer i Aasendrup, efter at den Del af Ejendommene, der havde tilhørt Kort Merchers Arvinger og derefter Pastor Frands Lauridsen Hjort i Vrensted († 1708) var blevet købt af ham. Dyssels Søn, Præsten Ejler Christian Dyssel i Vrensted, ejede Byen 1717 saa nær som 1 Gd., der laa til Fuglsig (1767 til Vrejlev Kloster) og 1 Gd., der laa til Asdal. Dyssel solgte Jordegodset 1719 til Frederik Kjær til Børglum Kloster, og med Undtagelse af de 2 nævnte Gaarde laa hele Aasendrup 1767 til Børglum Kloster, hvorfra de efterhaanden solgtes til Selvejere.

7) »Danske Lov«. Om Overtrædelser af Grandebreve.

8) Oberst Jens de Poulson.

9) Anders Follerup, Ridefoged til Asdal.

Aasendrup's Jord blev 1803 opmaalt af Landmaaler Jens Lundbye fra N. Ravnstrup og blev 1804 udskiftet af Landinspektør Mikkel Skibsted.

Af Folketællingen 1. Feb. ses, at der i Aasendrup da var 9 Gaarde med 9 Familier samt 20 Husmænd med 20 Familier, der dels levede af Jordbrug og dels var Daglejere, Fiskere, Betlere og Soldater. Vi maa her erindre, at Husene i den sydlige Del af Løkken, syd for Lerbæk, laa paa Aasendrup's Omraade.

Almindelige Tilstande i Sognet

Efter »Kejserkrigen« 1627—29 og de fjendtlige Troppers Hærgen, der medførte en ret vidtgaaende Samfundsopløsning og stor Fattigdom, varede det adskillige Aar, inden Landbruget igen kom i fuldt Drift. Fjenden forlod Vendsyssel ved Pinsetide 1629, men endnu 1630 havde Bønderne kun en ringe Udsæd; saaledes havde af Aastrup Lens Fæstere i Vrensted: Christen Nielsen kun saaet 1 Td. Byg, Jens Laursen 1 Td. Byg, Anders Knudsen 1 Td. Byg og Christen Jensen 6 Skp. Niels Laursen og Anders Pedersen hver $\frac{1}{2}$ Sæd, Christen Laursen og Christen Nielsen kun $\frac{1}{3}$, Christen Jakobsen $\frac{1}{6}$, Viel Laursen $\frac{1}{7}$, og 2 Mænd havde slet intet saaet. Af Fæstegodset til Aalborg hus stod Vestergaard (Christen Nielsen) og 4 andre Gaarde øde, og Beboerne var saa forarmet, at de ikke kunne svare kongelig Skat¹⁾.

1635 toges der Tingvidne om, at Jens Mørks Gaard havde været øde i 2 Aar efter Fjendens Udmarch,

¹⁾ Jerslev H. Tgb. 14. April 1631.

Niels i Bolet i 3 Aar, Mikkell Ovesens, Mads Sørensens, Peder Mortensens og Else Poulsdtr. Steder i et Aar²⁾).

Nøden forøgedes ved, at der 1635—36 indtraf en Kvægsyge, som bredte sig over hele Landet og bortrev en Mængde Kreaturer³⁾).

Ogsaa Svenskernes Besættelse af Jylland 1644—45 og Misvækst og Kvægsyge 1648—49 som Følge af uafbrudt Regn i 10 Uger i April—Juli 1648 forårsagede megen Nød⁴⁾); Niels Laursen Haugaard i Vrensted, Anne Nielsdtr. i Nørgaard, Maren Madsdtr. i Bolet Lien, Peder Andersen »paa Gaden« og adskillige andre, hvilke var Fæstere under Børglum Kloster, forlod deres Steder paa Grund af Armod⁵⁾), og 1649 havde en Del af Klosterets Fæstere her kun halv Udsæd, de andre mindre⁶⁾), ja, endnu 6. Maj 1652 havde Børglum Kloster 8 øde Ejendomme i Vrensted. Til Forøgelse af Elendigheden i disse Aar bidrog det ogsaa, at der 1650—52 rasede en smitsom Sygdom - vel Hungertyfus - blandt Befolkningen, og i Tingsvidner fra Vendsyssel om øde Ejendomme hedder det atter og atter »som Manden fradøde«, eller det oplyses, at Fæsteren var borttrømt. Den svenske Gesandt Magnus Durell berettede 5. Jan. 1650 til sin Konge: »Der er nu i Danmark en saa desperat Fattigdom som ingensinde tilforn, saa at det ene Mord sker efter det andet, og paa Røveri og Tyveri er der ingen Ende«. Det er da ogsaa i Overensstemmelse hermed, at Herredsfogeden i Jerslev Herred 7. Feb. 1650 tilkendegav paa Tinget, at Tyveri og Røveri tog

2) Tgb. 1635, uden Dato.

3) Se »Vendsysselske Aarbøger« 1935. S. 175 ff.

4) a. St.

5) Tgb. 10 Maj 1649.

6) a. St. 9. Aug. 1649.

Overhaand og opfordrede Beboerne til at staa sammen for at udrydde Misdæderne.

Sidst i 1649 og 13. Feb. 1650 rasede der *O r k a n e r* — den sidstnævnte var den haardeste siden 1603 — som omblæste en Mængde Bygninger, og det regnede fra Pinse til Høst.

Ogsaa *S v e n s k e r n e s* Besættelse af Jylland 1657—58 og vore allierede *B r a n d e n b u r g e r e* og *P o l a k e r s* paafølgende Ophold her 1658—60 bragte stor Forarmelse i Jylland, men det synes tvivlsomt, om de tyske og polske Hjelpetropper kom saa langt nord paa som til Vrensted; vi hører i hvert Fald ikke her om saadanne Skændselsgerninger, som de forøvede andre Steder.

Præsten *O l u f K r a g* (*H o l m b o*) i Vrensted indberettede 24. Aug. 1660 om, hvad Krigen havde kostet ham af Penge, Korn og 2 Rytterheste med Mundering m. v., og desuden havde han maattet give Svenskerne Penge og andet til Foræring, ialt for over 60 Rdlr. Endvidere havde han haft idelig Bekostning i sit Hus paa Eksekverryttere, som var indlagt paa Sognet for at inddrive dets Ydelser, og han saavel som Sognefolkene havde haft daglige Besværinger en hel Vinter, fordi der var almindelig Marchrute lige forbi hans Gaard og gennem Sognet, hvilket havde foraarsaget ham »usigelig« Besværing, og en stor Del af Bønderne var blevet saa udpresset og udarmet, at han næsten intet havde faaet af dem derefter⁷⁾.

Efter Krigen var der atter meget øde Gods i Vrensted som i øvrige Egne, der var 1660 ringe Rug- og Bygavl, og Havreavlen var alle Steder øde og Husene forfalden⁸⁾, og vi ser, at endnu 1664⁹⁾ anføres om *J e n s K j e l d s e n* i Vrensted, at hans Bol af Hk. 4-0-0-0 var øde, og han

7) Kirkehist. Saml. 5. III. 675.

8) Tgb. 27. Sept. 1660.

9) Tgb. 25. Feb. 1664.

saa forarmet, at han ikke kunde føde sig selv, medens Bodil Christensdatter, der 1662 stod for en Gaard af Hk. 10-1-1-1, som næsten var øde og Husene forfaldne efter hendes Mands Død, nu havde opgivet Gaarden af Armod. I en Gaard af Hk. 20-3-1-1, den største i Vrensted By, boede 1662 to Mænd, der var »for-skyldt og forarmet«; 1664 boede her tre Mænd, af hvilke de to var saa forarmet, at de ikke kunde svare Skat til Kongen eller Kirketiende, og den tredje havde haft det Uheld, at hans Raalingshus 1664 var brændt med Indbo og Kreaturer, saa han for Armod og Elendigheds Skyld havde forladt den halve Gaard, som han havde drevet.

1670 var der Misvækst i Midtendsyssel som Følge af langvarig Tørke, og 1683—85 var der Misvækst paa Grund af Storme, Hagelvejr og Tørke, og med Misvæksten fulgte Kvægsyge. I en følgende Aarrække synes der ikke at have været særlig Misvækst eller Kvægsyge, men 1709 kom der atter en Sygdom, som bortrev baade Heste og Kreaturer, og i Vrensted synes Beboerne at have været ligegyldige med at faa Kadaverene nedgravet, thi Amtmand Dyssel til Sejlstrup gav 4. Juni Grandefogederne i Vrensted Ordre til at sørge for at faa Aadslerne nedgravet inden Kl. 9 næste Formiddag, og han vilde komme igen næste Dag for at efterse, om det var sket; men han blev skuffet, og 13. Juni¹⁰⁾ rejste han saa Tiltale mod samtlige Bymænd, fordi de ikke havde efterkommet Ordren, men havde ladet deres døde Kvæg og Bæster ligge i Byen, hvor de udbredte en »umenneskelig Stank«, der kunde foraarsage smitsom Sygdom.

Af et Syn over Kølskegaards Gods 31. Juli 1710 ses, at der da ikke paa Fæstegodset var 1 Ko pr. Td. Hk.,

¹⁰⁾ Tgb. 1709.

saa der havde Kvægsygen sikkert ogsaa hærget, og en Mængde Gaarde stod ubeboet og delvis udyrket¹¹⁾.

1719 rantes Vrensted Sogn af en Blodgangs-Epidemi, i hvilken Anledning Stiftamtmand G. Pentz 13. Okt. skrev til Pastor Ejler Chr. Dyssel og Frederik Kjær paa Børglum Kloster¹²⁾, men da Kirkebøgerne ikke er bevaret fra den Tid, kan det ikke ses, hvor mange Menneskeliv Sygdommen krævede, men slige Epidemier holdt sig selvfølgelig ikke alene til Vrensted Sogn.

En Række epidemiske Sygdomme som Blodgang, Plettyfus og Kopper bragte stor Dødelighed i Aarene ca. 1770—82, ligesom Børnekopper 1824—25.

I November 1746 blev Vendsyssel ramt af den Kvægest, som 1745 var kommet til Danmark, og som 1745—48 bortrev næsten alt Kvæg paa Fyn og Sjælland, og som antages at have bortrevet ca. 39.000 af Vendsyssels Bestand paa ca. 52.000 Stkr. Kvæg. Soten kom til Vrensted Sogn i Januar 1747, og i Løbet af ca. 14 dage døde der alene paa Børglum Klosters Fæstegods i Børglum, Vejby og Vrensted Sogne 533 Hoveder, og paa Børglum Kloster og dets Fæstegods døde ialt i Aarene 1747—48 over 2500 Kreaturer, og i mange Sogne døde ca. 90 pCt. af Bestanden.¹³⁾

Af Misvækster i 1800'erne kan særligt nævnes 1823, da Foraaret og Sommeren var vaad og kold, og mange Kreaturer døde af Sult, ligeledes 1826, og ogsaa 1868 bragte Misvækst paa Grund af Tørke om Sommeren og mindes endnu af gamle Folk, som »det bitte Aar«.

¹¹⁾ a. St. 20. Nov. 1710.

¹²⁾ Stiftamtmandens Kopibog.

¹³⁾ Om denne Sygdom se »Vends. Aarbøger« 1932 S. 177-229.

Handelsforhold

Vistnok fra Middelalderen af havde Købmændene i Aalborg drevet Handelsvirksomhed ad R y a a, fra hvis Udmunding i Limfjorden der var Pramfart op til Ravnehøj i Nærheden af Hammelmose, hvor Aaen spaltede sig i »Østeraa« og Assenbæk (eller Tjenbæk), som kommer fra den tidligere Ingstrup Sø.

I S t a v a d i Tise Sogn og i B o l s k i f t e lige over for i Alstrup Sogn var der Vareoplæg og Kornhuse, hvor Borgere i Aalborg hentede Korn fra det indre Vendsyssel og solgte Varer til Beboerne¹). Ogsaa i Vrensted havde Aalborg-Købmanden Laurids Christensen en Art Filial, som efter hans Død fortsattes af hans Enke Gertrud Madsdatter, der til Bestyrer her havde en Niels Jensen, maaske Kromand Lars Jensens Broder (se Krohold). Da Gertrud Madsdatter døde 1673, lod hendes Arvinger Jens Christensen Væver, Lyder Ridderhus og Peder Pedersen, vist alle Købmænd i Aalborg, en Mængde af hendes Skyldnere i Midtvendsyssel (Vrensted, Tolstrup, Tise, V. Brønderslev, Hallund, Serreslev) stævne for Gæld til Forretningen i Vrensted²).

Allerede i 1630'erne dreves der Købmandshandel i Vrensted af en Familie H e n r i k s e n, efter hvem H e n r i k s g a a r d antagelig havde Navn. 20. Jan. 1642 stævnedes H a n s H e n r i k s e n i Saltum, tidligere i Vrensted, paa sin Broder J e n s H e n r i k s e n i Vrensteds Vegne Niels Hansen i V. Kornum for Gæld 7 Daler efter Brev af 6. Feb. 1637, og 27. Jan. s. A. stævnedes han paa sin Søster N. N. H e n r i k s d a t t e r, Enke efter J o h a n n e s J ø r g e n s e n i Vrensteds Vegne forskellige Folk for Skyld til hendes Mand for Humle, Salt, Tran,

1) Om denne Flodfart og Handelsetablissementerne her se min Afh. i »Jyske Samlinger« 4. VI. 313 ff.

2) Tgb. 22. Jan., 5. Marts 1674.

Mjød og Korn. 2. Marts 1643 stævnedede han Niels Christensen i Stavad for en Atlaskestrøje, Stangstaal, en ny Humletønde, en Skp. Salt, en Øltønde, en tom Fjerdings, en halv Tønde Torsk m. m., og samme Dag stævnedede Jens Henriksen, der nu var flyttet til Skive, Niels Poulsen i Krogsgaard i Tise for Gæld, medens P e d e r H e n r i k s e n i Vrensted stævnedede forskellige for Betaling for Øl og Korn³⁾. Hans Henriksen var antagelig Fader til Henrik Hansen Lund, som 1640 var Foged paa Lundergaard og senere paa Bratskov, men som 1648—49 drev Prokuratorvirksomhed i Saltum. Han blev 1655 Tingskriver i Hvetbo Herred, levede 1662 i Østrup og senere i Nørre Saltum og blev ganske forarmet i Krigen 1657—60⁴⁾.

I Afsnittet Krohold omtales Lars Andersen i Vrensted; foruden Krohold drev han ogsaa Handel med Salt, Jern, Humle, Tjære og andre grove Varer, hvilket omtales i Tingbogen 20. April 1676 og 11. Januar 1683. Han synes ogsaa at have drevet den saakaldte Skudehandel med Nordmænd, vel fra Løkken Strand, thi efter at Landsbyen Løkken var blevet anlagt 1678, vendte den vestvendssyselske Handel sig fra Aalborg og Hjørring mod Stranden (Tornby, Skallerup, Løkken, Blokhus), og Aalborg-Købmændenes Handelsvej ad Ryaa op-hørte. 15. Januar 1695 begærede Lars Andersen Dom over Peder Larsen Rod i Aasendrup for Gæld. Peder Rod fremlagde da en Fortegnelse over, hvad Lars Andersen havde faaet af ham; nemlig:

Paa Lerup Marked 1 Sldr., leveret Yde ved Dammen 16 Skp. Byg i 2 Aar, Mikkell Jakobsen Havre for 1 Mk., kontant Laan 2 Sldr., betalt for fransk Brændevin 1 Sldr., kontant Laan 1 Sldr., 1 fløjels Bælte

3) Tgb.

4) Hvetbo H. Tgb. 3. Okt. 1663.

med Sølv paa 9 Daler 1 Mk. 2 Skill., 2 Tdr. Byg a 5 Mark, 1 Slibesten 6 Skill., 1 Dyne 5 Daler, 1 Hud 3½ Mk., 2 Tdr. Rug 3 Dir., laant ham paa Stranden 1 Dir., 1 Hud 3 Mk., 1 Lam 1 Mk., 1 Sengeklæde 7 Mk., 1 Skørt, som Lars Andersens Kone gav Hundrup (vel en Skipper) med til Norge, 5½ Mark⁵⁾.

Da Vestkysthandelen tog saa stort Opsving i 1700'erne, og Kystboerne selv anskaffede Skuder i Stedet for som tidligere at fragte norske, tog Beboerne saavel i Vrensted By som i Aasendrup stærkt Del i denne Handel, idet de dog sædvanligvis flyttede til Løkken eller Norge. I de sydnorske Byer træffes adskillige hinanden uvedkommende Slægter Wrensted, endvidere Aasendrup, Ejlersgaard, Klitz og flere, og endnu saa sent som 1810 drev Pastor Axel Rosenkrantz Segelckes Søn, Severin Peter Vincens Segelcke, Skudehandel i Vrensted, men flyttede 1812 til Lønstrup, hvor han døde 1840, og 1801 drev Jens Nielsen Graven i Bagterp i Vrensted Skudehandel. Han købte 1803 Kornumgaard i V. Brønderslev Sogn og døde 1843 paa Enggaarden i samme Sogn.

En Viel Andersen i Vrensted har maaske ogsaa drevet Handel her i 1660'erne, thi 13. Marts 1684 blev han stævnet for Dom af »velfornemme« Mand Jørgen Olufsen af Norge (boede i Strømsø = Drammen) angaaende et Gælds brev paa 40 Sldr., dateret 21. April 1662⁶⁾.

⁵⁾ Tgb.

⁶⁾ Tgb.

Fordums Krohold og Smugkroer i Vrensted

Som Følge af, at der Vrensted By var et Vejknudepunkt, hvor Veje fra alle fire Verdenshjørner stødte sammen, var der god Anledning for Vrenstedboerne til at drive Krohold, selv om det var ulovligt, og da der i 1670 ved Oprettelsen af de jyske Rytterdistrikter lagdes et Rytterkompagni med Centrum i Vrensted, blev Fristelsen til at drive Beværtning forøget, og med Kroholdet fulgte alskens Uskikkelighed, saa Vrensted synes i sidste Halvdel af 1600'erne og første Halvdel af 1700'erne, ja vel endnu længer, at have været en af de mest »uskikkelige« Egne i Vendsyssel, og det er sandsynligt, at den Talemaade

»Den, der kan gaa gennem Vrensted uskændt,
kan gaa gennem Helvede ubrændt«,

maa føres tilbage til omkring Aar 1700; — den anvendes dog iøvrigt ogsaa om andre Egne i Landet.

Første Gang, vi hører Tale om ulovligt Krohold i Vrensted, er vist 3. Feb. 1642, da Ridefogeden til Aalborghus, den bekendte Bondehøvding Lars Pedersen Dyrskjøt i Aagaard i Ørum, paa Lensmanden Gunde Langes Vegne rejste Tiltale mod tre af Lenet Fæstere i Vrensted, nemlig Niels Pedersen Smed, Niels Olufsen Kræmmer og Christen Madsen Skrædder og fik dem dømt til en Bøde paa 10 Rdl. hver, fordi de mod kgl. Forordning havde holdt Ølsalg og Kro¹⁾.

Ved Dommen, der afsagdes 14. April 1642, led Jens Pedersen Skrædder i Vrensted samme Skæbne, og det oplystes, at der paa Herredstinget 11. Marts 1631, 21. Jan. og 20. Maj 1641 var læst Forbud mod saadan Virksomhed, saa den var sikkert af gammel Oprindelse.

¹⁾ Jerslev H. Tgb.

10 Daler var i hin Tid et Beløb, der svarede til Værdien af en Hest; men disse store Bøder afskrækkede dog ikke Mændene fra at fortsætte Kroholdet, og 16. Marts 1648 ser vi atter, at Lensmanden paa Herredstinget lader forbyde Niels Pedersen Smed, Christen Madsen Kræmmer, Jens Pedersen Skrædder samt Christen Laursen i »Rytterens Gaard« og Thomas Andersen samme Steds at »holde Drik og Rus med Ølsalg i deres Huse imod kgl. Reces og deres Fæstes Fortabelse samt 10 Dalers Bøde²⁾). Den mere direkte Aarsag til denne Indgriben fra Lensmandens Side var vist, at nogle unge Mennesker fra Aasendrup 2. Juledag 1647 havde været i Slagsmaal, efter at de havde »været udi Drøck samell«, og det var antagelig ogsaa i Forbindelse hermed, at der 17. Feb. 1648 efter Landstingsstævning paa Lensmands Vegne ved Tinge toges 8 Mands Vidne om, at Niels Olufsen Kræmmer i Vrensted holdt Kro og Ølsalg i sit Hus, og at der gik Rygte og Tidende om, at Niels og hans Hustru Maren Gabrielsdtr. sloges og »perlamentes« (o: kivedes) indbyrdes ved Nat og Dag³⁾). Denne Niels Olufsen Kræmmers Familienavn var Brun, og hans Hustru var Datter af Gabriel Smed i Vrensted, der døde 1631, og hvis Enke var gift med Niels Pedersen Smed i Vrensted, som jo ogsaa holdt Kro⁴⁾.

26. Sept. 1647 udstedtes ved Vrensted Kirke et Sognevidne af Præsten Melkior Evertsen og 24 Mænd, hvilket Sognevidne fremlagdes og læstes ved Jerslev Herreds Ting 4. Maj 1648. Det hedder heri, at Niels Olufsen Brun i Vrensted har en Tid lang forholdt sig i

²⁾ Tgb.

³⁾ Tgb. 20. og 27. Jan., 17. Feb., 16. Marts 1648.

⁴⁾ Tgb. 19. Juli 1649. Gabriel Smed havde en Søn Henrik Gabrielsen, der 1649 var Smed paa Holmen i Kbh., samt Døtrene Maren, Johanne og Margrete.

Drukkenskab og Sværmeri og moxen (næsten) intet andet taget sig for, og naar han var hjemme, forholdt han sig imod sin Hustru i allersomstørste Gudsfortørrelse med daglig Sværmen og Banden, Parlament og Slagsmaal; med hverandre holdt de et uskikkeligt og ugudeligt Ægteskab til andres Forargelse. For sit Krohold idømtes Niels Brun atter en Bøde paa 10 Rdl. til Lensmanden, og samme Straf overgik 24. Maj 1650 paa ny Jens Pedersen Skrædder.

Saa skete der imidlertid noget mere alvorligt. Valborgnat — Natten mellem 30. April og 1. Maj 1650 — da man jo sædvanligvis holdt nogen Forlystelse, sad Christen Sørensen og Anders Nielsen fra Vrensted inde hos Niels Olufsen Brun (Kræmmer), og her kom de i Trætte om en Kobberkedel, som Niels Kræmmer havde taget hos Anders Niensens, fordi han mente, at det var hans egen, og da Anders Nielsen og Christen Sørensen vilde hente den, havde Niels Kræmmers Hustru gemt den, for at Manden ikke skulde drikke den op. Saa kom Mændene i Trætte, og medens Maren Gabrielsdatter flygtede hen til en Nabo og bad om Husly der, stak Niels Brun de to Mænd i Brystet med en Kniv. Christen Sørensen⁵⁾ laa den følgende Morgen død i Kræmmers Stue, dræbt af et Stik »ovenfor hans venstre Patte«, og Anders Nielsen laa dræbt i sin egen Stue af et Stik i Brystet⁷⁾. Der blev nu 16. Maj ved Herredstinget opkrævet Sandemænd til ved Viborg Landsting at sværge om Niels Kræmmers Skyld eller Uskyld. Niels og hans Hustru var imidlertid rømt fra Egnen, uvist hvorhen, og ved Landstinget 5. Juni blev han dømt fredløs og hans Boslod at være forbrudt til Kongen. I den Anledning blev

5) Tgb.

6) Han var Broder til Christoffer Blymester i Vrensted og til Niels Mørks Hustru i Vrensted.

7) Tgb. 9. og 16. Maj 1650.

Niels og hans Hustru af Lensmanden paa Aalborghus 27. Juni og 8. August 1650 stævnet paa den Bopæl, de sidst havde (i Vrensted).

1652^{a)} lod Falk Gøye til Hvidkilde, der som Forstander for Sorø Akademi havde Indtægten af Børglum Kloster og Gods, indstævne Thomas Pedersen i Kroben, Christen Jakobsen og Anne Tøgersdatter i Vrensted, Jens Christensen, Jens Sørensen og Niels Christensen alle i Slottet, Anders Christensen, Christen Kjeldsen og Knud Mortensen i Lien for ulovligt Krohold i deres Huse. De tiltalte vilde ikke erkende deres Brøde, da de ikke havde holdt Ølsalg under Prædikenen eller daglig eller holdt »nogen Godtfolks Folk« i deres Huse, saa Folkene derved forsømte deres Arbejde. Sagen var dog ikke hermed sluttet, thi 3. December 1652 tog Ridefogeden til Børglum Kloster, Hans Rasmussen, Tingvidne af Børglum Birketing om, at Jens Christensen (i Slottet) og Anne Tøgersdtr. i Vrensted holdt »almindeligt Ølsalg til Dovenskabs Overflødighed og Uskikkelighed«, og de øvrige 5 da tiltalte: Jens Sørensen (i Slottet), Anders Christensen (i Lien), Christen Kjeldsen (i Lien), Niels Thomsen i Vrensted og Thomas Pedersen (i Kroben) holdt ogsaa Ølsalg undertiden.

Ved Retten nægtede disse fem dog at have holdt Ølsalg, og kun de to førstnævnte dømtes hver til en Bøde af 10 Rdl.^{o)}

23. Sept. 1668 fik den daværende Soldat under Major Vogts Kompagni Lars Jensen kgl. Bevilling til Krohold i Vrensted, og han lod Bevillingen forkynde i Vrensted Kirke og læse og paaskrive paa Tinget, men

a) 8. Jan., 12. Feb., 26. Marts 1652.

o) Jerslev H. Tgb. 16. Juni 1653.

desuagtet var der mange, som gik ham i Næringen, og 5. Nov. 1668 tog han Tingvidne om, at Niels Madsen, Niels Sørensen, Bodil Pedersdtr., Christen Kræmer, Jakob Kjeldsen, Niels Pedersen i Henriksgaard, Simon Sørensen, Anders Christensen Risager og Thomas Thomsen alle holdt Ølsalg i og ud af Huset til hvem, som ønskede at drikke. Imidlertid tog menige Vrensted Sognemænd 17. December 1668 Tingsvidne om, at Peder Laursen i Nørgaard i Vrensted havde vidnet, at han for ca. 14 Dage siden var i Lars Jensens Kro og vilde købe for 6 eller 8 Skilling Øl til en rejsende Person, men kunde intet faa, og 4 Mænd bevidnede Rigtigheden heraf, saa Kromanden har ikke efterkommet sin Kromandspligt. Dette Forhold hænger antagelig sammen med, at Bolsmand i Vrensted Anders Jakobsens Søn Jakob Andersen om Morgen d. 25. Aug. var blevet fundet som Lig paa Gaden. Han var blevet dræbt med 2 Knivstik i højre Tinding og havde flere Saar, som syntes at være stukket med en Degen eller hugget med en Stridshammer.

Drabet var blevet udøvet af Niels Jensen, Soldat under Kaptajn Hübertz' Kompagni, der var Broder til Lars Jensen, Soldat under Major Vogts Kompagni, og Aarsagen var, at Jakob Andersen det foregaaende Aar havde stukket Niels Jensen med en Kniv. 10. Sept. 1668 opkrævede den dræbtes Fader ved Jerslev Herreds Ting Sandemænd til 7. Okt. at møde paa Viborg Landsting og sværge om Sønnens Bane, og 17. Sept. skulde de to Brødre møde ved Tinget til Afhjæmning af Syn over Liget; men de stak af forinden¹⁰⁾. Den her omtalte Lars Jensen var Kromanden, der vel har kunnet rense sig for Mistanke om Delagtighed i Drabet og atter kom tilbage

¹⁰⁾ Tgb.

til Vrensted, hvad Broderen ogsaa gjorde. Denne Affære maa formodes at have været Aarsag til, at Lars Jensen 18. Okt. 1668 sluttede Aftale med Lars Andersen i Vrensted om, at denne skulde have hans privilegerede Kro, og Præsten i Vrensted Oluf Jensen Krag, i hvis Hus Lars Andersen boede, havde for sit Vedkommende samtykket heri, saa længe det skete uden Forargelse og Gudsfortørnelse. For Afstaaelsen havde Lars Andersen givet en Stud. Om denne Transaktion tog han 24. Aug. 1670 Tingsvidne af Vrejlev Birketing. Derefter holdt Lars Jensen ikke Kro i lang Tid. Jens Andersen i Vrensted havde imidlertid givet Lars Jensen 10 Skæpper Byg for at faa hans Tilladelse til ogsaa at sælge Øl i Vrensted, og Niels Madsen i Vrensted havde gjort Arbejde for Lars Jensen for at faa samme Tilladelse, medens Niels Christensen havde givet ham 8 Skilling for at faa Lov til at sælge 2 Tønder Øl. 18. Aug. 1670 stævnedes Lars Jensen imidlertid Lars Andersen for ulovligt Krohold; men da Forholdet blev oplyst, turde Herredsfogeden ikke afsige Dom og henviste Sagen til Landstinget¹¹⁾.

Lars Jensen tog imidlertid den privilegerede Kro tilbage, og 28. Okt. 1669, altsaa medens Processen med Lars Andersen stod paa, blev han af Lars Andersen paa egne og Vrensted Bymænds Vegne indstævnet for Retten sammen med Niels Christensen og hans Hustru Johanne Jensdatter i Anne Tøgersdatters Hus, Niels Andersen i Sandbakken og hans Hustru Johanne Nielsdtr. for Vidne at paahøre, Sigtelse, Klage og Dom saa vel som for Synsafhjæmning. 3 Gaardmænd vidnede først, at de af Herredsfogeden var udsendt til at syne Jens Mouridsen og hans Hustru Maren Christensdtr. samt Jens Gregersen i Vrensted.

¹¹⁾ Tgb. 18. Aug. 1670.

Jens Mouridsens Næseben var knust, hans Hoved ganske forslaaet og hans ganske Legeme lemlæstet. Hans Hustru havde faaet mange Slag, og Jens Gregersen havde ligeledes faaet mange Slag, og hans Skulderben syntes at være knust. 9 Mænd vidnede, at de og flere kom ind i Lars Jensens Krohus Lørdag 16. Oktober og vilde købe $\frac{1}{2}$ Kande Øl pr. Mand. Saa købte de 1 Kande Øl og nogen »Kvæger«¹²⁾, og de vilde saa købe mere Øl; men Kroman- den sagde, at de ikke kunde faa mere Øl, og saa spigrede han Døren til for dem, saa de ikke kunde komme ud, og sneg sig selv ud af Huset fra dem, saa de sad som Fan- ger. Noget efter fik de Døren op, og de 7 kom ud, medens de 2 blev siddende, og da saa de, at Jens Mouridsen og hans Hustru kom gaaende hen imod Niels Christensens Hus, og at Niels Christensen og Niels Andersen kom imod dem med et stort Træ i Hænderne og slog Jens Mou- ridsen, saa han faldt om som død, og ligeledes slog de hans Kone. Nogle Kvinder vidnede, at Kromand Lars Jensen havde slaet Jens Gregersen i dennes eget Hus, fordi han ikke vilde underskrive en Klage, som Kroman- den havde skrevet om Vrensted Bymænd.

Det synes forøvrigt som om Vrenstedboerne har holdt Fest Natten mellem 15. og 16. Oktober 1669, antagelig har de drukket »Videøllet« (Bøder til Grandelavet), som forfaldt ved Mikkelsdagstid (29. Sept.); Lars Jensen Kromand havde nemlig til Tinget 4. Nov. indstævnet Jens Christensen i Pyt, Christen Chri- stensen i Vrensted, Simon Nielsens Hu- stru Maren Nielsdtr. i Huol¹³⁾, Niels Poulsen i Søndergaard i Aasendrup, Margrete Jensdtr. og Karen Madsdatter i Vrensted for at vidne om, hvilke Personer, der var i hans Hus Natten

12) Ølbærme, det gærende Bundfald i Øltønden.

13) Simon blev 1670 hængt for Tyveri, se »Huol«.

mellem 15. og 16. Oktober, og hvorledes de forholdt sig inden og udenfor Huset m. v. Det oplystes bl. a., at en Del af Bymændene havde taget en Tønde Øl fra Lars Jensens Folk og spildt Øllet paa Gaden.

11. Nov. 1669 sluttede Lars Jensen paa Herredstinget Forlig med Jens Mouridsen om al den Tvistighed, der havde været mellem dem, og ligeledes skulde der være Fred mellem de Folk, der havde taget Parti paa begge Sider. Freden skulde besegles med, at Lars Jensen og Jens Mouridsen hver gav $\frac{1}{2}$ Tønde Øl til Byens Bedste, men Husbondens Sag skulde være uforkrænket, og de er vel nok kommet til at betale Bøder til Husbonden for deres Strid¹⁴).

Samme Dag stævnedes Kromanden Lars Jensen menige Vrensted Sognemænd og Enker for Forbud og Dom, idet han i Retten atter fremlagde sit Privilegium af 23. Sept. 1668 paa Eneret paa Krohold i Vrensted og lod læse Forbud mod, at nogen gik ham i Næringen. Den følgende Tingdag — 18. Nov. — havde han atter indstævnet menige Sognemænd og førte da Vidner om, at Lars Andersen, til hvem han som ovenfor anført 1668 havde overdraget Retten til at sælge Øl i Vrensted, holdt Kro og solgte Øl baade i og ud af Huset, efter at Forbud derimod var gjort. Lars Andersen indrømmede det og idømtes en Bøde paa 10 Rdl.

Men adskillige andre Vrenstedboere gik ogsaa vedblivende Lars Jensen i Næringen, og 16. December 1669 rejste han Tiltale herfor mod Chr. Poulsen i Slottet, Bodil Pedersdtr, Else Jensdatter og Johanne Jensdtr. i Vrensted, og 27. Jan. 1670 idømtes de hver en Bøde paa 10 Rdl. 8. Marts 1670 overgik samme Skæbne 2 Mænd i Tværhuset, Niels

¹⁴) Fæstebøndernes Bøder tilfaldt Husbonden.

¹⁵) Tgb. 9. Marts, 20. April 1676.

Christensen i Kroben og Niels Thomsen i Slottet.

3. Marts 1670 stævnedes Kromand Lars Jensen og hans Broder Niels Jensen en Mængde Vrenstedboere for Smaabeløb, de skyldte for »adskillige Varer«, vel Drikkevarer og Tobak; thi sidstnævnte Vare hørte ogsaa til Kromændenes Forretningsomraade.

Til Trods for de betydelige Bøder lod det ulovlige Krohold, der vel kunde bære Omkostninger, sig ikke udrydde. Allerede 30. Juni 1670 blev Niels Thomsen og Niels Olufsen i Nørre Slot, Østens Hustru Margrete og Datter Ane, Niels Andersen i Øster Sandbakken, Niels Tinstøber, Kirsten Skrædderkone, Jens Andersen i Mads Bødgers Hus og Mette Laurisdatter sønden Bækken overbevist om Krohold og idømt Bøder af 10 Rdl. hver, medens deres Beholdning af Øl blev forbrudt til Husarme i Sognet.

Saa synes der i nogle Aar at have været lagt en Dæmper paa dette Krohold, men 1676 var det atter galt fat, og denne Gang var det selve Amtsskriveren fra Aalborghus, Mogens Willumsen, der rejste Tiltale, og adskillige af Personerne var vore gamle Kendinge. Sagen anlagdes mod Knud Simonsen i Vrensted, Morten Andersen i Sandbakken, Niels Madsen Tinstøber, Niels Thomsen i Slottet, Christen Jakobsen Skrædder, Niels Christensen i Tværhuset, Christen Poulsen i Slottet, Mette Laurisdatter sønden Bækken, Niels Sørensen Kræmmer og Jens Mouridsen i Aasendrup. Den førstnævnte solgte Brændevin og de andre Øl baade i og ud af Huset, og Niels Kræmmer var en Bissekræmmer, som havde opholdt sig i Vanggaard og hos Mette Laurisdatter søn-

den Bækken, og han havde tillige imod Loven solgt Humle, Salt, Tjære, Jern, Tran og Træsko samt opkøbt Korn og altsaa drevet det forbudte Landprang.

De tiltalte dømtes 20. April til hver at bøde 100 Rdl.(!)¹⁶⁾; men en saadan Bøde var sikkert ikke at bekomme hos dem, thi disse Smugkroværter var utvivlsomt alle Smaakaarsfolk, og de boede vist navnlig øst for Vrensted By paa Fælleden og ved Vejene til Stenum og Tise.

Til disse »Fælledfolk hørte vist ogsaa Peder Nielsen med det betegnende Tilnavn Skarn. Han var 19. Juni 1643 blevet dømt til Bremerholm Slaveri paa Livstid for Tyveri og udædiske Gerninger, men var kommet tilbage uden at have fremvist Papirer om Benaadning, og da han atter drev sin gamle »Støl og Puds«, blev han 10. Jan. 1653 tiltalt ved Vennebjerg Herreds Ting og blev antagelig hængt.

Blandt Overtræderne træffer vi Smed, Skrædder, Tinstøber, Tømrer, Bødker, Kræmmere og enlige Kvinder, men ingen Møllere, skønt Smede- og Møllerhuse jo ellers var berygtet for sligt; men i 1600'erne synes der ingen Møller at have været i Sognet.

20. April 1676 siges om Lars Andersen i Vrensted¹⁷⁾, at han i nogle Aar har holdt almindelig Kro, mange fattige Folk i Byen til Skade, og desuden drev han Handel med Salt, Jern, Humle, Tjære og andre grove Varer, og denne Handel drev han endnu 1695; det var antagelig en Filial af Aalborgkøbmændenes Etablissementer i Stavad eller Boelskifte.

Blandt de uforbederlige Smugkroholdere var Morten Andersen i Sandbækken, mod hvem Enevold Ibsen, Foged paa Børglum Kloster, rejste Tiltale 19.

¹⁶⁾ Mon ikke Fejlskrift for 10?

¹⁷⁾ Tgb.

Juni 1677 for ulovligt Ølsalg med Klammeri i Pinsedagene, og hans Nabo Niels Andersen i Sandbakken, der baade 1669 og 1670 var blevet straffet for Krohold, blev 19. April 1688 tiltalt af Kvartermester Kort Kuckkuck for »utilbørligt Krohold og Helligbrøde« sidste Palmesøndag, da han havde holdt Beværtning for en stor Del Folk, vel Soldater, der var blevet ganske drukne og kom i Slagsmaal. Blandt Vidnerne nævnes Rytterne Johan Buch og Adam Levin Foss af Major Christoffer Claudis Kompagni.

Det vides ikke, hvornaar den privilegerede Kromand Lars Jensen døde eller ophørte med Kroholdet, maa-ske skete det i Henhold til Forordningen 1689 om unyttige Kroers Afskaffelse, men 1711 var her en privilegeret Kromand Laurs Pedersen Skjøt¹⁸⁾; han fra-traadte dog kort efter, thi for Aarene 1714 og 15 akkorderede Niels Laursen Nørgaard i Kroben i Vrensted med Konsumtionsforvalter Hans Richardsen i Aalborg¹⁹⁾ om Krohold i Vrensted mod en aarlig Afgift af 4 Rdl., og Niels rejste 20. Sept. 1714 paa Herredstinget Tiltale mod Jens Sørensen, Jens Nielsen Tømmermand og Niels Jensen Skrædder i Vrensted for ulovligt Krohold. Niels Nørgaard havde sikkert drevet uprivilegeret Krohold for 1714, og han boede i Kroben, en Gaard af Hk. 5-1-2-2, der havde tilhørt Jomfru Karen Reedtz (Børglum Kloster Gods), men som 1713 tilhørte Justitsraad Jesper Jespersen til Høgholt og Nibstrup.

1708 var Magister Eiler Christian Dyssel, Søn af Amtmand Arnold Christian Dyssel til Sejlstrup, blevet Præst i Vrensted-Tise, og foruden at han var en

¹⁸⁾ Stiftamtets Fortegnelse over Kroer.

¹⁹⁾ Antagelig den tidligere Herredsskriver i Aars og Slet Herreder (Løgstør).

stor Godsspekulant, der bl. a. efterhaanden købte meget Fæstegods i Vrensted Sogn, var han en meget nidkær Præst, som ofte havde Processer for den gejstlige Domstol, fordi han nægtede at tage Folk til Alters²⁰). Han var ogsaa en ivrig Modstander af Drukkenskab og af Værtshuse, og 1713 nægtede han at tage Kromanden Niels Laursen Nørgaards Hustru Margrete Christendatter til hemmeligt Skrift og Altergang. Da Præsten i den Anledning blev stævnet for Jerslev Herreds gejstlige Ret, som 20. Juli 1713 holdtes i V. Brønderslev Kirke, og hvortil han var indstævnet af Niels Laursens Husbond, Jesper Jespersen til Høgholt, erklærede han, at han nok vilde tage Manden til Alters, men ikke hans Hustru, da hun ulovligt var en Kroerkone til Guds Fortørnelse og Bøndernes Skade, og muligt var hun ogsaa en Skøge, thi hun havde en Gang udstaaet Kirkens Disciplin (∴ offentlig Syndsforladelse) for Utugt, og hun erindrede vel, at hendes Mands Fader for nogen Tid siden vilde have haft hende kagstrøget. Pastor Dyssel dømtes dog til at tage Ægteparret til Skrifte og Altergang.

1719 hedder det, at Niels Laursen Nørgaard har nedlagt sin Kro²¹), uvist af hvilken Grund, og 1720 var Jens Sørensen og hans Hustru Inger Krofolk her; men efter kgl. Resolution af 21. April 1721 fik Fredrik Kjær til Børglum Kloster 5. Maj s. A. Bevilling paa Krohold i Vrensted. Han maatte selv lade brygge og brænde, sælge Brændevin, Tobak og deslige. Der fandtes ingen privilegeret Kro paa Landevejen indenfor 1 Mils Afstand og ingen Købstad nærmere end 3-5 Mil, hvorfor Kjær og efterfølgende Ejere af Børglum Kloster fik Ænoret paa Krohold i Vrensted Sogn og By og i 1 Mils Af-

²⁰) Se herom »Vendsysselske Aarbøger« 1922, S. 332 ff.

²¹) Tgb. 27. Juli.

stand derfra mod i Stedet for Konsumtion (o: Forbrugsskat) at svare 10 Rdl. aarlig til Aalborg Amtstue. Kjær bortfæstede vist Kroen til Niels Laur sen Blyt æ k k e r, den samme som Niels Laur sen N ø r g a a r d. Han boede antagelig i Børglum Klosters Gaard V a n g g a a r d, hvor en Sten med Ring i endnu minder om Kroen²²), og han tiltaltes 1722 for Slagsmaal, idet han, da Granderne (o: Bymændene) drak deres Panteøl havde været i Strid med Niels J e n s e n B r u s. Han afbad sin Forseelse og betalte en Bøde af 4 Rdl. Frederik Kjærs Kro bestod dog ikke længe, og overhovedet synes Drikkeriet i Vrensted paa hin Tid at være gaaet stærkt tilbage, hvortil Grunden maaske dels var, at Ryttergodset var blevet solgt, og de mange Ryttere og Soldater, som forhen havde haft Kvarter i Vrensted, var blevet forlagt til andre Egne, dels maaske ogsaa Pastor Dyssels skarpe Optræden over for Drankere og endelig, at Vrensteds Betydning som Vejcentrum maaske nu var mindre end forhen. Fred. Kjærs Kro var i hvert Fald ophørt før 24. December 1731, da C l a u s E d v a r d E r m a n d i n g e r til Kornumsgaard fik Bevilling til Krohold i Vrensted, men denne Kro, der endnu ikke var kommet i Gang 1743 blev atter nedlagt før 1773, og senere har der vist ikke været privilegeret Kro her. At Vrenstedboerne dog ikke gerne gav Afkald paa Brændevin, ser vi af, at da Konsumtionskontrolør J e n s J ø r g e n L y s h o l t sammen med to Konsumtionsbetjente og Politifuldmægtig P e d e r W o r m s t r u p fra Aalborg 28. Okt. 1784 kom til Vrensted for at foretage Husundersøgelse efter Brændevinsredskaber til Hjemmebrænding, satte Beboerne sig til Modværge. Da Konsumtionsfolkene paa to Vogne kom kørende fra Stenum, blev den Vogn, Lysholt og de to Betjente sad paa, standset lige østen for Vren-

²²) Tgb. 10. Sept. og tidligere Retsdage.

sted By af en ubekendt Mand, som greb fat i Vognen, men da de truede med deres Stokke, slap han sit Tag. De kom saa ind i Byen; men her stimlede Beboerne sammen, unge og gamle, Mænd og Kvinder, og omringede Wormstrups Vogn, som de fulgte efter. Nogle af Mændene var bevæbnet med Spader, Grebe og deslige, og de hujede og raabte efter Lysholts Vogn og truede Tolderne. Saa lod Politifuldmægtigen sin Vogn holde og begærede i Kongens Navn, at de vilde lade ham og Tolderne være i Fred, da det ikke var Hensigten at foretage Husundersøgelse i Vrensted; men Opfordringen nyttede ikke noget, og Vrenstedboerne gav sig til at bombardere de kørende Folk med Sten, saa de maatte holde sig for Hovederne og skyndsomt køre ud af Byen ad Løkken til, medens Stenene susede dem om Hovederne. Wormstrup blev ramt i Baghovedet og i venstre Side, Betjent Henrik Baggcsen blev ramt oven i Hovedet, bag paa Ryggen og paa Halsen, og en af Kuskene blev ramt i Skulderen²³).

Slige Sammenstød mellem Myndighederne og Befolkningen, ja, undertiden langt kraftigere, var ikke sjældne i Slutningen af 1700'erne, og skønt Hjemmetilvirkning af Brændevin ret tidligt forbødes, navnlig ved en kgl. Forordning af 1734, der ogsaa omhandler Smugkroer, varede det dog lige til 1843, inden Myndighederne fik Bugt med denne Hjemmeindustri, og der synes paa den Tid at have været gennemsnitligt et halvt Hundrede Sæt Brændevinsredskaber i hvert Sogn. Helt ophørte Hjemmebrændingen antageligt først o. 1875.

I vore Dage maa Vrenstedboerne og Rejsende nøjes med at besøge Konditoriet der og drikke Kaffe og Sodavand, hvis de ikke vil udenbys eller har Spiritus i Hjemmene.

²³) Aalborg Tgb. 22. Nov. 1784.

Vrensted Blystøbere

Der har i Vrensted boet en Række Blystøbere, som i 1630 og senere arbejdede ved Kirkerne i Nordjylland. 1630 støbte Christoffer Blystøber fra Vrensted Taget til Hjortdal Kirke i Han Herred, og 1635 arbejdede han ved Kirken i Torslev (Dr.lund H.), 1637 ved Flade K., 1638 ved Hune K. og V. Brønderslev K., 1648 ved Biersted K., 1650 ved Aaby K., 1651 ved Lyngby K., 1652 atter ved Torslev K., 1662 atter ved Hune K. og Aaby K., saa man ser, at han havde en stor Virkekreds.

Christoffer Blymester anføres som Broder til Christen Sørensen, der blev dræbt 1650 (se Krohold), og til Niels Mørks Hustru i Vrensted Berete Thomasdatter, og den Thomas Nielsen Mørk, der 1685 og 1694 var Blymester i Vrensted og arbejdede ved Hune og Flade Kirker, var altsaa Christoffer Blymesters Søstersøn, hvad den Oluf Nielsen Mørk, født i Fureby, som 1670 blev hængt i Jerslev Herreds Galge i Ø. Brønderslev, muligt ogsaa var. Han var blevet Medlem af en stor Tyvebande i Vrenstedegnen og havde »skikket og forholdt sig ugudeligen med Fraadseri, Drukenskab og Løsagtighed og blevet ligere for Menneskenes Øjne som et Bæst end som et kristent Menneske«. At han var af god Familie fremgaar af, at han ejede 200 Daler og en fin engelsk Klædning, da han kom i Tyvebanden, hvor de drak hans Midler op¹⁾.

En Rytter Hans Peter Klitz i Vrensted under Major Hans Christoffer Claudis Kompagni var 1689 tillige Blymester. 1716 købte han sin halve Ryttergaard af

¹⁾ Jerslev H. Tgb. 9. Juni 1653 og 3. Marts 1670.

Kongen, men solgte den igen 1717 til Pastor Dyssel i Vrensted og flyttede til Løkken, hvor han 1718 købte »en Sandbakke« af nævnte Præst og byggede et Hus, hvor han drev Handel og Sejlads²⁾. Klitz arbejdede bl. a. 1723 ved Skagens Kirke. Huset i Løkken solgte han 1734 til Chr. Mathiesen i Risager i Jetsmark, og døde 1741 i Løkken³⁾. Han var gift, men hans ukendte Hustru døde før ham. Han havde en Broder Christoffer Jokum Klitz, der 1706 og 1715 boede i Løkken, og en Søster R e g i n a Klitz, f. o. 1668, d. Hune 1755⁴⁾, i hvis Hus i Løkken Hans Peter Klitz døde, og hans eneste Arving var en Datter af hans Søn H a n s C h r i s t o f f e r Klitz, der var Skipper i Arendal og døde i Ebeltoft 1721. Denne Broder blev 1716 gift i Arendal med K a r e n P o u l s t r u p, født i Rær 1684, død i Risør 1744, Datter af Præsten Jens Pedersen Poulstrup i Rær (Tisted A.) og Elisabet Danielsdatter Blegh, som 1724 blev gift 2° med Købmand Christen Ingstrup : Risør. Hans Christoffer Klitz' Sønnedatter var M a r e n Klitz, f. Arendal 1716, d. 17..., gift Risør 1743 med Holtzførster i Nedenæs A n d r e a s H e i t m a n n, f. 1702, d. 1746 i Risør.

Niels Laursen Nørgaard Blytækker holdt 1713 og 1722 Kro i Vrensted (se Krohold).

2) a. St. 9. Feb. og 13. Maj 1734.

3) Skifte efter ham i Rønnovsholm Skifteprtk. 2. Okt. 1741.

4) Hun blev 1705 gift med Jens Nielsen af Løkken, antagelig en Skipper.

Militære Personer

1662 blev 3 Gaarde i Vrensted By udlagt fra Aalborg-
hus Len til Underhold for Major Peter Asiens og
2 Gaarde til Underhold for Kapt. Peter Højbre¹⁾.

1668 omtales en Løjtnant Johan Clausen, der
sammen med Jens Andersen i Vrensted havde tilføjet
Maren Kjeldsdr. i Vrensted (i Sundsted) Saar og Skade
og derfor tiltaltes²⁾.

1671 tiltalte Sergent Rasmus Juncher under Ma-
jor Vogts Kompagni paa Løjtnant Antoni Thom-
sens Vegne en Del Folk i Vrensted for resterende Af-
gifter³⁾.

1685 boede Ritmester Christian Ludvig v.
Viereck i Vrensted hos Mikkell Jakobsen i Henriks-
gaard, og Løjtnant Blychert boede hos »velfornem-
me« Johan Poulsen i Vrensted. En af Ritmestrenes Ryt-
tere Hans Larsen overfaldt St. Hans Aften i Johan
Poulsens Gaard Forvalter Lars Nielsen fra Børglum Klo-
ster og skældte ham for Skurk og »Bernhytter« (∴ Dag-
driver). Ordet Bärnhänters Oprindelse er vel »en, der
ligger og driver paa Bjørneskindet paa Bænken«, men
betød Folk, der snyltede paa Samfundet, Vagabond o. l.
En Løjtnant Chr. Falch mødte i Retten for Ritme-
steren⁴⁾.

1688—89 træffer vi i Vrensted følgende Ryttere under

1) Tgb. 9. April 1663.

2) a. St. 12. Marts 1668.

3) a. St. 14. Dec. 1671.

4) a. St. 16. Juli 1685.

Major Hans Christoffer Claudis Kompagni⁵⁾:
Kvartermester Cort Kukuk (en Kvartermester Casper Kukuk var 1686 Fadder i Ingstrup), Rytterne Johan Frederik Bastian, Zacharias Kolleraus (gift med Johanne Jakobsdr.) Jakob Mouritzen, Levin Adam Voss, Hans Peiter Klitz (se Blymestere), Christoffer Fabian og Iver Hansen.

Da Kronen 1716 solgte Ryttergodset i Vrensted, som hørte til 3. Rytteriregiments Gods, var Militæret vist allerede forflyttet til andre Egne, og senere var her ikke Indkvartering.

⁵⁾ Tgb. 1688 Bl. 46, 7. Feb. 1689. Majoren boede i Jonstrup i Saltum Sogn og blev 1707 Kommandant i Fladstrand, død der 1719.

Andre Personer

Der boede 1683 paa en Gaard i Vrensted, vist Gl. Matr. Nr. 9, som tilhørte Landsdommer Jens Lassen til Dalum Kloster ved Odense, og som før havde staaet øde, en »velfornemme« Mand Johan Poulsen, hvis Herkomst ikke kendes, og hos ham boede en Løjtnant Blychert¹⁾. Poulsen var antagelig Sagfører, i hvert Fald ikke Bonde.

20. Juli 1685 blev han stævnet af sin Nabo Laurs Andersen for Sigtelse og Dom angaaende 2 Galte, af hvilke Johan Poulsen havde skudt den ene og Løjtnant Falchs Knægt (∴ Oppasser) den anden, fordi Svinene havde gaaet i Johan Poulsens Korn.

I den Anledning fik Johan Poulsen tinglyst følgende Erklæring: »Kendes vi undertegnede Dannemænd paa menige Granders Vegne i Vrensted By, at vi haver den 12. Juli sidst afvigte, men ogsaa noget tilforn paalagt og alle samtykt, at eftersom vi højlig forarsages at give Skøvling (∴ Fredløshed) over de Svin, som findes i vores Mark i Kornet, som ej er hildet eller haver noget paa sig at væрге Skaden med, og eftersom det er Synd for Gud og Skam for Menneskene, at vores Korn for saadan Forsømmelighed af Svin skulde opædes, da eftersom Johan Poulsen i Vrensted bliver tiltalt af Laurs Andersen i bemeldte By for et Svin, som Johan Poulsen skal have skudt ihjel for Laurs Andersen, da formenes ikke, at Johan Poulsen burde lide nogen Skade for bemeldte Svin, men den retsindige Dommer kan selv considerere (bedømme), hvad Ret er, eftersom der er af menige Grander givet Skøvling (lyst i Ufred) over de Svin, som saaledes (kommer) i vores Mark i Kornet, som meldt er ...
(8 Underskrifter.)

Johan Poulsen var 1683 gift med Maren Chri-

¹⁾ Tgb. 16. Juni 1685.

stensdatter, og de holdt en Tjenestedreng²⁾ og 1684 yderligere en Tjenestepige. 17. Juni 1648 blev Johan Poulsen tiltalt af Herredsfogeden Jakob Sørensen Hegelund paa Politimester i København Claus Raschs Vegne. Johan Poulsen havde villet have sin Hustrus Silkehue og Silkehalstørklæde stemplet af Herredsfogeden i Henhold til Luksusforordningen af 13. Marts 1683, der kun gav visse Samfundsklasser — deriblandt »fornemme« Handelsmænd — Ret til at bruge Silketøj; men Johan Poulsen vilde ikke have Stemplerne (Laksegl) sat der, hvor Herredsfogeden vilde anbringe dem, og saa sagde han, at han ikke vilde have Tøjet stemplet, hvad han var pligtig til for Kontrollens Skyld.

1687 boede Johan Poulsen i et Gadehus, men 1688 i en Ryttergaard, og hans Hustru hed da Maren Terkildsdatter. Han anføres endnu 1692 som Bruger af en Ryttergaard og vist ogsaa 1702, da han optraadte som Sagfører paa Han Herreds Ting³⁾).

I Gaarden Gl. Matr. Nr. 28 i Vrensted, der laa til Børglum Kloster og 1688 fik Hk 10-5-0-1, boede 1688 en Jens Andersen, som var død før 1712, men hvis Enke Anne Andersdtr. da boede i Gaarden, som 1688 havde tre Fæstere. Denne Familie synes at have været i Besiddelse af særlig Uddrift, thi da Jens Andersens Datter Elle Jensdatter, gift med Jens Nielsen Rafn i Kbh., døde i Pesten 1712 uden Børn, arvedes hun af Moderen og sine Søskende Simon i Tise, Anders i Tise, Levi i Arendal, Hans i Kongens Tjeneste, Christen i Kbh. og Maren, der var ugift i Hjemmet⁴⁾.
.....

2) Ekstraskat - Mandtal.

3) »Jyske Saml.« 3. II. 276 ff.

4) Tgb. 4. Aug. 1712.

»K l o g e K o n e r«

1612 optraadte en bekendt Heks Mette Pedersdatter fra Ulsted, kaldet »den vise Pige«, ogsaa i Vrensted, hvor hun uddrev en Djævel, som en Ane Knudsdatter havde manet i en Enke. Da Djævelen var uddrevet, bad den om at maatte fare i Ane Knudsdatter, hvad Mette dog ikke vilde tillade. Hun havde en stor Praksis i Kjær og Børglum Herreder, men blev 1618 brændt ved Kjær Herreds Ting. (Viborg Landst. Dombog A 1618, Bl. 113.)

1686 boede der i Tømmerby i Tolstrup Sogn en Christen Pedersen, hvis Hustru Kirsten Andersdtr. gav sig af med »ukristelige Kunster«, nemlig Signen, Manen og Maalen og deslige, og som derfor blev undergivet Retsforfølgning af hendes Husbond Ejler Ejlersen. Holm til Eskær, efter at hun var blevet angivet af Amtmand Otto Skeel og Præsten i Tolstrup. Hun forklarede i Retten, at hun under Krigen 1657—60, da hun tjente i Stenvad i Vraa, var blevet taget af en svensk Kvartermester, som tog hende til sig i Bundgaard i Vraa og beholdt hende i en fem Uger, og han havde lært hende, at hvis nogen blev forgjort, skulde man kurere dem ved at kaste viet Muld paa dem. Blandt de Steder, hvor hun havde udøvet sine Kunster, var ogsaa Vrensted, og hun søgtes af Folk langvejs fra, endog fra Norge¹⁾.

Else Madsdtr., Enke efter Christen Christensen

¹⁾ Om Sagen henvises til min udførlige Omtale i »Jyske Samlinger«, 4. VI. 426.

i Vrensted, vidnede skriftligt, at Kirsten kom til hendes syge Mand og maalte ham for Modсот (Gulsot eller Tæring), og hun kunde se, at han var forgjort og lod sig forlyde med, at de havde onde Naboer, som havde gjort det. Saa gik hun op paa Kirkegaarden og hentede Muld fra en Grav, og da hun kom tilbage, lod hun grave en Grav i Jorden foran Køllevovnen i Bryggerset og forlangte en Pude og et Lagen. Hun lagde saa Manden i Graven og lagde et hvidt Klæde over ham i Kors, som man brugte at gøre det ved Lig, og saa bad hun Else og hendes Søn Laurids Jensen om at gaa ind i Stuen og bede Fadervor. Else saa ikke, hvad Kirsten videre foretog sig; men da Kirsten rejste bort, sagde hun, at hvis Manden ikke blev bedre inden Søndag, skulde de sende Bud efter hende igen. Da Else imidlertid fik at vide af sin Mand, at det »Spøgeri«, som Kirsten havde drevet med ham, »laa ham saa haardt paa hans Hjærte« (∴ foruroligede hans Samvittighed), hentede hun ikke Kirsten oftere, og hendes Mand døde.

Ole Christensen i Vrensted Bundgaard vidnede, at forgangen Vinter døde hans Kreaturer, og da han henvendte sig til Kirsten om Raad, gik hun i hans Kostald og »overfandt« (overføjte) hans Fæ. Hun kom igen anden Gang og gav ham 3 Pinde af Rønnetræ, som han skulde sætte over Nødhusdøren, hvor de skulde sidde 3 Nætter og Dage. Hun sagde, at onde Mennesker havde paaført ham den Skade, men hun vilde ikke røbe, hvem det var, og slog kun med sin højre Haand øster og sønder fra hans Gaard. For sin Hjælp fik hun et Læs Halm, og Pinsedag satte Ole Pindene over Døren.

Karen Sørensdtr. fra Sundsted vidnede, at da hun i Oktober 1677 var meget syg, kom Kirsten Andersdatter til hende og sagde, at hun var gjort »skolcken« (rystende?). Saa kogte hun Humle og Malurt sammen

og lagde det paa Karens Hoved, og derefter lagde hun Kirkegaardsmuld paa. Hun tændte ogsaa Lys omkring Karen, og det var en Søndag under Prædiken; men Karen kunde ikke huske, hvor mange Lys, der var. Første Gang, Kirsten var hos hende, vilde hun ikke sige, hvem der havde skadet hende, men senere sagde hun, at det var Christen Madsens Hustru, Maren Nielsdtr. i Vrensted, og hun havde gjort det, fordi hun vilde have haft sin Datter gift med Karen Sørensdtr.s Mand. Derefter blev Karen »næst Guds Hjælp« noget bedre, og Kirsten fik i Betaling 3 Mark og noget Gaasefedt.

Johanne Andersdtr. i Sundsted vidnede, at da hun for kort Tid siden var syg, var Kirsten hos hende og gav hende en lille Kage at æde i Jesu Navn. Endvidere gav hun hende en Taar Mjød, og hun skrabe noget af under Johannes Fod og kom det i Mjøden, som Johanne skulde drikke udi Jesu Navn. Da Kirsten anden Gang kom, kogte hun Humle, som hun bandt ved Johannes Hoved, og Kirsten sagde, at Sygdommen var hende paaført af Inger Laursdtr. i Vester Brønderslev. Saa blev Johanne bedre, og Kirsten sagde, at det, hun havde skrabet af hendes Fod og givet hende ind, var godt for hendes Sygdom, som var saa haard, at hun skulde have ligget og tæredes hen, til man kunde se Rygbenene igen hende. I Betaling havde Kirsten faaet 8 Mark og 2 Skæpper Rug.

Da Kirsten blev anholdt, skulde hun føres til Eskær af Simon Andersen og Christen Madsen fra Vrensted og Jens Pedersen i Stenum; men Jens Pedersen red hjem igen fra Vrejlev Kloster. Da de to Vrenstedmænd om Aftenen kom til Maalund i Hørmested og bedede der, faldt de i Søvn, og da de vaagnede, var Kirsten borte. Hun blev senere fundet skjult i noget Hø paa en Gaard i Øster Hjermslev, og Vidneførslen mod hende fortsat-

tes, hvorefter hun ved Herredstinget dømtes fra Livet. Men forinden Dommen maatte udføres, skulde den stadfæstes af Landstinget, og her slap hun 3. Nov. 1686 med at blive dømt fredløs. Hun var da for tredje Gang rømt af sit Fængsel, og da Dommen 14. April 1687 blev forkyndt ved Jerslev Herreds Ting, var hun vedvarende forsvundet.

I Slutningen af 1700'erne boede i Vrensted en Gaardmand Anders Christensen, hvis Hustru Birgitte Thomasdtr. gennem en Aarrække havde helbredet mange Hundrede Mennesker for indvendige og udvendige Sygdomme, især Benbrud og aabne Saar og mest ved Brug af Urter.

Hun lod sine Lægekundskaber gaa videre til Datteren Maren Andersdatter, der var gift med Poul Dahl i Ørsø i Dronninglund, hvor Maren var Jordemoder og havde en stor Praksis som »klog Kone«, saa hun 1817 havde helbredet flere Hundrede Patienter, hvoraf flere havde kørt 20—30 Mil for at søge hende. 1817 blev Maren idømt 6 Gange 5 Dages Vand og Brød for Kvak-salveri, og hun søgte da om Tilladelse til at behandle aabne Skader som Benbrud, Saar og dsl., og en saadan Bevilling fik hun 1818, men hun overskred Bevillingen og blev 1823 af Overretten dømt til en Bøde af 20 Rdl.²⁾

²⁾ Jyske Saml. 4. III. 453.

Morddrama i Vrensted

Nedennævnte Mordsag¹⁾ synes mig at frembyde betydelig kulturhistorisk Interesse, fordi der var saa mange Personer inddraget i den, saa Mordanslaget var kendt af mange, før Mordet fandt Sted.

Den 19. April 1850 kom Fæsteren af Bækgaard i Vrensted Niels Christensen ind paa Børglum Herredskontor i Hjøring for at faa en »Jordeseddel«²⁾ i Anledning af, at hans Hustru Ane Marie Pedersdatter, f. 1802, var afgaaet ved Døden Natten til den foregaaende Dag. Niels Christensen ejede et Hus paa Bostedehede; men da hans Hovedbopæl var Fæstegaarden Bækgaard, henviste Herredskontoret ham til at anmeldø Dødsfaldet hos hans Husbonds Fuldmægtig, Godsforvalteren paa Børglum Kloster.

Dette vilde Niels Christensen dog ikke gerne, thi Rygterne i Egnen om, at det ikke var gaaet rigtigt til med dette Dødsfald, kunde allerede være naaet Godsforvalteren og medføre retslig Undersøgelse. Disse Rygter naaede ogsaa næste Dag Herredsfoged Spærck, Hjøring, som saa tog til Vrensted sammen med Distriktslæge J. P. Hansen, Hjøring, og Distriktslæge Hans Gorgius, Saltum, for at syne Liget og foretage nærmere Undersøgelse.

Det oplystes, at da en Malkepige om Morgenen d. 18. skulde til sit Arbejde, fandt hun sin Madmoder liggende død i Bryggerset; hun laa næsegrus og med blodigt Ansigt. Pigen kaldte straks paa sin Husbond Niels Bæk-

1) Departementstidende 1851 Nr. 44.

2) Skifteretsanmeldelse.

gaard, der saa kom tilstede, men ikke viste nogen Deltagelse eller Omsorg for Liget; han vilde ikke røre ved det, men tilkaldte Gaardens Karle, for at de kunde være Vidner til Fundet.

Liget blev saa lagt paa en Seng og Blodet vasket af Ansigtet, hvorved der viste sig en Mængde smaa og ligesom kradsede Saar. Endvidere oplystes det, at der den foregaaende Aften havde været en Del fremmede Folk i Bækgaard, efter at de havde været i Løkken og sviret der. De var dog gaaet igen saa nær som Christen Larsen kaldet »Skomager«, der først gik ved Sengetid Klokken 10 og da ledsagedes af den nu døde Kone, der ofte var borte fra Hjemmet hele Nætter.

Om Niels Christensen Bækgaard oplystes, at han var 46 Aar og født i Vrensted 1805 som Søn af Gaardfæster Christen Nielsen og Hustru Else Laursdatter, og at han 24 Aar gammel blev gift med den nu døde Ane Marie Pedersdatter, f. 1802. Begges Forældre var velhavende og havde faaet dette Ægteskab i Stand af fornuftsmæssige Grunde og uden nogen Tilbøjelighed fra de unges Side, og snart blev Ægteskabet ulykkeligt, idet Konen slog paa Drik, og Manden fandt sig en Kæreste Maren Christensdatter, kaldet »Sara Maren«, som boede i det Hus, Niels Bækgaard ejede paa Bostedehede, og hvor han ofte opholdt sig Nat og Dag.

»Sara Maren« var født ca. 1828 i Hulvejen i Jerslev, og hun og Niels Bækgaard havde ofte talt om, hvordan de kunde skaffe hans Hustru af Vejen, saa de kunde blive gift. For ca. 4 Aar siden var Niels Bækgaard blevet idømt Straf paa Vand og Brød for sit utugtige Levned, men hans Hustru gik i Forbøn for ham og fik ham benaadet.

Først havde Niels Bækgaard tænkt at faa sin Kone til at drikke sig ihjel i Brændevin, men da han kunde mærke, at det gik for langsomt eller maaske slet ikke lod sig

gøre, fik han den Tanke at forgive hende, men hertil maatte han have Hjælpere.

For at faa fat i Gift henvendte han sig til flere Folk og i Sommeren 1848 særlig til Husmand H a n s J e n s e n, kaldet »Smed Hans«, fra Rendbæk, der var bekendt som »klog Mand«, og hos hvem han vilde have noget at komme i en bitte Dram til Konen for »Klæmsel«, og han fik da det Raad at anvende Vitrioldraaber. I Efteraaret 1849 bad han »Smed Hans« om at forskaffe sig noget til at forgive Konen med, »da han gerne vilde have Skik paa hende« inden Jul, og han lovede først »Smed Hans« og dennes Kone Mette Marie Christensdatter 50 Rdl. og senere sit Hus paa Bostedhede. Fra Apoteket i Nørre Sundby skaffede »Smed Hans« saa et Kviksølv-præparat under Foregivende af, at det var til et daarligt Ben, og gav det til Niels Bækgaard, der var mødt i Rendbæk Kl. 3 om Natten for at faa det. Niels Bækgaard fik flere Gange »Gift« af »Smed Hans«, dels hentede han den selv ved Nattetid, og dels bragte Hans' Kone den hen til »Sara Maren«; men Præparaterne var ikke altid giftige, thi det var ikke let for »Smed Hans« at faa saadanne, og Niels Bækgaard havde under Foregivende af, at det var Gift faaet Lyneborgersalt, Brunrødt, gammelt Kløverfrø og Pimpinellerod, som skulde kommes paa Brændevin, og »da nok vilde virke«.

Niels Bækgaard havde ogsaa virksomme Hjælpere i Husmand J e n s C h r i s t i a n N i e l s e n, kaldet »Jens Skomager« og dennes Hustru A n e M a r i e H a n s d a t t e r, til hvem Niels Bækgaard leverede to smaa Flasker, den ene med Vitriol, den anden med Skedevand, for de kunde have det ved Haanden, naar hans Kone besøgte dem; men Ane Marie Hansdatter afventede ikke en saadan Lejlighed, hun gik hen til Niels Bækgaard med en lille Flaske Brændevin blandet med de to Ingredienser,

og da hun gik igen, viste hun den udenfor værende Niels Bækgaard den tomme Flaske og sagde, at hans Kone havde faaet det altsammen. En Gang, da Niels Bækgaards Kone kom hen til Jens Skomagers, lavede dennes Hustru en Kop Kaffe til hende tilsat Vitriol, og Bækgaards Kone blev da meget syg og kunde først komme hjem midt om Natten.

En Dag sendte Niels Bækgaard Bud til Jens Skomager, at han var ene hjemme med sin Kone, og Jens kom saa derhen og opfordrede Konen til at gaa med sig hjem, hvad hun ikke vilde, da hun følte sig ilde tilpas; men hun satte sig ved Bordet med Jens Skomager og gik i Gang med en Flaske Brændevin, som Bækgaard satte for dem. Efter at de havde drukket nogle Snapse, fremtog Jens en lille Flaske for at traktere Konen med »et Glas rigtig god, hvid Rom«, det vil sige en Blanding af Brændevin, Vitriol og Skedevand, men efter at have nydt Halvdelen, blev Konen syg og maatte gaa i Seng. Hun ønskede saa at faa en Kop Kaffe; men da ingen af Mændene kunde lave den, blev der sendt Bud efter Jens Skomagers Kone, til hvem Niels Bækgaard udleverede Kaffe og Cikorie samt nogle Stykker af en »Hvedekage« bestrøet med Kviksølvspræparat, og af disse Ingredienser samt med Tilsætning af Vitriol, Skedevand og Brændevin lavede Skomagerens Kone saa »Kaffe med Rom« og bød den syge, der smagte paa den, men ikke lod sig overtale til at drikke den, skønt de sagde, at hun skulde drikke den varm for at have Nytte af den. Nu blev Jens Skomager utaalmodig og foreslog, at Niels Bækgaard skulde hælde Kaffen i hende, medens han holdt hende; dette vilde Bækgaard ikke, og Jens Skomager vilde da selv hælde Kaffen i hende, medens Niels holdt hende; men heller ikke det vilde Bækgaard gaa ind paa. Jens Skomager og hans Kone gik saa hjem, og udenfor lo-

vede Bækgaard dem $\frac{1}{2}$ Tønde Rug for den ydede Bistand, og i Forvejen havde han lovet at give Jens Skomagers Kone en af sin Kones Kjoler, naar hun var død. Niels Bækgaard gav ogsaa Jens' Kone noget af Hvedekagen med Kviksølvpræparatet med hjem, hvilket hun æltede sammen med Smør og tilbageleverede til Bækgaard, der to Gange gav sin Kone deraf paa Brød, og en anden Gang søgte han at forgive hende med en forgiftet Kage, men hun spiste den ikke. Da det ikke vilde lykkes at faa Konen forgivet ved Smed Hans' og Jens Skomagers samt deres Hustruers Hjælp, forsøgte Niels Bækgaard ved Juletid 1849 og i Januar 1850 at faa Husmand Peder Simonsen af Vrensted Kær til at komme til Hjøring Hestemarked, »hvor han hverken skulde mangle Spise eller Drikke«, hvis han hos en Dyrlæge vilde faa noget Arsenik, som Bækgaard kunde forgive sin Kone med, men Peder sagde, at det var Synd, hvortil Niels svarede, at »det var ingen Synd, da hun var til slet ingen Nytte«. I Foraaret 1850 forsøgte han at overtale Husmand Niels Gade til at skille ham af med Konen, men ligeledes uden Held.

Den 17. April var — som foran nævnt — nogle Mænd, deriblandt Niels Gade, i Bækgaard og fulgtes med Niels Bækgaard til Løkken, hvor han trakterede dem rigeligt, saa Christen Larsen »Skomager«³⁾ blev en Del beruset. Da de kom tilbage til Bækgaard, fortsatte de Drikkeriet, i hvilket Niels Bækgaards Hustru livligt tog Del og stadig blev opfordret dertil af sin Mand. Efterhaanden gik nogle af Selskabet, og kun tre blev tilbage for »at lege med« Gaardens tre Piger. Endelig gik de tre ogsaa, og Christen Skomager blev ene tilbage, idet Niels Bækgaard i Dagens Løb havde bearbejdet ham for at

3) Brodersøn af Jens Skomager.

faa ham til at tage Livet af Konen, og sammen havde de planlagt Mordet.

Klokken 10 vilde Chr. Skomager gaa og vilde have Niels Bækgaards Kone med hen til Jens Skomagers, hvor de kunde koge og spise nogen Fisk, som var medbragt fra Løkken, samt fortære en Flaske Brændevin, som Niels Bækgaard vilde give dem, og Bækgaards Kone var straks villig til at gaa med. Hos Jens Skomagers var Konen ene hjemme tilligemed en anden Kvinde.

Fisken blev kogt og spist med behørig Snapse til, og Klokken blev mange. Niels Bækgaards Kone skulde saa hjem, og baade Christen Skomager og Jens Skomagers Kone gik med hende henad Vejen, hvor Jens Skomagers Kone saa sit Snit til at give Christen en lille Flaske med en Blanding af Vitriol og Skedevand, idet hun opfordrede ham til at »bruge det med Fornuft«. Saa vendte Jens Skomagers Kone om og gik hjem, og kort efter satte Christen Skomager sig i en Grøft og kaldte paa Niels Bækgaards Kone for at hun kunde hvile sig lidt hos ham og faa endnu en Dram. De var begge meget beruset, og Konen satte sig hos ham.

Da de hver havde taget en Slurk af den medbragte Brændevinsflaske, tog Chr. Skomager den lille Flaske og opfordrede Konen til at drikke af den, idet han sagde, at det var god, hvid Rom. Men Konen var saa forsigtig at nippe til Indholdet, før hun vilde drikke, og hun spyttede saa ud og kastede Flasken langt bort. Det viste sig senere, at nogle Draaber af Indholdet, som var blevet spildt paa Chr. Skomagers Vest, helt havde borttaget Kuløren.

Da Christen saa sine Mordplaner kuldkastet, blev han rasende og kastede sig over Konen, greb hende med begge Hænder om Halsen og kvalte hende, og i sin Modstand havde Konen antagelig selv tilføjet sig de Smaa-

rifter i Ansigtet, som bemærkedes ved Ligsynet. Da Mordet var forøvet, gik Christen til Bækgaard, bankede paa Sovekammervinduet og fik Niels Bækgaard, som viste kendelig Tilfredshed med det skete, op af Sengen og 1 Klæderne, og de gik saa ud til den døde Kone og bar hende hjem til Bækgaard, hvor de lagde hende i Bryggerset i den Stilling, hun fandtes i om Morgenen af Malkepigen. Fra Bækgaard gik Christen atter til Jens Skomagers Hus, hvor han kaldte Konen ud og fortalte hende om Mordet, og han bad hende om at finde den bortkastede Flaske, for at den ikke skulde komme til at tjene som Bevis mod dem; Jens Skomagers Kone fandt ogsaa Flasken, som senere blev fremlagt under Retssagen, og en Analyse af det Par Draaber, der endnu var i den, viste, hvad den havde indeholdt.

Da Ane Marie Pedersdatters Død den næste Dag blev bekendt i Vrensted, faldt Mistanken her straks paa hendes Mand, der havde talt med saa mange om at faa hende aflivet, samt paa Christen Skomager, der pludselig var forsvundet fra Sognet. — Han var Soldat ved 5. Reservebataillon og skulde om faa Dage møde i Skanderborg sammen med flere andre; men uden at underrette nogen derom eller hæve sine Marchpenge og ogsaa uden at modtage nogen Belønning af Niels Bækgaard begav han sig skyndsomst til Skanderborg, hvorfra han paa Herredsfoged Spärcks Anmodning blev tilbagetransporteret til Hjøring som Arrestant. Da Majoren sagde ham, at han krævedes udleveret som mistænkt for Mord, tilstod han straks Forbrydelsen, og Majoren fremstillede ham da for Fronten af Bataillon og spyttede ham i Ansigtet. Denne Historie med Spytningen benægtede Oberst Arenfeldt i »Berlingske Tidende« 25. Juli 1851, og Prokurator H. J. Sand i Hjøring, der var Morderens Defensor, oplyste i »Hjørring Amtstidende« 2. Aug. 1851,

at det var usandt, at Chr. Larsen havde fortalt saadan ved Forhøret, saa det har aabenbart været en smart Journalist, der lavede Historien.

I Forhørene gav Christen en udførlig Tilstaaelse og viste oprigtig Anger, og under sin lange Fængselstid viste han stor Bodfærdighed og haabede kun paa Guds Naade. Paa Thøger Petersens Forlag i Hjøring udkom 1851 »En ny Vise« til 4 Skill. pr. Eksemplar, hvis Forfatter angaves at være Morderen, som i Visen, der solgtes til Fordel for ham, udtalte sin bitre Anger.

Sammen med Niels Bækgaard og de mange andre i Sagen implicerede blev Chr. Skomager saa først 31. Okt. 1850 dømt ved Underretten, derefter ved Overretten 7. April og til Slut ved Højesteret, hvor Dommene afsagdes 25. Juni 1851.

Chr. Larsen »Skomager« dømtes til at miste sin Hals og hans Hoved at sætte paa en Stage.

Niels Christensen Bækgaard var ved Under- og Overret dømt til at miste Livet og lægges paa Stejle og Hjul, men dømtes ved Højesteret til simpel Henrettelse, da han jo ikke selv havde forøvet Mordet, men kun arbejdet for at faa andre til at udføre det og selv kun havde foretaget nogle uheldige Forgiftningsforsøg.

Jens Christian Nielsen »Skomager« og hans Hustru Ane Marie Hansdatter, f. i Ingstrup, blev ved Underretten dømt til ogsaa at miste Livet; men Højesteret formildede Straffen til henholdsvis 6 og 8 Aars Tugthusarbejde.

Hans Jensen, »Smed Hans«, f. i Aasendrup, dømtes til 6 Aars Tugthusarbejde, medens hans Hustru Mette Marie Christensdatter, f. i Saltum, havde taget mod Underrettens Dom, der lød paa 5 Gange 6 Dages Vand og Brød, hvilket paa Grund af, at hun gav

Die til et Barn, blev omsat til 120 Dages Fængsel paa simpel Fangekost. Hun havde da heller ikke været aktiv Deltager i Mordforsøgene, men kun været Medvider om Hensigten, og hun havde vidst, at det ikke var giftige Stoffer, hun havde leveret »Sara Maren«.

M a r e n C h r i s t e n s d a t t e r, kaldet »Sara Maren«, der heller ikke havde taget aktiv Del i Mordforsøgene, dømtes ved Højesteret til Arbejde i Viborg Tugt- og Forbedringshus i 2 Aar.

Af de nævnte Forbrydere havde kun H a n s J e n s e n været straffet tidligere, nemlig for ca. 5 Aar siden for Tyveri. Han var født i Aasendrup 1809 og havde i 11 Aar været gift med M e t t e M a r i e C h r i s t e n s d a t t e r, der var født paa Saltum Kjær 1820.

J e n s C h r i s t i a n N i e l s e n »S k o m a g e r« var født i Løkken 1814 og havde i 20 Aar været gift med A n e M a r i e H a n s d a t t e r, der var født i Ingstrup 1817.

Det gik dog ikke saa slemt for Hovedforbryderne, som Dommene lød; ved kongelig Resolution af 28. Juli 1851 forandredes Dødsstraffene for Christen Larsen og Niels Bækgaard til Tugthusarbejde paa Livstid, og i August Maaned 1851 afgik alle de domfældte til Viborg Tugthus.

Efter Højesteretsdommen averterede Børglum Kloster Godskontor Bækgaard til Salg ved Auktion 29. Juli enten til Livsfæste eller til fri Ejendom; Gaarden stod efter Matriklen 1844 for Hk. 3-6-3-0 og med en Besætning af 4 Heste og 8 Kreaturer samt Høavl 45—50 Læs.

Gaarden solgtes saa til Niels Christian Christensen, som 1853 solgte den til Laur Christensen (Sloth).

4) »Hjørring Amtstidende« 34 - 1851.

Kongetienden

Kongetienden af Vrensted Sogn udgjorde 32 Tdr. Hk. Den var i Aarene 1649—55 bortfæstet af Kronen til Jens Pedersen i Bejstrup i Ø. Han Herred, der atter fæstede den til Sognemændene i Vrensted for 6 Tdr. Rug og 26 Tdr. Byg aarlig¹⁾.

22. Marts skødede Kronen den sammen med Aastrup til Hofkammererer Johannes Boysen²⁾, der s. A. pantsatte den sammen med Aastrup og Gods til Oversekretær Erik Krag til Bramming, som 1663 maatte overtage Pantet. Krag bortfæstede Kongetienden til Jens Pedersen i Bejstrup i Ø. Han Herred. Erik Krag døde forarmet 1672, og hans Enke Vibeke Rosenkrantz maatte gøre Opbud, og Kongetienden kom da til Kaptajn Ove Budde til Lengsholm, som 1687 og 1688 pantsatte den til Biskop Henrik Bornemann i Aalborg, hvis Arvinger 1711 overdrog den til Bendix Lassen til Aakær, og 6. Jan. 1721 skødede Frederik d. 4. Indløsningsretten³⁾ til Mathias Rosenørn⁴⁾ til Aakjær, som 27. Jan. solgte Tienden til Frederik Kjær til Børglum Kloster, der 4. Maj 1737 pantsatte den til Major Adam Otto Rohweder, men den blev dog i Kjærskiolds Eje og kom 1738 med hans Datter Johanne Marie K. til hendes Ægtefælle Etatsraad Gotthard Albrecht Braëm til Baggesvogn. De overdrog den 30. April 1742 til Svogeren Johan Henrik

1) Tgb. 30. Nov. 1654 og 31. Maj 1655.

2) Kronens Skøder.

3) Relutionsretten.

4) Landst S. & Pb. Nr. 37, Bl. 178^a.

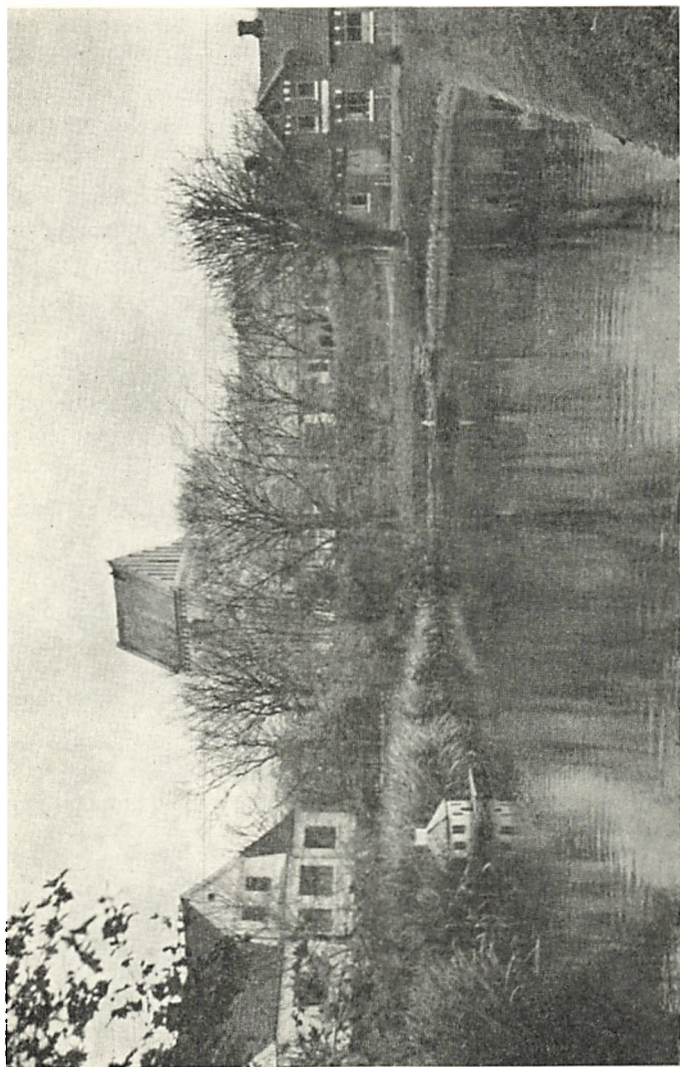
Rantzau og Hustru Christiane Marie Kjærskiold til Børglum Kloster, til hvilket Gods den saa hørte indtil 26. April 1772, da Obersten Jens de Poulsson solgte den til Etatsraad Hans Christoffer Londemann af Rosencrone til Nøragergaard, hvis Broder Marcus Gerhard Londemann 1774 arvede den og 11. Juni 1801 skødede den til Kancelliraad Jørgen Qvistgaard til Børglum Kloster. Med Klosteret kom den saa 1802 til Niels Frederik Hillerup til Børglum Kloster og Vrejlev Kloster, død 1819, og da hans Enke Elisabeth Dyssel Jespersen døde 1835, solgte Arvingerne den ved Auktion 1835 til Christen Christian Nielsen til Aastrup, og da han døde 1836, udstedtes 19. Okt. 1837 Auktionsskøde til hans Søn, Konsul Christian Henrik Nielsen i Hjøring, der havde faaet Udlæg i den i Boet efter Faderen. Konsul Nielsen skødede atter Kongetienden 1852 til Grosserer Jørgen Peter Bloch i København, død 1884, fra hvis Enke Henriette Weitzmanns Bo den 1893 skødedes til Murer Jens Jensen, »Nørgaard«, V. Hjermitsev for 26.000 Kr. Han ejede i Forening med Sagfører Anders Olesen i Nørresundby en Del Kirke- og Kongetiender indtil Tiendeafløsningen 1914.

Sankt Thøgers Kilde

Ved søndre Side af Vrensted Kirkegaards Dige ligger en fordums Helligkilde, som maaske allerede i Oldtiden var en saadan, men som i hvert Fald i Middelalderen var viet til Kirkens Skytshelgen Sankt Thøger. Denne Mand, der i Jylland kom til at nyde stort Helgenry, var fra Thyringen, men drog ca. 1030 til Vestervig for at prædike Kristendommen, og her byggede han en lille klinet Kirke, som blev Begyndelsen til de senere anelige Kirke der. Han døde ca. 1065, og da der skete mange Undere ved hans Grav og ved hans Paakaldelse, blev hans Levninger skrinlagt 30. Okt. 1067, men Pavens Godkendelse af ham som Helgen synes først at have fundet Sted senere¹⁾. Mange Kirker og Helligkilder blev efterhaanden indviet til ham.

¹⁾ Se Henr. Laursen: »Sankt Thøgers Dag« (Thisted Amts Aarbog) 1934 S. 437 ff.

Sankt Thøgers Dam.

I en Indberetning fra Frands Lauridsen Hjorth, der var Præst i Vrensted-Tise 1677—1708, hedder det ca. Aar 1700, at »der ligger en liden Kilde ved Kirkegaardens Diget, som siges af gamle Folk at være kaldet S. Thøgers Kilde«²⁾, og i en Beretning fra ca. 1730 skriver Præsten Ejler Chr. Dyssel, at udenfor Kirkegaarden er en liden Kilde, som endnu kaldes St. Tøgers Kilde³⁾. I Dansk Folkeminde Samling findes en Beretning fra 1906, hvorefter Præsterne i sin Tid sænkede et Net ned i Kilden Dagen før St. Hansdag for deri at opfange de Penge, som Folk, der besøgte Kilden St. Hansaften, ofrede til den⁴⁾.

Kilden tilsandede efterhaanden, men blev genfundet 1894 ca. 1 Meter under Vejbanen, og Pastor Pommerencke lod den da oprense. Da Vejen omlagdes 1912, blev Kilden smukt istandsat, og 1923 rejste Historisk Samfund for Hjøring Amt med økonomisk Bistand af Sagfører Anders Olesen en Mindesten ved den.

I Følge Meddelelsen 1893 til Dansk Folkeminde Samling kaldtes en Dam i Vrensted S t. T h ø g e r s D a m⁵⁾.

2) »Vends. Aarbøger« 1924, S. 268.

3) a. St. 262.

4) a. St. 1926, S. 277.

5) a. St. Dammen, der laa syd for Kirken, hører nu til et Parkanlæg.

Peer Westergaard

No. 1
Preste
a 33

No. 2a
Doy

N. 75
a 15

39
67
a 20
N. 53
20

N. 119
a 20

N. 102
104
20

Soafte
gaard
N. 17
16

22 a
N. 46
16

Niels Jøft
22
56 a
C. 46

N. 93
a 16

N. 63
a 24
92

106
N. 98
a 16

107
a 24

N. 98
a 16

108
a 16

And Nielsen
N. 25
a 22

23

Sørensen
N. 20

N. 24
a 24

N. 103
a 21

N. 87
a 21

N. 22
a 22

N. 100
a 22

N. 99
a 22

OPTEGNELSER OM DE ENKELTE EJENDOMME

Alfabetisk ordnet

Vrensted Bys Ejerlav

Paa efterfølgende Sider skal der saa godt, som det har været mig muligt, gives nogle Oplysninger om de enkelte Gaarde og Huse med særlige Navne i Sognet; men det maa forud bemærkes, at Arbejdet næppe er fejlfrit, thi i Tidernes Løb har de forskellige Brug været underkastet saa mange Forandringer: Delinger, Sammenlægninger o.s.v., at Identifikationen (Enheden) vanskeliggøres, ja ofte ikke lader sig fastslaa.

Til Forklaring heraf skal anføres, at vore første Matrikuleringer eller Hartkornsansættelser 1662 og 1664 skete efter Landgildeafgifternes Størrelse, der var uforanderlige; i den følgende Matrikel, 1688, beregnedes Hartkornet derimod paa Grundlag af Jordopmaaling og Bonitering af Jorden, og ved den sidste Matrikel af 1844, hvis Forarbejder allerede blev begyndt kort efter Aar 1800, beregnedes Hartkornet ligeledes efter Opmaaling og Bonitering, men da der siden den forrige Matrikulering ved Fællesjordens Udskiftning og paafølgende Udflytning fra den gamle By var opstaaet mange nye, selvstændige Brug, som nu fik deres eget Hartkorn og Nummer, og da de nye Matrikelsnumre ikke svarer til Numrene fra Matriklen 1688, lader de sig ofte vanskeligt jævnføre. Hertil kommer endelig, at adskillige Godsejere foretog Hartkornsreguleringer for deres Fæstegods' Vedkommende, saa Hartkornet blev nogenlunde ensartet for de forskellige Brug, og da man som oftest ikke har Skøde- og Pan-

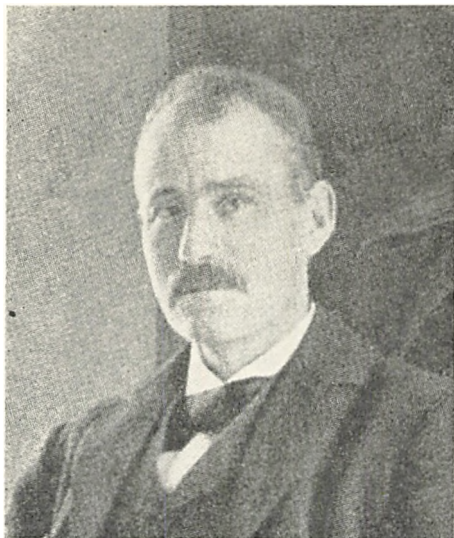
tebøger for Bøndergods før i 1800erne, idet Skøde paa »ufrit« Gods (Fæstegods) ikke skulle tinglyses, bliver den enkelte Bondegaards Historie ofte vanskelig at følge; men nedenfor er det altsaa forsøgt¹).

Stiftelsen »Ane Maries Hus«

Denne Stiftelse er Matr. Nr. 1p, 2i og 35a af Vrensted By og er en filantropisk Anstalt for ugifte Kvinder eller Enker af Vrensted Sogn. Den er oprettet 1914 af Sagfører Anders Olesen i Nørresundby (f. 1854, d. 1929) til Minde om hans Moder Ane Marie Drivsholm, gift med Gaardejer Ole Andersen i Vrensted, og af nedennævnte Fundatsoprettere blev Stiftelsens Aktiver 1935 forøget med Tillæg af Værdien af nogle faste Ejendomme, som ved senere Bortsalg skulde danne et Kapitalfond, hvis Renteafkastning skal anvendes til Stiftelsens Bedste.

¹) En fortrinlig Redegørelse for vore Matriklers Udarbejdelse og deres Benyttelse ved historiske Undersøgelser er givet af cand mag. Gunnar Knudsen i Tidsskriftet »Fortid og Nutid«, II Bind (1919).

Sagfører Anders Olesen

Af Fundatsens Indhold skal her anføres følgende:

Efter Sagfører Anders Olesens Død 15. Dec. 1929 paa Møgelbjerg i Hammer Sogn, uden at han havde faaet oprettet en af ham paatænkt Fundats for Stiftelsen »Ane Maries Hus«, fik hans Søskende og Arvinger Frk. Johanne Olesen, Vrensted, Fru Petrea Pilgaard, Vrensted, og Forpagter T. Olesen, Skovgaard, oprettet en saadan, som 9. Dec. 1935 fik kongelig Stadfæstelse. I Fundatsen udtales, at den er oprettet »i taknemlig Erindring baade om vor kære Moder, hvis Navn Stiftelsen bærer, og om vor nævnte Broders store og velgørende Arbejde for os og vort fælles Hjemsted Vrensted«.

I Fundatsen hedder det, at Stiftelsen, hvis Bygning straks efter Oprettelsen 1914 toges i Brug, blev forøget ved Gavebrev af 7. Nov. 1916, i hvilket Olesen skænkede

den Stiftelsens Grund med Gaardsplads og Have, skyldsat under Vrensted By, Matr. Nr. 1p og 2i, og efterhaanden skænkede han den en Del Indbo m. m.

Stiftelsen skulde til enhver Tid vederlagsfrit afgive Bolig i Stueetagen til 4 Kvinder med 2 Værelser, Forstue, Køkken og Spisekammer samt et Værelse paa 1. Sal og Kælderrum til hver, og paa 1. Sal skulde endvidere være Bolig for 1 Kvinde, hvilken Bolig ligeledes skulde bestaa af 2 Værelser med Køkken og Spisekammer, og endelig skulde der paa 1. Sal være en Vævestue.

Foruden fri Bolig skulde Beboerne nyde frit Ildebrændsel af Tørv og Brænde samt frit Lys.

Efterkommere af Stiftelsens Søkende fik Fortrinsret til Boligerne, der ellers skulde tildeles ugifte Kvinder eller Enker, som var født i eller havde haft fast Bopæl i Vrensted Sogn, og som Stiftelsens Bestyrelse fandt værdige, og som Regel skulde den, der havde opnaaet Fri bolig her, beholde den i sin Livstid, med mindre Bestyrelsen krævede, at hun skulde fraflytte.

Ledige Boliger skulde straks bortgives af Bestyrelsen, idet dog Fundatsens 3 Oprettere forbeholdt sig at træffe Bestemmelse herom, saa længe en af dem var i Live.

Stiftelsens Bestyrelse bestod af det sociale Udvalg i Vrensted-Thise Kommune, og skulde Sogneadskillelse finde Sted, da af nævnte Udvalg i Vrensted Kommune. Bestyrelsen skulde varetage Stiftelsens daglige Anliggender og have afgørende Myndighed indenfor Fundatsens Rammer, og den skulde føre en af Stiftelsen anskaffet Protokol, der var autoriseret af Sogneraadet, og i hvilken Fundatsen skulde være indført og Bestyrelsens Forhandlinger og det aarlige Regnskab indføres.

For at skaffe den nødvendige Grundfond til Stiftelsens fremtidige Bestaaen og Drift henlagde Fundatsens 3 Oprettere Ejendommen **K n u d s g a a r d**, Matr. Nr. 35a

og 90a m. fl., Ejendomsskyld 18000 Kr.; Høkerstedet, Matr. Nr. 98a m. fl., Ejendomsskyld 9000 kr.; Thøgerstedet (Her skulde Vrensted Kommunebibliotek have 2 Stuer til stadig vederlagsfri Benyttelse), Matr. Nr. 86a, 114a, 121a m. fl., Ejendomsskyld 7200 Kr. samt Garderstedet, Matr. 24b, 45a og 120, Ejendomsskyld 8900 Kr. (÷ 6000 Kr. Legatmidler).

Naar Stiftelsens Bestyrelse maatte finde Tidspunktet gunstigt, skulde den sælge disse Ejendomme og lade det Beløb, der ikke krævedes til Stiftelsens Drift eller Forbedring, indgaa i et Fond, og naar det havde naaet en Størrelse af 5000 Kr., kunde Renterne af det anvendes til Uddeling blandt Stiftelsens Beboere. Stiftelsens Aktiver staar under Tilsyn af Hjørring Amtsraad.

Endelig skulde Stiftelsen ved dens Bestyrelse paatage sig Vedligeholdelsen af Sagfører A. Olesen og hans Søskendes samt deres Forældres Gravsteder paa Vrensted Kirkegaard.

Præstegaarden, Matr. Nr. 1 og 75 (Englod).

Til Præstegaarden kunde der 1553 saas 8 Tdr. Rug, 16 Tdr. Byg, 14 Tdr. Havre, og Høavlen var 100 Læs²⁾.

1571 var Udsæden 10 Tdr. Rug, 22 Tdr. Byg og 8 Tdr. Havre. men Høavlen kun 60 Læs³⁾.

1625 var Udsæden højst 10 Tdr. Rug, undertiden mindre, 20 Tdr. Byg, undertiden noget mere og undertiden mindre, Havre 8 Tdr. og Enghø 30 Læs. Nogen Eng laa til Gaarden »og bærer enten saare ringe eller intet om Aaret⁴⁾.

1662 stod Gaarden for en Udsæd af 8 Tdr. Rug, 12 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre, Høavl 30 Læs. Der var ingen

²⁾ Præsteindberetning i Bisparkivet (Landsarkivet).

³⁾ a. St.

⁴⁾ a. St.

»Herlighed« (☉: Fiskeri el. l.) til den, og Hartkornet ansattes til 8 Tdr. 2 Skp.

1688 fik den ved Matrikuleringen Nr. 11 og Hk. 12-1-3-1; den tilhørte Kongen og var skattefri.

1690 siges, at dens Agerjord laa blandt Sognemændenes og Agrene vidt adspredte. Præsten mente, at den var sat i altfor højt Hartkorn i Forhold til de andre Gaarde og i Henseende til Jordens Ringhed. Der var 3 smaa Jordhuse paa Gaardens Grund, og deres Beboere svarede Arbejde til Præstegaarden én Dag om Ugen, men ellers ingen anden Afgift. Gaardsrummet var 75 Alen langt og 51 Alen bredt⁵⁾.

Der var Mangel paa Hø og Foder, saa der maatte købes Hø to Mile borte; Præstegaarden laan indeklemt i Byen, saa der var hverken Have eller Græsning ved den.

Præsten Frands Lauridsen Hjort havde betalt Gaardens Bygninger til sin Formand Oluf Krag Holmbos Arvinger med 100 Rdl.; de blev senere takseret til 400 Sldr. (= 300 Rdl.) og var siden aarligt forbedret.

11. Juni 1663⁶⁾ afhjemledes der Syn og Taksation over Gaardens Bygninger; Oluf Krag Holmbo var da Præst.

Raalingen var 18 Bindinger lang og havde en lille gammel Kvist paa 3 Bindinger, Tømmeret var raaddent og Taget utjenligt, saa Værdien af Huset ansloges kun til 20 Sldr. Raalingen skulde straks nedrives og genopføres, Bekostning 200 Sldr.

Laden sønden i Gaarden var paa 7 Gulv og takseret for 100 Sldr.

Et Hus vester i Gaarden med Stald og Fæhus

⁵⁾ a. St. Ved Aar 1700 fandtes endnu mange Huse af Jord (Græstørv) i Vendsyssel.

⁶⁾ Tgb.

var 21 Bindinger og i god Stand; det takseredes til 40 Sldr. Herberghuset⁷⁾ nord i Gaarden var paa 7 Bindinger og med Port igennem, Værdi 20 Sldr. Et Hus østen for Laden var paa 11 Bindinger og takseredes sammen med et lille Hus paa 4 Bindinger for 16 Sldr.

1694 omtaler Biskop Jens Bircherod Præstegaarden, der vel da var blevet ombygget, som en af de smukkeste i Aalborg Stift⁸⁾. Sandsynligvis er det de Bygninger, som brændte Natten mellem 28. og 29. Oktober 1757, ved hvilken Lejlighed Pastor Anders Carlsen mistede hele sit Indbo⁹⁾, og Sognets ældste Kirkebøger gik til Grunde.

Ved Matrikulingen 1844 fik Gaarden Nr. 1 og 75 (Englod) af Vrensted Ejerlav, og den blev delvis udstykket, bl. a. i Vestergaard og senere Rørbækgård.

Skolerne, se Afsnittet herom. Byskolen, tidligere Degnegaarden og Skolehuset (se Aasendrup Skole, Matr. Nr. 3), er Matr. Nr. 2 og 3, Østre Skole er Parceller af Matr. Nr. 7 og 23.

Aagaard, Matr. Nr. 35h, 36, 43c, er en Udflyttergaard fra ret sen Tid. Ejer Jens Chr. M. Jensen.

Bagterp, Matr. Nr. 47, nævnes 1465 som Marknavn (se foran Side 21), og ligeledes nævnes i Markbogen 1683 blandt Vrensted Bys Jorder Søndre og Nørre Bagterp Fald, men nogen Bebyggelse synes der ikke at være kommet her før henimod Aar 1800, da Jens »Laursen« Nielsen Graven 1801 boede i en Gaard her, fra

7) Til Tjenestefolkene.

8) Bircherods Dagbøger ved Molbech.

9) Vendsysselke Aarbøger 1925 S. 37.

hvilken han drev Skudehandel paa Norge fra Løkken, indtil han 1803 købte Kornumgaard i V. Brønderslev Sogn, som han atter solgte 1822 for at flytte sin nyopdyrkede Gaard Enggaarden i samme Sogn, hvor han døde 1843 i en Alder af 82 Aar. Om ham og hans Slægt se nærmere i C. Klitgaard »Vester Brønderslev Sogns Historie«, S. 186 og 223. Nuværende Ejer af Bagterp Harald Nielsen.

Birkedommergaarden, Matr. Nr. 4a m. fl., var oprindelig en lille Gaard i Byen, der o. 1640 blev udlagt fra Aalborghus til Jens Høeg paa Vang. Den havde 1662 Hk. 2 Tdr. og var da øde efter Svenskekriegen. Beboeren hed Knud Simonsen. I Matriklen 1688 staar den som et Bol af Hk. 2 Tdr. 2 Alb, der brugtes af Lars Andersen og ejedes af Jens Bildts Frue Karen Jensdatter Høeg i Norge, tidligere til Hæstrupgaard. 1714 ejedes Gaarden af Major Frands Rantzau til Bratskov og kom derfra under Børglum Kloster, hvorfra den af N. F. Hillerups Enkes Bo blev solgt 1836 til Christen Thomsen, antagelig Søn af Thomas Jensen Kusk og Hustru, der skulde nyde Aftægt her. Thomsen delte Gaarden i Matr. Nr. 4a af Hk. 1-2-1-1¼ og Matr. Nr. 4b af Hk. 0-0-3-2½. Matr. Nr. 4a var altsaa den egentlige Birkedommergaard. Huset Matr. Nr. 4b solgte Thomsen 1872 til Søren Hansen, og det kom under Toftegaard, og Udflyttergaarden Matr. Nr. 4a solgte han 1885 til Niels Christensen. Nuværende Ejer: Jens Christiansen.

Sit Navn fik Gaarden 1768, da Otto Lindam blev Dommer og Skriver ved Børglum Kloster Birk. Han var født i Sæby 1720 og døde i Vrensted 1777. Som Birkedommer havde han kun 20 Rdlr. aarligt, og 1772 søgte

han derfor og fik Bestalling som Over- og Underretsprokurator ved Retterne i Jylland; men skønt det 1773 hed om ham, at han var en Mand af gode Midler, var hans Bo dog fattigt, da han døde¹⁰⁾, og hans sidste Leveaar bragte ham stor Modgang. 1776 blev han nemlig suspenderet fra sine Embeder og tiltalt for uanstændig Adfærd overfor Børglum Klosters Ejer, Greve Marcus Gerhard Rosencrone, der havde ladet beskikke en Sættedommer i en Sag, som Baronnen havde med en af sine Tjenestekarle. Lindam havde bl. a. taget Retsprotokollen fra Sættedommeren og var gaaet bort med den og havde desuden opført sig uanstændigt i Retten, hvilket ogsaa var Tilfældet med hans Broder, forhenværende Regimentsskriver Søren Lindam, som ligeledes blev tiltalt. Birke-dommeren blev 1776 dømt fra Embedet. Han var ugift.

Lindam efterfulgtes i Embederne af Hans Frederik Hjorth, f. 1741, d. Vrensted 26. Nov. 1814. Han havde 1801 sin afdøde Hustrus Søster, den 68-aarige Bolette Knudsen som Husholderske, og hos ham opholdt sig hans Børn: Marcus Gerhard Wederkinch Hjorth, 22 Aar, Charlotte Eufra sine Hjorth, 30 Aar, Jacobine Frederikke Hjorth, 28, alle ugifte, samt hans Datterbørn Johanne Katrine Juel, 8 Aar, og Charlotte Amalie Juel, 5 Aar.

Børglum Kloster Birk blev nedlagt 1820 og dets Omraade lagt ind under Børglum Herredsting.

Boet var et lille Bol eller Hus, der 1636 laa til Aalborghus, og hvis Beboer Christen da blev tiltalt af Slottets Ridefoged og fradømt sit Fæste, fordi han sam-

¹⁰⁾ H. Hjorth-Nielsen: »Danske Prokuratorer«.

men med en Del andre af Slotstjenere havde undladt at efterkomme Ordre til at tærskes paa Slottets vestre Ladegaard i Aalborg og ligeledes havde undladt at køre Brænde til Slottet fra Allerup Skov i Hellevad Sogn og Korn fra Ingstrup til Aalborg¹¹⁾). Stedet er nu ukendt.

B o s t e d h e d e. Bebyggelsen her synes at være fremkommet efter Udskiftningen 1806; den nævnes ikke i Folketællingen 1801, men 1845 var her 6 Huse, hvoraf det ene kaldes paa »Vrensted Hede«. Det er antagelig Bostedhede, som i Præsteindberetningen 1690 omtales som »en liden Hedebakke«, som Sognemændene paa Grund af Sandflugtens Ødelæggelser brugte til Gravning af Hedetørv. Sydøstligst blandt Bebyggelserne er ved Sogneskellet mod Tise anlagt Gaarden *R ø r b æ k g a a r d*, Matr. Nr. 1b, ved Rørbæk Bro, tidligere Præstegaardens Eng.

B o n n e r u p s G a a r d, Matr. Nr. 6 m. fl.; *A n d e r s C h r i s t e n s e n*, der gik paa Aftægt, skødede den 1841 med nyt Hk 3-4-1-1 til *N i e l s L a u r s e n*, hvis Enke *I n g e r A n d e r s d t r.* 1884 blev hensiddende i uskiftet Bo, og 1893 blev Gaarden ved Auktion solgt til *N i e l s M ø l l e r R a s m u s s e n B o n n e r u p*, d. 1931, hvis Enke *A n n e A n i n e P e d e r s e n* 1939 solgte Gaarden for 70.000 Kr. til *J e n s B o n n e r u p*, der er den nuværende Ejers.

B r u n h o l m nævnes i Tingbogen 1718 og beboedes af *J e n s M ø r k*; maaske samme Hus som »sønden Bækken«, der nævnte Aar beboedes af *J e n s M ø r k*, men 1670 og 1676 af *M e t t e L a u r s d a t t e r*, som her drev Smugkro¹²⁾). Stedet kendes ikke længer.

¹¹⁾ Jerslev H. Tgb. 10. Marts og 9. Juni 1636.

¹²⁾ Tgb. 30. Juni 1670, 9. Marts og 20. April 1676.

Brusgaard, Matr. Nr. 8a m. fl. Navnet er utvivlsomt afledt af et Personnavn Brus, som allerede forekommer i Vrensted 1649¹³⁾, hvor ogsaa et »Brusens Bol« omtales o. 1700; men den nuværende Brusgaard er i det væsentligste en Parcel af en nedlagt Ryttergaard i Vrensted By kaldet »Henriksgaard«, se derunder. Da Kronen 1716 solgte Ryttergodset her, var Henriksgaard delt i to, hver af Hk. 8-2-1-2, og den ene købtes af Jesper Jespersen til Høgholt og Nibstrup for 55 Rdlr. kurant (á ca. 3 Kr.) pr. Td. Hk., og den laa saa til Nibstrup indtil 1837, da C. C. v. Støcken 18. Dec. skødede den for 1200 Rdlr. og med gl. Hk. 6-2-0-0 til Peder Christensen Brusgaard.

1713 brugtes denne Gaard af Niels Jensen Brus, som 1722 blev overfaldet af Kromand Niels Laursen Nørgaard i »Kroben«¹⁴⁾, og han var formentlig Fader til Jens Nielsen Brus, som 1745 boede i samme Gaard og 1757 fik nyt Fæstebrev paa den, antagelig i Anledning af Herskabsskifte paa Nibstrup. 1759 afstod han »paa Grund af Alder og Skrøbelighed« Fæstet til sin Søn Christen Jensen Brus¹⁵⁾ og gik vel saa paa Aftægt hos denne i det ved Gaarden liggende Hus af Hk. 3 Fdk., som Christen Brus fik Fæstebrev paa 1763. Faderen døde 1769.

Efter Udskiftningen af Vrensted By 1806 blev Gaarden flyttet ud fra Byen. Christen Jensen Brus, der var født 1751, døde 1793 og efterlod sig Enken Ane Sørensdatter samt Døtrene Kirsten Christensdatter, f. 1777, og Maren Christensdatter,

13) Tgb. 29. Marts og 1. Maj 1649.

14) Tgb. 10. Sept. 1722. Han kunde skrive sit Navn. Hans Enke døde 1738, 81 Aar gl.

15) Denne var da kun 8 Aar gl., men Faderen har vel villet sikre hans Fremtid.

f. 1774¹⁶). Sidstnævnte blev gift med Christen Christensen (Skrædder), f. 1761, d. 1844, der fik Brusgaard, og som derefter kaldtes »Brusgaard«. Hans Søn Peder Christensen købte 1837 Gaarden til Selveje fra Nibstrup og efterfulgtes af sin Søn Christen Jensen Pedersen, hvis Søn Peder Pedersen 1954 ejer Gaarden, og som sammen med sine Søskende 1916 har faaet Navneforandring til Brusgaard.

Christen Christensen »Brusgaard« købte 1809 en lille Parcel af »Kroben«, Matr. Nr. 57 af Hk. (1844) 0-1-1-1 af Prokurator Christian Aspi Nibe, og 1845 solgtes den til hans Søn Peder Christensen (Brusgaard), der lagde den under Brusgaard.

Ved Matriklen 1844 fik Brusgaard Matr. 8a, der havde Hk. 6-2-0-0, dette nedsat til 3-7-2-2¼, hvortil kom en Parcel Nr. 8c af Hk. 0-0-3-1, antagelig det tidligere Aftægtshus. Gaarden henhørte under nordre Udflyttere.

Bundgaard, Matr. Nr. 15. Navnet henpeger paa en middelalderlig Selvejer-Bondegaard, og det er utvivlsomt den Gaard, som o. 1525 hørte under Aastrup Len og beboedes af Olf Tordsen¹⁷). Den stod for en Afgift til Lenet af ½ + ½ Løb Smør (= 18 kg), 3 Skill. Ledingspenge samt Gæsteri, 1 Skovsvin og 1 Ko, »naar den kommer«, antagelig hvert fjerde Aar, da der jo ikke godt kunde ydes ¼ Ko. Denne Afgift var det saakaldte »Husbondhold« og ikke Landgilde, og dens Størrelse var som af en mellemstor Selvejergaard. Som alt andet vendsysselsk Selvejerbøndergods blev Gaarden forbrudt til Kronen i Klemensfejden 1534 og synes ikke at være blevet genkøbt af Bonden, men kom efter Refor-

¹⁶) For dem blev hans Søsters Mand Mads Jensen i Østergaard Værg. (Nibstrups Skifteprot.)

¹⁷) Aastrup Lens Regnskab o. 1525 (Rigsarkivet).

mationen under Børglum Klosters Fæstegods. 1631 beboedes Bundgaard af Lars Jensen, der 3. Febr. tog Tingsvidne af Jerslev H. Ting om, at Chr. Pedersens, Niels Lauridsens og Jens Mørks Boliger i Vrensted var »slet øde«, og Jens Andersen var »slet forarmet«; det var en Følge af »Kejserkrigen« 1627—29. Lars Jensen boede her endnu 1650 sammen med Niels Andersen, og i Forening med Jørgen Jørgensen og Anders Laursen skulde de stille en Soldat¹⁸⁾. 1669 anføres Gaarden blandt det Fæstegods, som Kansler Peder Reedtz fik af Kronen sammen med Børglum Kloster, og det er antagelig den Halvgaard af Hk. 7-2-2-2, der 1662 anføres i Matriklen som værende ved Magt og beboet af Jakob Christensen, der 1675 var afløst som Fæster af Niels Nielsen¹⁹⁾. Ved Matriklen 1688 fik Gaarden Nr. 26 og Hk. 8-1-2-2, Brugere Oluf Christensen og Laurs Christensen. Førstnævnte døde 1733²⁰⁾.

Navnet »Bundgaard« bruges ikke længer, men sandsynligvis er den blevet delt i flere, bl. a. er Teglgård Afbygge herfra.

Bækgaard, Matr. 38a, 18a m. fl., kaldes 1637 »ved Bækken« og laa ved nordre Side af Bækken, der løb syd-øst om Byen. Gaarden laa da til Børglum Kloster og hørte vist til Klostergodset fra katolsk Tid²¹⁾. Den brugtes af Chr. Poulsen, som ogsaa var her 1642, da han tiltaltes af Herskabet, fordi han med flere andre ikke havde kørt Byg fra Klosteret til Aalborg, hvert Læs regnet for 3 Tdr. 1683 brugtes Gaarden, der havde Hk. 8-6-2-1½, af Poul Christensen og Anders Christensen, vel Formandens Sønner, og den ejedes da af Jomfru Karen

¹⁸⁾ Tgb. 1. Okt. 1640 og 28. Feb. 1650.

¹⁹⁾ Tgb. 20. Maj 1675.

²⁰⁾ Skifte Børglum Kl. 16. Marts 1733.

²¹⁾ Tgb. 7. Nov. 1639.

Reedtz fra Børglum Kloster, som 1698 ægtede Aksel Rosenkrantz til Spøttrup. Ved Matriklen 1688 fik den Hk. 6-3-0-2, og 1717 og 1720 tilhørte den Jesper Jespersen til Høgholt og Nibstrup; men derefter kom den til Frederik Kjær til Børglum Kloster og laa saa til Klosteret til 1851, da den ved Auktion solgtes til Selveje til Niels Chr. Christensen, som atter 1853 solgte den med Hk. 3-4-3- $\frac{1}{4}$ til Laurs Christensen Sloth, død 1870. Ved Matriklen 1844 fik den Hk. 3-6-3-0. Om et Mord her paa Niels Christensens Hustru 1850 se Side 79. Nuværende Ejer: Aksel Bækgaard.

Dammen, »ved Dammen« var 1688 et Hus (Nr. 5) af Hk. 1 Alb. og beboet af Yde Jensen. Det laa til Børglum Kloster, og Navnet hidrørte antagelig fra en tidligere »Sct. Thøgers Dam«, der laa syd for Kirken og antagelig var Bydam²²). Den er nu indlemmet i et smukt Haveanlæg. En anden Bydam er anført midt paa Bykortet over Vrensted By 1806.

»Den gloende Ovn«, et Spottenavn paa et Bol af Hk. 3-4-0-0 (1664) og 1688 Hk.: 2-4-1-2. Det tilhørte 1683 Præsten Axel Jensen Bjørn i Børglum og efter hans Død 1691 hans Svingerøn, Købmand Peder Hansen Naschou i Aalborg, hvis Enke Mette Margrete Bjørn 1725 solgte $\frac{2}{3}$ af Bolet til Jens Sørensen Kolding af Vrensted. 1688 havde det 3 Brugere: Jens Kjeldsen, Jens Jørgensen og Niels Gertsen.

²²) »Vends. Aarbøger« 1926, S. 227. I Følge Meddelelse til »Dansk Folkemindesamling« 1893. Jeg har ikke truffet dette Navn paa Dammen i andre Kilder.

»paa Diget« var 1654 et Hus mellem Vrensted og Aasendrup Marker, der var adskilt ved et Dige²³⁾. Det er ikke truffet nævnt senere.

Drivsholm, Matr. Nr. 21a og 53a m. fl. i Vrensted Ejerlav samt noget Jord (13 Matr. Nr.) i Aasendrup Ejerlav. Var 1465 en Mark, som Ejeren af Hovedgaarden Aasendrup og Ejerne af Vrensted By stredes om (se Side 19). Gaarden nævnes ikke i Matriklen 1688 og er antagelig først bygget efter Udskiftningen 1806, men saavel Store Drivsholm som Lille Drivsholm anføres i Markbogen 1683 blandt Vrensted Bys Markjorder ved Skellet mod Aasendrup. 1844 fik Gaarden Hk. 5-0-0-1½, og 1856 blev den solgt fra Børglum Kloster til Jens Christoffersen, der 1889 skødede den til Jens Andreas Jensen, senere i Stenvad i Vraa Sogn, hvis Søn Jens »Christoffersen« Drivsholm nu ejer den.

Ejlersgaard (nu kaldet Ellesgaard), Matr. Nr. 29 m. fl., var antagelig en af de Gaarde, som i Middelalderen hørte under Hundslund Kloster og ved Reformationen kom under Aalborghus Len. Dens Navn maa den antages at have faaet efter en Ejler Laursen, som boede her o. 1630 og ca. 1633 fratraadte Fæstet²⁴⁾.

Ejlersgaard, der i den Aar 1662 affattede Landgildematrikel, som ikke kom til at træde i Kraft, staar for Hartkorn 13-5-1-1 og var »forskyldt, dog ved Magt«; den fik samme Hartkorn ved den endelige Matrikulering 1664. Den blev før 1655 pantsat fra Aalborghus for Kronens Gæld til Rotgeter (Kanonstøber) Claus van Dahm i København. Dahm, der var født i Hamburg

²³⁾ Tgb. 10. Nov. 1654.

²⁴⁾ Aalborghus Lens Regnskab.

og døde 1655, var Støber ved Københavns Gjethus 1639—55 og støbte tillige Kirkeklokker, saaledes til Vester Hassing 1642²⁵⁾ og 1648 til Helsingør Sct. Olai og Skullelev i Horns Herred²⁶⁾. Efter Claus v. Dahms Død ejedes Godset i Vrensted af hans Søn (?) Corfitz v. Dahm, Borger i Kbh., der stod som Ejer 1676 og 1688. Sidstnævnte Aar fik den ved Matrikuleringen Nr. 23 og Hk. 8-4-3-2. 1716 tilhørte Gaarden P e d e r T ø g e r s e n L a s s e n til Rødslet, der da solgte den til Præsten i Vrensted, Magister Ejler Christian Dysse, fra hvem den dog allerede 1718 for Gæld blev overdraget til Panthaveren, fhv. Stiftamtmand i Aalborg R u d o l f G e r s d o r f, og fra ham kom den kort efter til F r e d e r i k K j æ r til Børglum Kloster. 27. April 1676 toges der Tingvidne om, at Fæsteren Laurs Nielsen, der boede her 1651, var draget fra Ejlersgaard til Nørgaard i Vrensted med alle sine Ejendele, saa Corfitz v. Dahm intet kunde faa af sit Tilgodehavende, og 28. Sept. 1676 stævnedes Laurs Nielsen saa Corfitz v. Dahm og gav ham Tingvidne om, at han for Armods Skyld havde forladt Ejlersgaard og hverken kunde betale Restancer eller kgl. Skatter²⁷⁾. 1683 og 1688 beboedes Gaarden af Morten Nielsen og Jens Nielsen. Sidstnævnte var Fader til Jens Jensen Ejlersgaard, f. o. 1693, d. 1744, der var stor Skudehandler i Løkken, og som i Ægteskab med Else Andersdatter af Løkken, f. o. 1700, d. 1742 (viet 1718), havde 12 Børn²⁸⁾. Af Jens Nielsens øvrige Børn skal her anføres:

Christen Jensen Ejlersgaard, der blev Skoleholder i Vrensted (se Skoleholdere).

Niels Jensen Ejlersgaard, hvis Datter Ma-

25) »Vendsysselske Aarbøger« 1937, S. 170.

26) »Fra Frederiksborg Amt« 1913, S. 115.

27) Tgb.

28) Fureby Kgb. Se videre »Vends. Aarbøger« 1949, S. 171-181.

ren, død 1751, blev gift med Jakob Jørgensen i Aasendrup (Børglum Kl. Skiftepr. 1751, Bl. 346).

Maren Jensdtr. Ejlersgaard, gift med Ole Jakobsen i Ejlersgaard.

Karen Jensdtr. Ejlersgaard, gift med Niels Nielsen i Vrensted.

Anne Jensdtr. Ejlersgaard, gift med Villads Christensen i Stenum.

Ovennævnte Ole Jakobsen i Ejlersgaard døde 1749 og efterlod sig bl. a. Sønnen Jakob Olesen Ejlersgaard, f. o. 1711, d. 1784 som Købmand i Arendal, hvor han var gift med Helje Jørgensdtr. Næskilen, f. o. 1734, d. 1787²⁹).

Søn af Skoleholder Christen Ejlersgaard (se ovenfor) var antagelig Jens Christensen Ejlersgaard, der var Købmandskarl »en Tid lang« hos Agent Smith i Kristiansand, hvor han 1767 tog Borgerskab som Købmand. Han var gift med Benedikte Beate Melsu³⁰).

Ejlersgaard blev efterhaanden udstykket og havde, da den 1895 blev skødet fra C. M. Rottbølls Dødsbo paa Børglum Kloster som Arvefæstegaard kun Hk. 1-7-0-2. Køberen var Johs. Thomsen, der i Arvefæsteafgift aarlig skulde svare 15 Tdr. Byg samt 32 Kr. pr. Td. Hk. ved Ejerskifte. Han skødede 1909 Gaarden til Johannes Christensen, der 1916 solgte den til Laurids Thomsen. Nuværende Ejer Thorvald Thomsen.

Engen, Matr. Nr. 9h, er en ny Bebyggelse fra Smedegaard, den ejes 1954 af Erik P. Eriksen.

Enggaard, Matr. Nr. 25, er en nyere Gaard, der 1954 ejes af Fru Marie Sørensen.

²⁹) Børglum Kl. Skiftepr. 5. Marts 1749; Arendal Kirkebog.

³⁰) Kristiansand Kgb. og Borgerskabsbog.

Engholm, Matr. Nr. 6f, er en ny Bebyggelse, Parcel af Bonnerups Gaard. Ejer 1954 Peder Christensen.

Eriksminde, Matr. Nr. 34a m. fl. Navnet er fra nyere Tid; det var tidligere »Gaarden«; se denne. Den blev 1890 med Hk. 1-6-3-2 $\frac{1}{4}$ skødet fra C. M. Rottbøll til Anne Marie Christensdtr., der samme Aar solgte den til Jakob Pedersen. Nuværende Ejer Chr. Johs. Thomsen.

Gaarden, Matr. Nr. 33—34, var 1683 udlagt fra Aalborghus som Ryttergaard til 3. jyske Regiment og fik 1664 Hk. 10-5-1-1, som 1688 nedsattes til Hk. 9-4-2-1. Den brugtes 1662 af Mads Pedersen, og Gaarden var da »forarmet«. Han boede her endnu 1688, men den havde tillige to andre Fæstere, Chr. Madsen og Peder Christensen. Ved Auktion over Ryttergodset 1716 blev Gaarden (da Matr. Nr. 6) solgt for 583 Rdl. til Præsten i Ingstrup Jens Godsen, d. 1735, og den tilhørte vist derefter hans Datter Anne Katrine Godsen, der døde 1760 som Ejer af Kjettrupgaard og Forpagter af Hammelse samt 1734 Enke efter Major Joh. Moritz Eilert v. Statländer. Samtidigt med, at Provst Jens Godsen købte Ryttergaarden Matr. Nr. 6, købte Forpagter Morten Clausen Kjærulf paa Hammelse Ryttergaarden Matr. Nr. 10 (for 381 Rdl.), der ligeledes 1664 stod for Hk. 10-5-1-1, men 1688 kun fik Hk. 7-5-0-0. Den brugtes 1688 af Laurs Andersen, og da Kjærulf døde 1717, kom denne Gaard vist derefter til Provst Jens Godsen og senere til hans Datter, fra hvem Gaardene kom under Børglum Kloster. I Følge Matriklen 1844 havde den største af disse to Gaarde, der en Tid udgjorde ét Brug, Hk. 4-0-

0-2½. Den fik Navnet Toftegaard (Matr. Nr. 33 m. fl.) og skødedes 1847 af C. M. Rottbøll til Niels Larsen Møller, som 1865 skødede den til Lars Nielsen, der døde 1892. Nuværende Ejer Thomas Drivsholm.

Garderstedet, Matr. Nr. 45a, 24b og 120 er en ny Ejendom, der 1935 lagdes under Stiftelsen »Ane Maries Hus«.

Havgaard, Matr. Nr. 24³¹⁾, laa til Børglum Kloster og skødedes 1856 med Hk. 2-5-1-1¾ af C. M. Rottbøll til Anders Chr. Jensen, der 1891 solgte Gaarden 24a til Jens Haugaard (Andersen), som 1894 solgte den til Peder Chr. Hansen, men Aaret efter tilbagekøbte den og 1940 skødede den til sin Søn, den nuværende Ejer Gert Haugaard. En Parcel af Gaarden, Nr. 24b, er frasolgt og blev 1935 under Navn »Garderstedet« lagt under »Ane Maries Stiftelse«, og Parcellen 24f blev sammenlagt med 26a (Høngaard), som 1899 blev skødet fra Jens Rottbøll, Børglum Kloster, til J. C. Pilgaard.

Hedegaard (se Nørgaard). Der findes i Sognet to Hedegaarde, den ene paa Øster Hede, Matr. Nr. 5a og b, der var en Udflyttergaard fra Vrensted By, som 1688 laa under Nibstrup, hvorfra den ved Skøde fra Kammerraad B. F. T. Riber 1836 med Hk. 6-4-3-1¼ blev solgt til Mads Jørgensen, hvis Arvinger 1866 skødede den til Thomas Madsen, og dennes Enke Gertrud Holm afstod den 1903 til Mads Jørgen Madsen. Den blev delt i to Gaarde, Matr. Nr. 5a og 5b af Hk. 3-5-1-1 og 2-7-2-¼ og førstnævnte sydligste

31) Se Pyt.

blev senere en Del udstykket, medens Parcellen 5b blev sammenlagt med Gaarden Matr. Nr. 28a, som Thomas Madsen 1876 havde købt af Anne Marie Larsdatter. Matr. Nr. 5a blev 1890 med Hk. 2-7-0-1½ skødet fra C. M. Rottbøll til Lars Chr. Larsen. Nuværende Ejer af 5a Ejvind Christiansen.

Den anden af Sognets Hedegaarde ligger ogsaa paa Øster Hede, men nordligere og er Matr. Nr. 19 m. fl.; navnlig Parceller af Matr. Nr. 25. Gaarden Nr. 19 blev 1854 med Hk. 3-7-1-0 skødet fra C. M. Rottbøll, Børglum Kloster, til Rasmus Larsen Bonnerup, hvis Enke Kirsten Nielsdatter 1900 solgte den til Sønnen Lars Bonnerup, fra hvis Dødsbo den 1942 blev overtaget af en Mængde Udarvinger, deriblandt Peder Bonnerup, død 1953, der blev Enejjer. Nuværende Ejer Fru Ulrikka Bonnerup.

Helledi (Hellede), Matr. Nr. 83 m. fl., var 1806 et Hus, der vist laa paa Lavjorden vest for Kirken, Almindeligvis betegnes »Hellede« et »sumpet« Areal. En Helledi nævnes her 1806 paa Bykortet. Paa dette Kort er ogsaa afsat som Matr. Nr. 23 et stort Areal sydvest for Vrensted By; dets Fæster var Anders Sørensen Hellede, og det var vist da ubebygget. Gaarden, der laa til Børglum Kloster, blev udstykket 1912, efter at Jens Rottbøll 1904 havde skødet den med Hk. 1-4-0-1 til Maren Katrine Sørensen, der 1905 skødede den til Anders Sørensen, som atter 1922 solgte en Parcel til Erik Christensen Jensen og 1913 en Parcel til Peder Danielsen Jensen. Erik Jensens Part af Gaarden ejedes senere af Søren Simoni Sørensen. Nuværende Ejer Chr. Mathiasen. Paa Gaardens tidligere Hede øst for Vrensted By ligger Afbyggerstedet Ulstruplund, Matr. Nr. 23h m. fl., der ejes af Niels Mejlholm.

I Vrensted By laa der i 1600erne en stor Fæstegaard, som 1662 var udlagt fra Kronen til Underhold for en Officer af 3. jyske Rytterregiment (Oberst Lorens Styrche). Gaarden kaldtes *Henriksgaard*, utvivlsomt efter en Fæster af Navn Henrik, hvis Søn Anders Henriksen boede her 1662 og 1668, og hans Søskende Hans, Jens, Peder og en Søster, der var Enke efter Johan Jørgensen, boede her allerede i 1630erne og drev Købmands-handel fra Aalborg Købmændenes Filialer eller Vareoplag i Stavad i Tise Sogn og Bolskifte i Alstrup Sogn.

Foruden Anders Henriksen boede der ogsaa en Fæster Anders Lauridsen i Gaarden, der 1662 fik Hk. 19 Tdr. 4 Skp., 0 Fdk., $\frac{2}{7}$ Alb., som 1664 nedsattes til 18-5-1-1. Landgilden af Gaarden var aarlig 12 Tdr. Byg, 12 Tdr Havre, 6 Skp. Malt efter Aalborg Maal samt 1 Svin, 1 Gaas og 2 Høns, og dens Udsæd var 4 Tdr. Rug, 20 Tdr. Byg og 10 Tdr. Havre, Høavl 20 Læs. Efter Krigen 1657—60 og de svenske og vore allierede Troppers Op- hold her oppe var Gaardens Bygninger forfaldne, og beg- ge Fæsterne var forarmet. 1668 var Niels Pedersen Fæ- ster af en Del af Gaarden, i hvilken han drev ulovligt Krohold (Tgb. 5. Nov. 1668). 1682 var Gaarden bortfæ- stet til Thomas Nielsen og Mikkell Jakobsen, af hvilke sidstnævnte ogsaa drev Handel her, thi 15. Dec. 1682 og 6. Maj 1683 blev han overfaldet af Helle Sørensen i Sundsted, da han kom fra Stranden (ved Løkken), hvor han havde været for at betale nogle Nordmænd for Træ- last. I den Anledning blev Helle Sørensen tiltalt ved Ret- ten af Regimentsskriver *Rasmus Brunns* Fuldmægtig *Claus Rosendal*, og da Mikkell var blevet ilde til- redt med Knivstik og anden Skade, blev Helle dømt til at betale efter Loven. 1685 boede Ritmester *Chr. Lud- vig v. Viereck* hos Mikkell Jacobsen her.

Ved Matriklen 1688 fik *Henriksgaard* Hk. 16-4-3-1 og

havde samme Brugere som 1683. Da Kronen solgte Ryttergodset her 1716, var Gaarden delt i to Gaarde, hver af Hk. 8-2-1-2, og den ene købtes af Beboeren, Rytterbonde Hans Peter Klitz for 55 Rdl. kurant (a ca. 3 Kr.) pr. Td. Hk., ialt ca. 457 Rdl.; han købte 1717 et Hus i Løkken og døde der 1741 som Skipper efter 1717 at have solgt Gaarden i Vrensted til Præsten Ejler Chr. Dysse, fra hvem den o. 1720 kom til Jesper Jespersen til Høgholt og Nibstrup, hvorfra den 1838 solgtes af C. C. v. Støcken til Nibstrup med Hk. 3-4-2-1 $\frac{1}{4}$ til Jens Mortensen, og 1847 blev den helt udstykket (Matr. Nr. 9).

Den anden Gaard, nu Matr. Nr. 8, blev samtidigt købt af samme Jespersen og laa til Nibstrup indtil 1837 (se Brusgaard).

Holmen (Matr. Nr. 50 m. fl.) var en Enestegaard (∅: uden Lod i Fællesmarken); den laa til Børglum Kloster og brugtes 1632 af Anders Ibsen, 1650 af Chr. Andersen, der endnu var her 1662³²⁾. Dette Aar takseredes Gaarden for Hk. 9-1-1-1, og den var ved Magt: men senere nedsattes Hk. til 6-3-1-1 $\frac{2}{5}$, og ved Matriklen 1688, da Gaarden brugtes af (1675 og 1688) Chr. Larsen, til Hk. 6-7-0-0. 1674 kom den ved Kansler Peder Reedtz' Død til hans Datter Jomfru Karen Reedtz, som endnu staar som Ejer 1688. Dens dyrkede Areal var 1688 25 Tdr. Land. Jomfru Karen, der døde 1721, blev gift med Axel Rosenkrantz til Spøttrup, og de afhændede Holmen til Jesper Jespersen til Høgholt, Nibstrup m. m., der staar som Ejer 1717. Af Markbogen af 1683 ses, at Gaarden havde følgende Mark: Nørremarken vest for Gaarden 3 Agre, norden Gaarden 18 A., Damfald 6 A., Bjerget 4 A., de stakne Agre paa

³²⁾ Tgb. 4. Okt. 1632, 20. Juli 1650.

Søndermarken 13 A. samt 21 Agre vesten for disse og østen for Gaarden. Den havde Ildebjergning til Fornødenhed af Split- og Skudtørv, intet Fiskeri og ingen Gærd-selshugst, men der var Jorddiger om Marken. Bygnings- og Hjultømmer købtes ved Fureby Strand (Løkken) $\frac{1}{2}$ Mil borte.

1716 blev Chr. Kjeldsen fra Holmen i Vrensted fundet død paa Alfarvej paa Stranden ved Pirupshvarre³³). 1828 ejedes Holmen af L a r s S ø r e n s e n J e l s t r u p s B o, antagelig den tidligere Skudehandler i Kjul og Ejer af Mølgaard i Asdal. Han var falleret 1821, men drev vist senere Handel i Løkken en Tid og døde 1827 som Gæstgiver og Strandingskommissionær i Frederikshavn. Fra hans Bo skødedes Holmen 1828 (af Gl. Hk. 7-2-3-0, nyt Hk. 7-1-1-1) til H a n s C h r i s t e n s e n, hvis Enke I n g e r M a d s d a t t e r 1856 skødede Gaarden til J e n s O l e H a n s e n. Nuværende Ejer Christen Rendbeck.

Hulgaard, Matr. Nr. 13b m. fl., var 1669 et Hus, som kaldtes »i Houk« (Hullet), og som da beboedes af Simon Nielsen Pirup, der 1670 blev hængt for Tyveri, da hverken hans Husbond, Slægtninge eller andre vilde afholde Bekostningen ved at sende ham til Slaveriet paa Bremerholm i København³⁴). 1856 blev Hulgaard af Hk. 3-6-0-2 skødet fra C. M. Rottbøll, Børglum Kloster til A n e C h r i s t e n s d t r., der 1865 solgte den til J e n s C h r i s t i a n E r i k s e n, hvis Enke A n e 1892 solgte den til E r i k J e n s e n, som 1940 skødede den til A r n o l d T r u d s l e v. Nuværende Ejere: J a k o b og K a t r i n e N i e l s e n.

³³) Tgb. 10. Sept. 1716.

³⁴) Tgb. 27. Jan. 1670.

Høkerstedet, Matr. Nr. 98a m. fl., er et Hus paa ca. 3 Tdr. Land, der 1935 lagdes under Stiftelsen »Ane Maries Hus«.

Høngaard, »Hønt«: Hjørnegaard, Matr. Nr. 26a, 24f m. fl., er en Gaard fra 1800erne. Matr. Nr. 24f laa til Børglum Kloster og blev 1856 af Rottbøll solgt til Anders Chr. Jensen, der 1859 skødede den til Ole Andersen, hvis Enke Ane Marie Christoffersdatter Drivsholm, 1899 solgte den til J. Chr. Pilgaard. Matr. Nr. 26a blev 1899 med Hk. 2-1-0-2 $\frac{3}{4}$ skødet fra Jens Rottbøll, Børglum Kloster, til J. C. Pilgaard, der sammenlagde dem. Nuværende Ejer: Fru Petrea Pilgaard, f. Olesen.

Jernbanestationen er opført 1913 til Hjørring-Løkken-Aabybro Banen, der aabnedes nævnte Aar.

Kammagergaard, Matr. Nr. 27, kaldes ogsaa »Skomagergaarden«, har vist Navn efter en Fæster her, der lavede Kamme til Væve³⁵⁾, og som maaske ogsaa var Skomager. Gaarden laa 1683 til Børglum Kloster og havde Hk. 4-3-0-2 $\frac{4}{5}$. 1688 fik den Hk 4-2-3-1 og brugtes af Søren Christensen. 1806 brugtes den af Christen Christensen Kammager, og 1844 fik den Hk. 2-7-1-1 $\frac{3}{4}$. Den solgtes 1879 til Arvefæste af C. M. Rottbøll til Chr. Christensen, som 1900 skødede den til Chr. Nielsen, der atter 1912 solgte den til Chr. Larsen, som samme Aar skødede den til Niels Møller Rasmussen Bonnerup, hvis Enke Anne Anine Pedersen fik Skifteretsadkomst til den 1931. Gaarden blev lagt under Bonnerups Gaard (Matr. Nr. 6), nuværende Ejer Jens Bonnerup.

³⁵⁾ Stor Kam til at skille Trendegarnets enkelte Løkker ad, naar det rulles om Bommen (Feilbergs Ordbog, II, 82).

Kilden, »Ved Kilden« var 1660 et øde Gadehus (∴ Hus uden Jord), der beboedes af en Kvinde Johanne; antagelig har det ligget ved Sct. Thøgers Kilde syd for Kirken. Maaske er det samme Hus, der ogsaa kaldes »ved Dammen«; se denne.

Kirkemarken, Matr. Nr. 1f, er et nyt Afbygge fra Præstegaarden og ejes af Ejnar Koldkjær.

Knudsgaard, Matr. Nr. 35, 36 m. fl., er antagelig det Bol, som 1662 og 1683 beboedes af Knud Mortensen og laa til Børglum Kloster. Det fik 1662 Hk. 5-5-1-1, men 1688 kun 4-0-1-1, idet et Hus, Lille Knudsgaard, da var fraskilt. Navnet kan dog oprindeligt ogsaa have været Knudegaard, thi Gaarden laa paa en Sandknude, som blev jævnet ned i Lavningen og den sumpede Bygade, og langs Lille Knudsgaards Have var der 1922 et Stendige. Da Vejen her blev kloakeret, fandtes i ca. 1 m Dybde den gamle Vej. Knudsgaard var tidligere en Dobbeltgaard i Henseende til Bygning, og Vaaningshuset var delt midt paa af en Egestolpe, og paa hver sin Side af Stolpen havde de to Familier deres Indgangsdøre.

Store Knudsgaard blev 1906 med Hk. 2-7-0-1 skødet af Jens Rottbøll til Børglum Kloster til Jens Eriksen, men denne synes at have overdraget den til Lars Jørgen Peter Nielsen i Lille Knudsgaard, som 1907 atter skødede St. Knudsgaard og en Parcel af Lille Knudsgaard (35e) til Jens Eriksen, der 1908 mageskiftede den til Dyrlæge Th. P. Therkildsen i Brønderslev. Ved Fogedudlæg kom den 1911 paany til Jens Eriksen, som samme Aar mageskiftede den til Jens Jakob Jespersen, der 1913 skødede Gaarden til Forvalter Henry Jacobsen. Ved Skøde 1922 kom Gaarden til Jakobsens Svi-

gerfader, Købmand Svend E. T. Larsen i Brønderslev, der 1924 solgte den til Søren Chr. Sørensen og Anders Christensen, som samme Aar skødede den til Marinus Møller Madsen, der 1929 solgte den til Peder Christensen Hoven. Nuværende Ejer Knud Hoven.

Lille Knudsgaard, Matr. Nr. 35, blev 1889 med Hk. 2-6-3-1 $\frac{1}{4}$ skødet fra C. M. Rottbøll til Børglum Kloster til Niels Olesen, hvis Enke Anne Nielsine Jensen 1891 bragte den til sin Ægtefælle Chr. Jensen Christiansen, der 1905 skødede den til Lars Jørgen Peter Nielsen, som udstykkede Gaarden, af hvilken Hovedparcellen, Matr. Nr. 35a, Hk. 1-0-1-1 $\frac{1}{2}$, 1936 kom under Stiftelsen »Ane Mariæ Hus«, og Matr. Nr. 35e under Store Knudsgaard. Fra 1. April 1955 tilhører Matr. Nr. 35a Henry Nielsen.

Kongsengen var 1845 et Hus, hvis Navn antagelig hidrører fra, at Huset har ligget paa en Eng, der hørte til Krongodset i Sognet.

Kroben var 1652 en Gaard, der 1664 fik Hk. 5-3-1-1 $\frac{2}{5}$, og som 1652 beboedes af Thomas Pedersen, der 8. Juli blev dømt for ulovligt Krohold, og som efter Fredsslutningen 1660 var »forskyldt og forarmet«. Man kunde maaske tænke sig, at det mærkelige Gaardsnavn er en Forvanskning af Kroen (Krowret), thi ogsaa Niels Christensen, der boede her 1670, dømtes for ulovligt Krohold, men det er vel nok nærmere at antage, at det er det vendsysselske Ord »Krob«, der er det højdanske »Krog«³⁶⁾.

Gaarden laa til Børglum Kloster og blev ved Kansler

³⁶⁾ H. F. Feilberg »Ordbog over jyske Almuesmaal«, II, 303.

Peder Reedtzt' Død 1674 arvet af hans Datter, Jomfru Karen Reedtzt, der senere ægtede Axel Rosenkrantz til Spøttrup. 1688 fik Gaarden, der nu brugtes af Niels Laursen, Hk. 5-1-2-2, og 1714 ejedes den af Jesper Jespersen til Høgholt og Nibstrup, hvis Fæster her, ovennævnte Niels Laursen (Nørgaard), da fik Amtsbevilling til Krohold her. Niels Nørgaard og hans Hustru Margrete Christensdtr. havde stor Strid med Præsten Ejler Chr. Dyssel om deres Altergang (se Afsnittet Præster), og Kroholdet blev vist flyttet til V a n g g a a r d, medens Kroben blev udstykket, thi 1809 solgte Prokurator Chr. Asp i Nibe en Parcel af den (Matr. Nr. 130), gl. Hk. 0-1-3-1½, til Niels Toft Christensen, som samme Aar fik Skøde paa (Matr. Nr. 56a), gl. Hk. 3 Skp., af Mads Mogensen og 1811 af Svend Christensen paa (Matr. Nr. 131), gl. Hk. 0-1-0-2½. Ved Testamente fra Niels Toft Christensen blev Maren Christensdtr. 1854 Ejer af dette Bol, hvilket hun samme Aar skødede til Chr. Nielsen Christensen, hvis Enke Mette Marie Larsdatter 1903 solgte Ejendommen til Lars Chr. Christensen, der var Ejer 1930; vist nu lagt til Jens Bonnerups Gaard og Vanggaard.

K æ r g a a r d. Der findes i Sognet to Kærgaarde nordvest for Jernbanestationen, og de er begge Udflyttergaarde.

Den ene, Matr. Nr. 30a og 41a, blev 1856 med Hk. 7-3-1-½ solgt fra C. M. Rottbøll til Børglum Kloster til Jens Pedersen, hvis Enke Inger Marie Andersen 1871 ægtede Anders Chr. Nielsen, og efter at hun atter var blevet Enke, solgte hun 1901 Gaarden, der nu havde Hk. 3-6-3-0, til Anders Chr. Andersen Damsgaard, som 1914 solgte den til den nuværende Ejer Christen Larsen.

Den anden Kærgaard, Matr. Nr. 39, blev ligeledes 1856 skødet fra C. M. Rottbøll med Hk. 3-6-3-0 til Jens Pedersen, og den ejes nu af Alfred Wrængmose.

Lien eller Libakken (Matr. Nr. 37b og 79 a) har Navn efter det Højdedrag omgivet af Lavninger, paa hvilket Stederne ligger. Her var 1649 et Bol tilhørende Børglum Kloster, hvilket Maren Madsdatter maatte forlade paa Grund af Armod³⁷). 1652 tiltaltes Anders Christensen, Christen Kjeldsen og Knud Mortensen for ulovligt Krohold her. 1801 var her 4 Huse, 1845 kun 3. Nu en Gaard. Den blev 1878 med Matr. Nr. 79, Hk. 0-3-1-1½, skødet fra C. M. Rottbøll til Børglum Kloster til Mads Nielsen, der 1901 solgte Stedet til Søren Chr. Christiansen, som 1932 skødede det til Henry Nielsen. Nuværende Ejer Herluf Libak Christensen.

Mellegaard, Matr. Nr. 31a m. fl., er en ny Bebyggelse, der 1877 med Hk. 2-6-2-1¾ blev solgt fra C. M. Rottbøll som Arvefæste til Just Pedersen, der 1909 skødede den til Erik Justesen, som 1942 tilkøbte en Parcel af Matr. Nr. 43, af Hk. 2 Skp. 2½ Alb. Nuværende Ejer hans Søn Richard Justesen.

Nørgaard, Matr. Nr. 5 (= Hedegaard, se Side 112), laa vist fra Middelalderen til Børglum Kloster, og Gaarden brugtes 1642 af Anne Nielsdatter, der tiltaltes, fordi hun havde undladt at køre et Læs Korn — 3 Tdr. — fra Klosteret til Aalborg³⁸). Efter Krigen 1644—45 var hun ganske forarmet og var 1649 rømt fra

³⁷) Tgb. 10. Maj 1649.

³⁸) Tgb.

Gaarden, hvorfor Herskabet fik Udlæg hos hende i et gammel Øg til 4 Mark, 2 Køer a 2 Dlr., 2 gamle Kister, 1 Stol, 1 gl. Lysestage, 2 lappede Dynner m. m.³⁹⁾, hvilket vel var alt, hvad hun havde efterladt sig. Gaarden stod derefter øde, og dens Bygninger, som var en Raaling, en Hølade og et Herberghus (o: til Tyende), var brøstfældige paa Tømmer, Ler og Tag, og en stor Lade var nedfaldet⁴⁰⁾. Ogsaa det følgende Aar stod Nørgaard øde.

1688 tilhørte Gaarden Jomfru Karen Reedt fra Børglum Kloster, den stod da for Hk. 15-2-3-2½ og fik gl. Hk. 11-3-2-2-, da Nr. 4 i Vrensted By, og brugtes af Hans og Laurs Laursen. Fra Jomfru Reedt, senere gift med Axel Rosenkrantz, kom Gaarden til Jesper Jespersen til Høgholt og Nibstrup, og antagelig er det Gaarden gl. Matr. Nr. 5 af gl. Hk. 10-0-0-0, der i 1800erne blev udstykket, og af hvilken Kammerraad B. Riber til Nibstrup 1836 solgte Hovedparcellen med Hk. 6-4-3-1¼ til Mads Jørgensen. Nuværende Ejer Ejvind Christiansen.

Pillemandshuset nævnes i Tingbogen 12. Feb. 1678, da Rytteren Theus Korn blev stævnet for Gæld, men Stedet kendes ikke mere.

Pyt, tidligere Matr. Nr. 24 (se Havgaard) og Nr. 40. Dette Stednavn, der forekommer i mange Sogne med Varianten »Pøt« (Pøtgaard, Pøtsø, Pøtmølle), henpeger antagelig paa en Vandsamling af mindre Omfang, i hvilken Betydning Ordet jo bruges endnu. Paa Bykortet fra 1806 er Pyt i Vrensted By opført som Matr. Nr. 24, der bestod af en stor Længe mod Vejen til Tise sydligst i Vren-

³⁹⁾ Tgb. 4. og 10. Maj 1649 og 28. Feb. 1650.

⁴⁰⁾ Der nævnes ingen Stald, men den har vel været i Ladebygningen.

sted By samt en mindre Længe vest for den store. Fæsteren var Peder Mortensen Pyt.

Bolet laa 1636 til Aalborghus og blev før 1655 udlagt for Kronens Gæld til Rotgeter, ♂: Kanonstøber, Claus v. Dahm i København (se Ejlersgaard) og Borger i Kbh. Jens Jensen Munk. Det ansattes 1662 til Hk. 7 Tdr., og det var »forskyldt« efter Krigen 1657—60, men dog »ved Magt«, og det brugtes af Jens Christensen. 1688 ejedes Stedet af Corfitz v. Dahm, Claus Dyre til Sindinggaard, død 1688, og Christian Munk, og før den Tid var en Del af det allerede frasolgt, thi det fik nu kun Hk. 3-5-1-2, men det havde to Fæstere, Peder Laursen og Jakob Pedersen, hvilke vist endnu boede her 1713, da Steder tilhørte Henrik Bjelke til Langholt.

Den Part af Bolet, som Christian Munk ejede, kom til hans Søn Præsten Ejler Munk i Bjerregrav og efter hans Død 1685 med hans Enke Inger Rasmusdatter 1686 til hendes anden Ægtefælle, Pastor Anders Jensen Skive i Bjerregrav, som 21. Feb. 1689 stævnedes Peder Laursen i Pyt for resterende Landgilde for Aarene 1676—88, der aarligt beløb sig til ½ Td. Havre, 1 Fdk. Malt samt »Smaabede« (♂: smaa Ydelser) og Arbejdspenge. Dahms og Claus Dyres Part af Bolet kom ligeledes ved samme Tid under Langholt, og 1713 brugtes Bolet af Jens Nielsen. Fra Langholt blev Pyt, Matr. Nr. 40 b, gl. Hk. 2 Td., nyt Hk. 1-1-3-2½, vist delvis lagt under Gaarden Matr. Nr. 51, der i 1830erne tilhørte Niels Nielsen, hvis Enke Margrete Sørensdatter 1841 ægtede Christen Christensen, der 1861 skødede den til Søren Nielsen, som 1890 solgte den til Niels Chr. Sørensen, der sammenlagde Parcellerne 40a og 40b, af hvilke Matr. Nr. 40a i Skøde- og Panteprotokollen kaldes »Pytste-

det«, og hans Enke Mette Katrine Pedersen, der 1917 blev hensiddende i uskiftet Bo, skødede 1924 Gaarden til Jens Madsen, der atter 1929 skødede den til den nuværende Ejer Thorvald Sørensen. Hovedparcellen Matr. Nr. 40a af Hk. 0-5-2-2¼ var 1881 af Christen Christensen blevet skødet til Martinus Jensen, der 1891 solgte den til ovennævnte Niels Chr. Sørensen.

Rendbæk, Matr. Nr. 10a og 14a m. fl. er en sammenlagt Ejendom efter Udskiftningen 1806. Nuværende Ejer Mogens Brix Koldkjær, Aastrup Møllegaard.

Rykind, Matr. Nr. 11 m. fl., af Hk. 4-7-0-2¼, er antagelig udflyttet fra Byen efter Udskiftningen 1806, paa hvilken Tid en Christen Rykind nævnes. Gaardsnavnet »Rykind« kendes fra adskillige andre vendsysselske Sogne og betyder vel ligesom Stednavnet »Klem i mel'« en indeklemt Beliggenhed i Forhold til andre. Gaarden laa til Børglum Kloster, hvorfra den 1868 solgtes til Arvefæste til Christen Christensen, der herfra drev stor Kreatureksport til Norge over Løkken; den ejes nu af hans Dattersøn Kristen Rykind Eriksen.

Rørbækgaard, Matr. Nr. 1b m. fl., sydligst paa Bosted Hede er vist en ret ny Bebyggelse anlagt paa Præstegaardens Eng, se Bosted Hede. Sognepræsten H. J. Hansen gav 1872 Arvefæsteskode til Inger Kirstine Christensdtr. paa Matr. Nr. 1b af Hk. 0-4-3-1½ og Matr. Nr. 1c af Hk. 0-2-0-¾, og hun skødede 1888 Ejendommen til Morten Pedersen, der atter 1914 skødede den til Anders Peter Nielsen. Ejer 1954 Marius Larsen.

Sandbakken var et Hus, der 1669 beboedes af Niels Andersen og Hustru, som 1670 tiltaltes for ulovligt Krohold, for hvilken Forseelse ogsaa Morten Andersen her blev tiltalt 1676. og begge blev dømt for Lovovertrædelsen¹¹⁾). Huset kaldtes ogsaa Øster Sandbakken.

Skomagergaarden, se Kammagergaarden.

Skrædderholm var et Bol af Hk. 4 Tdr.; det laa 1650 til Aalborghus og var 1662 beboet af Jens Kjeldsen, 1664 stod Bolet øde, og Jens Kjeldsen var saa forarmet, at han ikke kunde føde sig selv. Vist 1650 blev det udlagt fra Kronen for dens Gæld til Inger, Enke efter Præsten Mogens Hansen i Aashjem i Skaane, fra hvem det med Hk. 5½ Td. (1662) før 1658 kom til Biskop Frands Rosenberg i Viborg, død 1658, hvis Arvinger ejede det 1662, da Fæsteren hed Niels Mortensen. 1688 staar Bolet (da Matr. Nr. 35) for Hk. 4 Tdr. og fik Hk. 4-2-1-1, og det ejedes da af Landsdommer Jens Lassen til Dalum, og brugtes af Peder Andersen og Anders Nielsen. Efter Jens Lassens Død 1706 kom Skrædderholm til hans Søn Christian Lassen til Krumstrup (Svendborg A), der ejede Bolet 1717. Gaardsnavnet kendes ikke længer, og jeg har ikke kunnet identificere Ejendommen.

Slottet var 1652 et Hus med Jord, der muligt havde Navn efter det gamle Voldsted, ved hvilket det laa ved Ingstrup Sø. Huset laa til Børglum Kloster og brugtes da af Jens Christensen, Jens Sørensen og Niels Thomsen, der holdt ulovligt Krohold, hvilket ogsaa 1669

¹¹⁾ Tgb. 28. Okt. 1669; 30. Juni 1670; 9. Marts og 20. April 1676; 19. Juni 1677.

var Tilfældet med Christen Poulsen her og 1670 med Niels Thomsen i N ø r r e S l o t og Niels Olufsen samme Sted. 1676 dømtes Niels Thomsen atter for samme Forseelse sammen med Chr. Poulsen, saa de synes at have været uforbedrelige, men Beværtningen ved den meget brugte Vej her fra Tise maa vel kunne have betalt sig. Maaske har Stedet ligget tæt ved Rørbæk Bro, jvf. »Slottet« i Tise Sogn lidt øst for Sognegrænsen mod Vrensted.

S m e d e g a a r d, Matr. Nr. 9, var Udflyttergaard fra Vrensted By og laa under Nibstrup, hvorfra den med Hk. 3-4-2-1½ skødedes 1838 af C. C. v. S t ø c k e n til J e n s M o r t e n s e n, der 1854 solgte Gaarden til M o r t e n J e n s e n, som 1891 solgte den til M a r t i n M i c h a e l s e n, der 1916 skødede den til O l e C h r i s t e n s e n, fra hvem den 1927 kom til den nuværende Ejer P e t e r K o r s b æ k. 1847 blev den delvis udstykket, se E n g e n.

S u n d s t e d (Matr. Nr. 48, 49), der nævnes 1610, var en Enestegaard (∴ uden Markfællesskab med andre), der som Regel havde 2 Brugere, og som 1632 beboedes af Mikkell Madsen og Anders Christensen⁴²⁾.

4. Aug. 1642 tilbød Mikkell Madsen i Sundsted Jens Sørensen i Hjortnæs, at efterdi han trættede med ham om en Arv, som var tilfalden Anne Andersdatter efter hendes Fader salig Anders Sørensen, som døde i Sundsted, og hvilken Arv stod i Boet hos Mikkell Madsen, vilde han efter uvildige Dannemænds Tykke give Jens Sørensen Udlæg for denne Arv⁴³⁾.

9. Feb. 1650 stod i Sundsted Skifte efter Mads Jensen, som levede og døde der. Hans Arvinger var Niels Jensen,

⁴²⁾ Tgb. 4. Okt. 1632.

⁴³⁾ Tgb.

der nu levede i Sundsted, samt Folk i Stavad i Tise Sogn og i Krogsgaard og Pilgaard i Jetsmark Sogn⁴⁴).

20. Juni 1650 nævnes Niels Kjeldsen i Sundsted.

1662 laa $\frac{1}{3}$ af Sundsted, der da var et »forskyldt og forarmet« Bol af Hk. 4-3-1-1, til Hjermeslevgaard (Jørgen Kruse) og brugtes af Niels Jensen, Villads Sørensens og Jens Kjeldsen. De øvrige $\frac{2}{3}$ af Sundsted af Hk. 9-6-2-2 laa ligeledes til Hjermeslevgaard og brugtes af Niels Jensen og Søren Kjeldsen⁴⁵). Ved Jørgen Kruses økonomiske Undergang kom Sundsted, der med mere Gods i Aarene 1661—63 var blevet pantsat til de to Godsspekulanter, Præsterne Laurids Jensen Bjørn i Jerslev og Axel Jensen Bjørn i Børglum, ved Udlæg 1664 i disses Besiddelse, og derefter ejedes Gaarden af Axel Jensen Bjørn, 1688 stod den til et samlet Hk. af 8-2-2-2, men blev ved Matrikuleringen dette Aar delt i 2 Gaarde, af hvilke den ene med Hk. 5-0-1-2 brugtes af Søren Kjeldsen⁴⁶) og den anden af Mads Nielsen; sidstnævnte fik Hk. 5-2-3-2. Tilsammen havde Gaardene da ca. 50 Tdr. Land dyrket Areal.

I Følge Markbogen 1683 havde Sundsted følgende Agre: De østerste Agre i Marken 22 Agre, Fieragre 13 Agre, Sønden Gaarden 16 A., Østen Gaarden 4 A., Norden Gaarden 13 A., De smaa Blokker nordest i Marken paa den nordre Side af forrige 13 A., Agre ved Nørdiget 4, Agre ved Vesterdiget 2 og vesten Gaarden 6. Gaarden havde Ildebjerring af Sandtørv og Skudtørv til Fornødenhed, Bygnings- og Hjultømmer købtes ved Furby Strand $\frac{1}{2}$ Mil borte. Der var intet Fiskeri til Gaarden, og der var ikke Gærdselshugst, men i Stedet for

⁴⁴) Tgb. 25. Maj 1654.

⁴⁵) Matr. 1662.

⁴⁶) Havde 1675 en skattepligtig Søn Hejle Sørensen, 1683 i Sundsted (Tgb. 20. Maj).

Gærder brugtes Jorddiger. Man lod male i Hammellose Mølle, »eller hvor det snarest kan bekommes«.

Efter Axel Jensen Bjørns Død 1691 boede hans Enke Inger Poulsdtr. Albæk i en Aarrække i den ene af Gaardene, som Mikkel Andersen havde i Fæste af hende, og 1708 lod hun tage Syn over denne Gaard⁴⁷⁾, som hun solgte til Præsten i Vrensted Eiler Chr. Dyssel. Den anden Sundstedgaard var fra Laurids Jensen Bjørn kommet til hans Søn Laurids Lauridsen Bjørn, Købmand i Fladstrand, der 1. Febr. 1712⁴⁸⁾ skødede den til Eiler Chr. Dyssel, som altsaa nu ejede begge Gaardene, hvis samlede dyrkede Areal var ca. 50 Tdr. Land. Pastor Dyssel lod sætte Dige om Sundsted Mark, men da han satte det paa Vrensted Bys Fælled, blev han 1715 tiltalt af Vrenstedmændenes Herskaber og dømtes til at undlade at sætte Dige.

Han havde ogsaa ladet grave Digetørvene i Vrensted Hede og Fælled, hvad der var ulovligt, og skønt der kun maatte græsses 3 Høveder pr. Td. Hk. i Fælleden, hvilket af Præstens Ejendomme vilde udgøre ialt 66 Høveder, havde han dog holdt 160 Høveder foruden Faar og Heste der, og han blev nu dømt til kun at holde det Antal, som tilkom ham⁴⁹⁾. 1718 blev det galt med Pastor Dyssels Godsspekulationer, og en Række Panthavere faldt over ham; han blev derved tvunget til 1719 at sælge sine Ejendomme i Vrensted m. m. til Frederik Kjær til Børglum Kloster, og herunder laa Sundsted saa indtil 1865 og 1867, da Marius Peter Pedersen Dybørø købte dem, og ved Bevilling af 1880 blev de to Gaarde, Matr. Nr. 48 og 49 af Hk. 4-7-0-1 $\frac{3}{4}$ og 4-5-3-2 $\frac{1}{4}$,

47) Matr. 1688.

48) Tgb. 8. Marts 1708.

49) Tgb.

50) Tgb. 18. Juli, 8. Aug. 1715.

sammenlagt. Foruden de 2 Gaarde var her 1845 ogsaa 3 Huse.

14. Juni og 26. Juli 1683 stod Hejle Sørensen i Sundsted tiltalt af Claus Rosendal paa Regimentskriver Rasmus Bruns Vegne, fordi han saavel 15. Dec. 1682 som 6. Maj 1683 havde overfaldet Rytterbonden Mikkel Jakobsen i Vrensted (se nærmere under Henriksgaard).

1818 boede Degnen Dietz' Ven Christen Simonsen i Sundsted og var Lægdsmand. Senere ejedes de sammenlagte Gaarde, af hvilke Matr. Nr. 49 var Arvefæstegaard under Børglum Kloster og svarede en aarlig Afgift der til af 19 Tdr. Byg, af Peder Nielsen, som 1882 pantsatte dem til Kreditforeningen i Viborg for 56.400 Kr. og samtidig gav 2. Prioritet for 6000 Kr. til Købmand i Løkken Peder Mortensen Aspm. fl., 3. Prioritet for 1600 Kr. til Peder Chr. Nørgaard og 4. Prioritet for 1000 Kr. til Fabrikant Nielsen. Men 1892 kunde Peder Nielsen ikke længer begaa sig, og 1893 lod Kreditforeningen afholde Tvangsauktion over Sundsted og fik Ejendommen tilslaaet for 50.000 Kr. som ufyldestgjort Panthaver, og hermed mistede de efterfølgende Panthavere deres Tilgodehavende. Kreditforeningen transportererede saa Ejendommene til Christian Pedersen for det nævnte Beløb 50.000 Kr.

Senere er Sundsted atter blevet delt i 2 Gaarde: Sundstedgaard og Lille Sundsted, hvoraf Store Sundsted er næsten helt udstykket. Nuværende Ejer Niels Chr. Jensen.

Søhuset nævnes i Folketællingen 1845 som et Hus, der antagelig laa ved Ingstrup Sø.

Søndermarken, Matr. Nr. 22 m. fl., er en Udflyttergaard ved Vejen fra Vrensted til Tise, nuværende

Ejer Kr. Jægerum, samt nogle Huse. 1801 var her 2 Gaarde, 1845 var her 4 Gaarde og 2 Huse, alt udstykket fra Matr. Nr. 22, 48b, 49b og c.

Teglgaarden, Matr. Nr. 15, synes at have Navn efter et Teglværk her, som dog ikke erindres. Den har muligt ogsaa Navn efter en Mand kaldet »Teglbrænder« og er en Del af »Bundgaard«, se denne. Den ejes af Harald Kjærgaard.

Thøgerslund, Matr. Nr. 1, 1 m. fl., er en ny Bebyggelse, Parcel af Præstegaarden, Ejer Ejner H. Sørensens.

Thøgerstedet, Matr. Nr. 86a og b, 114a og 121a m. fl., er en ny Bebyggelse med ca. 3 Tdr. Land, der er underlagt Stiftelsen »Ane Maries Hus«, og i Bygningen har Vrensted Kommunebibliotek Ret til Lokale.

Tilsiggaard, Matr. Nr. 16, er ligeledes Udflyttergaard og har Navn efter dens Beliggenhed ved Tilsigen. Nuværende Ejer Tage Jensen.

Toftegaard, Matr. Nr. 33, 4b, 68a m. fl., er en Bebyggelse efter Udskiftningen. Nuværende Ejer Thomas Drivsholm, se Gaarden.

Tommelbakken var 1713 et Hus paa Vrensted Fælleøst for Byen⁵¹).

Tveholt, Matr. Nr. 6g m. fl., er en ny Bebyggelse, Parcel af Bonnerups Gaard. Ejer Gunnar H. Haugaard.

⁵¹) Grandebrev for Vrensted By 1713.

Tværhuset nævnes i Tgb. 8. Marts 1670, da to Mænd her drev ulovligt Krohold, og 20. April 1670 dømmes Niels Christensen her for samme Forseelse. Huset, der 1688 kun fik 1 Alb. Hk., tilhørte Kongen, og 1716 solgtes det til Jesper Jespersen til Høgholt og Nibstrup.

Ulstruplund er Afbyggersted fra Helledi (Matr. Nr. 23).

Vanggaard, Matr. Nr. 56a, 130a m. fl., laa 1650 til Børglum Kloster og hørte vist til det katolske Klosters gods. 1636 brugtes Gaarden af Maren Christensdatter, der 24. Marts stævnedes af Degnen Niels Jensen for Gæld; 1642 var Fæsteren Jørgen Jørgensen, som 17. Feb. tiltaltes af Herskabet, fordi han med flere havde undladt at køre Byg til Aalborg; 1662 stod Gaarden for Hk. 19-7-1-1 og brugtes af Niels Jensen og Laurids Jensen, hvis økonomiske Forhold var »temmelige«, selv om Mændene var »forskyldt«. Gaardens Huse var ved Magt. Det er vist den Børglum Klosters Gaard, der staar som Nr. 2 i Matriklen af 1688 med gl. Hk. 14-6-3-2½ og da fik Hk. 13-2-0-1; Fæsterne hed da Niels Jensen og Niels Pedersen. Nuværende Ejer Ejendomsmægler Søren Kjeldsen, Løkken.

I Gaarden var en Tid Kro, og fra den Tid findes der endnu en Bindesten med Ring. Se ogsaa Kroben.

Vestergaarde, gl. Matr. Nr. 1, nyt 37, 89 m. fl., tilhørte 1688 Kronen og var udlagt som Ryttergods. Den ene havde gl. Hk. 10-5-1-1 og fik 1688 Hk. 7-7-1-1; den brugtes 1662 af Christen Christensen, der endnu var her 1688. Den var 1662 »ved Magt«, og Landgilden af den var aarlig 6 Tdr. Byg, 3 Skp. Malt, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns og en Okse at stalde. Gaardens Udsæd var 4 Tdr.

Rug, 10 Tdr. Byg, 6 Tdr. Havre, Høavl 12 Læs. Oprindeligt havde de to Vestergaarde været én Gaard, som efter Krigen 1627—29 stod øde, og Fæsteren Christen Nielsen kunde ikke svare sin Skat⁵²). 1636 var han blevet fradømt sit Fæste for Forsømmelse af Hoveri, og Gaarden, der havde Hk. 21-2-2-2, blev derefter delt i to lige store Gaarde med Hk. 10-5-1-1, og de blev udlagt fra Aalborgshus som Ryttergods i 1660erne. Ved Matrikuleringen 1688 fik de Numrene 1 og 21, og Matr. Nr. 1, der som ovenfor anført brugtes af Christen Christensen, fik nu Hk. 7-7-1-1. Ved Auktion over Ryttergodset 1716 købtes denne Gaard for 60 Rdl. pr. Td. Hk. af Anders Kjærulf til Sødal, der afstod Købet til Frederik Kjær til Børglum Kloster

Den anden Vestergaard, gl. Matr. Nr. 21, nyt Nr. 89, brugtes 1662 af Chr. Laursen, der var »for-skyldt og forarmet«, men som dog var her endnu 1688, da Gaarden fik Hk. 7-4-3-0. Den blev solgt ved Ryttergodsauktionen 1716 og købtes af Fred. Kjær til Børglum Kloster. 1886 solgtes begge Gaarde til Selveje af C. M. Rottbøll. Ved Landbrugsministeriets Skrivelse af 23. Juni 1954 udgik Matr. Nr. 89a af Matriklen og inddroges under Matr. Nr. 37a.

Gaarden Matr. Nr. 37 blev med Hk. 3-0-3-1¼ købt af Poul Nielsen, hvis Enke Helene Marie Sofie Christiansdatter 1906 solgte den til Jens Chr. Christensen, der 1911 skødede den til Rasmus Jensen Kinnerup, fra hvem den 1918 kom til Albrecht Albrechtsen. Ved Fogedudlæg kom den 1924 til Lars S. Larsen, hvis Datter Maren, gift Nielsen, 1929 arvede den, og fra hende arvedes den 1935 af Agnes Kirstine Helledi; nuværende Ejer Hans Chr. Jensen.

⁵²) Tgb. 14. April 1631.

Vringelby er Navn paa nogle Smaahuse vist fra Slutningen af 1800erne. Navnet er maaske af nedsættende Betydning, da »vringel« i vendsysselsk Folkesprog betyder noget skævt, krumt, tvært eller lignende.

Østergaarde. Gaardene Matr. Nr. 5, 6 og 7 øst for Vrensted By kaldtes o. 1800 Østergaarde. Om Gaarden Matr. Nr. 5 se Hedegaard og Nørgaard.

Den største af Østergaardene, nu Matr. Nr. 28a, havde Hk. 1-5-3- $\frac{3}{4}$, men er blevet forøget med en Del Parceler fra andre Gaarde, saa den nu har Hk. 5-0-2- $\frac{3}{4}$. Den laa til Nibstrup, hvorfra den solgtes 1836 til Mads Jørgensen, hvis Søn Thomas Madsen fik Skøde 1866 paa Matr. Nr. 5 af dennes Arvinger og 1876 Skøde paa Matr. Nr. 28a af Ane Marie Larsen. Thomas Madsen skødede 1893 Matr. Nr. 28a og 5b til Niels Christian Nielsen, der atter 1921 solgte Gaarden til Chr. Nielsen Østergaard, som er den nuværende Ejer, medens hans Søn er Forpagter af den. Parcelen Matr. Nr. 5a m. fl. blev 1903 af Thomas Madsens Enke Gertrud Holm skødet til Mads Jørgen Madsen, der endnu staar som Ejer 1943. Se Hedegaard, Side 112.

Gaard Matr. Nr. 7a af Hk. 2-1-1- $\frac{1}{2}$ blev 1867 sammenlagt med Matr. Nr. 32 af Hk. 1-5-2-2. Ved Skiftebrev 1873 blev Else Andersdtr. Ejer af Gaarden, som hun 1904 skødede til Mikkell Jensen, og ved Skiftebrev 1931 kom den til Else Katrine Jensen, som samme Aar skødede den til Hilda Jensen Helledi, der 1939 skødede den til Ole Chr. Helledi. Matr. Nr. 7b af Hk. 0-1-0- $\frac{2}{4}$ blev 1847 af Chr. Cristensen Hjortnæs skødet til Lars Christensen, der 1867 sammenlagde Stedet med Matr. Nr. 32f, som

han købte af Rasmus Bønderup og Chr. Kronborg.

Senere er Ejendommene atter skilt, og Matr. Nr. 7b ejes nu af Gert Høugaard, Matr. Nr. 32f af Peder Jensen.

Matr. Nr. 45b af gl. Hk. 1-4-2- $\frac{3}{4}$, nyt Hk. 1-1-1-1 $\frac{1}{2}$ blev 1831 skødet fra Rasmus Høier til Sejlstrupgaard, til Johan Würtz og Niels Jensen. Würtz skødede 1842 sin Halvdel af Bolet til Thomas Bertelsen, der 1847 skødede den til Niels Chr. Thomsen. Niels Jensen skødede 1870 sin Halvdel til Morten Nielsen, som 1884 solgte den til Niels Mortensen, der 1885 skødede den til Knud Christensen, hvis Enke Johanne Nielsen 1909 skødede den til Søren Chr. Nielsen. Nuværende Ejer Harald Hansen. Den oprindelige Gaard, Matr. Nr. 45, er delt i en Mængde Parceller.

Rettelse: Hulgaard: »Nuværende Ejere Jakob og Katrine Nielsen« udgaar.

Gaarde og Huse i Aasendrup Ejerlav

Søndergaard (gl. Matr. Nr. 5) nyt Matr. Nr. 1, har maaske i ældre Tid været forenet med den anden Søndergaard (gl. Matr. Nr. 2, se Roden); den har i hvert Fald været den »fornemste« af Aasendrupgaardene, om man saa maa sige, og det kunde vel formodes, at den var hin Hovedgaard Aasendrup, som o. 1445 tilhørte Godske Andersen Stenbrikke til Kokkedal og senere (1465) Anders Nielsen Banner til Kokkedal og Asdal.

Lærer A. Jensen i Vrensted har meddelt, at ca. 1932 fandt Murer og Husmand Anders Christian Andersen en Byggetomt vest for sit Hus i Aasendrup og vest for den nuværende Løkkensvej. Den maa antages at være en

Levning af den gamle Søndergaard, der i saa Fald har ligget ved Foden af Bakken paa Østsiden af den gamle Løkkensvej, som endnu delvis findes som »Kærvejen«. Paa Tomten fandtes svære Syldsten og svære Egeplanker; der var Rester af 3 Bygninger, af hvilke de to (den sydlige og den nordlige) var ca. 33 Alen lange og den østlige 42 Alen, og Gaardspladsen havde været aaben mod Vest. I det sydlige Hus, fra hvilket der førte en brolagt Gangsti mod Sydvest til Løkkensvejen, var der Kælder i østre Ende, Ildsted i Midten og Affaldskule i vestre Ende, og der fandtes Brolægning ved Ydersiderne af det nordre og det østre Hus. Nogen nærmere Undersøgelse af Byggetomten blev ikke foretaget, men i Kældrene fandtes store Egeplanker, der havde været benyttet som Skibstømmer, samt en Mængde Tøndestaver; ved Ildstedet henstod flere store Madkrukker, og Affaldskulen var fyldt med Ben, især af Faar. Tomten var dækket af et Sandlag paa ca. 1½ Alens Tykkelse, antagelig er Gaarden brændt.

Anders Nielsen Banner, der som foran nævnt ejede Gaarden 1465, lagde den antagelig under sin Hovedgaard Baggesvogn, og med denne Gaard kom den med Anders Banners Sønesøns Datter Magdalene Eriksdatter Banner til Iver Krabbes og hendes Datter Anne Krabbe, der efter at have været gift med Axel Viffert og dernæst med Erik Kaas levede som barnløs Enke fra 1598 til 1625. Hendes økonomiske Forhold var saa maadelige, at Arvingerne fragik Arv og Gæld, og maaske har hun laant Penge af sin Ridefoged Jens Pedersen i Aasen i Sindal, thi 22. Juli 1622 fik han og Hustru Maren Nielsdatter Fæstebrev paa Livstid af Fru Anne paa en Del Gods og deriblandt Søndergaard i Aasendrup, som han »for villig og tro Tjeneste« skulde have fri for

al Afgift i 20 Aar⁵³⁾). Søndergaard beboedes da af Poul Jensen, om hvis Slægtsforhold mere nedenfor. 12 Aug. 1624 fremlagde Laurids Skjønning i Grarup paa Claus Daa til Raunstrups Vegne et saakaldt Følgebrev paa Jerslev Herreds Ting, i hvilket Fru Anne Krabbe meddelte Poul Jensen, at hun havde solgt Søndergaard til sin Søstersøn Hans Lykkes Børn; men han skulde svare sin Skyld og Landgilde til Jens Pedersen i Aasen i Hehold til det Foreningsbrev, hun havde givet ham. Imidlertid gjorde Verner Parsberg til Sødal 1631 Fordring paa Poul Jensens Landgilde for 1629—30, saa han har vel tilforhandlet sig Gaarden af Lykkerne eller optraadt som Værge for Hans Lykkes Børn uden at kende Jens Pedersens Forleningsbrev paa den, og Verner Parsberg mente, at Poul Jensen havde forsiddet sit Fæste; men han kunde altsaa klare for sig. Med Hans Lykkes Datter Beate Lykke kom Søndergaard 1648 til Erik Kruse til Grubbesholm, der o. 1660 gik i Armod; men allerede o. 1650 solgte han Søndergaard til Hans Lange, Borger i Kbh.⁵⁴⁾, som solgte den til Jørgen Kruse til Hjermslevgaard, der ejede den 1662, da den stod for Hk. 10-1-1-1 og var »ved Magt«. Den brugtes efter den yngre Poul Jensens Død o. 1650 af hans Enke Gertrud Pedersdatter, der levede 1673⁵⁵⁾. Jørgen Kruses Økonomi brød ogsaa helt sammen (1666); men forinden havde han vist afhændet Søndergaard til Didrik Fui ren til Fui rendal, hvis Arvinger ejede den 1677⁵⁶⁾, men den var eller blev nu delt i to Gaarde, af hvilke den ene (Matr. Nr. 1) kom til Handelsmand i Kbh. Kort Henrik Mercher, og den anden (Matr. Nr. 2 og 9), der delvis senere fik Navnet Rød-

⁵³⁾ Jerslev H. Tgb. 20. Jan. og 10. Feb. 1631.

⁵⁴⁾ Tgb. 16. Okt. 1651.

⁵⁵⁾ Tgb. 21. Aug., 16. Okt. 1650; 11. Jan. 1683.

⁵⁶⁾ Tgb. 15. Feb. 1677.

gaarden, kom til Forpagter paa Dybvad Ove Jespersen Haugaard fra Aaby, senere til Kærskov i Albæk S. (se Rodgaarden). 1803 laa denne Gaard under Sejlstrup, se senere.

Kort Merchers $\frac{1}{2}$ Søndergaard, Matr. Nr. 1, stod for Hk. 6-0-0-0 og fik 1688 Hk. 6-3-0-1, den brugtes da af Anders Christensen, gift med den tidligere Bruger Poul Jensens Datter Mette Poulsdtr., samt af hendes Broder Jens Poulsen. 1688 ejedes den af Kort Merchers Arvinger, som solgte den til Amtmand Arnold Chr. Dyssel til Sejlstrup, og fra ham kom den 1714 til hans Søn Ejler Chr. Dyssel, Præst i Vrensted, der var stor Godsspekulant, men da hans Økonomi brød sammen 1719, kom den til Frederik Kjær til Børglum Kloster, hvis Ejer Greve Marcus Georg Rosencrone antagelig o. 1790 solgte den til sin Godsforvalter Hans Brantzen, der boede her 1800, men da købte Gettrup i Ulsted Sogn, hvor han døde 1803, 53 Aar gl. Han var gift 2 Gange, sidste Gang med Mariane Kristine Wadum, f. o. 1767, som 1. Feb. 1801 boede i Søndergaard tillige med sine Stifbørn Karen B., 18 Aar, og Anne Marie B., 16 Aar, og sine egne Børn Mette Katrine B., 5 Aar, og Eline Kirstine B., 3 Aar. Hans Brantzen var da flyttet til Gettrup.

1803 solgte Hans Brantzen Søndergaard til Skudehandler Christen Jensen i Løkkensholm. Han var Sognefoged i Fureby, Strandfoged, Kaperreder m. m. og Dannebrogsmænd og drev stor Skudehandel paa Norge; han døde i Løkken 1822. Gift 1° 1791 med Gertrud Ane Thomsen, f. 1771 paa Hammelse, d. Søndergaard i Aasendrup 1805, Datter af Forpagter Nikolaj Thomsen og Anne Pedersdtr. Thorup; gift 2° 1805 med Else Jensdtr. f. Vrensted 1780, d. Søndergaard i

Aasendrup 1855, Datter af Jens Poulsen og Ellen Clausdatter i Aasendrup. Om ham og hans 13 Børn samt deres Afkom henvises til A. Skjødsholms Artikel om »Skudehandler- og Skipperslægter i Løkken«⁵⁷⁾.

1844 fik Søndergaard Hk. 4-6-2-2½. Else Jensdatter solgte 1856 Søndergaard til sin Søn, Skibsfører Jens Jensen Christensen, f. 1818, d. 1900 i Roden. Ugift, der bortforpagtede Søndergaard 1851 paa 9 Aar til Emile Destimon, efter Sigende en fransk Hugenot, men rimeligvis af Officersslægten her i Landet. Skibsfører J. J. Christensen solgte 1899 Søndergaard til Peder Christian Jensen, som 1904 skødede Gaarden til Christen Christensen (Rykind), der atter 1915 afhændede den til M. Jørgensen, L. P. Christensen og J. C. Andersen. Dette Interessentskab skødede 1916 Søndergaard til Jens Hyldgaard Pedersen. hvis Enke Birgitte Kirstene Mathilde Pedersen, f. Larsen, fik Skifteadkomst til den 1923 og 1944 skødede den for 108.000 Kr. til Holger Clausen og Jens Andersen i lige Sameje. Holger Clausen købte samme Aar sidstnævntes Halvpart. Nuværende Ejer Gunnar Brusgaard.

Gennem sine mange Børn blev Skudehandler Chr. Jensen, død 1822, Stamfader til mange kendte vendsysselske Slægter: Beck, Lønstrup; Brix-Kjelgaard, Slettegaard; Torchildsen, Aastrup Mølle; Toft, Løkken og Lønstrup m. fl.

⁵⁷⁾ »Vendsysselske Aarbøger« 1949, S. 185—193.

En Storbonde-Slægt fra Sønder-
gaard i Aasendrup

Poul Jensen i Søndergaard stævnedes 1620 sammen med sin Son Jens Poulsen i Mølgaard i Tolstrup for Landstinget for et løgnagtigt Vidne⁵⁸). Af Poul Jensens Børn kendes:

A. Niels Poulsen i Søndergaard, der var død før 1618 efterladende sig en Datter Kirsten Nielsdtr., som var voksen 1618, da der var Sag angaaende, at hun havde været afklædt i Seng sammen med sin Farbroder Jens i Mølgaard. Hendes Lovværge var Bagge Kjærulf til Kornumgaard, som vist var gift 1° med hendes Faster, og som forsøgte at underkøbe et Vidne, paa hvem der bag efter blev gjort Drabsforsøg for hans Udtalelser⁵⁹).

B. Jens Poulsen, boede 1609 i Thorsmark i V. Brønderslev (Skattemandtal), men 1618 og senere i Mølgaard i Tolstrup S. Købte Mølgaard og en Del af Kornumgaards Gods af Jørgen Kruse til Hjermslevgaard og købte ligeledes Guldbjerggaard i Gøttrup Sogn. Tiltaltes 1618 for Blodskam med sin Broderdatter Kirsten. Død før 21. Feb. 1639⁶⁰). Var gift med Kirsten Andersdatter, Datter af Selvejer Anders Tomsen og Johanne Andersdatter i Guldbjerggaard i Gøttrup S. Hun levede 1639. — Børn:

1. Niels Jensen, boede 1639 i Mølgaard, som han ejede efter Faderen, død 1650⁶¹). Var gift med N. N. Nielsdtr. Buch, Datter af Niels Hansen Buch i V. Kornum. Hun blev 1651 gift II° med Anders Pedersen i Mølgaard⁶²), der lovede Niels Hansen i V. Kornum, at han skulde betale salig Niels Jensens Søn

⁵⁸) Landst. Dombog A. 1620, Bl. 159.

⁵⁹) a. St. A. 1618, Bl. 439 f.

⁶⁰) Jerslev H. Tgb. 21. Feb. 1639.

⁶¹) a. St. 25. Juli 1650.

⁶²) a. St. 10. April 1651.

og to Døtre en Fædrearv paa 200 Slettedaler i Penge samt 9 Tdr. Rug og 16 Tdr. Byg og give dem Føde og Klæder i deres umyndige Aar. Endvidere skulde han betale Niels Jensens eventuelle Gæld, og i 12 Aar skulde han nyde al Opbørsel af Børnenes Jordegods og Løsøre og kun svare Herlighed deraf til Kongen. Efter de 12 Aars Forløb skulde Børnenes Arv udbetales. Niels Jensens Søn skulde holdes i Skole og lære at læse og skrive, og Døtrene skulde lære Katekismusen og Børnelærdom, »som kristeligt er«.

2. Hans Jensen, boede 1635 og 1653 i Stenbjerggaard i Børglum Sogn. Var Værge for Søsteren Mettes Børn⁶³⁾.

3. Anne Jensdtr. var 1639 gift med Christen Hansen i Torsmark og Vestergaard i V. Brønderslev, Ridefoged til Hjermslevgaard. Havde en Datter Johanne og Sønnen Poul Christensen, der boede i Torsmark 1673 og 1683, og som gik i Armod

4. Mette Jensdtr., død før 1645, var 1639 gift med Jørgen Pedersen i Faksholm i V. Brønderslev, død o. 1645⁶⁴⁾, med hvem hun havde Børnene Anne og Karen. Om Anne Jørgensdtr. oplyses, at hun i ca. 7 Aar havde Ophold hos Morbroderen Niels Jensen i Mølgaard, og at han herfor skulde nyde 19 Slettedaler af hendes Arv, som stod hos Niels Jensen, og 1652⁶⁵⁾ gav hendes Moders Slægt Kvittring til Anders Pedersen i Mølgaard for dette Beløb.

5. Poul Jensen var antagelig ældst af Jens Poulens Børn og boede i Søndergaard i Aasendrup, hvor han døde o. 1650. Han var gift I^o med Johanne
og II° med Gertrud Pedersdtr., der stod som Fæster af Gaarden 1662, og som 1673 for 10 enkende

⁶³⁾ a. St. 9. Sept. 1652.

⁶⁴⁾ Levede 28. Sept. 1643. Tgb.

⁶⁵⁾ Tgb. 19. Feb. 1652.

Rigsdaler pantsatte Halvdelen af et Hus i V. Brønderslev til Poul Christensen i Torsmark⁶⁶). Poul Jensen ejede en hel Del Gods i V. Brønderslev (Vestergaard, Nørrekrogen, Kjelden, Faxholm m. v.), hvilket hans Arvinger 17. April 1688 skødede til Otto Skeel til Birkelse. Børn:

a. J e n s P o u l s e n, boede 1664 og 1676 i Stavad i Tise Sogn, hvor han vist drev Kornhandel. Han stævnedes 9. Marts 1676 af Folk i Bolskifte og Stavad for 36 Rdl., som han og hans Svoger Peder Jensen i Aalborg var i Kaution for. 1677 og 1688 boede han i Aasendrup Søndergaard⁶⁷). Antagelig gift med A n n e J e n s d t r. af Stavad. Af hans Børn var P o u l J e n s e n, der 1738 boede paa en Gaard i Aasendrup, som laa til Fuglsig, og han var gift med E l s e J e n s d t r. af Aasendrup Nørsgaard.

b. A n d e r s P o u l s e n, var hjemme i Aasendrup 1652, men blev kort efter gift i Vestergaard i V. Brønderslev, hvor han døde 1663. Ved Skiftet efter ham 8. Feb. 1664 arvede hans to Børn 1 Td. Bygskyld i »Værstedet« Kjelden, 5 Skp. i Gaarden Krogen og 6 Skp. i Guldbjerggaard i Gøttrup Sogn. Han var gift med M e t t e S i m o n s d t r., Datter af Simon Andersen og Bodil Andersdtr. i V. Brønderslev, og i Boet efter ham nævnes bl. a. 1 Lovbog, 1 Huspostil, 1 Kalender og 1 Haandbog⁶⁸). Hans Enke blev gift II° 1664 med C h r i s t e n T h o m s e n i Vestergaard i Brønderslev, som forpligtede sig til at holde hans Børn i Skole, indtil de kunde læse og skrive.

Børn: 1) P o u l A n d e r s e n. 2) K i r s t e n A n d e r s d t r. 3) S i m o n A n d e r s e n. 4) B o d i l A n d e r s d t r.

⁶⁶) Tgb. 11. Jan. 1683.

⁶⁷) Tgb. 7. Juni 1677, 23. Jan. 1679.

⁶⁸) 23. Jan. og 15. Maj 1679.

Børnenes Værger var Mette Simonsdtr.s Broder Anders Simonsen i V. Brønderslev og Jens Poulsen i Søndergaard i Aasendrup, men paa Tinget 13. Maj 1679 forbød Anders Simonsen, Niels Poulsen i Søndergaard og Anders Christensen at huse eller hæle J e n s P o u l s e n, der ikke havde fyldestgjort en Dom af 23. Jan. 1679 angaaende Værgemaalet.

c. P e d e r P o u l s e n, opholdt sig 1666 hjemme i Aasendrup; nævnes endnu 1688 i Aasendrup.

d. N i e l s P o u l s e n, var 1652 hjemme hos Moderen og boede ligeledes 1677⁶⁹⁾ og 1679 samt 1688 i Søndergaard⁷⁰⁾.

e. L a r s P o u l s e n, var ikke myndig 1663, men havde Broderen Anders til Værge, boede 1678 og 1688 i Taagholt i Sindal Sogn⁷¹⁾.

f. K i r s t e n P o u l s d t r., er vist den samme som Mette, se nedenfor, men kaldes i Tgb. 19. Feb. 1652, hvor Mette ikke nævnes blandt Søskenene, K i r s t e n. Se nedenfor.

g. M a r e n P o u l s d t r., vist Fejlskrift for Karen, se nedenfor. Nævnes i Tgb. 19. Feb. 1652.

h. K a r e n P o u l s d t r., nævnes ikke blandt Søskenene 1652, arvede 9 Skp. Bondeskyld i en Gaard i V. Brønderslev, var 1662 og 1688 gift med J e p p e S ø r e n s e n i Søndergaard i Aasendrup.

i. J o h a n n e P o u l s d t r., var 1662 gift med Helle Christensen i Em og arvede efter Faderen 9 Skp. Bondeskyld i Anders Simonsens Selvejergaard i V. Brønderslev⁷²⁾. Hun var død før 1688.

j. M e t t e P o u l s d t r. (hed vist Mette Kirstine, se ovenfor), var umyndig 1663 og havde Broderen Anders

⁶⁹⁾ Tgb. 7. Juni 1677, 8. Jan. 1678.

⁷⁰⁾ a. St. 17. April 1688.

⁷¹⁾ a. St. 24. Jan. 1678, 17. April 1688.

⁷²⁾ Tgb. 30. Aug. 1666.

til Værge. Var 1677 gift med Anders Christensen, der med hende fik Søndergaard i Fæste og boede her 1688.

k. Else Poulsdtr., antagelig død før 1652, var gift med Niels Nielsen i N. Sundby⁷³⁾.

Søndergaard, Matr. Nr. 2, Hk. 1688: 6-0-2-2, senere 5-2-1-1/2. Fra denne er »Roden« delvis frastykket, og Resten af den udflyttede Gaard hedder nu Toppen (Hk. 2-3-0-2¾). 1803 solgtes Gaarden af Justitsraad Erik Wilsbeck til Sejlstrup til Poul Jensen, f. Vrensted 1776, d. 18... (gift med Ane Jensdtr., f. 1791), der 1853 solgte den til sin Søn Jens Poulsen, fra hvem den kom til Anne Andersdtr., der 1873 ægtede Anders Jensen, som atter 1876 skødede Gaarden til Christen Christensen, der udstykkede den og 1881 solgte Hovedparcellen af Hk. ca. 3 Tdr. til Niels Chr. Christensen, som 1925 skødede den til nuværende Ejer Marinus Theodor Larsen.

Vestergaarde, Matr. Nr. 3, 5, 6 m. fl. Vestergaard Matr. Nr. 5 laa 1662 til Asdal, den havde 4 Tdr. Hk. og fik 1688 Hk. 3-6-3-2 og brugtes af Anne Christensdatter, Enke efter den 1686 døde Fæster Peder Nielsen. Endnu 1667 laa den under Asdal, men blev vist o. 1798 solgt til Selveje til Jens Larsen, der 1825 skødede den med Hk. 5-7-2-2¼ og Aftægtsydelse til Søren Thorup Jensen, Søn af Skudehandler Chr. Jensen i Løkken og Søndergaard i Aasendrup og Gertrud Ane Thomsen⁷⁴⁾. Søren Thorup Jensen, der var født 1792, døde i Vestergaard 1852. Han var gift med Datter

⁷³⁾ a. St. 27. Okt. 1687 og 17. April 1688.

⁷⁴⁾ Se Søndergaard.

af ovennævnte Ejer Jens Larsen og Ane Sørensdatter, Else Marie Jensdtr., f. 1794, d. 1873, og de havde 10 Børn. Hustruen blev ved hans Død hensiddende i uskiftet Bo, og hun skødede 1865 Gaarden Matr. Nr. 5 til sin Søn Christen Jensen Sørensen, f. 1824. d. 1906, som 1857 havde købt Vestergaard Matr. Nr. 3 med Hk. 5-7-2-2¼ af Chr. Larsen. Chr. J. Sørensen udstykkede formentlig Matr. Nr. 5 1888, og Hovedparcel-len Nr. 5a kom til Rottbøll, Børglum Kloster; se Blomstergaard.

Chr. Jensen Sørensen var gift med Kirstine Marie Svendsdtr. af Sønder Mølle i Tolstrup Sogn, d. 1879, og da de ingen Børn havde, solgte C. J. Sørensen 1899 Vestergaard Matr. Nr. 3 til Anders Sørensen, der 1908 afhændede Matr. Nr. 3 til Jakob Sørensen, som 1914 skødede den til Jørgen Jørgensen. Denne solgte den atter 1915 til Christen Christensen, som 1919 afhændede den til Jens Eriksen i Kræmmergaard efter at have udstykket den meget. Jens Eriksen fik samme Aar Bevilling til at sammenlægge Vestergaard Matr. Nr. 3 med Matr. Nr. 6a og 7a (Kræmmergaard). Nuværende Ejer Andreas Eriksen (se Kræmmergaard).

Grenegaarden, Matr. Nr. 4a m. fl., er et nyere Navn. Det er antagelig den Gaard, der 1662 havde Hk. 4½ Td. og 1688 fik Hk. 3-7-1-1. Den var da af Kronen udlagt for Gæld til Kort Merchers Arvinger i Kbh. og brugtes af Niels Madsen og Hustru Else Nielsdatter. 1717 ejedes Gaarden af Præsten Ejler Chr. Dyssel i Vrensted, ved hvis økonomiske Undergang den o. 1719 kom til Børglum Klosters Ejer Frederik Kjær, og den fulgte saa med Klosteret til 1885, da den med Hk. 3-0-3-¼ blev skødet af C. M. Rottbøll som Arvefæ-

stegaard til Martinus Jensen, der 1887 udstykkede den en Del. 1894 solgtes Hovedparcellen af Auktionsretten til Lars Chr. Larsen, som 1916 skødede den og en Del af Parcellerne til M. Kjeldsen, som atter 1917 solgte den til Niels Jensen, der 1919 skødede den til Niels Chr. Larsen. Han forøgede dens Tilliggende ved Køb af andre Parceller. Nuværende Ejer Jørgen Larsen.

Blomstergaarden, Matr. Nr. 5a m. fl., er et nyt Navn, og Gaarden hørte ca. 1850 sammen med Vestergaard, se denne. Det er antagelig den Gaard, der 1662 fik Hk. 7 Tdr. og 1688 Hk. 8-1-2-0, og som da var udlagt for Kronens Gæld til Kort Merchers Arvinger i Kbh. Den brugtes da af Niels Jespersen og Hustru Kirsten Christensdr. Merchers Arvinger solgte den til Præsten Frans Hjort i Vrensted, d. 1708, hvis Arvinger afhændede den til Præsten Ejler Chr. Dysel, Vrensted, fra hvem den o. 1719 kom til Fred. Kjær til Børglum Kloster.

1845 brugtes Gaarden af Lars Christensen og Maren Laursdatter som Arvefæstegaard under Børglum Kloster, og 1888 blev den udstykket i 9 Parceller (a—k), af hvilke Hovedparcellen fik Hk. 2-7-0-1½, og Arvefæsteafgiften kom til at hvile paa den. 8. Juli 1890 skødede Godsejer C. M. Rottbøll Arvefæstegaarden 5a med Ret til at sælges og pantsættes samt Parcellen 5f (Hk. 0-0-3-½) til Lars Chr. Larsen, der var Søn af de tidligere Fæstefolk, som nu var døde. Købesummen var 5000 Kr., og Arvefæsteafgiften var aarlig 16 Tdr. Byg samt en Ydelse af 32 Kr. pr. Td. Land ved Ejerskifte, kapitaliseret til henholdsvis 3728 Kr. og 96 Kr., for hvilket Beløb Rottbøll fik 1. Prioritet i det solgte. Samme Dag fik Lars Chr. Larsen endvidere Skøde af Rottbøll

paa 7 af de frastykkede Parceller, tilsammen af Hk. 1-3-2-1. Købesum 4000 Kr. 1916 skødede Lars Chr. Larsen Gaarden (Matr. Nr. 5a, 4l og 9h) til Lars Larsen, som 1922 afhændede den til Simon Simonsen. Han solgte den 1927 til Ottilie Vognsen, gift med Jens Chr. Vognsen, som hendes Særeje, og ved Fogedudlægsskøde 1934 kom den til Holger Christensen, som atter 1935 afhændede den til Peter Christoffer Christensen, der 1938 tilkøbte Parcellen 9h og 1940 overdrog Gaarden til Chr. Peter Jensen for 64.000 Kr., og denne solgte den samme Aar til den nuværende Ejer Jens Nielsen for 68.000 Kroner.

Kræmmergaard, Matr. Nr. 3a, 6a, 7a m. fl., Hk. 4-6-3- $\frac{1}{2}$. Matr. Nr. 6 er antagelig den Gaard af Hk. 2 $\frac{1}{2}$ Td., der 1688 fik Hk. 3-3-1-2 og ejedes af Henrik Lange til Fuglsigs Arvinger, fra hvem den kom til Præsten Ejler Chr. Dysseli Vrensted og dernæst o. 1719 til Frederik Kjær til Børglum Kloster. Den blev 1857 af C. M. Rottbøll solgt til Peder Thøgersen Christensen, der 1856 var blevet Ejer af Matr. Nr. 7. Denne havde oprindeligt Hk. 5 Td. og fik 1688 Hk. 4-7-1-1, og den havde samme Ejere og nyt Hk. 4-5-2- $\frac{1}{4}$. Denne Gaard brugtes 1845 af Lars Larsen, f. 1808, og Hustru Johanne Christensdtr., f. 1788, og blev 1856 af C. M. Rottbøll, Børglum Kloster, solgt til Peder Thøgersen Christensen, f. 1816 i Vrensted, der sammenlagde den med Gaarden Matr. Nr. 6 og 1868 skødede den til Niels Andersen, hvls Datter og eneste Barn ægtede Jens Eriksen, og hans Søn Andreas Eriksen er nuværende Ejer.

I Tidens Løb har der fundet en Del Udstykninger Sted fra denne sammenlagte Gaard, og bl. a. anlagde Sogne-

foged Thomas Winther i Løkken o. 1860 en lille Gaard »Kallehavegaard« paa den til Matr. Nr. 6 hørende Klitlod, som 1884 købtes af Sønnen Sognefoged og Gæstgiver i Løkken Mourids Peter Jensen Winther. Denne Gaard blev i 1900erne af Anders Andersen omdannet til et ret betydeligt Badepensionat med tilhørende Landbrug, og den til Gaarden hørende Klit er for Størstedelen frasolgt og bebygget med smaa Sommerhuse.

Nørgaard, Matr. Nr. 8, 12, 17, 30 m. fl., var i ældre Tid en Gaard under Børglum Kloster, og Matr. Nr. 8, der havde Hk. 5-4-1-1 $\frac{1}{4}$, blev 1856 solgt af C. M. Rottbøll til Jens Thomsen, f. i Ingstrup 1797, gift med Anne Christensdtr., f. i Vrensted 1798, med hvem han havde mindst 8 Børn. Han skødede 1869 Gaarden med Hk. 3-7-3-1 $\frac{3}{4}$ til Anders Jensen, der atter 1896 solgte den til Anton Eriksen, som 1921 skødede den til den nuværende Ejner Jens Bach Eriksen, der meget har forøget dens Tilliggende.

Paa denne Gaards Kær og Klitter ligger Husene i den sydlige Del af Løkken, syd for Lerbæk, der danner Vrensted Sogns nordlige Skel.

Roden, Matr. Nr. 9. Gaarden Roden, der er delvis udstykket og udflyttet fra den ene af Søndergaardene i Aasendrup efter Udskiftningen 1804, har vist Navn efter en Slægt Rod, der i mange Aar boede i den ene af Søndergaardene. (Matr. Nr. 2.)

Den stod 1662 for Hk. 13-0-0-0 og tilhørte Arvingerne efter Fru Sofie Brahe til Birkelse, død 1659, Enke efter Jørgen Lunge til Odden, død 1619. Gaarden beboedes 1660 og 1670 af Poul Larsen og Jep Sørensen og tilhørte sidstnævnte Aar Gregers Høeg til Vang, men 1680 tilhørte den Ove Jespersen Hau-

gaard, Forpagter paa Dybvad (Søn af Ridefoged til Birkelse Jesper Pedersen Haugaard) og hans Søster Anne Jespersdatter i Stade i V. Hassing? og de bortfæstede den til Peder Laursen Rod, som 1680 blev stævnet for Landgilde af den, efter at den var blevet hærget af Sandflugt, og samme Aar stævnedes Peder Rod for Restance af Gæsteri og Arbejdspenge⁷⁵).

Peder Rod var gift I^o med Johanne Pedersdtr., Datter af Peder Svendsen og Mette Clemensdatter i Fureby og gift I^o med Peder Sørensen Munk. Johanne døde 1678 og efterlod sig af 1. Ægteskab Datteren Else Munk og af 2. Ægteskab Sønnen Peder Pedersen Rod, og 23. og 30. April 1685 blev Peder Larsen Rod, der 1686 blev gift II° med Anne Christensdatter stævnet af Børnenes Morfar og Værge for deres Arv 200 Rdl. Peder Pedersen Rod efterfulgte vist Faderen som Fæster, og hans Søn var antagelig Christen Pedersen Rod, som 1726 boede i Vrensted Sogn. Ved Matrikuleringen 1688 stod Gaarden kun for Hk. 5-0-0-0, og den fik da Hk. 6-0-2-2. 1717 tilhørte den Pastor Ejler Chr. Dyssel i Vrensted, der 1719 solgte den til Frederik Kjær til Børglum Kloster. 1845 brugtes den af Niels Jensen Rod, f. 1801, og Hustru Elle Poulsdtr., f. 1809. Fra Klosteret blev den 1884 af C. M. Rottbøll solgt som Arvefæstegaard med Hk. 5-0-1-1 til Lars Chr. Nielsen, død 1908, og hans Enke Maren Nielsen skødede 1916 Roden til Mads Ejler Nikolaj Larsen, som 1944 solgte Gaarden til Kristen Rykind Eriksen for 73.000 Kr. Denne udstykkede den og solgte 1945 Hovedparcellen Nr. 9a af Hk. 1-5-2-2¼ for 39.100 Kr. til den nuværende Ejler Verner Hyldgaard Pedersen.

⁷⁵) Jerslev H. Tgb. 24. Juli og 4. Sept. 1684. »Personalhist. Tidsskr.« 10. IV. 220 ff.

Vrensted Kirke set fra Sydøst

VRENSTED KIRKE

Den ret anselige Kirke, der i katolsk Tid var indviet til *Sct. Thøger*, der o. 1030—65 byggede Kirken i Vestervig, bestaar af Skib og Kor samt *Taarn* mod Vest og *Vaabenhus* mod Syd. Ældst af den nuværende Kirke er Skibet, der er bygget i romansk Tid (ca. 1150) af Granitkvadre (Rundbuestil), hvorimod det oprindelige Kor, der vel efter romansk Skik havde *Ap sis* (Korrunding), er ombygget i gotisk Tid (antagelig o. 1480) og udvidet til Skibets Bredde, og ved samme Tid indbyggedes Hvælvinger, af hvilke den østligste i Koret er en Tøndehvælving. I nyere Tid er Skibets Mure omsat og den firkantede Norddør (Kvindernes) tilmuret, medens den søndre Dør 1922 blev flyttet og smykkedes med et Relief af J. Skovgaard (Kristus og Lammet) og en Fresko af Niels Larsen Stevns (Kristus og Synderinden).

Kristus og Synderinden (Jesus skriver i Sandet)

Krucifiks i Vrensted Kirke

Taaarnet er opført i gotisk Tid, og dets underste Del er af Granitkvadre fra Vestgavlen, den øverste Del af Munkesten; det er et meget anseligt Taarn, som har overhælvvet Underrum med Spidsbuer ind til Skibet.

Vaabenhuset er fra Middelalderens Slutning og af gule Munkesten samt overhælvvet.

Døbefonten er af Granit og fra romansk Tid. Daabsfadet er af presset Messing og har i Bunden det ofte forekommende Billede af Syndefaldet (Adam, Eva og Slangen samt Kundskabens Træ) omgivet af en Kreds af springende Hjorte i en Skov (jvf. Psalme 42,2). Antagelig er det tysk Fabriksarbejde.

Ældst af Kirkens øvrige Inventar er et anseligt romansk K r u c i f i k s fra 1200erne med Cirkelslag inden-

om Korsendefelterne. Korset har antagelig staaet paa en Bjælke under Triumfbuen. Paa Korsets Forflade findes en Række ægformede Fordybninger, der har været malet med forskellige Farver og skulde efterligne slebne Sten. Nederst paa Korset under Kristusfiguren staaer CRUX CHRISTI NOSTRA GLORIA IN HOC SIGNO VINCAM : Christi Kors er vor Ære, ved dette Tegn sejres. Jfr. »in hoc signo vinces«; da Kejser Konstantin den Store Aar 312 drog mod Maxentius, viste der sig for ham fra Himlen et Kors med Ordene (paa græsk) »Sejr derved!«

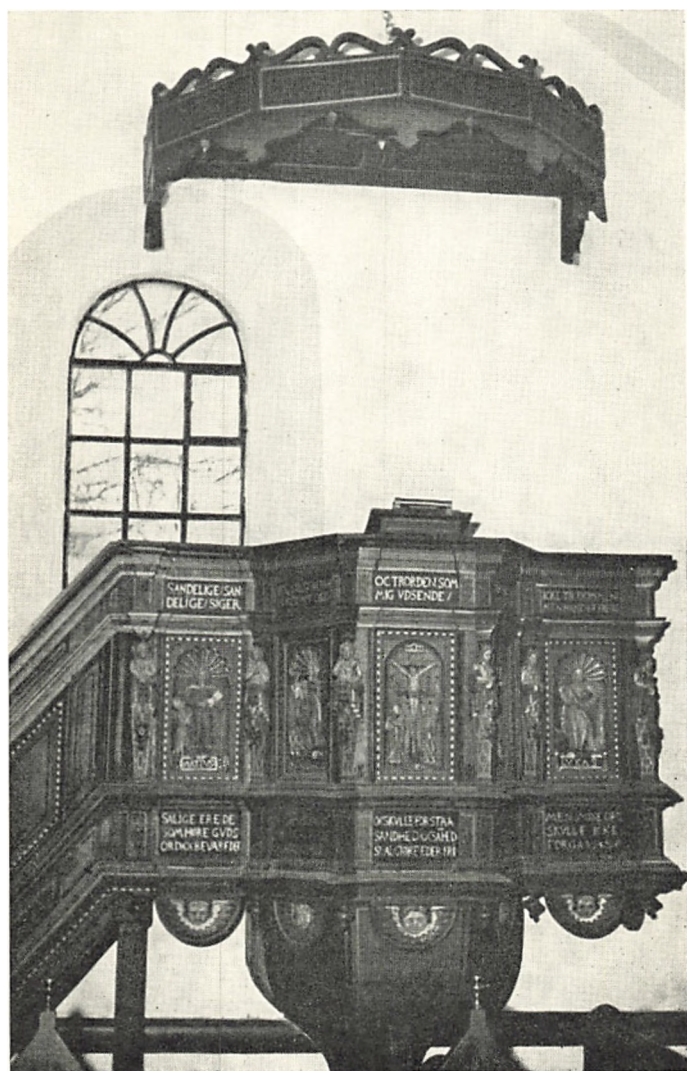
Prædikestolen er udskaaret og fra 1597. Den er meget smuk, og Facaden, der er sekskantet, er ved vandrette Baand delt i tre Felter, nemlig et smalt Felt for oven og et forneden og et bredt Midterfelt. I det øverste Felt staaer:

Sandelig, sandelig siger jeg Eder, hvo som hører mit Ord og tror den, som mig udsendte, hand hafver det evige Liv og kommer icke til Dommen, men hand er treng igiennem Døden til Lifvet (Joh. 5).

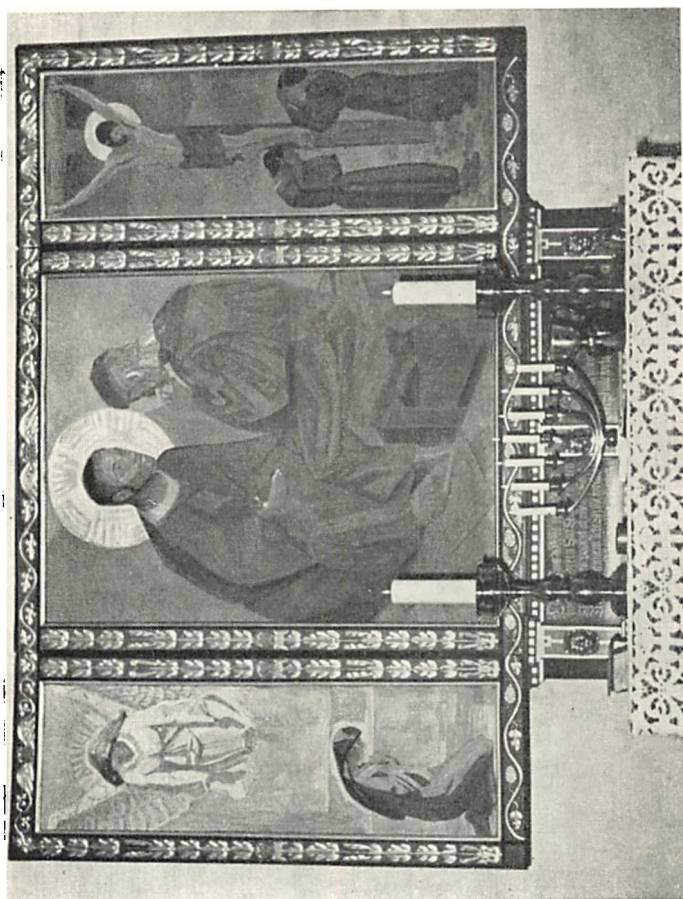
I de nederste Felter har staaet:

Salige ere de, som høre Guds Ord og Bevare det (Joh. 8). Dersom I Blifver hos min Tale, da ere I mine rette Disciple og skulle forstaa Sandheden, og Sandheden skal gjøre Eder fri (Joh. 8). Himmelen og Jorden skulle forgaa, men mine Ord skulle ikke forgaa (Matth. 5). Salige ere de Bedrøvede, thi de skulle husvales (Matth. 5).

Prædikestolens Midterparti er delt i 6 Felter med smukke Billedskæringer. I første Felt fra venstre Evangelisten Matthæus, i andet Markus, i tredje Korsfæstelsen og Aarstallet 1597, i fjerde Felt Opstandelsen, i femte Lukas og i sjette Johannes. Prædikestolen hviler paa en Konsol, der bæres af et Djævlhoved. Over Prædikestolen hænger en Himmel. Opgangen til Prædikestolen er af nyere Datum og lavet, da Prædikestolen blev restaureret, vistnok 1907.

Prædikestolen i Vrensted Kirke

Altertavlen i Vrensted Kirke

Jesus paa Korset, ved Foden Maria og Johannes

Jesus og Nikodemus

Bebudelsen

Altertavlen er trefløjet og er en Overgangsform mellem Katholicismens gotiske Tavler og Lutheranismens Renæssance-Tavler. Paa Rammerne er udskaaret Akantusblade, Ranker og Englehoveder. Paa nederste Rammestykke staar, at Tavlen og Prædikestolen er indsat i Kirken 17. December 1597. Det tidligere Billede i

Altartavlens Midtfløj, der var et tarveligt Oliemaleri, blev udtaget 1920 og erstattet med Billeder af Kristus og Nicodemus, malet af Niels Larsen Stevns, der ogsaa har malet Sidefløjenes Billeder af Bebudelsen og Korsfæstelsen. Det gamle Billede fra Midtfløjen er nu i indrammet Stand ophængt i Taarnrummet, og et vist yngre Topstykke over Midterfeltet er fjernet og hænger paa nordre Korvæg. Paa Fløjenes Ydersider var der Indskrifter under Overmalingen, og paa Sidefløjenes Felter var der smuk gammel Skrift og Ornamentik men overmalet med daarlige Billeder. Altartavlen staar paa et Fodstykke (Predella) paa Alterbordet, der dels er af Granit, dels af Munkesten, og beklædt med brunmalede Brædder. I Alterpladen er Relikviestykker med lidt Haar og Ben af St. Thøger.

Alterstagerne er svære, massive Malmstager, men uden Indskrift.

Alterkalken af Sølv har paa Fodens 6 Knopper Bogstaverne IHESVS (Jesus). Ved Aar 1700 fandtes her en Sølvkalk fra katolsk Tid med Indskriften »Ave Mar(ia) Gracia«¹⁾ (∴: Hil dig, naadefulde Jomfru Maria).

Diskentil Alterbrødet er af Sølv og fra ca. 1700, den bærer Amtmand over Sejlstrup Amt Arnoldus Chr. Dysse og hans Hustrus Initialer og Vaabner.

En Sølvvæske til Alterbrødet fra ca. 1700 er skænket af samme Amtmand og hans Hustru Christiane Hannibaline Sofie Spormann og bærer deres Initialer.

Kirken har 2 Klokker, den lille synes støbt af P. L. P. ca. 1450²⁾. Efter kgl. Ordre afgav Kirken 1529 til Kanonstøbning en Klokke, der vejede 2 Skippund 3 Lispund

1) »Vendsysselske Aarbøger« 1924, S. 267.

2) a. St. 1937, S. 11.

Alterkalken i Vrensted Kirke

(ca. 344 kg). Den nuværende store Klokke er bestemt af Sagfører Anders Olesen, Nørresundby, der som Ejer af Kirketienden fra 1890 til 1914 ofrede meget paa Kirkens Bygning og Inventar. Den er støbt af M. og E. Ohlson i Lübeck, og i Skriftbaandet over Slagringen staar:

NU KALDER SCT. THØGERS KLOKKE PAANY
PAA GAMMEL OG UNG I VRENSTED BY

Orgelet i Kirken blev anskaffet 1939 og bestemt anonymt.

I Kirken er Epitafium over Pastor Melchior Evertsen med følgende Indskrift: »Melchior Evertsen,

Oblatæskén i Vrensted Kirke

Præst til Wrensted og Thiise Kiercke 7 Aar, døde d. 20. Augusti Aar 1655, atatis 42, og hans Hustrue K i r s t e n T o n n i s d a t t e r, som døde Anno 1659, d. 28. May, ætatis 47. Gud gifve dennem en glædelig Opstandelse paa dend yderste Dommedag«³⁾).

Indskriften har allerede o. 1730 været utydelig, thi i den da til Laurits Thura sendte Afskrift¹⁾) angives Hr. Melchiors Præstetid i Vrensted til 14 Aar i Stedet for 7, hans Alder til 41 i Stedet for 42 og hans Hustrus Alder til 44 i Stedet for 47. Senere er Epitafiet restaureret af Nationalmuseet, men Hustruens Navn er da forvansket fra Tonnisdaatter til T h o m a s d a t t e r.

³⁾ Indberetning fra ca. 1700, se »Vendsysselske Aarbøger« 1924, S. 267.

¹⁾ a. St. S. 262.

Epitafiet beskrives ca. 1730 saaledes: »Tavlen er 5 a 6 Alen lang, 3 Alen bred. Øverst staar tre Engle i hel Corpus, de tvende med hver sin Basun i Haanden, den mellemste med en Fane. Over de andre, midt imellem, staar skrevet paa den øverste Liste: Jeg lever og I skulle leve. Joh. 14. Siden ses som et firkantet Spejl, hvor der staar en Mand contrafejjet, blaa med en stor Sæk, rød paa Ryggen. Og ligge omkring Fødderne mange nøgne Mennesker og Dødninghoveder, hvor over staar dette Ord Jehova⁵). Siden $\frac{1}{4}$ Runddel stor paa Tavlen, hvorpaa staar med forgyldte Bogstaver: Loven var given ved Moses, Naaden og Sandheden er bleven ved Jesum Christum. Joh. 1. Derunder staar Præsten med Hustru og 2 Pigebørn udi deres fulde Corpus og et dødt Barn liggende ved Fødderne i hvide Klæder. Der nedenfor igen paa en mørkebrun Grund med hvide Bogstaver læses disse Linier:

*»Betænk Din Ende, mens Du haver Tiid.
Paa Verden og Venner sæt ikke Din Liid.
Begjær ikke mere paa denne Ø
end ærlig at leve og salig at dø«.*

Siden ses igen $\frac{1}{4}$ Runddel Sort. Paa begge Sider af de afskildrede staar udi fuldt Corpus udhugne af Træ de 4 Evangelister, tvende oven- og tvende nedenfor, hver med en Bog og Pen i Haanden og et Dyr hos. Imellem disse staar Moses med Stentavlerne i Haanden som en Bog paa den ene Side og Aror med en Bog paa den anden Side, og et lidet Dyr holdes i Fingerne. Under Runddelen og de 4 Evangelister og Moses og Aron staar udi en oval Plade Præstens og hans Hustrus Alder. Og ses denne Skrift med forgyldte Bogstaver (Gravskriften, se ovenfor).

Epitafiets Plads var paa Korets Nordvæg.

I Koret er endvidere Epitafium over Pastor Johannes Dionysius Carlsen og Hustru med følgende Skrift:

Her hviler det forgiængelige af Sal. Hr. Johannes Dines Carlsen, fordem Provst over Jerslev Herred og Sognepræst for Vrensted og Tiis Menigheder. Født

⁵) Med hebraisk Skrift.

Epitafium i Vredested Kirke

d. 22. Marts 1732, Død d. 6. Aug. 1783. Hans 15 Aars Ægteskab med Jfr. Else Bredal velsignedes med 2 Sønner og 4 Døtre, af hvilke kun 1 Søn og 1 Datter overlevede ham. Som en sand Christen og oprigtig Menneskeven, En duelig og nidkjer Lærer, En øm og trofast Ægtefælle og Fader, En gavmild Velgjører imod de Fattige, hvilke endog efter hans Død nyde bestandige Frugter af hans Godhed, savnes han her, men nyder hisset troe Tjeners Naadeløn hos Gud i en evig Salighed.

I Gulvet lige nedenfor Alteret findes to Gravstene, af hvilke den ene, der er en stor, bred Sten, viser Præsten Frants Lauridsen Hjort og hans første

Hustru udhugget i halvt Korpus og bærer denne Indskrift:

»Franciscum Laurentii qvem Cartemunda Finioniae Ao Epochæ 1646 genuit et in patria et Viburgensi Schola informandum curavit Parentes, coelibem vitam cum statu Conjugali bis commutavit, ducta primo Virgine, Valdeburga Petræa, qvam post decennium unius filiæ Matrem fatis præmaturis amisit, verterente Ao 1687. Ad secunda Conjugii vota cum Matriona Metta Petri Rumohr, transiit, ex qvo connubio se qvinque filiorum genitorem vidit. Loci Pastor ex hac vita emigravit Ao æt. 62«.

(Oversat: »Frands Lauridsen, som fødtes i Kerteminde paa Fyn Aar 1646 og ved Forældrenes Omsorg blev sat i sin Fødebys og i Viborg Skole for at oplæres, ombyttede to Gange den ugifte Stand med Ægtestanden, idet han først hjemførte Voldborg Pedersdatter, hvem han, efter at hun var bleven Moder til en Datter, mistede efter ti Aars Ægteskab og samme Aar 1687 indgik andet Ægteskab med Enke Mette Pedersdatter Rumohr, i hvilket Ægteskab han blev Fader til fem Sønner. Som Stedets Præst gik han bort fra dette Liv i sin Alders 62. Aar«.)

Paa en mindre Sten staar:

»Sognepræsten Frands Lauridssøn, Hustruen Mette Rumohr, deres trende Børn: Lauridts, Ao. æt. 3, Abrahams, Ao. æt. 6, Isaachs, Ao. æt. 4 Efterladte Joord og Been — hviler under denne Sten. Herrens, vor Guds, Lyst være over Deres Siæle ævindeligen!«

Endelig er der i Koret foran Alteret Gravsten over Pastor Anders Rasmussen Carlsen og Hustru. Den bærer følgende Indskrift:

»Her hviler velærværdige nu sal. Hr. Anders Carlsen, født i Randers d. 3. Sept. 1696 af de nu salige Forældre Hr. Rasmus Simonsøn og Mad. Else Andersdatter Carlsen. som til Bogen opofrede Deres Søn, der blev Student Ano 1713 og Attestatus Ano 1716. Efter 13 Aars Information naaede han sit Maal 1729 og blev Præst for Vrensted og Thiise. Med Jomf. Cathrine Mølmand indlod han sig Ano 1730 i Ægteskab, som med 2 Sønner

og 4 Døtre var velsignet. Efter adskillige Viderværdigheder, især den ulykkelige Ildsvaade 1759 (o: 1757) over hans Præstegaard og Formue, nedlagde han i Rolighed sit Embede og Levned d. 27. Sept. 1767.

Hans dydefulde Hustru, Mad. Cathrine Mølm a n d var født i Aalborg 6. August 1697 af de i Herren hensovede Forældre Hr. Johan Mølm a n d og Mad. Margrethe Nielsdatter Pop. Efter en gudelig Opdragelse Re-comanderede de hende Velb. Hr. Justice-Raad Kiærskiold, Hvis Huus hun forestaaet til 1730, da hun indlod sig i Ægteskab med Hr. Anders Carlsen, som hun igien maatte savne 1767. Men blev igien trøstet ved sin Søn Hr. Johannes Carlsen, som succederte sin Fader. Hos hvilken hun forblev i sin Enkestand til hun døde og her hos sin salige Mand blev begravet 15. Marts 1772. — Spørger Vandringsmand: Hvorledes levede den Præst med sin Præstinde? — Da svares:

Deres Roes skal staa i evig Minde — Thi gudsfrygtig Flittighed i Embed og Stand — tilfulde prydede Præstinden med sin Mand — Velstand, Ydmyghed, Taalmodighed i Nød — var Deres Prydelse, som fik en salig Død«.

I Kirken findes fra nyere Tid en af Sagfører Anders Olesen bekostet Træskulptur af Sct. Christoffer med Jesusbarnet paa Skulderen, et Motiv, der ogsaa findes som Freskomotiv i den af Olesen bekostede Kirke i Vodskov, indviet 1909.

1635 toges der Syn over Kirken^o). Søndre Side af Ta a r n e t var ganske fordærvet og Sten udfaldet, Reparationen takseredes til 200 Sldr. K l o k k e a k s l e n var ogsaa ganske fordærvet, »der fattes Ringetap, og den søndre Side (af Taarnet) vil opmures, eller Klokkeren falder paa Jorden« — 10 Sldr.; V i n d u e t sønden i Taarnet vil gøres af ny — 6 Sldr. K i r k e v æ g g e n var udkredet foroven paa Nordsiden, saa der maa mures en Pille »ellers falder Væggen paa Jorden« — 200

^o) Tgb. først i Aaret, Dato mangler.

Sct Christoffer med Jesusbarnet paa Skulderen

Sldr., Kirken var ganske »farlam« paa Bly — 50 Sldr. Paa søndre Side var en Pille ganske fordærvet — 4 Sldr. Korhuset var fordærvet paa Muren baade ind- og udvendig og Taget paa dets Nordside »farlam« — 20 Rigsdlr. Det meste af Kirkegaardsdiget var

nedfaldet og Porten og Stenterne »uduelige« — 20 Sldr., ialt Bekostning 520 Slettedaler.

1643 blev Kirken atter synet tillige med dens Kornhus (Kirkelade). Der udkrævedes 400 Mursten og 4 Læster (= 48 Tdr.) Kalk til Istandsættelsen⁷⁾.

1650 var Kirken forfalden baade paa Taarn, Piller, Vaabenhus og østre Ende, saa vel som paa Blytaget. Søndre Side af Taarnet fra Jorden og helt op skulde ommures⁸⁾, men det skete antagelig ikke, thi

19. April 1666 toges Synsvidne om, at søndre Side af Taarnmuren var revnet over Glamvinduerne, og det samme var Tilfældet paa vestre Side; paa søndre Side var endvidere Kammen faldet ned.

Messehagel, Messesærk og Alterdug var meget ringe og »moxen ugavnlige«, 13 Karle- og Kvindestole i Taarnet var meget brøstfældige, og der skulde laves ny Skriftestol. Vestre og søndre Kirkestente var »forhavet«.

Kirketienden og Kvægtienden

I Følge Regnskab over Landehjælpen 1524—26 laa Vrensted Kirke til Børglum Kloster⁹⁾ og kom med dette ved Reformationen under Kronen, som 27. Januar 1687 skødede den af Hk. 32 Tdr. til Kancellisekretær Peder Rodsteen og hans Søkende som delvis Betaling for et af disse Søkendes Fader Markvar Rodsteen til Lengsholm ydet Laan til Kongen. Rodsteen'erne solgte samme Aar denne Tiende til Albret Bille til Hammelmose, som — vel paa Grund af sin Uvederhæftighed — dog ikke fik Skøde paa Tienden, og kort efter købte Generalfiskal Mathias Rosenvinge til Ør-

⁷⁾ Tgb. 6. April 1643.

⁸⁾ Tgb. 25. Jul i 1650.

⁹⁾ Danske Magazin 4. II. 48.

bæklunde den, men skødede den atter 3. Dec. 1692 til Amtmand Arnold Christian Dyssel til Sejlstrup, efter hvis Død 1714 den kom til Auktion og 2. April 1716 skødedes til Amtmandens Søn Eiler Christian Dyssel, der var Præst i Vrensted. Da han paa Grund af sine Godsspekulationer kom i økonomiske Vanskeligheder, skødede han 3. Nov. 1718 Tienden til Frederik Kjær til Børglum Kloster, og til denne Grand laa den saa indtil 19. Aug. 1836, da den ved Auktion over Fru Hillerups Ejendomme blev skødet til Medlem af Skiftekommissionen, Forvalter Johan Henrik Würtz, hvis Enke 1854 solgte den for 5000 Rdlr. til 6 Vrenstedboere, som efterhaanden fra 1890 solgte deres Parter til Sagfører Anders Olesen i Nørresundby og Murer Jens Jensen Nørgaard i Vester Hjermelev. Ved Tiendeafløsningen 1914 blev Kirken selvejende.

Sagfører Anders Olesen, der var født i Vrensted 1854, Søn af Gaardejer Ole Andersen og Ane Marie Christoffersdtr. Drivsholm, og som døde i Nørresundby 1929, begravet i Vrensted, ofrede meget paa Vrensted Kirkes Istandsættelse og Forskønnelse af det Indre, ligesom han 1919 byggede et Ligkapel af Munkesten og udvidede Kirkegaarden mod Vest samt bekostede Sct. Thøgers Kilde istandsat gennem »Historisk Samfund for Hjørring Amt« og oprettede Stiftelsen »Ane Mariæ Hus« til Minde om sin Moder.

I Følge Meddelelse fra Sagfører A. Olesen til Evald Tang Kristensen laa der i Kæret omtrent 200 Alen vest for Vrensted Kirke en mægtig stor Sten kaldet Graako. En Kæmpe, som levede ovre i de høje, omtrent en Mil fraliggende Tise Bakker, havde kastet Stenen efter Vrensted Kirke, men ramte den ikke. I Stenen, der blev

sprængt 1870 for at bruges til Vejmateriale, saas Mærker af Kæmpens Fingergreb. I Stenens Nærhed laa en mindre Sten kaldet G r a a k a l v¹⁰). Slige Mærker af Fingerttryk omtales jo ofte ved meget store Sten og var vel nok i Reglen de skaalformede Fordybninger, om hvis kultiske Betydning Arkæologerne endnu ikke er enige (Soltegn, Arneild, Fordybninger til Fedtofre, Kønsakten m. fl.).

¹⁰) E. T. Kristensen »Danske Sagn« III Nr. 130.

SOGNEPRÆSTER

Almindelige Kilder til Præstefortegnelsen er S. V. Wiberg »Almindelig dansk Præstehistorie« med Fortsættelser af Sofus Elvius og Hauch-Fausbøll samt C. Klitgaard »Vendsysselske Præstefamilier«.

1. 1545 og 1553 var Laurids Jensen (eller Svendsen¹⁾) Præst i Vrensted-Tise, og hans Bøger blev ca. 1550 optalt af Biskop Ole Chrysostomus til 16 Bind, hvilket var et betydeligt Antal. Død 15... Søn se Nr. 3.

2. (1568.) Jens Christensen, indberettede om Kaldet 1568 og 1571, død efter 1584, da han var Delegeret ved Chr. IV's Hylding i Viborg. Antagelig gift med Formandens Enke. Søn se Nr. 4.

3. Jens Lauridsen Krag, Søn af Nr. 1, død o. 1594.

4. 1594. Christen Jensen, Søn af Nr. 2. Indberettede om Kaldet 1625 og døde 1648. Gift I med Johanne Nielsdatter, død før 1630. Gift II med Kirsten Tønnesdatter, f. o. 1612, d. 28. Maj 1650, der ægtede de to efterfølgende Præster her.

Af Christen Jensens Børn af 1. Æ. kendes:

1. Niels Christensen, der boede i Stavad i Tise Sogn og 11. Juni 1640 gav sin Fader Afkald for Arv efter Moderen og 17. Jan. 1650 gav Afkald for Arv efter

¹⁾ Danske Magazin IV. 171. Biskop Ole Chrysostomus kalder ham Jensen.

sin Fader²⁾). Niels Christensen, der antagelig drev Kornhandel i Stavad med Transport til Aalborg ad Ryaa, gik økonomisk til Grunde 1676³⁾).

2. Johanne Christensdtr., blev 1631 lokket af Faderens Tjenestekarl Poul Christensen og stod aabenbart Skrifte i Vrensted Kirke. Da hun var i sin »Faders Brød og betroet Nøglerne« (d: bestyrede Huset), ansaas Poul efter Gaardsretten som Tyv, men slap med at blive dømt til at betale 12 Daler i Lejermaalsbøde og rømme Vendsyssel⁴⁾). Johanne blev senere gift med Poul Nielsen i Østrup i Saltum Sogn, som 17. Jan. 1650 gav Afkald for hendes Arv efter Faderen.

5. 1648. Melchior Evertsen Meier, f. o. 1613, Søn af Præsten Evert Melchiorsen Meier i Aggersborg og Inger Nielsdatter. Student fra Aalborg 1635. Død pludseligt 20. Aug. 1655, da han var ude ved sine Høstfolk og vilde prøve at høste. Epitafium i Vrensted Kirke med Billede af Hr. Melchior, hans Hustru, 2 Døtre og et dødt Spædbarn, se Kirken.

Gift med Formandens Enke Kirsten Tønnesdatter, der 3. Gang ægtede Eftermanden. — Børn:

1. Anne Melkiorisdtr., f. o. 1650, d. 1690, gift med Pastor Christen Pedersen Agerholm i V. og Ø. Vandet i Ty, f. 3. Dec. 1637, d. 1. Febr. 1690.

2. Maren Melkiorisdtr., f. o. 1650, d. efter 1685, var hjemme 1672, gift o. 1673 med Købmand i Hjøring Henrik Josefsen⁵⁾, Borgmester 1674—82, der begik Underslæb og døde i Armod o. 1685.

3. Et Barn død spædt.

²⁾ Jerslev H. Tgb.

³⁾ a. St. 3. Febr., 11. Maj. 1676.

⁴⁾ Tgb. 16., 23. Febr., 15. Marts 1632.

⁵⁾ Jerslev H. Tgb. 30. April 1674, C. Klitgaard: »Hjørring Bys Historie«, S. 254.

6. 1655. Oluf Krag Jensen Holmbo, f. o. 1626, Søn af Pastor Jens Jensen Sallingholm i Vraa-Em og Anne Olufdtr. Krag. Blev Student fra Aalborg 1646. Død 6. Aug. 1677. Fik 21. Dec. 1665 Arveafkald af sine 3 Brødre for Arv efter deres Forældre og 30. April 1674 Afkald for Henrik Josefsens Hustrus Arv efter Hr. Melkior⁶⁾).

Gift I o. 1656 med Formandens Enke Kirsten Tønnesdatter, f. o. 1612, d. 28. Maj 1659. Til hendes Begravelse lejede Hr. Oluf for 2 Mark V. Brønderslev Kirkes Ligklæde. 8. Sept. 1660 beklagede Hr. Oluf sig til Biskoppen over, at han var ene om al »Hussorg«⁷⁾).

Gift II o. 1662 med Helvig Laursdatr. Skive, f. 16..., d. 23. April 1677.

Hr. Olufs første Ægteskab var barnløst, i andet Ægteskab var der 3 S. 3. D. — Børn:

1. Kirsten Holmbo, f. 9. Dec. 1664, d. 1739, gift I 1695 i Bælum med Pastor Claus Zimmermann i Hjortdal, d. 1712, og II med Pastor Anders Gjerding i Hjortdal.

2. Anne Holmbo, f. 1666, d. 1730 i Nykøb. Mors. Gift 1705 med Kapellan Henrik Thomsen Beck i Boddum i Ty.

3. Sidsel Holmbo, f. 1667.

4. Laurids Krag Holmbo, f. 1669.

5. Jens Krag Holmbo, f. 1670.

6. Peder Krag Holmbo, f. 1676.

7. 1677, 17. Aug. Frans Lauridsen Hjort, f. i Kerteminde 1646, Søn af Købmand Laurids Frandsen

⁶⁾ Jerslev H. Tgb.

⁷⁾ Kirkehist. Saml. 5. III. 676.

⁸⁾ Søster til Magister Ebbe Laursen Skive, Præst i Nykøb. Sjæll., og til Stiftsskriver Knud Laursen Skive i Viborg. (E. Quistgaards Samlinger.)

og Maren Jørgensdatter, Student fra Viborg 1670, cand. teol. 1672, død 17. Marts 1708, Gravsten i Vrensted Kirke (se Kirken). Indberettede om Kaldet 1690. Han synes at have været en stridbar Mand, mod hvem Biskop Henrik Bornemann rejste Sag ved gejstlig Ret for usømmelig »Eftertale og Opsætsighed«; men han afbad ydmygt Forseelserne⁹⁾.

1694 holdt Biskop Jens Bircherod Visitats hos ham, men har intet særligt at bemærke om Forholdene i Vrensted. Da der 1706 skulde vælges en Provst som Efterfølger for den afdøde Anders Hals i Hellevad, undsløg Frans Hjort sig for at blive Provst, dels paa Grund af sin Alder og dels, fordi hans Syn var svagt.

Gift I 1677 med Voldborg Pedersdtr., f. 16...., d. 1687, Skifte 16. Juni. Gift II 29. Nov. 1687 i Aalborg med Mette Pedersdtr. Rumohr, f. o. 1656, d. 3. Aug. 1710¹⁰⁾. Hun var Søster til Raadmand Peder Rumohr i Bergen og havde været gift med Byskriver Lars Pedersen (Hjort), Aalborg, f. o. 1646, d. 1685, med hvem hun havde haft 3 Sønner, der døde spæde. Lars Pedersen hed vist ogsaa Hjort, idet han førte et saadant Dyr i sit Segl.

I første Ægteskab havde Frans Hjort 1 Datter, i andet Æ. 5 Sønner. — Børn:

1. Anne Hjort, f. 12. Dec. 1681, d. 1. Dec. 1709, gift 1697 med Pastor Niels Iversen Ærøe i Tolstrup-Stenum, f. 1656, d. 1726.

2. Laurids Hjort, f. o. 1688, d. o. 1691 (3 Aar gl.)

3. Peder Hjort, f. o. 1690, d. lille.

4. Abraham Hjort, f. o. 1691, d. o. 1696 (6 Aar gl.).

5. Isak Hjort, f. o. 1692, d. o. 1696 (4 Aar gl.).

⁹⁾ Jerslev H. gejstlige Justitsprotokol 1687, Bl. 12 f., 1689, Bl. 19 ff og 1692, Bl. 22b.

¹⁰⁾ Skifte 1. Sept. 1710.

6. Jakob Hjort, f. o. 1694, d. 1772, Student Aalborg 1713, Ridefoged til Hjermelevgaard, 1716—25 Ejer af Kølskegaard, 1725—30 af N. Ravnstrup i Ørum Sogn, boede 1735 i Lem i Hellevad Sogn, blev 1736 Degn i Buderup-Gravlev og 1637 i Skivum-Giver. Gift I med Gertrud Pedersdtr. Kjærulf¹¹⁾, gift II 1726 Else Marie Lauridsdtr.

8. 1708, 6. April. Ejler Christian Dyssel, f. Sdr. Elkær i Sulsted S. 4. Feb. 1682, Søn af Forpagter, senere Amtmand Arnold Christian Dyssel til Sejlstrup og Christiana Hannibaline Sofie Spormann. Student fra Viborg 1697, cand. theol. 1700, Magister 1708 og samme Aar Præst i Vrensted-Tise, hvor Faderen ejede Kirken. Pastor Dyssel døde i Vrensted i Juni 1729, Skifte 30. Juli og 21. April 1730, men Skifteakterne er ikke bevarede.

Da Dyssel kom til Vrensted, var Peder Pedersen Holst Præst i Vraa-Em, og han var en velhavende Mand og stor Godsspekulant. Holst, der var gift med Susanne Lukasdatter, havde en Datter Maren, f. 1691, og til hende lod Dyssel bejle for sig 1709 ved sin Fader Amtmanden. 7. Marts blev de Unge trolovet, og Dyssel begyndte at indrette Forholdene i Vrensted Præstegaard med Ægteskab for Øje og fik en stor Del Kreaturer og Løsøre sendt fra Pastor Holst til Vrensted¹²⁾. I Juni Maaned blev der saa lyst første og anden Gang til Ægteskab i Vraa Kirke. 20. Juni var Dyssel og hans Trolovede til Gilde hos Amtmand Dyssel paa Sejlstrup, hvor ogsaa Pastor Hans Faber fra Harreslev og flere »fornemme Venner« var, og alt syntes saare godt; men saa Sct. Hansdag (24. Juni), da Pastor Dyssel kom hjem til Vrensted fra Kirketjenesten i Tise, var hans Trolovede

¹¹⁾ C. Klitgaard: Kjærulfske Studier, S. 294.

¹²⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb. 11. juli 1709.

og hendes Moder kommet til Vrensted, og det kom til et Sammenstød mellem dem og Præsten, mod hvem de viste saa »stor Spot og Haanhed«, at han ikke kunde finde sig deri. Kvinderne tog saa hjem til Vraa, den tredie Ægteskabslysning blev ikke foretaget, og det paatænkte Ægteskab gik i Vasken¹³). Det gjaldt saa om at faa Trolovelsen ophævet ved Tamperretsafgørelse, efter at Sagen først var behandlet af en Provsteret, men Tamperretten afsagde 18. Sept. Kendelse om, at Trolovelsen burde blive ved Magt, da der ikke fandtes noget reelt Grundlag for dens Ophævelse¹⁴). Denne Dom blev derefter indanket for Højesteret, der 28. Maj 1710 ophævede Trolovelsen. men paalagde Pastor Holst og hans Datter en Bøde paa 50 Rdlr.

Da Brudet mellem de Trolovede var sket, gjorde Pastor Holst Forsøg paa at faa de Effekter, som han havde ladet komme til Vrensted Præstegaard, tilbage igen — det var bl. a. 16 Øksne à 10 Rdl., 8 Køer med Kalv à 6 Rdl. — men herpaa vilde Hr. Ejler ikke inlade sig, og ved Dom af Herredstinget 6. Nov. 1710 frifandtes han for Kravet. Samtidig gik Hr. Ejler angrebsvis tilværks mod Hr. Peder, hvem han beskyldte for Helligbrøde, for Tjenesteforsømmelse og for at udsuge Tiendeyderne m.v., ialt 10 Klagepunkter; men Børglum Herreds gejstlige Justitsprotokol er ikke bevaret, saa Sagens Udfald ses ikke.

Maren Pedersdtr. Holst blev ikke ledig længe, idet hun 1710 blev gift med Rasmus Christensen Mule, Ejer af Attrup i Hammer Sogn, og 1715 med hans Eftermand Engelbret Jensen. Hun døde 1748.

Pastor Dyssel, der 1710 havde en Husholderske Elisabeth Hansdatter (Folkeskatten), blev o. 1710 gift med

¹³) a. St. 10. Okt. 1710.

¹⁴) Aalborg Stifts Tamperretsprotokol 1688—1715. Bl. 157 f.

Kirsten Meier Gerade, f. 16... d. Vrensted i Barselseng 4. Okt. 1728¹⁵⁾, Datter af Sognepræst paa Jegindø Just Nielsen Gerade og Inger Olufsdtr. Julbye, og med hende havde Dyssel 8 Børn, af hvilke 2 døde som smaa. De øvrige var:

1. Arnt Dyssel, f. o. 1712, d. 1781, »71 Aar«, Raadmand i Viborg 1741—50, Herredsskriver i Lysgaard og Hids Herreder 1758, d. Fruerlund i Vinderslev S.¹⁶⁾.

2. Arnold Christian Dyssel, f. 4. Maj 1718, d. 1777, sidst Præst i Hygum¹⁷⁾.

3. Just Gerade Dyssel, f. o. 1720, d. ..., var 1766 Forvalter paa Voldbjerg.

4. Elieser Dyssel, f. o. 1721, d. Kbh. 1765, Supercargo i Kinafarten, vist ugift.

5. Margrete Sofie Dyssel, f. o. 1724, d. før 1766, opholdt sig paa Bøgsted, ugift¹⁸⁾.

6. Johan Arnt Dyssel, f. 26. Juni 1726, d. 1789, sidst Præst i Østofte paa Laaland, Forfatter.

Pastor Dyssel var ligesom adskillige af sine samtidige blandt Præsterne¹⁹⁾ en stor Godsspekulant, og han erhvervede sig i sin første Embedstid en Mængde Bøndergods i Vrensted, Tise, Hellevad, Fureby med flere Sogne, saa han 1717 stod som Ejer af ca. 60 Tdr. Hk. Bøndergods i Vrensted Sogn, 60 Tdr. i Tise S. og ca. 170 Tdr. i Hvetbo Herred, af hvilket Jordegods en stor Del tidligere havde været kongeligt Ryttergods.

Da han endvidere synes at have været en stridbar Mand, der idelig laa i Proces snart med en, snart med en anden og om vidtforskellige Emner, holdt han For-

¹⁵⁾ Skiftebrev 9. Nov. 1728 (Bispearkivet).

¹⁶⁾ A. G. Bryndum: »Viborg Bys Historie« III, 830.

¹⁷⁾ Selvbiografi i Personalh. Tidsskr. 6. II. 75. Deri ogsaa Oplysninger om hans Forældre og Søkende.

¹⁸⁾ Ses ikke begr. i Astrup.

¹⁹⁾ Bl. a. Laurids Jensen Bjørn i Jerslev, død 1684, Aksel Jensen Bjørn i Børglum, død 1691, og Peder Pedersen Holst i Vraa, død 1714.

valter eller Ridefoged til at varetage sine verdslige Anliggender²⁰). Han var ogsaa en Mand, der saa paa sin egen Fordel, og da han 1712 havde købt den store Bondegaard »Sundsted« i Vrensted, lod han Gaardens Mark inddige, men satte Digerne paa Vrensted Bymark og ikke paa Sundsted Mark, og da Vrenstedboerne i den Anledning anlagde Sag mod ham, blev han 1715 dømt til at nedtage Digerne. Ved samme Lejlighed var der klaget over, at han lod for mange Høveder græsse paa Fælleden, hvor han havde Ret til at græsse 66, men havde græsset 160 Høveder foruden Heste og Faar, og han blev derfor ved Dom forbudt at græsse flere end det Antal, der tilkom ham²¹). I de for Landbruget saa vanskelige Aar i Tiden henimod 1720, da »Den store nordiske Krig« rasede (1709—20), brød Dyssels Økonomi sammen, og 1718 faldt en Række store Kreditorer over ham, saaledes Borgmester i Tisted Enevold Berregaard, Stiftamtmand Rudolf Gersdorff paa Sæby Kirkes og Skoles Vegne, Den gejstlige Enkekasse i Aalborg, Pastor Sixtus Aspach i Aalborg, Købmand Jakob Hübertsen i Aalborg, Pastor Kjeld Nielsen i Nørresundby og flere²²), og for at klare Skærene maatte Dyssel sælge en stor Del af sit Bøndergods samt Vrensted og Tise Kirker til Frederik Kjær til Børglum Kloster, og han maatte endvidere som haandgivet Pant afgive en hel Del Guld- og Sølvgenstande m. m. til Stiftamtmand Gersdorff og pantsætte sin Præstetiende til ham for Resten af sin Tjenestetid. Endelig maatte han 1720 pantsætte Vrensted Præstegaards Bygninger med Besætning og Redskaber samt sit Løsøre og sine Klæder m. v. til Byfoged Rasmus Jørgensen i

²⁰) 1711 var Studiosus Christen Pedersen Hannæs vist Skriver hos Dyssel (Tgb. 9. Juli), og 1717 hed hans Fuldmægtig Thomas Andersen Nørholm.

²¹) Børglum-Jerslev H. Tgb. 18. Juli, 8. Aug. 1715.

²²) a. St. 19. Maj 1718.

Nykøb. Mors med Panteret næst efter Gersdorff. Præsten Svend Lemvig i Jetsmark havde ca. 300 Rdl. tilgode hos ham, og dette Beløb blev han 12. Juni 1727 dømt til at betale, og endelig blev han 1728 dømt til at betale 2590 Rdl. til sin Broder, Justitsraad Arnold Chr. Dyssel i Tisted, som skulde oppebære dem paa deres i Brabant ca. 1712 falden Broder Matias Dyssels Arvingers Vegne²³).

Under disse Genvordigheder døde først Pastor Dyssels Hustru i Barselseng 1728 og derefter han selv i Juni 1729. Skiftesamling afholdtes 30. Juli 1729, og Børnene, hvis Formynder blev deres Farbroder Justitsraad A. Chr. Dyssel i Tisted, fragik Arv og Gæld²⁴), hvorefter Skiftet endtes 26. April 1730²⁵). Antagelig viste Boet stort Underskud.

— — —

Hvad Dyssels præstelige Virksomhed angik, synes han at have været ret nidkær i Henseende til Beboernes Uskikkelighed og Drikfældighed, men det bør ogsaa bemærkes, at Vrensted Sogn med dets talrige Smugkroer (se Krohold) var det mest uskikkelige i hele Vendsyssel paa Dyssels Tid. Hans Nidkærhed skabte ikke alene Uvilje mod ham hos en stor Del af Beboerne, men bragte ham ogsaa Fortrædeligheder gennem Processer ved den gejstlige Ret, saaledes 1713, da han ikke vilde tage Kromand Niels Laursen Nørgaards Hustru Margrete Christensdatter til Skriftemaal og Altergang²⁶), fordi hun havde holdt ulovlig Kro og endda holdt Udskænkning under Kirketjenesten, samt fordi han ansaa hende for en usædelig Kvinde, idet hun en Gang havde staaet of-

²³) a. St. 1728, Bl. 541 ff.

²⁴) a. St. 1729, Bl. 336

²⁵) Skifteakterne haves ikke.

²⁶) Børglum-Jerslev H. Tgb. 8, Juni 1713, Jerslev H. gejstlige Justitspr. 20. Juli 1713.

fentligt Skrifte i den Anledning. Ved den gejstlige Rets Dom blev Dyssel dog kendt pligtig til at tage baade Niels Nørgaard og hans Hustru til Skrifte og Altergang.

1721 vilde Dyssel ikke tage en tidligere Røgter paa Børglum Kloster til Alters, fordi han, der var flyttet til Vrensted, ikke havde medbragt Bevis for, at han havde gaaet til Alters i Børglum. Heri havde Dyssel sikkert juridisk Ret; men Frederik Kjær til Børglum Kloster tog sig af Røgterens Sag og fik tilvejebragt Bevis for, at Røgteren havde gaaet flittigt i Kirke i Børglum, og Dyssel blev da dømt til at tage ham til Alters²⁷⁾. Samtidigt havde Frederik Kjær begæret Tiltale mod Dyssel, fordi han afviste Jørgen Larsen fra Sundstedgaard fra Skriftestolen, da han havde begaaet Helligbrøde ved at køre til Dronninglund for sin Husbond, Frederik Kjær, 3. Pinsedag. Jørgen Larsen sagde, at han var nødt til at efterkomme sin Husbonds Befaling, og at Dyssels Bønder jo, medens Præsten havde Fæstere, ogsaa havde været nødt til at efterkomme hans Ordre om Helligdagsarbejde, men det gjorde ikke Dyssel blidere stemt; han vilde ikke tage Jørgen til Skrifte og Altergang, hvis han ikke vilde love at afholde sig fra Helligdagsarbejde, selv om det var Herskabet, som krævede det. Ogsaa i denne Sag blev Dyssel dømt, og Provsteretten gav ham en Formaning om fremtidig at vise mere Beskedenhed og Sagtmodighed i sit Præsteembede.

Saa gik der nogle Aar, uden at vi hører noget til Magister Dyssels præstelige Virksomhed; men 1726 afviste han flere Gange Christen Pedersen Rod, vist fra den ene af Søndergaardene i Aasendrup (Rodgaarden), fra Altergang²⁸⁾, og Frederik Kjær lod derfor Præsten tiltale ved den gejstlige Ret, hvor han dog ikke gav Møde, men lod fremlægge et langt skriftligt Indlæg, i

²⁷⁾ Jerslev H. gejstl. Justitspr. 28, Juli, 7. Aug. 1721.

²⁸⁾ a. St. 18. og 27. Juni 1726.

hvilket han syntes at beskyldte Chr. Rod for ikke at have ydet ham saa meget Tiende eller Offer, som han burde. Men Dyssel dømtes til at tage Chr. Rod til Alters og til at betale ham 2 Rdl. for tilføjjet Krænkelse og forvoldt Bekostning.

Den sidste af Dyssels Embedssager, vi hører om, forefaldt 1727, da den gamle ugudelige P e d e r O l u f s e n H j u l m a n d i Vrensted druknede i sin Brønd, i hvilken den 80-aarige, fordrukne Mand var faldet Natten mellem 30. og 31. Maj²⁰⁾. Hjulmandens Soldebrødre m. fl. fiskede om Morgenen — Pinsedag — Liget op af Brønden og lagde det i Vaabenhuset; men Præsten vilde ikke kaste Jord paa det, inden han havde forespurgt Stiftamtmanden, og han befalede derfor Mændene, at de skulde fjerne Liget igen, hvad Kirkeejeren Frederik Kjær ligeledes forlangte; men først hen paa Dagen 3. Pinsedag tog Mændene det ud og anbragte det udenfor Kirkegaardens vestre Side, hvor det blev staaende, indtil Stiftamtmandens Svar indløb, om Hjulmanden maatte begraves paa Kirsegaarden og med Jordpaakastelse, eller om han skulde betragtes som Selvmorder, hvad Dyssel ansaa ham for at være. Resultatet kendes ikke.

9. 1729, 6. Juni blev A n d e r s R a s m u s s e n C a r l s e n kaldet og 19. Aug. ordineret til Præst her. Han var født i Randers 3. Sept. 1696 som Søn af Rasmus Simonson og Else Andersdatter; blev Student privat 1714 og Kandidat 1716, hvorefter han var privat Lærer i 13 Aar. Han døde 27. Sept., begr. 5. Okt. 1767 i Kirken foran Alteret, hvor der er Gravsten over ham og Hustru (se Kirken). Intet Skifte fundet. Natten mellem 28. og 29. Okt. 1757 brændte Vrensted Præstegaard, og Sognets Kirkebøger fra Tiden før 1730 gik antagelig da til Grunde.

²⁰⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb. 5. Juni 1727.

8. Juni 1730 ægtede han i Aalborg **Katrine Mølmann**, f. Aalborg Bud. 6. Aug. 1697, d. 15. Marts, begr. 23. Marts 1772 i Vrensted Kirke, Datter af **Johan Mølmann** og **Johanne Nielsdatter Pop**. Da der til »Danske Kancelli« blev indgivet Oplysning om, at Carlsen havde betalt Kirkepatronen **Frederik Kjær** paa Børglum Kloster 1000 Rdl. for at faa Kaldsbrev, blev Sagen undersøgt af en Kommission, som dog frifandt **Fred. Kjær**; men noget misligt ved Forholdet synes der dog at være, thi Præsten havde budt **Jomfru Mølmann**, der var Husjomfru paa Klosteret og var Søkendebarn til **Frederik Kjærs** Hustru **Inger Johansdr. Pop**, 1000 Rdl. for at blive fri for at ægte hende, og hun havde ogsaa taget mod Beløbet, men Enden blev dog, at **Pastor Carlsen** ægtede hende¹⁰⁾. **Katrine Mølmann** stiftede et Legat paa 100 Rdl. til Fordel for Sognets Fattige. Legatkapitalen er nu 50 Kr. Der foreligger ingen Fundats, men Legatet bestyres under Amsraadets Tilsyn af Sogneraadet. (**Hofmanns Fund. XI. 564**; **Hjort-Lorenzen og Salicaths Repert. V. 135**). Ægteparret havde 2 Sønner og 4 Døtre.
Børn:

1. **Else Margrete Carlsen**, dbt. 20. Juni 1731.
2. **Johannes (Dines) Carlsen**, dbt. 16. Maj 1732, se Efterfølgeren.
3. **Lene Carlsen**, dbt. 24. Sept. 1733.
4. **Rasmus Carlsen**, dbt. 20. Okt. 1734.
5. **Birgitte Carlsen**, dbt. 19. Jan. 1736.
6. **Frideriche Carlsen**, dbt. 11. Marts 1739, begr. 30. Maj 1777, ugift.

10. **Johannes (Dionysius) Dines Carlsen** blev 13. Oktober 1767 udnævnt til Præst her efter Faderen, hos hvem han siden 1761 havde været Kapellan. Han

¹⁰⁾ Kgl. Bibl. Kallske Saml. i Folio Nr. 169.

var født i Vrensted 22. Marts, døbt 16. Maj 1732, blev Student fra Aalborg 1749 og teologisk Kandidat 1752, Provst 1776, død 6. Marts 1783, begr. i Vrensted Kirke, hvor der er Epitafium over ham³¹).

Hans Enke stiftede 13. Maj 1786 et Legat paa 800 Rdl., af hvilket Renten skulde anvendes til Fordel for 10 Fattige i Vrensted S. og 5 i Tise S.³²) 10. Juni 1768 blev han i Randers gift med Else Marie Bredal, f. 1745, d. 4. Juli 1811, Datter af Borgmester Nicolaj Bredal i Randers og Inger Marie Simonsen. Carlsens Enke blev gift II med Mathias Bering til Eget i Skærum Sogn, der døde 1817. I Carlsens Ægteskab var der 2 Sønner 4 Døtre, nemlig:

1. Lene Katrine Carlsen, dbt. 8. Aug. 1769, d. 23. Marts 1772.

2. Anders Carlsen, dbt. 5. Sept. 1771, d. 23. Marts 1772.

3. Lene Katrine Carlsen, dbt. 23. Sept. 1773, d. 4. Febr. 1774.

4. Inger Marie Carlsen, dbt. 30. Nov. 1777, d. 18. Nov. 1779.

5. Nicoline Marie Carlsen, dbt. 10. Maj eller Juni 1780, levede 1783.

6. Anders Carlsen, dbt. 15. Juni 1782, levede 1783.

11. Axel Rosenkrantz Segelcke blev kaldet hertil 26. Nov. 1783. Han var født paa Sandviggaard i Hardanger 9. Juli 1752 som Søn af Kaptajn Severin Vincentz Segelcke, hvis Slægt stammede fra Holland, og

³¹) Intet Skifte fundet.

³²) Af Legatsummen, der nu er noget over 1600 Kr., staar 1600 Kr. i Statskassen, og Legatet bestyres under Amtsraadets Tilsyn af Sogneraadet (Hiort-Lorenzens og Salicaths Repertorium, V. 136.

Cecilie Grubbe Møller; blev 1772 Student fra Bergen, 1775 theologisk Kandidat og blev derefter 1776 Hører (Adjunkt) ved Bergens Latinskole, hvorfra han 1778 forflyttedes til Kristiansand som Adjunkt og 1779 blev Rektor der. 1782 blev han Sognepræst i Tisted og Binde-rup i Aalborg Amt, hvorfra han efter et Aars Forløb kom til Vrensted, og her døde han 21. Maj 1826. Var en ualmindelig dygtig Landmand, der bl. a. merglede Præstegaardens Mark.

3. Okt. 1783 ægtede han Hedevig Bruun Lassen, dbt. 16. Jan. 1754, d. paa Kærsgaard i Tornby 18. Nov. 1834, Datter af Godsejer Peder Tøgersen Lassen til Høstemark og Egense Kloster i Mov Sogn og Maren Grotum Werckmester³³⁾. Ægteparret ligger begravet ved nordre Side af Kirken under to smukke Gravsten, og de havde følgende Børn:

1. Severin Peter Vincentz Segelcke, f. 1784, d. 1840. Drev først Skudehandel i Vrensted med Ind- og Udførsel ved Løkken, men 1812 ægtede han I^o Skudehandler i Lønstrup Bertel Engesgaards Datter Kirstine Margrete Engesgaard, f. 1788, d. 1818, og fortsatte Svigerfaderens Forretning der. Efter sin Hustrus Død ægtede han II° 1819 i Hals Mette Bodilsen fra Grønlandslykke, f. 1787, d. 1869, med hvem han ikke havde Børn. Med sin første Hustru havde han Sønnen Axel Rosenkrantz Segelcke, f. 1814, d. 1881, der fortsatte Forretningen i Lønstrup og drev den op til en betydelig Højde, ligesom han blev en meget formuende Mand. Han var gift med Amalie Ifversen, f. Hjøring 1821, d. 1889, med hvem han havde 1 Søn og 2 Døtre.

2. Christian Vilhelm Segelcke, f. 1785, d.

³³⁾ V. A. Secher: »Den Grotumske Legatstamtavle«, S. 32.

i Kjærsgaard 1832; var Student og ugift Litterat; en Særling³⁴⁾).

3. Cecilie Sofie Margrete Segelcke, f. 1786, d. 1801 paa Høstemark i Mov S.

4. Henrik Gerhard Segelcke, f. 1787, d. 1808 i Carlskrona som Krigsfange. Var Styrmand.

5. Thomas Riise Segelcke, f. 1788, d. 1858, Kgl. Vejer og Maaler i Drammen.

6. Ida Helvikke Birgitte Segelcke, f. 1790, d. 1868, se Eftermanden.

7. Ejler Hagerup Bornemann Segelcke, f. 1792, d. 1856, Ejer af Kjærsgaard i Tornby 1821. Gift 1821 med Anne Kirstine Bønnelykke, f. Aalborg 1796, d. Kjærsgaard 1855.

Ejler Segelcke, der var oplært ved Handelen, drev ca. 1815—21 Skudehandel i Vrensted ligesom sin ældste Broder, men købte saa den da forsultede Kjærsgaard. Den fik 1844 godt 20 Tdr. Htk. Købesummen var 7300 Rbdl. Sølv = 14,600 kr. Til Gaarden hørte 5 Huse i Købsted, der var hoverigørende, samt en Hedelod i Sct. Olaj Sogn paa 300 Tdr. Land. Halvdelen af Kjærsgaards Jord var uopdyrket, bl. a. denne Hedelod, som Segelcke opdyrkede. og her byggede han Gaarden Nørre Vinstrup. Han forsynede efterhaanden Kjærsgaard med nye Bygninger, merglede hele Marken og indførte Mejeridrift, fortæller hans Søn Professor Thomas Riise Segelcke ³⁵⁾, og i det hele var han en Foregangsmand paa mange Omraader. Han havde 8 Børn:

1. Hedvig Kirstine S., f. og d. 1822; 2. Kirstine S., f. 1823, d. ..., gift 1849 med Rasmus Jensen Rosttrup, f. 1821, d. ..., fik Gaarden Nørre Vinstrup; 3. Axel Rosenkrantz S., f. 1825, d. 1885, Brønderiejer i Hjørring; 4. Hedevig Bruun S., f. 1827, d. 1861, gift 1854 med Ingvard Theodor Sørensen, f. 1829, Bryggeriejer i Aalborg; 5. Thomas Riise S., f. 1831, d. 1902,

³⁴⁾ »Vends. Aarbøger« 1943, S. 136.

³⁵⁾ »Vends. Aarbøger« 1943, S. 132 ff.

Landøkonom, Mejerimand, Lærer ved Landbohøjskolen, Professor, var ugift³⁰⁾; 6. Elise Olympia S., f. 1833, d. ..., gift 1856 med Skibsfører Hans Seeberg i Tønsberg, f. 1826; 7. Peder Bønnelykke S., f. 1836, d. 1897, Ejer af Kjærsgaard sammen med Broderen A. R. S., blev 1883 Mejerikonsulent og boede fra 1889 i Randers, gift 1868 med Helene Høyer, f. 1845, fra Sejlstrup Mølle; 8. Ida Caroline Marenthine S., f. 1838, ugift, bestyrede Huset for sin Broder Professoren.

8. Ane Kirstine Caroline Segelcke, f. 1795, d. 1862 i Mariager, gift med Oberstløjtnant Ditlev Voss, f. 1783, d. 1859 i Mariager.

12. Ole Sørensen blev 13. Okt. 1826 udnævnt til Præst her. Han var født i Taastrup i Harlev Sogn 12. Maj 1775, Søn af senere Møller i Hevring Mølle Laurids Sørensen og Maren Jensdtr. Wad. Blev Student fra Aarhus 1796, Kandidat 1801 og Sognepræst paa Fur 1807. Fra Vrensted blev han 1834 forflyttet til Hundstrup-Østerild-Hjardemaal i Thy og døde i Hundstrup 31. Jan. 1853 som en afholdt og velhavende Mand. Han blev gift I^o 1804 med Inger Dorte Stigaard, f. 17..., d. 1827, vist Datter af Anders Stigaard til Irup i Hørdum Sogn, og gift II° 1827 med Ida Helvikke Birgitte Segelcke, f. 1790, d. 1868, Datter af hans Formand i Vrensted, og som da var Enke efter Købmand Christen Hansen i Drammen, hvem hun havde ægtet i Vrensted 1809. I første Ægteskab havde Ole Sørensen 2 Sønner og 5 Døtre, i andet Ægteskab 1 Søn og 1 Datter.

13. Hans Christian Ingerslev blev kaldet til Vrensted-T. 15. Aug. 1834. Var Søn af Sognepræst Jakob Abel Ingerslev i Saksild og Vita Bering og var født 16. Nov. 1798. Student fra Aarhus 1818, Kandidat 1824 og blev forflyttet til Boeslunde paa Sjælland, hvorfra han tog Afsked 1873 og døde 3. Nov. 1888. Var en myndig

³⁰⁾ a. St. og Dansk biogr. Leksikon.

og statelig Mand. Gift 17. Nov. 1839 med Vilhelmine Sofie Diderikke Barfred, f. 1817, d. ..., Datter af Toldinspektør i Frederikshavn, Kaptajn i Søetaten Jens Lauritz Barfred og Marie Margrete Dideriksen. Pastor Ingerslevs havde ingen Børn.

14. 1852, 12. Feb. kaldet Frederik Nicolai Michelsen, f. 7. April 1806, Søn af res. Kapellan ved Holmens Kirke i Kbh. Hans Chr. Michelsen og Magdalene Elisabet Holm, Student Vordingborg 1824, cand. theol. 1830, Kateket i Faaborg 1835, Sognepræst i V. og Ø. Vandet i Thy 1839. Forflyttet til Dover og Venge (Sveistrup Præstegaard) 1861, død 9. Jan. 1873. Pastor Michelsen ombyggede Vrensted Præstegaard. Gift 20. April 1836 med Anna Augusta Gottlieb, f. 15. Dec. 1812, ... Datter af Havnekontrollør i Kbh., Justitsraad Vincens David Gottlieb og Anne Dorte Schrøder. 3 Sønner, 7 Døtre.

Familien er skildret i Johannes Buchholtz' Roman »Frant Dovers Ansigt«, hvor dens Ophold i Vrensted omtales i fri Digtning.

(19. Juni 1861 blev Sognepræst i Adslev-Mesing Ludvig Bendtsen kaldet til Præst i Vrensted-Tise, men kom ikke til at tiltræde Embedet, idet han søgte sig fritaget. Han blev i Adslev og døde 1881).

15. 4. Sept. 1861 kaldedes Peder Pedersen til Præst her. Han var født i Roskilde 20. Dec. 1812, Søn af Gæstgiver Jens Pedersen og Marie Ingrid Christiansen; blev Student fra Roskilde 1830, Kandidat 1836 og var derefter Kateket i Bogense fra 1841 til 1846, da han blev kaldet til Sognepræst i Farstrup-Lundby (Aalborg A.), hvorfra han blev forflyttet til Vrensted-Tise. Hans

Virketid her blev ikke lang, idet han allerede døde 13. Marts 1862. Gift 15. Febr. 1842 med Marie Christine Frederikke Møller, f. i Bredsted 1814, d. 18 ..., Datter af Bogbinder Joh. Christoffer Møller og Ursula Elisabet Augusta Katrine Jakobæus. I Ægteskabet var der 2 Sønner og 2 Døtre.

16. Hans Jørgen Hansen blev kaldet 13. Juni 1862. Var født i Ribe 11. Dec. 1818, Søn af senere Stiftsfysikus Hans Palle Hoff Hansen og Katrine Møller. Blev Student fra Aalborg 1837, Kandidat 1842, Huslærer paa Kornumgaard ved Brønderslev og 1847 pers. Kapellan i Løsning, Præst i Sæby 1853, Provst i Dronninglund Herred 1859 og i Børglum-Hvetbo Herreder 1863. Fra Vrensted blev han 1872 forflyttet til Haarslev-Tingjelling (Sorø A.), tog sin Afsked 1888 og døde i Kbh. 16. Maj 1896. Gift Aalborg 29. Marts 1853 med Emma Mathilde Münster, f. 3. Febr. 1824, d. 25. Aug. 1902, Datter af Ejer af Broerholt i Vadum Major Joachim Godske Münster og Helene Dorte Glerup. Pastor Hansen, der var af grundtvigsk Livssyn, havde 3 Sønner og 4 Døtre ³⁷⁾.

17. Conrad Frederik Erik Lehn blev udnævnt til Embedet her 22. Feb. 1873. Var født 1. April 1814 paa Kogsbøllegaard ved Nyborg, Søn af Birkedommer til Holckenhavn Birk Rasmus Lehn og Vilhelmine Constance Fogelsang. Blev 1835 Student privat og 1842 Kandidat, hvorefter han s. A. blev pers. Kapellan i Stenmagle-S. og 1849 Lærer og Kirkesanger i Dalby ved Horsens; 1861 blev han Præst i Snebjerg-Tjørring (Ringkøbing A.), hvorfra han forflyttedes til Vrensted-Tise. Han var sva-

³⁷⁾ Se S. Elvius »Professor Hans Jørgen Hansen og hans Slægt« (Kbh. 1909).

gelig, holdt Kapellan i flere Aar og tog sin Afsked 1883 og flyttede til København, hvor han døde 23. Maj 1886.

Gift Kbh. Frue K. 17. Okt. 1848 med *E d e l i n e K a t h r i n e L ü t k e n*, f. Kbh. 15. Aug. 1812, d. 25. April 1897 i Hadsund, Datter af Hørkræmmer Lauritz Møller Lütken og Sofie Elisabet Fogelsang.

18. *A d o l f F r e d e r i k P o m m e r e n c k e* kaldedes hertil 30. Juli 1883. Var født i Voldum 31. Marts 1848, Søn af Lærer Johan Fred. Pommerencke og Anne Marie Meldgaard. Blev 1868 Student fra Randers, 1874 Kandidat og 1875 Lærer ved Grenaa Realskole. 1876 blev han Præst og Lærer paa Venø, 1880 Præst i Velling (Viborg A.), hvorfra han kom til Vrensted. Herfra blev han 1900 forflyttet til Jerslev-Hellum, tog Afsked 1923 og bosatte sig i Kbh., hvor han døde 3. Jan. 1934, begr. i Jerslev. Han var en myndig Mand, men afholdt af Menigheden.

Gift I^o Odder 8. Aug. 1876 med *L a u r e t t e E l i s e C h r i s t o f f i n e T e r n d r u p*, f. 14. Juni 1852 paa Tørslevgaard i Estruplund S., d. 3. Jan. 1894 i Vrensted, Datter af Proprietær Jacob Bostrup Terndrup og Augusta Sofie Bruun, gift II° 1895 i Kolding med *E l i s e K a t r i n e N i e l s e n*, f. 1872, d. i Hellerup 11. Feb. 1940, begr. i Jerslev, Datter af Bankdirektør i Kolding, Justitsraad Carl Nielsen og Laurence Kathrine Thomsen.

19. *R a s m u s A n t o n D a h l* blev kaldet hertil 8. Oktb. 1900. Han var født i Støvring 1. Jan. 1856, Søn af Højskolelærer Anders Jensen Dahl og Margrethe Birgitte Jørgensdatter. Blev Student privat 1877, Kandidat 1882, pers. Kapellan i Vejlbj-Homaa 1883, Præst i Kolind-E.-S. (Randers A.) 1884 og i Verst og Bække (Ribe A.) 1887. Fra Vrensted blev han 1908 forflyttet til Vester Aaby paa Fyn, død her 13. Dec. 1925.

Gift I^o 20. Okt. 1882 i Serridslev med J o h a n n e K i r s t i n e E s t r u p, f. i Kbh. 11. Nov. 1854, d. Verst 29. April 1891, Datter af Skrædermester Andreas Peter Estrup og Maren Petrine Petersen; gift II° 18. Marts 1897 i Verst med J o h a n n e C a r o l i n e R u d b e c k, f. 28. Dec. 1864 i Overlade ved Løgstør, d. i Fruens Bøge 9. Jan. 1938, Datter af Lærer Anders Jensen Rudbeck og Juliane Henriette Stougaard.

20. Julianus Hastrup Plesner blev kaldet hertil 5. Jan. 1909. Var født i Vedersø (Ringkøbing A.) 24. Sept. 1859, Søn af Sognepræst Johan Fred. Plesner og Lucie Marie Hastrup. Blev 1879 Student fra Viborg, Lærer i Kbh. 1880—85, cand. theol. 1886, Lærer ved Askov Højskole 1887, Sognepræst i Brande 1890, i Østbirk 1899 og i Eltang 1905. Fra Vrensted tog han Afsked 1930 og bosatte sig i Askov, d. 17. Febr. 1937. Han var en livlig Mand, ivrig Grundtvigianer og Venstremand, meget talende og skrivende, Medarbejder ved flere Blade og Tidsskrifter og udgav bl. a. »Kirkesognenes ældgamle Ret«. Han skrev ogsaa i »Vendsyssel Tidende« flere Artikler om Ejendomsretten til den fredede Klit og Stranden ved Vesterhavet, hvilke Arbejder dog røbede hans Ukendskab til gældende Love om Emnerne.

Blev gift 10. Okt. 1890 i Vedersø med A n e M a r i e T h o m s e n, f. 22. Okt. 1864, d. 16. Dec. 1951, Datter af Styrmand Poul Tveden Thomsen og Ane Marie Andersen.

21. A a g e S t e v n blev kaldet hertil 15. Jan. 1930. Var født i Kvissel (Hjøring A.) 20. Nov. 1903, Søn af Højskoleforstander Ole Stevns og Dorte Rasmussen. Blev 1923 Student fra Høng, Kandidat 1929 og blev altsaa Præst her i en Alder af kun 27 Aar, Provst 1. Juni 1948, død 26. Okt. 1952.

Gift i Ruds-Vedby 1930 med Inger Bendtsen, f. 1. Aug. 1907, Datter af Købmand Povl Bendtsen og Thyra Helms.

22. Søren Otto Mikkelsen blev kaldet hertil 19. Marts 1953. Født 11. April 1923 i Virring (Randers A.), Søn af Sognepræst Jens Mikael Mikkelsen og Hustru Esther Cornelia Martha Jensen. Blev 1942 Student fra Randers og 1949 cand. theol. Højskolelærer i Kerteminde 1946, Lærer ved Bordings Friskole, Kbh., 1949—53 og tillige Kaldskapellan ved Grundtvigskirken i Kbh. 1950—53.

Gift 17. Juli 1949 med Aase Quistgaard, f. 4. Sept. 1925 i Tønder, Datter af Ingeniør Knud Quistgaard, og Hustru Christine Petersen.

SKOLER, DEGNE, SKOLEHOLDERE OG SKOLELÆRERE

Almindelig Kilde for Tiden indtil 1814 er P. M. Rør-
sig »Skoler og Degne i Vendsyssel indtil 1814«, Bd. I,
S. 436 og følgende.

I Vrensted By var der en Degnebolig 1553, men der skete Degnen Uret med en Eng, hvoraf han ikke fik den lovlige Indkomst, som han havde Brev paa¹⁾. 1571 anføres i Præsteindberetningen, at der til Degnebolet kunde saas 2 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 3 Tdr. Havre samt avles 16 Læs Hø; hans Indtægt var desuden 8 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 3 Lam. I Præsteindberetningen 1625 omtales Degnebolet ikke, men 1688 fik Degnebolet Hk. 4-2-0-0, og 1690 indberettede Degnen, at Sandflugt næsten havde ødelagt Sognets Fællede, og der havde været Misvækst i flere Aar, saa Beboerne var blevet forarmet og kunde ikke svare deres Ydelser til Degnen efter Loven, men han tog imod, hvad de godvilligt vilde give ham. Han havde tidligere faaet Halvdelen af Konge-Kvægtienden af Sognet, men den var i Biskop Matthies Foss' Tid (1672—83) taget fra Degnekaldet og givet til Aalborg Hospital, og i Stedet fik Degnen 5 Sldr. til Mikkelsdag. Af begge Sogne kunde hans Tiende anslaaes til 4 Tdr. Rug, 13 Tdr. 2 Skp. Byg, Juleoffer 7 Mark, Paaskeoffer 5 Mk., Pinseoffer 4 Mk. Det havde ikke tid-

¹⁾ Præsteindberetningen 1553.

ligere været Skik i disse to Sogne at ofre til Degnen, hvorfor mange gik forbi ham uden at ofre, særlig af Kvindekønnet. I Sct. Hans Offer fik Degnen kun ganske faa og smaa Oste, for Græsningen var næsten øde af Sandflugt, og i de sidste to Aar havde Degnen ingen Oste faaet i Vrensted og kun faa i Tise. Tidligere gav Vrenstedboerne ogsaa en halv Gaas og 6 smaa Brød i Juleoffer til Degnen, men det vilde de ikke længer give, men vilde beregne det under Kornydelsen. Ogsaa Paaskerenten aftog »efter Tidens Besværligheder«, saa hvor der boede to Mænd paa en Halvgaard, fik Degnen hverken Oste til Jul eller Paaske. Af Hammelmose i Tise Sogn fik Degnen kun Offer, og Mølleren i Hammelmose Mølle, der indtil 1686 havde givet Degnen 5 Skp. Mel, havde nu i fire Aar kun givet 2 Skp., og fremtidigt vilde han intet give, hvad Godsfuldmægtigen havde foranstaltet.

Degnebolet i Vrensted var 1690 gammel, det laa tæt ved Kirken, og Degnen svarede ikke Skyld eller Landgilde af det. Hans Ildebrand ∴ Tørvegravning var næsten øde af Sandflugt, og »faa Sandtørv (∴ Lyngtørv) ere at bekomme«. Til Degneenken ydede han Pension af 1 Td. Rug, 1 Td. Byg, 2 Paaskekager med »medfølgende Æg« samt 2 Oste, og i Pension (∴ Afgift) til Latinskolen i Aalborg svarede han 6 Sldr. 3 Mark i Stedet for 1 Td. Rug og 4 Tdr. Byg.

I Vrensted By blev der 1677 bygget et Skolehus, men da der ikke blev lagt noget Jord dertil, blev der 3. April 1685, da Sognemændene fæstede den halve Kirketiende af Kongen, bestemt, at de skulde give 4 Tdr. Byg aarligt til Skolen, men da Albert Bille til Hammelmose 1687 blev Ejer af Kirketienden, holdt denne Ydelse op.

I Foraaret 1709 indsendte Skoleholderen i Vrensted, antagelig Christen Andersen i Henhold til Forordning af 1708 om Oprettelsen af Skoler paa Landet en

Beretning om Forholdene i saa Henseende til Biskop Frantz Thestrup²⁾).

Skoleholderen skriver, at der paa Grandefælleden er bygget en lille Skole af Vrensted Bymænd, som ogsaa hidtil har vedligeholdt den. Til denne Skole var lagt et lille Stykke Eng og noget Jord, som ved Bortlejning tilsammen kunde indbringe 2 Rdl. aarlig. Den 1708 afdøde Sognepræst *F r a n d s L a u r i d s e n H j o r t* havde endvidere for at foregaa Bymændene med et godt Eksempel ved en Sammenkomst den 6. Nov. 1696 i Skolen lovet at give 1 Td. Byg aarlig, hvilken han ogsaa til sin Død havde ydet, og samtidigt vedtog Bymændene at give 1 Skp. Byg af hver Helgaard og $\frac{1}{2}$ Skp. af hver Halvgaard eller Bol, hvilket kunde andrage 3 Tdr. Byg aarligt, hvis det altsammen kunde faas; men i de 8 Aar, denne Skoleholder havde været her, havde han knap faaet $1\frac{1}{2}$ Td. og 1707 kun 1 Td., fordi en stor Del af Bymændene ikke havde skolesøgende Børn og derfor ikke gav noget, og snart vilde denne Ydelse vel helt høre op, om der ikke blev truffet anden Foranstaltning. Skolepenge af Børn for særlig Undervisning indbragte kun lidt, da Betalingen kun var 1 Sk. ugentlig af hvert Barn, og de gik kun i Skolen en kort Tid om Vinteren og slet ikke om Sommeren. Skoleholderen anslog sin samlede Indtægt til 3 Rdl. aarligt, »som er ganske ringe til et helt Aars nødtørfigt Underhold«.

1735 indberettede Pastor Anders Carlsen, at der for nogle og tredive Aar siden (altsaa ca. 1700) var blevet bygget et Skolehus i Vrensted, som Sognemændene hidtil havde vedligeholdt og havde lovet at give 1 Skp. Byg af hver Gaard og $\frac{1}{2}$ Skp. af hver Halvgaard, men nu var de i nogle Aar ophørt med Levering, og Præsten henstil-

²⁾ Aalborg Bispearkiv, Pakke 412, jfr. Georg Hansen i »Vendsysselske Aarbøger« 1943, S. 123.

lede til Stiftsøvrigheden om at tage sig af Forholdet, saa Skoleholderen »ikke skal gøre sit Embede med Suk«. Skoleholderen nød ellers 1 Skill. ugentlig af de Børn, der lærte at læse, og 2 Skill. af dem, der ogsaa lærte at regne og skrive. Sognemændene havde tillagt ham et nyopbrudt Jordstykke paa henved 2 Tdr. Sædeland (= 20,000 Kv.-Alen); men da han skulle dyrke det paa egen Bekostning og »bestjæles af de modvillige Sognemænds Kreaturer«, var Præsten vis paa, at Skoleholderen ingen Fordel havde af den Jord. Degneboligen fik ved Udskiftningen 1806 Matr. Nr. 2, Skolehuset Nr. 3. 1807—08 var der Planer om at ombygge Skolehuset i Vrensted og bygge en ny Skole i Aasendrup. hvor der henimod 1790 var oprettet en fast Skole, der dog næppe var mere end en Hytte til Ophold for Skoleholderen, thi det synes at have været en »Omgangsskole«, hvis Lærer gik rundt til Beboerne og fik Kosten hos dem og Skoleløn efter privat Aftale. I Skolehuset havde Beboerne endda 1815 tilladt en aldrende Kvinde at have sin Kiste og Seng med øvrigt Boskab, saa det er vel nærmest at tænke, at den daværende Skoleholder her Jens Christian Møller har haft Bopæl hos sine Forældre i Vrensted By. 1826 opførtes en ny Skolebygning her ved Skellet til Aasendrup, og samme Aar solgtes den gamle Skolelade i Vrensted, hvor der antagelig 1815 var blevet bygget et nyt Skolehus, medens Degneboligen i Aarene 1806—15 brændte 2 Gange og atter i Maj 1818. 1852 byggedes en ny Skole i Vrensted By; den brændte 2. Dec. 1905, og den i Aaret derefter opførte Skole erstattedes 1955 med en ny Hovedskole for hele Sognet.

Aasendrup Skole laa i Vrensted Bys Ejerslav, og Jordlodden havde Matr. Nr. 2 b, 3 og 7 h.

Denne Skole blev nedlagt fra 1. April 1954 og dens til-

liggende Jordlod solgt. Børnene fra Skoledistriktet overflyttedes til Vrensted Byskole, medens en Del af dem dog kom til at gaa i Skole i Løkken efter Overenskomst med Børglum-Fureby Kommune.

Vrensted østre Skole, der ligger ved Vejen Vrensted-Stenum og omtrent midtvejs mellem Vrensted By og Sogneskallet, er oprettet 1872. I Aarene 1869—71 blev der holdt Vinterskole i den udflyttede Gaard »Pyt«, men 1872 byggedes en Skole paa Vrensted østre Fæled, der da laa uopdyrket og fuld af Lerhuller, og noget Jord af Fælleden lagdes til Skolen, der 1893 blev flyttet til sin nuværende Plads. Naar Centralskolen i Vrensted By 1955 bliver oprettet, skal Børnene fra østre Skole overføres dertil.

D e g n e

1. P e d e r J e n s e n var Degn her 1630, da han nævnes i en Trætte om Markskel mellem Vrensted By og Aasendrup. 1630 stævnedes han Beboerne for Degnekorn, men stævnedes selv samtidigt for Gæld til Maren Christensdatter i Vanggaard. Hans Dødstid er ubekendt.

2. C h r i s t e n O l u f s e n var Degn 1649 og stævnedes dette Aar for Degnerente. Han døde 1657, Skifte 8. Nov. Blev gift i Ingstrup 19. Sept. 1652 med K a r e n C h r i s t e n s d a t t e r fra Skulsmark, der ægtede hans Efterfølger.

3. A n d e r s J e n s e n blev 1654 Student fra Aalborg og ca. 1660 Degn her. Han var antagelig Søn af Jens Smed i Serreslev og var vist den Anders Jensen, som svenske Tropper 1644 tog til Fange i Slaget ved Nørresundby 18. Jan., og som de derefter førte med til Jerslev, hvor han blev »Junge« : Oppasser for en Kornet. Han

gik allerede da i Aalborg Latinskole. I Vrensted ægtede han Formandens Enke Karen Christensdatter. En Søster til ham, Bendet Jensdatter, var gift to Gange i Ulhøj i Serreslev.

4. Christen Andersen, der maaske var Søn af Formanden, var Degn her 1683 og afgik vist som saadan 1686, da han 1687 kaldes »forrige Degn«. Han efterlod sig Enke, som 1690 fik Pension af den følgende Degn.

5. Jens Gregersen Hals var antagelig Søn af Præsten Gregers Davidsen og Hustru Kirsten Ibsdatter i Hals. Han blev Student fra Aalborg 1666, opholdt sig hjemme i Hals 1682 og blev 1686 Degn i Vrensted-Tise. 1687 stævnedes han sin Formand for Tilgodehavende, og samme Aar fik han selv en ret ubehagelig Retssag. Han havde 15. November siddet hos Smed Morten Hansen og drukket med Hejle Sørensen i Sundsted, og de var vel blevet noget beruset, thi da Drikkelaget var endt, vilde de slaas. Dette blev dog forhindret, saa de nøjedes med at skændes, men ved en Retskendelse af 14. Feb. 1688 blev de for deres upassende Adfærd hver dømt til at bøde 3 Lod Sølv. Næste Aar blev Degnen indblandet i en anden Sag, angaaende hvilken der holdtes Provsteret 28. Feb. i V. Brønderslev Kirke. Paa Maanedsbadedagen 6. Juni 1688 havde Degnen glemmt at tænde Alterlysene, da Regimentskvartermester Cort Kukkuk gik til Alters i Vrensted Kirke, og herover følte Underofficeren sig saa krænket, at han havde rejst Tiltale mod Degnen ved gejstlig Ret, men da Skylden for Forseelsen nærmest paahvilede Kirkeejeren Albert Bille til Hammelse, skete der ikke Degnen noget. Jens Hals synes ikke at have staaet i godt Forhold til Sognepræsten Frands Hjort her, thi Jens Hals og Albert Bille anklagede Præsten

for, at han 20. Feb. 1689 var kommet for tidlig til Guds-tjeneste i Tise Kirke, hvorimod Hjort sagde, at det var Degnen, som var mødt for sent, saa Skoleholderen havde maattet begynde Salmesangen, og Degnen kom først, da Præsten gik paa Prædikestolen. Det ses ikke, hvorledes Forholdet mellem Præst og Degn senere udviklede sig, men 9. Marts 1694 var Frands Hjort i Aalborg, hvor han overfor Biskop Jens Bircherod rejste »store Klage-maal over Degnen« »og hans forargelige Modvillie«; og saa byttede Jens Hals Embede med Degnen i Understed ved Sæby, hvor hans Broder Balsler da var Præst, og her døde han 1721 og efterlod sig et Bo paa godt 86 Rdl. Hans Hustrus Navn kendes ikke, men de havde 3 Børn.

6. Niels Pedersen Winther kom til Vrensted i Sommeren 1694 ved Bytte med Jens Hals. Han var Søn af Degnen Peder Thomsen i Lendum, f. o. 1660, og var Substitut, da han 1680 blev Degn i Understed-Karup. 1697 optraadte han som Vidne i en Sag, som Amtmand Dyssel til Sejlstrup havde anlagt mod Anders Jensen i Oddergaards Mølle i Tolstrup Sogn angaaende ulovlig Jagt paa Vrensted Mark, men som iøvrigt ikke frembyder noget af Interesse. Winther blev begr. 1. Juni 1737, 77 $\frac{3}{4}$ Aar gammel.

Han var gift med Anne Sofie Jørgensdatter, Datter af Skomager i Vordingborg Jørgen Thomsen, og hun døde i Hjøring 3. Febr. 1752 hos sin Søn, der var Kapellan der. Ægteparret havde 5 Børn:

1. Frands Winther, var Sergent ved Holmen og afgaaet før Moderens Død.

2. Jakob Arent Winther, f. 1709, d. 1788, pers. Kapellan i Børglum 1737, res. Kapellan i Hjøring 1748, Præst i Bjergby-Mygdal 1763, Provst 1777. Gift med

Bente Sofie Amalie Munchart, f. o. 1714, d. 1802.

3. Arnoldus Winther, Købmand i Arendal.

4. Mette Kirstine Winther, gift med Skipper Johannes Bramejer, Barbu ved Arendal.

5. Dortea Margrete Winther, gift i Børglum 1740 med Garver Hans Bache i Barbu.

7. Jens Thomsen Helmich blev Degn her 1737. Han var født o. 1700 og døde 1757, begr. 10. Okt., 57 Aar 5 Mdr. 13 D. gammel. Blev Student fra Hjøring Latinskole 1719, kaldet til Degn i Børglum 1727 og derfra forflyttet til Vrensted. Var en velstillet Mand, der 1743 havde Karl, Pige og Dreng i sin Tjeneste og kunde laane Penge ud, saaledes efterhaanden 800 Rdl. til den forarmede Christoffer Wibe paa Kajholm i Rubjerg S. Som Degn fik han Skudsmaalet »skikkelig, ædruelig, flittig«, og han førte vist Kirkebogen, der har en ny Haandskrift efter hans Død.

Blev gift I^o i Børglum 1728 med Karen Sørensdatter Kjær i Nibe, f. 1704, d. 1748, Broderdatter af Frederik Kjærskiold til Børglum Kloster; gift II° i Gedsted 1750 med Margrete Holst, f. 1710, d. 1768, Datter af Sejlmager i Aalborg Nikolaj Lorentsen Holst.

Af Helmichs 12 Børn blev 5 døbt i Børglum og 7 i Vrensted. — Børn:

1. Thomas Helmich, f. 1730, d. ...

2. Mariane Helmich, f. 1731, d. Hjøring 1810, gift med Kordegn der Steen Pedersen Dyrskjøt.

3. Anders Kjær Helmich, f. 1733, d. 1805; kaldte sig Kjær, Student Aalborg 1754 og var 1765—71 Ridefoged til Sejlstrup, derefter Overretsprokurator i Aalborg, hvor han døde, og hvor han 1782—1790 var

Raadmand og i Perioder konstitueret Postmester og Byfoged, men 1790 blev han fradømt Raadmandsembedet af Mangel paa »Ærlighed og Redelighed«. Han blev 1773 gift med Ane Bach Rodschou, f. 1744, d. 1804.

4. Dorte Margrete Helmich, f. 1735, d. gift 1756 med Jens Christensen Lund i Kajholm, senere Borger i Hjøring.

5. Søren Helmich, f. 1738, d. s. A.

6. Kirstine Helmich, f. 1739, d. 1804 og havde da Ophold hos sin Søster Mariane i Hjøring og havde været gift med en Christensen i Vordingborg.

7. Johanne Helmich, f. 1741, d. 1808 i Hjøring. gift 1770 med Christen Pedersen Mørck, Degn i Flade.

8. Christence Helmich, f. 1742, d. 1743.

9. Frederik Kjær Helmich, f. 1744, d. 1774 i Skive, var Forpagter paa Fredsholm ved Nakskov og blev Byfoged i Skive og Herredsfoged i Nørre Herred. Rødding og Hindborg Herreder samt Birkedommer ved 3 Birker. Gift med Anne Beate Jensdatter.

10. Ulrik Helmich, f. 1746, d. 1807 i Ingstrup. Borgerskab som Bogbinder i Hjøring 1776, flyttede til Ingstrup.

11. Karen Helmich, f. 1751, d. 1768 i Vrensted. ugift.

12. Nikolaj Helmich, f. 1754, d. før 1777. Var Sømand og sejlede fra Holland med Skibet »Johanne Antonia«.

8. Jens Frantzen Kløhn blev kaldet til Degn her 27. Nov. 1757. Var født 1706 og var Søn af daværende Trompeter paa Flaaden og fra 1712 Organist ved St. Martins Kirken i Næstved Frantz Johansen Kløhn. 1730 blev Jens Kløhn Student og derefter 1. Lektiehører

(◊: Adjunkt) i Viborg, hvor han ejede Gaard i Sect. Mathiasgade og Boder i Rosenstræde. Da der kom en Forordning om, at Hørere skulde være theologiske Kandidater, maatte han fratræde sin Stilling i Viborg og blev saa 1741 ansat som Organist ved Viborg Graabrødre Kirke og Asmild Kloster Kirke, og derefter blev han 1757 af Oberst Jens de Poulson kaldet til Degn i Børglum-Fureby og Organist ved Børglum Kloster Kirke; men, uvist af hvilken Grund, blev han samme Aar Degn i Vrensted-Tise, og var her efter Biskop Brorsons Visi- tatsberetninger »ulastelig i sit Embede«.

Han blev begr. i Vrensted 3. Juni 1762, 56½ Aar gl.

Gift I^o i Viborg 1744 med Gertrud Kirstine Hersom, f. 17..., d. Viborg 1745, Datter af Købmand Chr. Pedersen Hersom i Viborg og Mette Jensdatter Kolbæk; gift II° i Præstegaarden i Mariager 1748 med Anne Sofie Friedlieb, f. 1722, d. ...' Datter af Provst Philip Henrik Friedlieb i Mariager og Kirstine Elisabet Bornemann. Efter Kløhns Død 1762 rejste hun fra Vrensted og indkaldtes 1797 i Aviserne af Degnen Silkemann i Vrensted for eventuelt at faa Pension udbetalt. Jens Kløhn havde 1 Barn af første og 5 Børn af andet ægteskab, nemlig:

1. Frands Christian Kløhn, f. Viborg 1745, d. sst. 1754.

2. Gertrud Kirstine Kløhn, f. Viborg 1749.

3. Philip Henrik Friedlieb Kløhn, f. Viborg 1751, d. sst. 1752.

4. Anna Maria Christina Kløhn, f. Viborg 1753.

5. Christina Elisabet Kløhn, f. Viborg 1754.

6. Jens Poulsen Kløhn, f. Vrensted 1759, d Boeslunde (Sorø A.) 1813. Blev 1791 Skoleholder i Tjæreby, 1798 Kordegn i Skelskør og 1809 Degn i Boeslunde.

Gift i Tjæreby 1791 med Enke Mette Kathrine Altover, født Krossing, f. 17... d. Skelskør 1847.

9. Henrik Frederik Stampe blev kaldet til Degn her o. Juli 1762. Var født 1727, Søn af Frederik Henrik Stampe til Eget og Gærungaard og Anne Katrine Mumme, og 1758 blev han Degn paa Øland, hvorfra han 1762 kom hertil og virkede her til sin Død 1771, begr. 13. Maj. Udstedte 10. Maj 1769 Panteobligation paa 217 Rdl. til Kammerraad Jens Bergh paa Kjærsgaard i Tornby. Gift I^o 1759 Øland med Maren Pedersdatter, d. 17..., gift II° Katrine ..., f. o. 1731, der 1801 boede som Enke i Løkken og fik Pension fra Degnekaldet i Vrensted. Muligt er Maren og Katrine samme Person, idet hun maaske hed Maren Katrine. Ingen Børn.

10. Christen Hansen Winde blev Degn her Juni 1771. Var født i Saltum 1728 som Søn af Sognepræst Hans Nielsen Winde og Birte Christensdatter Wi broe. Var 1745 Skriver og vist Huslærer hos Mourits Gleerup paa Dronninglund og var 1751 Skoleholder i Torup i Dronninglund S. 1754 blev han Degn paa Gjø l, hvor han fra 1762 selv underviste i Skolen og var »ganske opbyggelig i sit Degne- og Skoleembede og skikkelig og uforargelig i Levned«. Om hans Virke i Vrensted hedder det, at han meget troligen har efterkommet sine Embedspligter, og Ungdommen her betegnedes som meget god. Han døde 1. Aug. 1793.

Blev gift I^o i Jerslev 29. Sept. 1751 med Mette Pedersdatter Kjærulf af Svennum, f. Jerslev 14. Aug. 1708 og altsaa 20 Aar ældre end Winde. Hun var Datterdatter af den bekendte Skribent Peder Dyrskjøt og var Datter af Peder Jensen Kjærulf i Sterup Nørsgaard og Birgitte Dyrskjøt. Mette Kjærulf døde i Vren-

sted 19. Nov. 1783 efter, at der s. A. var oprettet Testament mellem Ægtefællerne, hvorefter hendes Arvinger skulde have 10 Sldr., hvis hun døde først, hvilket jo tyder paa, at der ikke var Velstand hos Degnens. 8. Sept. 1784 ægtede han i Stuen paa Asdal II° Mette Marie Mortensdatter Alter, f. o. 1748, Datter af en Morten Alter og Karen Steffensdatter, der var født o. 1712, og som 1787 opholdt sig hos Degnens, hvor antagelig Windes Svigerinde Kirstine Budtz, Enke efter hans Broder Jens Winde, der døde 1776 som Degn i Saltum-Hune, ogsaa boede; hun boede i hvert Fald i Vrensted By 1801. Christen Winde havde ingen Børn.

11. Erik Nielsen Silkemann blev Degn her 1793. Var født o. 1732, sandsynligvis Søn af Niels Silkemann i Viborg (1726); blev Student fra Viborg 1755 og 1762 Degn paa Øland, hvorfra han 1765 flyttede til Strandby (Himmerland) og atter derfra 1793 til Vrensted, hvorfra han 1801 fik et godt Skudsmaal af Provst Holm i Jerslev. Han døde 1806, begr. 12. Sept. Var gift med Anne Katrine Munk, med hvem han vist kun havde Datteren Maren Silkemann, f. Øland 1764.

12. Martin Dietz, der 1807 blev Degn her, havde en ret bevæget Fortid, inden han kom til Vrensted, og hans Virke her medførte, at han maaske blev Landets mest omtalte Degn³⁾.

Han var født i Tønder 28. Aug. 1765 som Søn af en Dragon-Underofficer Johan Jürgen Dietz, der stammede fra Nürnbergegnen, og Mette Marie Mortensen, hvis Fader havde været Hattemager i Tønder. I en Selvbibliografi,

³⁾ Foruden til Rørsig »Skoler og Degne« I 447 henvises til Chr. Petresch-Christensens Afhandling i »Vends. Aarbøger« 1917 og M. A. Goldschmidts »Dagbog fra en Rejse i Vendsyssel og Thy«, Kbh. 1865.

Martin Dietz

af hvilken det kun lykkedes Dietz at faa Begyndelsen trykt, fortæller han en hel Del om sin fornemme tyske Slægt, men dette Stof er vist delvis fri Fantasi. Da Dietz' Fader døde inden hans Fødsel, og hans Moder tog Plads som Amme, blev han opdraget af sin Mormoder Agate Mortensen og sin Morbroder Væver Hans Chr. Mortensen i Tønder, hvor han 6 Aar gammel kom i Skole, hvor han klarede sig godt i Skrivning og Regning, men mindre godt i Opremsning af religiøse Materier, og da han 10 Aar gammel kom i Latinskole og skulde lære Latin, gik det helt galt, saa han kun blev i Skolen ca. 14 Dage. Familien bestemte saa, at han skulde være Skolelærer, og i 6 Aar var han i Huset hos Skrive- og Regnemester Hindrich Petersen, og efter 1781 at være blevet konfirmeret tog han de udkrævede Eksaminer med Udmær-

kelse. Indtil 1790 var han derefter Huslærer hos forskellige Familier i Sønderjylland og paa Als, og paa Ærø var han et Aars Tid Bestyrer af en Skole under Skolemesterens Sygdom, og paa nær ét Sted synes han at have været vellidt. 1791 tog han Plads ved en Skrive- og Regneskole i Sønderborg, men fik saa Tilbud 1792 fra Borgmester Rübner og Stiftsprovst Pontoppidan i Aalborg om at overtage afdøde Skolemester Jakob Sauerbiers tyske Skole, hvilket Tilbud han antog og sejlede med en Jagt til Aalborg, hvor han 5. Juli 1793 ægtede Skoleholder Niels Jensen Møllers Enke **A n e M a r i e S a l o m o n s d a t t e r H ü b e r t z**, f. Aalborg 1773, d. Kbh. 1836, Datter af Klejnsmed og Justermester Hübertz og Inger Nielsdatter. Anne Marie Hübertz havde kun været gift med Niels Møller fra 14. Dec. 1792 til hans Død 1793, begr. 1. Feb., 31 Aar gl., og Enken ventede ikke længe paa at indtræde i Ægteskab med Dietz, thi det fandt Sted 5. Juli 1793, og deres ældste Barns Fødsel fandt Sted 12. Jan. 1794, altsaa efter godt 6 Maaneders Ægteskab. Ane Marie Hübertz var vist økonomisk set et godt Parti, thi 1796—97 solgte Dietz fire Ejendomme i Aalborg, bl. a. en i Bispensgade og en i Jomfru Anne Gade. Der foreligger ikke noget ufordelagtigt Skudsmaal om Dietz fra Aalborg; men sidst i 1794 fraflyttede han Byen og blev Lærer ved den danske og tyske »Kirketerpske Skole« i Randers, hvor der undervistes i 8 Skolefag, og desuden blev han Lærer i Skønskrivning ved Byens Latinskole. I Begyndelsen gik det rigtig godt; han blev anset for en duelig og flittig Lærer, der var yndet og agtet i Byen, men efter nogle Aars Forløb blev han efterladende og uordenlig i sin Levemaade, siger Byens Skolekommission, og Skolen mistede sine Elever, saa den var sin Opløsning nær, og Dietz kom i stadig Krig med sin Sognepræst og Skolekommission, der bestod af Præst,

Byfoged og to Raadmænd, over hvilke han jævnlig klagede til Biskoppen uden Føje, siger denne.

Dietz synes ved denne Tid i nogen Grad at have ændret Karakter og var blevet en udpræget Kværlant. Hans uordentlige Levned i Forbindelse med, at hans Familie voksede til 7 Børn, ødelagde hans Økonomi, og for at bøde paa dette Forhold greb han til »Vinkelskriveri og andre vanærende Foretagender«, skriver Skolekommissionen, og dette Erhverv medvirkede vel ogsaa til at udvikle hans Kværleren. 1806 blev han ogsaa mistænkt for at have været Forfatter til et falsk Brev fra Kronprinsen til Borgmester Carøe i Randers om at udbetale 200 Rdl. til Dietz, og endelig blev han 1807 udlagt som Barnefader af en løsagtig Kvinde, hvilken Beskyldning han dog fralagde sig ved Ed; men Jorden var nu begyndt at brænde under ham i Randers, og saa lykkedes det for ham at blive kaldet til Degn i Vrensted-Tise af Kancelliraad Jørgen Qvistgaard til Børglum Kloster, og Biskop Jansen, der kendte Dietz som »et ondt og uroligt Menneske«, gik modstræbende med til at give ham Kollats. 21. Nov. 1807 aflagde han Degneeden, hvorefter han 1. Jan. 1808 overtog sit Degneembede, som han til en Begyndelse passede godt, og i 2½ Aar havde han en tidligere Skoleholder i Skræm og paa Fyn Christen Mortensen, senere Skoleholder i Hune og Løkken, som Medhjælper⁴⁾, medens der tillige var en fast ansat Skoleholder (se disse). Pastor A. R. Segelcke i Vrensted var veltilfreds med Dietz, og en af hans Sognemænd sagde, at han var en mægtig Kirkesanger, hvem ingen kunde naa med Røsten. Skønt Vrensted Degnekald sagdes at være et af de bedste i Landet, varede det dog ikke længe, inden Dietz fik økonomisk Vanskeligheder. 21. Juli 1809

⁴⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb. 1816, Bl. 8. Chr. Mortensen var vist ogsaa Skriver paa Dietz' Kontor.

brændte hele Degneboligen med alt Familiens Indbo, hvorefter der samledes Penge ind til ham, dels paa Biskop Jansens og Pastor Segelckes Opfordring gennem Præsterne og dels gennem Sognefoged Jørgen Andersen i Vrensted som Hjælp fra Beboerne, samt af en anonym Person ved en Auktion i Løkken (33 Rdl.). Dietz henvendte sig ogsaa med en Ansøgning om Brandhjælp til Danske Kancelli og fik bevilget 2 Mark af hver Kirke i Aalborg Stift.

Men samme Aar kom han noget paa Kant med sine Foresatte. Vrensted Sogn skulde deles i 2 Skoledistrikter med Skoler i Vrensted By og Aasendrup, og Dietz skulde være Lærer ved Skolen i Vrensted; men det vilde han absolut ikke være, da han hidtil kun havde passet Degneembedet. Han klagede derfor baade i Februar og Marts til Biskoppen over disse Planer, men Biskoppen svarede, at det efter Degnens Kollats og Kancelli-Kollegiets Resolution var ham og enhver Degns Pligt at holde Skole, naar det behøvedes, og Sognet blev forsynet med faste Skoler, og Biskoppen tilraadede Dietz, at han for sin egen, Kones og Børns Velfærds Skyld viste den tilbørlige Lydighed mod højere og lavere Foresatte og »stræber at overvinde den Genstridighed, der er ham saa egen ...«. I Aarene 1811 og 1812 paadrog han sig strenge Irettesættelser for sin utidige Indblanding i Peder Hansens Beskikkelse til Skoleholder i Tise; men værre blev det, da Skoleloven af 1814 traadte i Kraft Januar 1815. Dietz indsendte paa Beboernes Vegne Forslag til Kancelliet om, at der i Stedet for de to planlagte Skoler kun skulde være én i Vrensted By, og at Aasendrup som hidtil skulde have en Omgangsskole. Det var selvfølgelig Dietz, der havde lavet Skrivelsen, og han tilbød at bygge en ny Skole i Vrensted By mod, at han fik Degneboligens og dens Jordtilliggende af Hk. 4½ Td., samt at han blev

fritaget for at blive Lærer mod at holde en Stedfortræder, »som han yndede«. Det hedder bl. a. i Forslaget, at Dietz var en »føjelig og forligelig Mand« og en sjælden »god og duelig Degn«, samt at Degneboligen var brændt to Gange i hans Tid, saa der var atter Ildebrand hos ham 1815. Skolekommissionen betegnede imidlertid Beboernes Forslag som »utidigt og anordningsstridigt«, og det viste sig, at Dietz selv havde skrevet 9 af Beboernes Navne paa Ansøgningen. Men Dietz gav ikke op, han sendte straks en ny Skrivelse til Kancelliet, som dette 1816 sendte til Skolekommissionens Erklæring, da Dietz havde betegnet dens Fremgangsmaade som »inquisitorisk«, og 10. Jan. besvarede den Dietz' Klage i en meget afvisende Form og tegnede et ret utiltalende Billede af Degnen, hvorefter Kancelliet 1. Juni meddelte den, at der ikke skulde tages Hensyn til Dietz' Klager over Skoleforholdene.

Imidlertid trak der et Uvejr op over Dietz fra anden Side. I Vrensted havde han ogsaa optaget sin gamle Virksomhed med juridiske Forretninger og havde efterhaanden oparbejdet en ret stor Praksis med at affatte Klager for Folk til Kongen og Kancelliet, give juridiske Raad, skrive Indlæg i Retssager o. s. v., og det laa jo i hans Interesse at skabe saa megen Misfornøjelse med Forholdene — Hoveri, Embedsmisbrug, Tiende, Tyende- og Skoleforhold — som muligt, og han »sleb ikke uden Vand«, men lod sig godt betale af sine Klienter, holdt endog Kontor, hvor den foran nævnte Chr. Mortensen vist var Kontorist. Dietz' juridiske Virksomhed og Vinkelskriveri var ulovlig⁵⁾, og da han 14. Okt. 1814 mødte i Overpolitiretten i Hjøring som Lovværge for en Enke af Aasted Gods, foreholdt Amtmand F. Sporon ham det urigtige i hans Vinkelskriveri, og da Dietz optraadte

5) Forordning af 28/12 1792.

uhøfligt, viste Sporon ham ud, men Degnen vægrede sig, og det endte med, at Amtmanden satte ham ud med Magt under hans Modstand. Nu lod Sporon indlede en Undersøgelse af Dietz' Vinkelskriveri, og indsendte Materialet til Kancelliet, som 29. Maj 1815 beordrede anlagt Justitssag mod Degnen, der ikke alene blev tiltalt for Skriveriet, men ogsaa for Falsk, falsk Ed, Forledelse til falsk Forklaring, Forledelse af Hoveribønder til Opsætsighed mod deres Husbønder og falske Klager over Embedsmænd. Efter at Prokurator Niels Arctander Holm i Hjørring var blevet beskikket til Aktor og Birkedommer Hans Knudstrup i Kringelhede til Defensor, verserede Sagen saa for Børglum-Jerslev Herreders Ret i Sæby, hvor By- og Herredsfoged Carl Chr. Boeck var Dommer, og i over to Aar samledes der yderligere Materiale i Sagen. Man skal ikke her komme ind paa en detailleret Redegørelse for Indholdet af Akterne i Sagen, men i saa Henseende henviser til Byretssekretær Chr. Petresch Christensens fortrinlige Afhandling i »Vendsysselske Aarbøger« 1917, og her skal man nøjes med at anføre, at 9. Jan. 1818 kom Herredsfoged Boeck til Vrensted ledsaget af en Underofficer og 2 menige Soldater og anholdt Dietz, som derefter blev bragt i Arrest i Sæby. Dietz var noget syg, og hans Hustru var efter den sidste Ildebrand blevet svagelig, saa han blev som Arrestant sammen med Hustruen indkvarteret hos Skomager Christian Schioldann, hvor de fik et anstændigt Værelse og fik varm Mad, og senere blev ogsaa nogle af deres Børn indkvarteret der.

Dietz blev behandlet meget lemfældigt som Fange; trods Forbud modtog han en Mængde besøgende Personer, og om Aftenen kunde der være en hel Forsamling hos ham for at høre hans muntre Historier, for en Del af sjofel Art, og Dietz fik ogsaa Lov til at gaa Tur i Sæbygaard Skov. Omsider fandt Herredsfogeden dog, at

det gik for vidt med Friheden, og han foreslog 1. Aug. 1818, at Fangen blev bevogtet Dag og Nat af to paalidelige Mænd eller, at han overflyttedes til Citadellet i Fladstrand (Frederikshavn) eller Arresten i Hjøring, og 7. Aug. tiltraadte Amtmanden, at han blev ført til Hjøring. Da denne Ordre kom til Sæby, var Herredsfogeden bortrejst, og den konstituerede Politimester, Byfogedfuldmægtig Løjtnant Mørck var paa Tjenesterejse i Herredet. Det blev saa hans Stedfortræder Postmester Kehlet, der aabnede Amtmandens Brev, og da der 17. Aug. kom en Befordring for at afhente Dietz, gik Kehlet hen til Schioldanns og bad Dietz om at gøre sig rejseklar og følge med. Men saa blev der Tumult. Dietz vilde ikke med; hans Hustru fik Krampeanfald eller foregav det, to Døtre talte om at stikke og en Søn om at skyde, og Postmesteren forlod Huset.

2. Akt af Dramaet foregik 5 Dage senere, da Løjtnant Mørck var hjemkommet. Med to Politibetjente fra Sæby og to fra Hjøring begav han sig til Schioldanns Hus, men fik samme Modtagelse som Postmester Kehlet, og det nyttede heller ikke, at Mørck gav Ordre til Byens Borgervæbning om at være sig behjælpelig. Dietz og hans Familie udslyngede Trusler om væbnet Modstand, og baade de fire Politibetjente og Borgervæbningen vilde ikke vove Pelsen ved et Angreb, saa meget mindre, som den Sværm af Publikum, der havde samlet sig under Episoden, tydeligt tog Degnens Parti, og Medlidenheden med ham var vel ogsaa blevet styrket ved, at hans ubeboede Degnebolig i Vrensted var brændt Natten til 25. Maj med alt Indbo og uden at være assureret. Begivenheden d. 22. Aug. endte med, at Mørck og hans Betjente maatte trække sig tilbage, og de mødte Medlemmer af Borgervæbningen kom for en Del i Slagsmaal med andre af Borgerne.

Saa havde Dietz Ro et Par Dage; men Øvrigheden i Sæby rekvirerede saa militær Hjælp fra Aalborg, og 25. Aug. kom Løjtnant Mantzius med en Underofficer og 20 Menige til Sæby for at sikre sig Degnens Person. Dietz havde imidlertid hørt Rygtet om Tilkaldelse af Militæret og havde faaet en Laas og en Skodde til sin Dør, og han tilkaldte gennem sin Søn Frederik og andre af Familien Fiskerne i Sæby og andre af sine Tilhængere til Hjælp, og fik samlet Sten som Vaaben mod Soldaterne.

Da Løjtnanten kom til Byen om Eftermiddagen, gik han med 3 af sine Mænd hen til Dietz' Arrest, men Døren var laaset, og Mantzius gik derfor bort med sin Styrke for efter en Times Forløb at vende ene tilbage til Schioldanns Hus. Her var der imidlertid blevet samlet en Mængde Mennesker, og nu kom Løjtnanten ind til Degnen uden Hindring og kom til at tale med ham i Enrum i et Kvarters Tid.

Schioldann med flere spurgte Løjtnanten, om ikke deres Kaution for Degnens Tilstedeblivelse kunde være nok til at hindre, at han blev ført til Hjøring Arrest, og Mantzius svarede, at de kunde bringe ham et saadant Kautionsbevis inden en Times Forløb. Kautionen blev ogsaa udfærdiget; men da den ikke blev afleveret inden Tidsfristens Udløb, lod Mantzius hele sin Styrke tage Opstilling ved Schioldanns Hus, uden for hvilket Ejeren og Agathe Dietz lidt efter traadte frem, og Agathe raabte til Garver Myhrman: »Lad mig nu se, at De holder med Fader og ikke er bange for de røde Karle« (∴ Soldaterne). Andre af Mængden, bl. a. Palle Mørck, raabte til Soldaterne om at skyde, for hvis de gjorde det, skulle Ingen af dem slippe levende bort, og saa begyndte Mængden at bombardere Løjtnanten og hans Folk med Sten, af hvilke en ramte Byfogedfuldmægtig Mørck, og Mantzius blev trængt saa stærkt af Mængden, at han maatte

værge sig med sin Sabel. Folkeskaren hentede ogsaa Byens Sprøjte, som der dog ikke blev Brug for, da Soldaterne, mod hvem den efter Guldsmid Thranes Udsagn skulle anvendes, ikke skød, og deres Geværer derfor ikke kunde skades af Vand.

Naar Løjtnant Mantzius ikke lod aabne Ild mod den balstyrige Folkemængde, var Grunden den, at han var bange for, at hans Bemyndigelse til at bortføre Dietz fra Sæby ikke gik saa vidt; han lod henad Aften sin Styrke gaa i Kvarter i Købmand Aabels Gaard paa Adelgade og sendte en Stafet til Landgreve Vilhelm af Hessen, der var General i Aalborg, for at faa nærmere Forholdsordre.

Under Bataljen havde Dietz staaet i sit Vindue og betragtet dens Forløb, og fra et andet Vindue talte hans nu ganske forstyrrede Hustru til Folkemængden. Dietz' Garde trak sig som Vagtmandskab til Ro for Natten i Schioldanns Lade, og Dietz trakterede sine Tilhængere med Smørrebrød og Brændevin, navnlig med det sidste.

Der var hele Natten »Folkefest«, om man saa maa sige, i Sæby; der gik Musik gennem Gaderne, og udenfor Dietz' Arrest sad Toldbetjent Wilsen og spillede Violin, medens Ungdommen dansede paa Schioldanns Toft. Men efter den søde Kløe kom den sure Svie.

Landgreve Vilhelm sendte straks Stafet fra Aalborg til Kong Frederik d. 6., der øjeblikkeligt stillede to Kavalleriregimenter til Disposition; men forinden denne Besked indløb, havde Landgreven truffet anden Foranstaltning, idet han havde sendt Kaptajn Stricker til Sæby med 200 Mand af 2. jyske Infanteriregiment, og de ankom til Byen 28. August.

Dietz havde imidlertid søgt at rejse Befolkningen i Vrensted, Fladstrand og Bangsbostrand, vel særlig Fiskerne, for at komme ham til Hjælp, men det lykkedes ikke forinden Soldaterne besatte Sæby, og Dietz vidste

da ikke bedre Raad end at skjule sig i Maren Thranes Spisekammer, hvor han blev fundet om Aftenen og lagt i Lænker Natten over paa Gaden sammen med flere. Foruden Dietz blev en Mængde andre arresteret og deriblandt hans Datter Agathes Forlovede Thomas Chr. Mathiasen fra Sæby, og de blev foreløbig anbragt i Købmand Aabels Gaard; Mathiasen, der havde forklædt sig som Kvinde, blev dog først fundet 3. Sept. skjult i en Lade. Ialt blev der arresteret 51 Personer, hvoraf dog nogle løslodes efter første Forhør; men Dietz og de mest virksomme af hans Tilhængere blev 18. Sept. ført til Aalborg, hvor de indsattes i Arresten i Hovedvagten paa Nytorv, og Forhør afholdtes i Købmand N. C. Raschs Gaard ved Østeraa. Den 2. og 12. Sept. nedsattes en kgl. Kommission til at undersøge og dømme i Sagen fra Sæby saavel som i Dietz' tidligere Sager, og til Kommissarier blev udnævnt tidligere Amtmand i Bergen Herman Gerhard Treschow, By- og Herredsfoged Hans Jakob Jørgensen i Frederikshavn og Major Thomas Frederik Westenholz i Frederikshavn, og 27. Juli 1819 afsagde de Dom.

Regimentskirurg Poul Mørch Wandall i Aalborg havde indstillet til Kommissionen, at Dietz skulde have frisk Luft og Motion samt god Forplejning med 2 Snapse Brændevin og et Par Piber Tobak daglig, men han var ikke tilfreds med den Behandling, han fik, og klagede 27. April 1819 til Kongen i højstemte Vendinger og bad om, at han og de andre arresterede blev sat i Frihed, men han fik intet Svar og heller ikke paa et Brev til Prinsesse Frederikke, saa han mistænkte Kommissionen for at have tilbageholdt baade Breve og Svar.

Ved Kommissionsdommen blev Dietz dømt til at have Haand, Ære og Boeslod samt sit Degneembede forbrudt samt tilpligtet at betale Sagens Omkostninger; hans Hu-

stru og Datteren Agathe Marie dømtes til at hensættes i Viborg Tugthus 1 Aar, Sønnen Frederik sammesteds i 8 Maaneder, Svigersønnerne Jens Nørhalne og Th. Chr. Mathiasen til Fæstningsarbejde i Jern i henholdsvis 2 og 6 Aar, og 8 andre fik ligeledes Fæstningsarbejde, 16 fik Fængsel paa Vand og Brød, 1 simpelt Fængsel og 15 slap med Bøder, medens kun 2 frikendtes.

Kommissionsdommen gik saa til Højesteret, der først 2. April 1821 afsagde Dom, men betydelig mildere. Dietz skulde bøde sine 3 Mark, d. v. s. miste sin Ære, og desuden bøde 43 Lod Sølv (= 86 Kr. i vor Tids Penge) samt hensættes i Viborg Tugthus i 3 Aar og have sit Embede forbrudt; hans Hustru frikendtes, Th. Chr. Mathiasen og to andre fik Fæstningsarbejde i Kbh. 1 Aar, Jens Nørhalne Vand og Brød i 6 × 5 Dage, Agathe Marie i 2 × 5 Dage og Frederik i 5 Dage; 2 af de andre kom i Viborg Tugthus i 8 Maaneder, 16 af dem fik Fængsel paa Vand og Brød i 6 × 5 Dage, 1 fik Fængsel paa sædvanlig Fængkost i 20 Dage, og Resten frikendtes.

»Vi har vel reysset, Herre!« kunde Dietz' Medkæmpere i Sæby sige med Holbergs Sganarel.

Dietz kom dog ikke til at afsone sin Straf i Viborg Tugthus, men i Christianshavns Tugthus, og da han om Sommeren 1824 slap fri, rejste han tilbage til Vendsyssel og fortsatte sin Prokurator-Virksomhed. I 1826 opholdt han sig i Jerslev Herred, maaske i Vrensted, men 1827 fik han Skøde paa Gaarden Kovstrup af Hk. 4 Tdr. 5 Skp. i Gærum. Længe fik han dog ikke Ro her, thi 1828 blev han mistænkt for at have givet en falsk Kvittering paa en Panteobligation paa 400 Rbdlr. Sølv, og 10. Okt. kom Politifuldmægtig Johs. Kahlen og Herredsfoged Henrik Flindt fra Frederikshavn samt Herredsfoged Joh. Alb. Spårck fra Hjøring til Kovstrup for at bemægtige sig Dietz' Person og hans Papirer. Her kom det til Haand-

gemæng mellem Øvrigheden og Dietz og hans Familie, og Stole og Borde væltede, og da Øvrighedspersonerne havde faaet tilkaldt Hjælp, blev Dietz ført som Arrestant til Frederikshavn og næste Dag til Arresten i Hjøring. Da Krigsraad Spårck selv var indblandet i Spørgsmaalet, fik han Byfoged Selgen Poulsen i Hjøring beskikket til Sættedommer i Sagen, men dens Udfald kendes ikke. Det vides dog, at han et Par Aar efter endnu sad som Arrestant, men nu i Frederikshavn. 1833 blev hans Gaard Kovstrup solgt efter Amtets Foranstaltning, og Kongens Foged maatte sætte Familien Dietz ud, og den flyttede saa til Thomas Jensen i Vrensted, hvor den boede 1834, og Dietz flyttede vist samme Aar til København, hvor han 1834 søgte om at blive Inspektør ved Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset! Hans økonomiske Kaar var sikkert usle, men han opnaaede at faa en Understøttelse paa 200 Rbdl. aarlig af Frederik d. 6.s Chatolkasse. Til Trods herfor tryglede han stadig Kongen om yderligere Gratialer og sendte ham mange Gratulationsdigte, saa han tilsidst fik Paalæg om at ophøre med sine Ansøgninger, da han ellers vilde miste sin Understøttelse^o). 1834 begyndte han Udgivelsen af sin Levnedbeskrivelse, men den blev vist stoppet af Regeringen, der næppe ønskede at faa Sæby-Affæren offentlig belyst i Dietz' Affattelse. Han begyndte ogsaa 1838 med Udgivelsen af et Ugeblad »Aftenunderholdninger«, af hvilket der udkom to Serier paa ialt 47 Numre. Dietz døde i Armod i Lille Strandstræde Nr. 75 i København 16. Aug. 1843 begr. paa Assistens Kirkegaard d. 20. Aug. og efterlod sig kun nogle gamle Sengeklæder og noget Træskrammel uden Værdi. Hans Hustru var som foran nævnt allerede død 1836, og ved sin Død havde han en Husholderske.

^o) Kbhs. Politis Arkiv H. III. Nr. 10, Landsarkivet for Sjælland m. m.

Dietz og Hustru havde efternævnte Børn:

1. Inger Kirstine Marie Dietz, f. Aalborg 1794, d. lille.

2. Inger Marie Dietz, f. Randers 1795, d. Frhvn. 1875⁷⁾, gift før 1818 med Jens Larsen Nørhøne, der med Hustruen var hos Dietz paa Kovstrup 1828 og skulde have haft Gaarden. Var 1837 sindssyg.

3. Agathe Marie Dietz, f. Randers 1798, d. Jelstrup 1834, var 1818 forlovet med Thomas Christian Mathiasen i Sæby, men blev gift med Mads Sørensen i Jelstrup. 3 Børn.

4. Frederica Catomine Dietz, f. Randers 1799, opholdt sig 1818 og 1874 i København, antagelig ugift.

5. Mette Marie Dietz, f. Randers 1800, d. lille.

6. Johan Frederik Dietz, f. Randers 1802, d. 18... , var Husmand og Murer i Fristrup i Børglum S. og senere (1837) paa Løth i Børglum S. Gift i Børglum 1825 med Ane Christensdatter. Fra dem nedstammer en stor og anset Efterslægt.

7. Mette Marie Dietz, f. Randers 1804, d. Nørresundby 1880, gift med Gæstgiver Jens Jensen Digmand, f. Nørresundby 1808, d. Aalborg 1883; bl. Børnene Købmand, Kancelliraad Jens Andreas Digmann.

8. Hansine Christence Dietz, f. Randers 1806, d. Vrensted 1814.

9. Salomon Thielsen Dietz, f. Vrensted 1811, d. 1812.

7) Hun praktiserede i Frh. som »klog Kone«.

Skoleholdere i Vrensted By

1. Jørgen Andersen var Skolemester 1674, men var 1686 afløst.

2. Niels Christensen var her 1686.

3. Christen Andersen nævnes som Skoleholder 1721. Var født o. 1675, d. 8. April 1735 og var kommet hertil 1700.

4. Christen Jensen Ejlersgaard, var antagelig fra Ejlersgaard i Vrensted og var endnu Skoleholder 1748, da han fik et godt Skudsmaal som saadan. Var gift med Kirsten Andersdatter. Børn: 1. Peder, f. 1739; Jakob, f. 1742; Maren, f. 1744.

5. Jens Jensen Winther, f. 1737, d. ?, Søn af Degn i Bindslev Jens Jensen Winther fra Mygind (Aarhus A.) og Sofie Katrine Bruun. Han var i Vrensted i 1760erne og atter 1780erne, men nævnes 1797 som »Sætte-skoleholder« (vel Medhjælper) hos Skoleholderen i Nørlev i Skallerup S. Gift med Anne Nielsdatter, med hvem en Søn Niels Winther, f. Vrensted 1763.

6. Christen Andersen Hovalt kom til Vrensted Skole 1770. Var Søn af Degnen Anders Davidsen Hovalt i Tolstrup og 2. Hustru Anne Christensdatter og var døbt i Stenum 1. Sept. 1740, d. 178.. Gift 1769 i Tise med Anne Christensdatter, med hvem han havde 6 Børn, af hvilke kun Sønnen Anders Hovalt, f. 1774, blev voksen. Denne var 1799 Guldsmedesvend og blev da gift med Ane Andersdatter paa Voerbjerggaard, som han synes at have haft i Forpagtning, derefter boede han nogle Aar i Horsens Mølle og ejede

1805—06 Kirketienden af dette Sogn. Efter at hans Hustru var død, ægtede han 1804 Enke Kirsten Thomasdatter i Kalum Nørgaard, som han med hende blev Ejer af, men han købte saa 1814 Hovedgaarden Aas i Taars S. og døde i Kalum 1816.

Efter Christen Hovalt var Jens Jensen Winther atter Skoleholder i Vrensted i nogle Aar (se ovenfor), men derefter træffer man som saadan

7. Jens Jensen Møller, der kom hertil ca. 1793 efter at have været Podemester (Gartner) paa Ellinggaard. Han døde i Vrensted 29. Juli 1808, og var da 81 Aar gammel, altsaa født o. 1729. Var gift med Else Jensdatter, f. o. 1722, d. 1799, og med hende havde han Børnene Jens, f. o. 1763, se nedenfor; Christen, f. o. 1772 og Birgitte Marie, f. o. 1776.

8. Jens Jensen Møller den Yngre, Formandens Søn, var født o. 1763 og døde 1821 som Lærer her. Han solgte 1811 en ved Skolen liggende Lade med Kvist til Godsejer N. F. Hillerup til Børglum Kloster, og 1820 kaldtes han autoriseret Vaccinator og vaccinerede en Mængde Børn under den da herskende Epidemi af Børnekopper. Om Møller hedder det i Præsteberetningen 1800, at han læste godt, katekiserede taaleligt og regnede og skrev nogenlunde, samt at der var 80 Børn i Skolen. 1815, da han blev Skolelærer og Kirkesanger i Følge Loven 1814 om Skolevæsenet, skrives, at han er 48½ Aar gammel og besidder fornøden Dygtighed til Skoleembedet, som han har forestaaet i 20 Aar.

Han var gift med Mette Marie Christensdatter, der døde 1837, og om hvem Pastor Segelcke 1800 skrev: »Husmoderen, den retskafne og gudfrygtige

Kvinde, har lidt Regning og Skrivning«, hvad vel ogsaa nok kunde tiltrænges, naar der var 80 Børn i Skolen.

Møllers havde 10 Børn, blandt hvilke Jens Christian Møller, f. Elling 1792 (se Skoleholdere i Aasendrup); Mette Kirstine Møller, f. Vrensted 1796, d. 18..., gift 1824 med Student H. K. Arensbach, Lærer og Organist i Børglum; Niels Møller, f. 1801, gift Vrensted 1824 med Maren Christensdatter.

Skoleholdere i Aasendrup

Af Skoleholdere her nævnes en Poul Jensen som Omgangsskoleholder 1815, men omtrent ved samme Tid var Degnesønnen fra Vrensted Jens Christian Møller, f. Elling 1792, Skoleholder her. Han tog 1817 Lærereksamen fra Snedsted og blev 1818 Lærer i Lyngby (se Lærere i Vrensted og Aasendrup).

Lærere i Vrensted Byskole

1. Jens Jensen Møller, se ovenfor Skoleholder Nr. 8.

2. Jens Christian Møller, se ovenfor Skoleholdere i Aasendrup; da hans Fader døde 1821, blev han 7. Marts kaldet til hans Efterfølger i Vrensted Byskole, men allerede nogle Maaneder senere blev han »overtalt« til at blive Lærer i Aasendrup og virkede her til sin Død 1876.

3. Lars Torp blev kaldet 11. Juli 1821, men byttede 1825 Embede med Eftermanden.

4. Laurids Skræm, f. 1787, d. 13. Marts 1851, var Lærer i Frederikshavn og byttede 1825 Embede med Nr. 3. Tog Afsked 1846.

5. Christen Torpen Holm var Lærer her 1846—1879, d. Vrensted 10. Juni 1885.

6. Jens Nicolaj Pedersen Bæk, Lærer 1879—1903, d. i Brønderslev.

7. Anton Marinus Jensen, Lærer 1903—44, bor 1955 som Pensionist i Vrensted.

8. Elith Madsen, Lærer siden 1944.

Der har siden 1918 ogsaa været Lærerinde ved Vrensted Byskole.

Lærere i Aasendrup

1. Jens Christian Møller (se Lærer Nr. 2 ved Vrensted Byskole), Lærer i Aasendrup 1821, død 10. Juni 1876.

2. Christian Pedersen, 1876—96, f. 1828 i Kabdrup ved Haderslev, d. 1901 i Vrejlev.

3. Markus Hansen, 1896—1905, derefter Lærer og Overlærer i Brønderslev og 1921 Borgmester, d. 1934.

4. Christen Christensen Dalum, 1905—08.

5. Henrik Marinus Rosenkilde, 1908—21.

6. Christian Marthinus Pedersen, 1921—53, derefter Vikar til 1954, da Skolen nedlagdes.

Fra 1894—1918 var der ogsaa Lærerinde ved Skolen, hvilket Embede flyttedes til Vrensted Byskole.

Lærere ved østre Skole

1. Peder Frost, 1872—74, forflyttet til Svingelbjerg i Viborg A.

2. Kjeld Nielsen, 1874—79, forflyttet til Haldager i Kjær H.

3. Christen Hjortnæs, 1879—1923, derefter Vikar til 1924.

4. Hans Brøchner-Hansen, siden 1924.

Fra 1894 til 1931 var ogsaa ansat Lærerinde ved Skolen.

PERSON- STED- OG EMNEREGISTER

For i væsentlig Grad at indskrænke Registrets Omfang er Størstedelen af Personnavne fra nyere Tid henført til de paa-gældende Ejendomsnavne, f. Eks. Slægten Brusgaard til Gaarden Brusgaard.

Forkortelser: D. = Degn; Dh. = Degnehustru; L. = Lærer; Lh. = Lærerhustru; P. = Præst; Ph. = Præstehustru; S. = Skoleholder; Sh. = Skoleholderhustru.

Iøvrigt er er stor Del mindre betydende Navne udeladt eller maa søges under Hovedpersonens Familienavn, f. Eks. Segelcke, se Segelcke, Familien.

- Aagaard, 100.
 Aasendrup, 19 ff, 25 ff, 40 ff, 134 ff, 214 f.
 Aalborg Hospital, 24.
 Aastrup Slot, 23.
 Agerholm, Chr., P., 167.
 Almindelige Tilstande, 47.
 Alter, Mette Marie, Dh., 198.
 Altover, Mette Katr., Dh., 197.
 Andersdtr., Kirsten, klog Kone, 75 ff.
 —, Kirsten, Sh., 212.
 —, Maren, klog Kone, 78.
 Andersen, Chr., S., 188, 212, —, Chr., D., 192.
 —, Jørgen, Sognefgd., 202.
 —, Jørg., S., 212.
 —, Lars, Kromd., 53.
 »Ane Maries Hus«, 95 f.
 Arensbach, H. K., L., 214.
 Asp, Chr., Prokurator, Nibe, 105, 120.
 —, Peder Mortensen, Købmand, 129.
 Assenbæk, 10.
 Bache, Hans, Garver, Arendal, 194.
 Bagterp, 21, 100.
 Banner, Slægten, Kokkedal, 20 f, 40.
 —, Anders, Asdal, 134.
 —, Anders, Gesingholm, 23.
 —, Frands, Kokkedal, 23.
 —, Magdalene, 135.
 —, Otto, Asdal, 23.
 Barfred, Vilhelmine Sofie, Ph., 182.
 Bastian, Joh. Fred., Rytter, 72.
 Bebyggelse, 17 f.
 Befolkningsforhold, 17 f.
 Bendtsen, Inger, Ph., 186.
 —, Ludvig, P., 182.
 Bering, Mathias, Eget, 178.
 Berregaard, Enevold, Borgmester, 173.
 Bielcke, Henrik, Langholt, 39, 123.
 Bildt, Jens, Hæstrupgd., 24.
 Bille, Alb., Hammelmose, 163, 192.

- Birk og Bo, Landinsp., 15.
 Birk, P. L., Landinsp., 13.
 Birkedommergd., 101.
 Bjørn, Aksel, Præst, 25,
 107, 127.
 —, Laurids, Præst, 127.
 —, Laurids, Kbmd., 128.
 —, Mette Margr., 107.
 Bloch, Jørg., Peter, Kbh.,
 89.
 Blodgang, 51.
 Blomstergaard, 144 f.
 Blymester, Christoffer, 570.
 Blystøbere, 67, 69.
 Boeck, Carl Chr., Byfgd.,
 204.
 Bodilsen, Mette, g. Segel-
 cke, 179.
 Boet, 102.
 Bolskifte, Alstrup S., 52.
 Bonderup, Rasmus, 134.
 Bonnerups Gaard, 103.
 Bornemann, Henrik, Bi-
 skop, 88.
 Bosted Hede, 103.
 Boysen, Johs., Aastrup, 88.
 Braëm, Gothard Alb., Bag-
 gesvogn, 88.
 Brahe, Sofie, Birkelse, 41,
 147.
 Brantzen, Familien, 137.
 —, Hans, Gettrup, 137.
 Eramajer, Johs., Skipper,
 Arendal, 194.
 Bredal, Else, Ph., 159, 178.
 —, Nic., Borgm., 178.
 Brun, Rasmus, Regiments-
 skriver, 114, 129.
 —, Ths., Aasendrup, 44.
 Brunholm, 103.
 Brus, Niels, 67.
 Brusgaard, Familien, 104 f.
 Brusgaard, 104.
 Brændevinsbrænding, 68.
 Brøchner-Hansen, Hans, L.,
 215.
 Buch, Johan, Rytter, 65.
 Budde, Ove, Lengsholm, 88.
 Budtz, Kirstine, Dh., 198.
 Bundgaard, 19, 22, 24, 75ff,
 105 f.
 Bylav, 19.
 Bymænd, 39.
 Bæk, Jens N., L., 215.
 Bækgaard, 106.
 —, Niels Christensen, Fæ-
 ster, 80.
 Bækken, 22.
 Bønnelykke, Anne Kirstine,
 Kjærsgaard, 180.
 Børglum Kloster, 18, 23.
 Carlsen, Familien, 178.
 —, Anders, Præst, 100,
 160, 176 f.
 —, Johs. Dines, Pr., 158,
 177 f.
 Christensdtr., Anne, Sh.,
 212.
 Christensdtr., Karen, Dh.,
 191 f.
 —, Mette Marie, Sh., 213.
 Christensen, Jens, P., 166.
 —, Jørg., Ridefgd., Hjer-
 meslevgd., 26 f.
 —, Niels, S., 212.
 Claudi, Hans Chr., Major,
 72.
 Dahl, Rasmus Anton, P.,
 184.
 —, Poul, Ørsø, 78.
 Dahm, Claus v., Kbh., 108,
 123.
 —, Corfitz v., Kbh., 24,
 109, 123.
 Dalum, Chr., L., 215.
 Dammen, 106.
 Degne, 191.
 Degnegaarden, 100.
 Degnebolet, 187 f.
 »Den gloende Ovn«, 107.
 Destinon, Emile, Forp., 138.
 Dietz, Familien, 211.
 —, Martin, D., 198 ff.
 Diget, 23, 108.
 Digmann, Jens Andr.,
 Kbmd., 211.
 Drivsholm, 19 ff, 31, 40,
 108.
 —, Ane Marie, 95.
 Durell, Magnus, Gesandt,
 48.

- Dyre, Claus, Sindinggd., 123.
- Dyrskjøt, Lars, Ridefgd., 55.
- , Peder, 197.
- , Steen, Kordegn, 194.
- Dyssel, Familien, 172 ff.
- , Arnold Chr., Amtmd., 45 f, 137, 155, 164, 170.
- , Ejler Chr., 46, 51, 65, 67, 92, 109, 115, 120, 128, 137, 144 ff, 148, 614, 170 ff.
- Ejlersgaard, 108.
- , Chr., S., 212.
- , Familien, 109.
- Engen, 110.
- Engesgaard, Kirstine Margrete, 179.
- Enggaard, 110.
- Engholm, 111.
- Eriksminde, 111.
- Ermandinger, Claus Edv., Kornungd., 67.
- Erngiesel, Prior, 18.
- Evertsen, Melchior, P., 56.
- Estrup, Joh. Kirst., Ph., 185.
- Faber, Hans, P., 170.
- Fabian, Chrf., Rytter, 72.
- Falch, Chr., Løjtnant, 71.
- Flindt, Henrik, H.rredsfgd., 209.
- Follerup, Anders, Ridefgd., 46.
- Foss, Adam Levin, Rytter, 65.
- Foss, Mathias, Bisp, 187.
- Frederik d. VI, 207.
- Frederikke, Prinsesse, 208.
- Friedlieb, Anne Sofie, Dh., 196.
- Frost, Peder, L., 215.
- Fuiren, Didrik, Godsejer, 136.
- Gerade, Kirsten, Ph., 172.
- Gersdorf, Rudolf, Amtmd., 109, 173.
- Gjerding, Anders, P., 168.
- Godsen, Anne Katr., 111.
- Godsen, Jens, Præst, 111.
- Gorgius, Hans, Læge, 79.
- Gottlieb, Anna Augusta, Ph., 182.
- Grandebrev for Vrensted By, 33.
- for Aasendrup By, 42.
- Graven, Jens, Bagterp, Skudehdl., 54, 100.
- Grenegaard, 144.
- Grouløv, Landinsp., 13.
- Gyldenstjerne, Kirsten Eriksdtr., 20.
- Hack (Gyldenstjerne), Anders, Prior, 19.
- Hall, Ole, Landmaaler, 32.
- Hals, Balsler, P., 193.
- , Jens Gr., D., 192.
- Handelsforhold, 52.
- Hannæs, Chr., Ridefgd., 172.
- Hansen, Chr., Kbm., Drammen, 181.
- , Hans Jørg., P., 183.
- , J. P., Læge, 79.
- , Markus, L., 215.
- , Mogens, Præst i Skaa-ne, 23, 124.
- Haugaard, Ove Jespersen, Dybvad, 25, 41, 137, 148.
- Havgaard, 112.
- Hedegaard, 112 f, 133.
- Hegelund, Jakob, Herredsfoged, 74.
- Helmich, Degnefamilie, 194 f.
- , Anders, Prokurator, 194.
- Helmich, Fred. Kjær, Byfoged, 195.
- , Jens, D., 194.
- Helledi, 113.
- Henriksgaard, 104, 114.
- Henriksen, Familien, Vrensted, 52 f, 114.

Gaarden, 111.

Garderstedet, 98, 112.

- Hersom, Gertrud Kirstine, Dh., 196.
- Hillerup, Niels Fred., Børglum Kl., 12 f, 89, 101.
- Hjort, Familien, Vrensted, 102.
- , Frands, Præst, 46, 99, 159 f, 168, 189, 192.
- , Jakob, Kølskegd., 170.
- , Lars, Byskriver, Aalborg, 169.
- Hjorth, Hans Fred., Birkedommer, 102.
- Hjortnæs, Chr., L., 215.
- Holbæks Dam, 10.
- Holm, Chr. T., L., 214.
- , Ejler, Eskær, 75.
- , Niels Archt., Prokurator, 204.
- Holmbo, Oluf Krag, Præst, 99, 168,
- Holmen, 19, 22, 24, 37, 115.
- Holst, Maren, 175 f.
- , Margrete, Dh., 194.
- Holst, Peder, P., 170 ff.
- Hovalt, Anders, Gulds., 212.
- , Chr., S., 212.
- Hulgaard, 116.
- Hundslund Kl., 18, 23.
- Hungertyfus, 48.
- Hvørup Bæk, 11.
- Hübertz, Anne Marie, Dh., 200 ff.
- Høeg, Gregers, Vang, 147.
- Høg, Karen, g. Bildt, 24, 101.
- Høkerstedet, 98, 117.
- Høngaard, 117.
- Høyer, Helene, og Segelcke, 181.
- Ibsen, Enevold, Ridefgd., 64.
- Ifversen, Amalle, g. Segelcke, 179.
- Ingerslev, Hans Chr., P., 181.
- Ingstrup, Chr., Kbmd., Risor, 70.
- Ingstrup Sø, 11 ff.
- Jansen, Rasmus, Biskop, 205 f.
- Jelstrup, Lars, Mølgaard, 116.
- Jensdtr., Anne Beate, g. Helmich, 195.
- , Else, Sh., 213.
- Jensen, Anders, D., 191.
- , Anton M., 215.
- , Chr., Skudehd., 137.
- , Chr., P., 166.
- , Engelbr., Attrup, 171.
- , Jens (Nørgaard), Murer, 89.
- , Lars, Kromd., 58 ff.
- , Laurids, P., 166.
- , Levi, Arendal, 74.
- , Peder, 1487, Selvejer, 19.
- , Peder, D., 191.
- , Poul, S., 214.
- Jernbanestationen, 117.
- Jespersen, Elisabet, 89.
- , Jesper, Nibstrup, 39, 104, 115, 122, 131..
- Josefsen, Henrik, Borgmester, 167.
- Juncher, Rasmus, Sergent, 71.
- Jungersen, C. J., Landinsp., 14.
- Jørgensdtr., Anne Sofie, Dh., 193.
- Jørgensen, Hans J., Herredsfoged, 208.
- Kaas, Erik, 135.
- Kahlen, Johs., Fuldm., 209.
- Kammagergaard, 117.
- Kehlet, Postm., 205.
- »Keiserkrigen« 1627-29, 47.
- Kilden, 118.
- Kirken, 150.
- Kirkemarken, 118.
- Kjelgaard, Brix. Fam., 135.
- Kjær, Fred. (Kjærsklold), Børglum Kl., 12, 26, 46, 51, 66 f, 88, 109, 128, 132, 137, 144 ff, 164, 170, 175 f, 194.
- , Karen, Dh., 194.

- Kjærskiold, Christiane Marie, 89.
 Kjærulf, Gertrud, g. Hjort, 170.
 —, Mette, Dh., 197.
 —, Morten Clausen, Forp., 111.
 Klitz, Familien, 70.
 —, Hans Peter, Rytter, 69 f, 72, 115.
 Kloge Koner, 75.
 Klöhn, Degnefamilie, 196.
 —, Jens, D., 195.
 Knudsgaard, 97, 118.
 Knudstrup, Hans, Birked., 204.
 Kolding, Jens, 107.
 Kolleraus, Zacharias, Rytter, 72.
 Kongetienden, 88.
 Kongsengen, 119.
 Korn, Theus, Rytter, 122.
 Kovstrup, Gærum S., 209 f.
 Krabbe, Anne, 135.
 —, Iver, 135.
 Krag, Erik, Oversekr., 88.
 Krag, Jens, P., 166.
 —, Oluf (-Holmbo), Præst, 49, 60.
 Kroben, 119.
 Krohold, 55 ff.
 Kronborg, Chr., 134.
 Kruse, Erik, Grubbesh., 136.
 —, Jørg., Hiermeslevgd., 40, 127, 136.
 Kræmmergaard, 146 f.
 Kuckkuck, Kort. Kvartermester, 65, 72, 192.
 Kvægsvæ, 48, 50 f.
 Kældergrøften, 10.
 Kærgaard, 120.
 Lange, Gunde, Lensmd., 22.
 —, Hans, Borger, Kbh., 136.
 —, Henrik, Fuglsig, 25, 40 f.
 Larsen, Svend, Kbm., 119.
 Lassen, Bendix, Aakær, 88.
 —, Chr., Krumstrup, 125.
 Lassen, Jens, Dalum Kl., 23 f, 125.
 —, Hedevig, Ph., 179.
 —, Peder, Høstmark, 179.
 —, Peder Tøgersen, Rødslet, 39, 109.
 Lebels Dam, 31.
 Lehn, Conrad, Fred. Erik, P., 183.
 Lemvig, Svend, P., 174.
 Lerbæk, 10.
 Lindam, Otto, Birkedommer, 101 f.
 —, Søren, Regimentskriver, 102.
 Lien, Libakken, 121.
 Londemann, Hans Chr., 89.
 Londemann, Marcus Gerh., Børglum Kl., 89, 102.
 Lund, Jens Chr., Kajholm, 195.
 Lundhve, Jens, Landmaaler, 47.
 Lvkke, Hans, 136.
 Lysholt, Jens Jørg., Kontrolør, 67.
 Lütken, Edeline Kathrine, Ph., 184.
 Løchte, I. K., Præst, 13.
 Løkken, 147.
 Madsen, Elith, L., 215.
 Mantzius, C., Løitn., 206 f.
 Marknavne i Vrensted By, 31.
 Meler, Melchior, P., 156 ff, 167.
 Møllegaard, 121.
 Mercher, Kort Hønr., Kbh., 24, 41, 46, 136 f, 144 f.
 Michelsen, Fred. Nic., P., 182.
 Milkelsen, Søren Otto, P., 186.
 Militære Personer, 71.
 Misvælest, 48, 50 f.
 Morddrama, 79 ff.
 Mortensen, Chr., S., 201, 203.
 Mule, Rasmus, Attrup, 171.
 Munk, Anne Katr., Dh., 198.

- Munk, Chr., 123.
 —, Ejler, Præst, 123.
 —, Jens, Kbh., 123.
 Munkebro, 10, 17, 26.
 Myhrman, Garver, 206.
 Münster, Emma Math., Ph.,
 183.
 Møller, Marie Christine,
 Ph., 183.
 Mølmand, Cathrine, Ph.,
 160 f, 177.
 Mørk, Jens, Fæster, 47.
 Mørch, Chr., D., 195.
 —, Politifuldm., 205 f.
 Møller, Jens, S., 213 f.
 —, Jens Chr., S., 190, 214f.
 —, Niels, S., Aalborg, 200.

 Naschou, Peder, Kbm., 107.
 Nielsdr., Anne, Sh., 212.
 —, Joh., Ph., 166.
 Nielsen, Chr. Christian,
 Aastrup, 89.
 —, Chr. Henrik, Hjøring,
 89.
 —, Elise Katr., Ph., 184.
 —, Kjeld, L., 215.
 —, Lars, Ridefgd., 71.
 —, Ove (Panter), Ridder,
 9, 18.
 Nybæk, 10.
 Nørgaard, 22, 121, 133.
 —, Aasendrup, 147.
 —, Jens, Kirkeejer, 164.
 —, Niels, Kromand, 65 f,
 120, 174.
 —, Niels, Blystøber, 70.
 Nørholm, Ths., Fuldm., 173.
 Nørre Elkær, 24.

 Olesen, Anders, Sagfører,
 89, 95 f, 156, 164.
 —, Johanne, Frk., 96.
 —, T., Forpagt., Skovgd.,
 96.
 Olufsen, Chr., D., 191.
 Orkaner, 49.

 Parsberg, Verner, Sødal,
 136.

 Pedersdr., Maren Katrine,
 Dh., 197.
 —, Mette, Heks, 75.
 —, Valborg, Ph., 160, 169.
 Federsen, Chr., L., 215.
 —, Chr. Marth., L., 215.
 —, Jens, Aasen, 135.
 —, Jens, Bejtrup, 88.
 —, Peder, P., 182.
 Pentz, Gotfr., Stiftamtmd.,
 51.
 Pilgaard, Petrea, Frue, 96.
 Pillemandshuset, 122.
 Pirup, Simon, Tyv, 116.
 Plesner, Julianus Hastrup,
 P., 185.
 Plettyfus, 51.
 Pommerencke, Adolf Fred.,
 P., 184.
 Pop, Inger, g. Kjær, 177.
 —, Joh., gi. Mølmann, 177.
 Poulsen, Johan, Sagfører,
 73 f.
 —, Selgen, Byfgd., 210.
 Poulson, Jens de, Børglum
 Kl., 46, 89.
 Poulstrup, Karen, g. Klitz,
 70.
 Præstøgaarden, 98 f.
 Pyt, 122.

 Quistgaard, Aase, Ph., 186.
 Qvistgaard, Jørg., Børglum
 Kl., 89, 201.

 Rafn, Jens, Kbh., 74.
 Rantzau, Frands, Bratskov,
 101.
 —, Joh. Henrik, 88.
 Rasch, Claus, Politimester,
 74.
 —, N. C., Kbm., Aalborg,
 208.
 Rasmussen, Hans, Ridefgd.,
 58.
 Reedtz, Karen, Jomfru, 24,
 106, 115, 120, 122.
 —, Peder, Børglum Kl., 11,
 24, 106, 120.
 Rendbæk, 124.

- Riber, B. F. T., Nibstrup, 112, 122.
- Richardsen, Hans, Konsumtionforv., 65.
- Rod, Chr., Aasendrup, 175.
- , Peder, Aasendrup, 28, 53.
- Roden, 136, 143, 147.
- Rodschau, Ane Bach, 195.
- Rodsteen, Peder, Sekretær, 161.
- Rohweder, Adam Otto, Major, 88.
- Rosenberg, Frands, Biskop, 23, 125.
- Rosencrone, Marcus Gerh., Børglum Kl., 89, 102, 137.
- Rosendal, Claus, Fuldmægtig, 114, 129.
- Rosenkilde, Henrik M., L., 215.
- Rosenkrantz, Axel, 115, 120.
- , Vibeke, 88.
- Rosvinge, Mathias, Fiskal, 163.
- Rosenørn, Mathias, Aakær, 88.
- Rostrup, Rasmus, N. Vinstrup, 180.
- Rottbøll, C. M., Børglum Kl., 13, 110, 111, 112, 113, 116, 117 f, 120 f, 132, 144 ff, 148.
- , Jens, 112 f, 117 f.
- Rudbeck, Joh. Car., Ph., 185.
- Rumohr, Mette, Ph., 160, 169.
- , Peder, Raadmd., Bergen, 169.
- Rykind, 124.
- Rørbæk, 10.
- Rørbækgaard, 100, 103, 124, Røveri, 48.
- Sand, Hans Jørg., Prokurator, 85.
- Sandbakken, 125.
- Sandflugt, 18, 25, 41.
- Sankt Thøgers Dam, 92, 109.
- Sankt Thøgers Kilde, 90 f.
- »Sara Maren«, Bosted Hede, 80, f.
- Schibsted, Mikkel (Skibsted), Landmaaler, 32, 47.
- Schioldann, Chr., Skomagere, 204 ff.
- Seeberg, Hans, Skibsfører, Tønsberg, 181.
- Segelcke, Familie, 178 ff.
- , Axel Rosenkr., P., 178f, 201 f.
- , Severin P. V., Skudehandler, 54.
- Silkemann, Erik, D., 198.
- Skeel, Ide, Asdal, 25, 41.
- , Margrete, N. Elkær, 41.
- , Otto, Amtmand, 11, 75.
- Skive, Anders, Præst, 123.
- , Ebbe, P., 168.
- , Helvig, Ph., 168.
- , Knud, Stiftsskriver, 168.
- Skjønning, Laurs, Grarup, 136.
- Skjot, Laurs, Kromand, 65.
- Skolen i Aasendrup, 190.
- Skolen i Vrensted By, 38, 100, 187.
- Skolen, østre, 191.
- Skomagergaard, 125.
- Skovbo Ting, 18.
- Skrædderholm, 23, 125.
- Skræm, Laurids, L., 214.
- Sporon, F., Amtmd., 203 ff.
- Skudehandel, 53.
- »Slottet«, 17, 125.
- Smed, Gabriel, 56.
- »Smed Hans« = Hans Jensen, klog Mand, 81 ff.
- Smedegaard, 126.
- Smugkroer, 55 ff.
- Sognepræster, 166.
- Sognets Fladeindhold, 16.
- Sognets Navn, 9.
- Spormann, Christiane H. g. Dyssel, S., 155.
- Spärck, Henrik, Herredsfoged, 209 f.

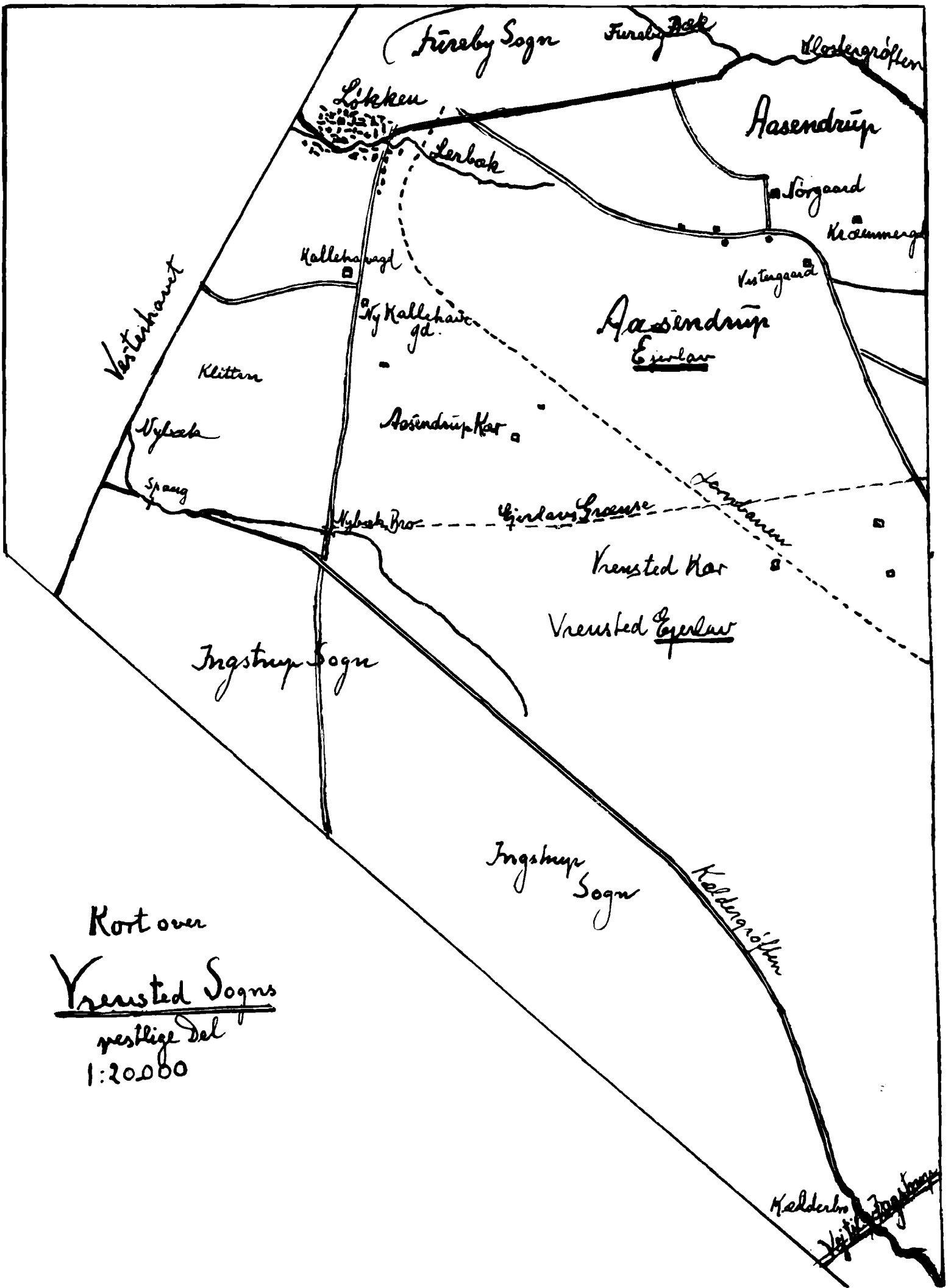
- Spærck, Joh. Alb., Herredsfoged, 79, 85.
 Stads vold i Tise, 17.
 Stampe, Henrik Fred., D., 197.
 Statländer, Joh. Moritz Ellert v., Major, 111.
 Stavad, 52.
 Stenbrikke, Slægten, Kokkedal, 20, 40, 134.
 Stevns, Aage, P., 185.
 Stigaard, Inger Dorte, Ph., 181.
 Stricker, Kaptajn, 207.
 Støcken, C. C. v., Nibstrup, 104, 115, 126.
 Sundsted, 19, 37, 76 f, 126 ff, 173.
 Svendsen, Lars, Selvejer, 1441, 18.
 —, Laurids, P., 166.
 Svenskekrigen 1644-45, 48.
 Svenskekrigen 1657-60, 49.
 Søhuset, 129.
 Søndergd. i Aasendrup, 26f, 134 ff.
 —, Slægten, fra 136 ff.
 Søndermarken, 129.
 Sørensen, Jens, Kromd., 66.
 —, Ole, P., 181.
- Teglsig, 38.
 Teglgård, 106, 130.
 Terndrup, Laurette Elise, Ph., 184.
 Therkildsen, Th. P., Dyr-læge, 118.
 Thestrup, F., Bisp, 189.
 Thomasdr., Birgitte, klog Kone, 78.
 Thomsen, Ane Marie, Ph., 185.
 —, Antoni, Løjtnant, 71.
 —, Henrik, P., 16.
 Thorkildsen, Familien, Aastrup Ml., 138.
 Thrane, Guldsmed, Sæby, 207.
 Thøgerstedet, 98, 129 f.
 Tilsiggaard, 130.
 Tjenbæk, 10.
- Toft, Familie, Løkken, 138.
 Toftegaard, 112, 129.
 Tommelbakken, 38, 130.
 Tonnisdtr., Kirsten, Ph., 157, 166 ff.
 Toppen, 143.
 Tornsen, Anders, Ridefgd., Børglum Kl., 39.
 Torp, Lars, L., 214.
 Treschow, Herm. G., Amtmand, 208.
 Tveholt, 130.
 Tværhuset, 131.
- Udskiftning, 32.
 Ulstruplund, 113, 131.
 Ulsøe, Markus, Regiments-skriver, 39.
- Wandall, Poul M., Kirurg, 208.
 Vanggaard, 22, 67, 120, 131.
 Werckmester, Maren, 179.
 Westenholz, Ths. Fred., Major, 208.
 Vestergaard, 22, 31, 47, 100, 131.
 Vestergaard, Aasendrup, 143.
 Viereck, Chr. Ludvig v., Ritmester, 71, 114.
 Viffert, Axel, 135.
 Vilhelm, Landgreve af Hessen, 207.
 Willumsen, Mogens, Amtsskriver 26 f, 63.
 Wilsbeck, Erik, Sejlstруп, 143.
 Winde, Chr., D., 197.
 —, Jens, D., 198.
 Winther, Degnefamilie, 193.
 —, Jens, S., 212 f.
 —, Niels, D., 193.
 —, Mourids, Kallehavegd., 147.
 Wormstrup, Peder, Politifuldmægtig, 67 f.
 Voss, Adam Levin, Rytter, 72.
 —, Ditlev, Oberstl., 181.

Vrensted Bys Ejerlav, 30.
Vrensted Sø (= Ingstrup
Sø), 30.
Vringelby, 31, 133.
Würtz, Joh. Henrik, Forv.,
134, 164.

Zimmermann, Claus, P.,
168.

Ærøe, Niels, P., 169.

Østergaarde, 133.

Kort over
Vreusted Sogns
 vestlige Del
 1:20.000

